

**BIBLIOTECA
CENTRALA A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI**

№ Curent 40461 Format m

№ Inventar 25337 Anul 1938

Sectia Depozit în Raftul 1

AR. M. CĂLINESCU

C. 457/938

DISCURSURI PARLAMENTARE

1934—1937

II

VOLUMUL II

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, BUCUREȘTI 1938

In. 25.337

AR. M. CĂLINESCU

M 239 070

S. 239071

DISCURSURI PARLAMENTARE

1934 — 1937

VOLUMUL II

66488

5160

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, BUCUREȘTI, 1938

CONTROL

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota 70 461
Inventar 66488

RC 262/01

B.C.U. Bucuresti

C66488

IN TIMPUL GUVERNULUI
GH. TĂTĂRESCU

XVII

LA VALIDĂRI

(ȘEDINȚA CĂMEREI DELA 7 FEBRUARIE 1934)

D. Armand Călinescu: D-le președinte, d-lor deputați, vă mărturisesc că ori de câte ori am fost nevoit să mă urc la tribună pentru a discuta validările, am avut un simțimânt de repulsiune. Nu este desigur, plăcut să aduci înaintea Adunării imaginea unor fapte, care, de cele mai multe ori, sunt degradante. Violențe, răniri, provocate de agenții forței publice, deslănțuiți în mod vinovat asupra unor cetățeni pașnici, câte odată asvârliți asupra unor oameni, care au ocupat însemnate demnități în Stat, care au fost poate, ei înșiși șefi ierarhici ai agenților. Vă închipuiți ce atingere se aduce moralei publice, ce exemplu se poate da, sub raportul educațiunii cetățenești. Și apoi, spectacolul magistraților, care, în cel mai bun caz, asistă impasibili la comiterea ile-

galităților, dar, care, de multe ori, le comit ei înșiși, falsificând acte oficiale. Ce prestigiu pot să aibă asemenea slujitori ai justiției în fața cetățenilor, cari văd și cari înțeleg? Ce fundament moral poate să aibă o acțiune de guvern, când la obârșia ei ar fi asemenea acte? Cu ce autoritate pot pretinde cârmuitorii respectul legilor și paza ordinii, când ei înșiși ar începe cu disprețul fățiș al libertăților și al dreptului?

Eu cred, d-lor deputați, că în practica vinovată a sistemului pe care îl amintesc, stă eșecul celor mai multor guvernări, pe care le-am avut dela războiu încoace, și, în orice caz, acesta este fermentul, care a provocat, încetul cu încetul, criza de autoritate, de care suferă regimul nostru parlamentar.

Dar, d-lor, nu mă voiu întinde mai mult asupra acestui punct. Va veni, desigur o zi, când, prin evoluțiunea firească a lucrurilor, se va judeca acest proces. Noi, astăzi, ca și în trecut de altminteri, venim rând pe rând și expunem procesul, nu-l judecăm. Va veni o zi când el va trebui să fie lichidat definitiv, prin stabilirea unor răspunderi efective. În ce mă privește, eu prevăd că lichidarea acestui proces se va face prin eliminarea din viața publică a aceluia care nu au putut trăi prin aplicarea sinceră a regimu-

lui parlamentar și care au dăinuit la adăpostul falsificării lui.

Vor fi eliminați, nu printr'un act precugetat de răzbunare a adversarului. Nu. Ar fi desigur foarte ușor.

D-lor, d-voastre nu ați cunoscut și nu ați fost supuși tratamentului pe care l-am suportat noi în 1922 în 1926, în 1927, în 1933. Și ar trebui să ne fiți recunoscători, fiindcă — d-le ministru de interne, să nu vă faceți iluzii — d-voastră, ați obținut în opoziție odată 6 procente, altă dată mi se pare 13 procente, dar le-ați avut prin alegeri libere. În ziua în care asupra d-voastră se vor încerca ușoare presiuni, d-voastră nu veți mai avea 2%!

D. Vasile P. Sassu, ministrul industriei și comerțului: Libertatea corijată. Ne-am bucurat de o libertate corijată.

D. Armand Călinescu: D-le ministru, aș vrea să știu, în democratul Sassu nu se redeșteaptă astăzi simțimintele de altă dată?

D. Vasile P. Sassu, ministrul industriei și comerțului: Le-am avut și le am și acum.

D. I. A. Tomescu: Democrații se nasc, nu se fac.

D. Armand Călinescu: A! Domnul Sassu are și astăzi aceste sentimente democratice. Eu îl cred și așa îmi explic cum d-sa...

data aceasta tineretul liberal pentru a-și valorifica aptitudinile electorale și a aplica firește concepțiunile generației noi.

Vă închipuiți d-voastre, cu cât interes am analizat eu alegerile dela Prahova, unde doream să văd palpitând un suflu nou, acel suflu mai generos mai idealist, care cată să fie la baza acțiunii de mâine a Partidului Național-Liberal.

În al doilea rând, am crezut că e de bun augur faptul că, conducerea administrației a fost încredințată aci unei rude apropiate a d-lui prim-ministru. Mi-am zis: firește că nu este vorba de un act de nepotism, că s'a făcut apel la un prefect străin de localitate, fiindcă desigur persoana aleasă prezenta o garanție deosebită, din punct de vedere al aplicării concepțiunilor favorite membrilor guvernului. În asemenea condițiuni, făceam presupunerea că la Prahova se asigura un regim de legalitate și de libertate.

Ei bine, d-lor, să vedem cum s'au desfășurat alegerile dela Prahova.

Trebue să încep prin a vă arăta că operațiunile au debutat printr'un act abuziv al primului președinte al tribunalului. Desigur, nu fac din aceasta o încredințare partidului dela guvern. De altminteri, noi nu venim aici numai să aruncăm răspunderea asupra adversarilor noștri; noi

venim să fixăm toate elementele care viciază alegerile, ori de unde ar veni ele.

Așadar, primul președinte al tribunalului a comis un abuz cu prilejul prezentării listelor de candidați. D-sa nu le-a înregistrat în ordinea, în care cererile au fost depuse. Se prezentase mai întâi lista Partidului Național-Liberal, după aceea lista Partidului Național-Țărănesc, care trebuia să obțină numărul doi, apoi celelalte. Nu se ridicase niciun protest în ce privește primele două liste; se ridicase însă obiecțiuni privitor la celelalte liste, asupra ordinei dintre ele. Cu toate acestea, primul președinte al tribunalului a găsit potrivit să tragă la sorți toate listele, inclusiv cele prezentate în mod regulat. Era, desigur o ilegalitate.

D. D. Nicolaescu: Nu ne-a favorizat pe noi.

D. Armand Călinescu: Am făcut contestație la biroul electoral central. Contestația a fost semnată de noi și de reprezentanții Partidului Liberal.

D. D. Nicolaescu: Și de mine.

D. Armand Călinescu: Din nefericire, contestația nu a fost admisă, sub motivul că această chestiune era de resortul exclusiv al președintelui tribunalului. Astfel, ilegalitatea a rămas consfințită.

Prim această tragere la sorți, lista noastră a obținut numărul cinci și a fost imprimată pe pagina a doua a buletinului. Chestiunea aceasta are importanță din nostru punctul de vedere, fiindcă, în acest fel, am pierdut multe voturi; în felul cum se vota, grăbit, în lumina mai slabă a serii, mai ales cetățenii bătrâni au votat semnele asemănătoare de pe prima pagină. Dovada este că sunt secțiuni de votare, la care listele de pe prima pagină, care n'aveau delegați, fiindcă n'aveau organizații, totuși au obținut un număr de voturi egal și câte odată mai mare decât al nostru. (*Intreruperi pe băncile majorității*).

În al doilea rând, domnilor deputați, trebuie să vă subliniez schimbarea secțiunilor de votare și înlocuirea magistraților. Au fost trași magistrații la sorți. Deodată însă, în preziua alegerilor, sunt înlocuiți magistrații dela două secțiuni...

D. Gh. Bogdan-Duică: Două, din câte?

D. Armand Călinescu: ... și sunt aduși magistrați străini, din București, deși acolo erau încă judecători disponibili. Dar ceea ce este și mai caracteristic, se înlocuiesc magistrați titulari ai judecătoriilor, cum este cazul dela Câmpina, deși potrivit legii, ei de drept prezidau secțiunile respective.

O voce de pe băncile majorității: Dar dacă vor fi fost recuzați?

D. Armand Călinescu: Vă întreb: pentru ce au fost schimbați acești magistrați, pentru ce au fost aduși magistrați străini, pentru ce s'a călcat legea? Noi am făcut din capul locului presupunerea că la aceste secțiuni magistrații au fost înlocuiți, fiindcă nu s'au arătat destul de docili la anumite sugestii și când vă voi relata cum s'au desfășurat alegerile dela aceste secțiuni, veți vedea că avem dreptate să facem presupuneri.

D. Gh. Bogdan-Duică: Greu de dovedit (*Intreruperi pe băncile majorității*).

D. dr. N. Lupu: Iată o speță nouă de mame-luc: d. profesor Bogdan Duică.... (*Intreruperi, protestări pe băncile majorității*).

D. Gh. Bogdan-Duică: Vă înșelați! Sunt un om care judecă. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. dr. N. Lupu: Istoria aceasta cu « dovada » este veche, este un refren de 15 ani, o fac aici țâncii aceia mici. Dar dumneata? Respectă-ți măcar opera istorică, dacă nu bătrânețea.

D. Armand Călinescu: In al treilea rând, domnilor, trebuie să subliniez regimul la care ați supus dv. administrația. Nu cercetez acum dacă, din punct de vedere electoral, era necesar să

faceți schimbări. Nu voi examina dacă socoteați legitim să aveți primarii dv. pretutindeni, dar constat un fapt: procedul, pe care l-ați întrebuintat, este absolut ilegal. Primarii înlocuiți, consilierii schimbați, consilii disolvate fără paza formelor legale!

Domnule ministru de interne, noi vom relua aici această chestiune pe cale de interpelare, o vom discuta în lung și în lat în fața Adunării, vom cere toate deciziunile ministeriale și prefectoriale, prin care s'au făcut mutațiunile administrațiunilor alese; vom face o statistică completă a lor.

D. I. Inculeț, ministru de Interne: Și comparativă. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: Intreruperea d-voastră, d-le ministru de interne, pentru mine constituie un angajament. Să-mi dați voie să-l rețiu și, întrucât am trecut prin locul acela înaintea d-voastră, lăsați-mă să vă spun eu în ce situațiune vă veți găsi când vom face comparația sub raportul legalității.

D. I. Inculeț, ministru de Interne: In tot cazul, o situațiune mai bună decât când erai d-ta aici.

D. Armand Călinescu: D-le ministru de Interne, eu, de câteva zile, admir candoarea cu

care d-voastră răspundeți la toate obiecțiunile pe care le ridicăm noi. Nu știu dacă veți izbuti până la sfârșit să vă mențineți în această atitudine.

Ați făcut schimbările în interes electoral.

D-le ministru de interne, să-mi dați voie să vă arăt un document. In afară de adversitățile noastre, vă propun să-l savurați și d-voastră, împreună cu mine, ca să vedeți în ce fel s'au schimbat consiliile comunale și primarii.

Este un regim general, un sistem care s'a aplicat în toate județele, încât eu presupun că aceasta s'a făcut în urma unor ordine precise. În orice caz, iată de ce au fost înlocuiți primarii și consilierii:

« Având în vedere că d. primar și consilierii din comuna cutare — textul e stereotip — se dedau la acte cu caracter turburător ordinii și siguranței publice, instigând populațiunea contra actualului guvern; considerând că prin această atitudine intolerabilă se pot produce evenimente care nu exclud surprize zguduitoare....
(*Exclamări, ilaritate pe băncile opoziției*).

Aceasta era în fapt. Trebuia însă și o motivare în drept. Iat-o:

« Văzând și textul art. 167 din legea administrativă, cari în cazul de față și în mod excep-

țional se poate generaliza... (*Exclamări, ilaritate pe băncile opoziției; întreruperi pe băncile majorității*).

D-le ministru de interne, oamenii d-voastră aveau cel puțin reputațiunea că sunt inteligenți...

D. I. Inculeț, ministru de Interne: Sunt.

D. Armand Călinescu: Sunt încă și acum? Documentul pe care l-am cetit este pentru d-voastră un document inteligent?

Prin urmare, vedeți, d-voastră ce situație ați creat organelor administrative alese. În toate județele la fel.

D. I. Inculeț, ministru de Interne: Inexact.

D. Al. Matak: Foarte bine a făcut!

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, eu voi spune în mod obiectiv că în județul Prahova propaganda nu a fost împiedecată în timpul campaniei electorale.

Mici abuzuri locale — cum ar fi distrugerea afișelor, confiscarea manifestelor — făcute de primari, de jandarmi, de agenți, ar putea trece nerelevate. Dar, d-lor, această situațiune a dăinuit până în ziua de 18 Decembrie. În ziua aceea au fost trimise întăriri de jandarni în toate comunele și de atunci conducerea organizației noastre din Ploești primește comunicări

telegrafice din toate comunele, în care se arată că organele de Stat au început să cerceteze de aproape pe fruntașii noștri, mai ales pe candidați, pe delegați, pe asistenți; că unii sunt amenințați, alții sechestrați, alții arestați și transportați în alte localități.

Fapt este că în momentul acela planul de acțiune a fost desvăluit. Propaganda a fost lăsată liberă până în ultimul moment, pentru ca să nu se dea naștere la proteste, pentru ca spiritele să nu fie ațâțate din vreme, dar votarea trebuia să fie influențată chiar în ziua alegerilor, prin împiedecarea oricărei operații de control din partea opoziției.

În absența delegaților și asistenților, câte lucruri nu se pot face? Se poate vota în voie prin substituie cu cărți de alegător confiscate; se pot falsifica rezultatele. De pildă eu, în județul meu, am aflat cu surprindere în ziua votării că nu mai candidez. La toate secțiunile de votare din acest județ s'a răspândit o telegramă, în care se arată că eu nu mai țin să candidez și că, în condițiunile acestea, voturile sunt nule, dacă sunt date listei noastre.

În lipsa delegaților și asistenților, se pot face tot felul de fraude și se poate vota larg prin substituie.

În fața acestei situații și în fața cazurilor concrete, prietenii noștri au telegrafiat d-lui președinte al Consiliului și d-lui ministru de interne, cerându-le să ia măsuri grabnice pentru a asigura libertatea alegerilor și legalitatea lor.

Nu știu ce curs va fi dat d. ministru de interne protestelor noastre. Eu cred că d-sa a atras atenția prefectului de județ. În orice caz, prietenii noștri așteptau cu încredere demersul d-voastră, d-le ministru de Interne.

Ce se întâmplă însă? În ziua alegerilor, din nou se primesc din toate părțile comunicări telefonice și telegrafice, care arătau că prietenii noștri sunt în imposibilitate de a-și exercita drepturile lor.

Prin urmare, demersul d-voastră, d-le ministru de Interne — dacă un asemenea demers, cum ați afirmat d-voastră, printr'o întrerupere, a avut loc — nu a dat niciun rezultat.

Atunci, candidatul nostru, d. Brezeanu, s'a prezentat primului președinte al tribunalului — după ce constatase personal că în ajun plecase din Ploiești, câteva camioane cu cetățeni, mai mult sau mai puțin suspecti, în direcția secțiilor Dărmănești, Florești și Filipești, tocmai acele secțiuni unde fusese schimbați judecătorii — și i-a cerut să-i dea un magistrat, care să meargă

să libereze pe delegații și asistenții noștri și să asigure libertatea alegerilor.

Din nenorocire, primul președinte al tribunalului a refuzat să satisfacă această cerere și atunci situațiunea s'a limpezit: delegații noștri arestați de organele forței publice, magistrații înlocuiți prin alții mai docili, iar primul-președinte refuzând să ia măsuri.

În asemenea condițiuni, nu mai rămâne decât un singur lucru: să se constate la fața locului, care era situația. Candidatul nostru, împreună cu d. Constantinescu-Bordeni, capul listei d-lui George Brătianu — și îmi pare rău că d-sa nu este acum aici, să confirme acest lucru — au plecat și au constatat la fața locului ceea ce se petrecea.

Ce au văzut domniile-lor? La cele trei secțiuni de votare, la care judecătorii au fost înlocuiți și la care se trimesese din Ploiești camioane cu cetățeni, probabil, să facă propagandă, — au găsit pe d. Botez, fost deputat și senator, bătut grav, de delegați și asistenți bătuți, pe consilierii comunali bătuți, în fine, toată comuna sub teroarea unei bande de cetățeni din Ploiești, bine cunoscută.

Iată d-lor, cum se stabilește lucrul, printr'o acțiune introdusă în justiție de d. Botez, fost

senator, fost deputat, medic primar, mi se pare.

Ce se întâmplă la Dărmănești?

« Am mers la localul de vot, am găsit pe d. ajutor de judecător Georgescu, președintele biroului de votare, cu d. inginer Cătuneanu, Alexiu, etc., liberali ». Aceasta se petrecea la orele 7 dimineața.

« După câteva minute au pătruns în localul de vot o bandă mare de bătăuși, în frunte cu frații Mustețea din Ploiești. S'au repezit la mine, m'au apucat de gât, de piept, alții pe sus, vrând să mă scoată din localul de vot ».

« Același lucru s'a petrecuț cu ceilalți trei însoțitori ai mei. Am reușit să mă smulg din mâinile lor, și în disperare, m'am agățat de președintele biroului electoral, care vedea și ședea impasibil. Impinși de bătăuși amândoi, judecătorul și delegatul Partidului Național-Țărănesc, am fost asvârliți în curte, în văzul a sute de alegători.

40—50 de soldați erau de față. Soldații se uitau la noi; unii încărcău armele, alții râdeau. Ne-au trântit pe jos în zăpadă, pe judecător și pe mine ».

« La un moment dat, un individ cu barbă galbenă, și-a pus ambii genuchi pe pieptul meu, după ce m'a lovit de câteva ori, și a început să

mă strângă. Ceilalți bătăuși țipau, etc. Delegații liberali, după câțeva vreme, împreună cu președintele, au reintrat în sala de vot, lăsându-mă cu bătăușii și un jandarm, care m'au târît desbrăcat, fiindcă în învălmășeală mi-au scos paltonul, căciula, și m'au târît până dincolo de podul de lângă școală ».

« Alegătorii, cari, în corpore, au venit în fugă după mine, au rămas separați de mine prin trupele de gardă ».

Toți delegații și asistenții dela diferite liste, dela lista Nr. 8, 5, 6 și 7, au încheiat un proces-verbal, prin care au constatat exacitatea acestor fapte.

Prin urmare, la secțiunea Dărmănești, un fost senator, fost deputat, este scos din secțiunea de votare de bătăuși, împreună cu judecătorul președinte, și trântiți amândoi în zăpadă. Președintele se degajează din învălmășeală, reintră în sală, dar lasă pe delegat afară.

Vă întreb, d-le ministru de interne: este sau nu aceasta un act precis de violență?

Au plecat la a doua secțiune, la Florești. Deasemenea toți delegații, toți asistenții, au fost arestați și bande de cetățeni — « entusiaști » să le spun — terorizau lumea.

Mai departe, la secțiunea Filipești, același lucru.

Am d-lor deputați, o mulțime de declarațiuni aici; nu am să le ceteresc pe toate. V'am arătat câteva cazuri concrete de violență și ilegalități.

D. Dem. I. Nicolaescu: Dați-mi voie să vă întrerup d-le Călinescu.

Desigur, că nici eu și nimeni din colegii noștri, aleși la Prahova, nu ne putem da adeziunea la actele de violență sau abuzurile pe care d-voastră le-ați afirmat aici. Dar, pentru că d-voastră ați citat numele meu și pentru că nu eu ci un alt coleg vă va răspunde, în același timp, pentru că prevăd concluzia pe care d-voastră o veți pune în legătură cu numele meu, de aceea îngăduiți-mi ca pe această cale, a întreruperii să vă opresc de a continua calea d-voastră, a atacurilor împotriva mea.

D-le Călinescu, nu sunt pentru prima dată în acest Parlament, o știți foarte bine; nu sunt un om nou, am făcut atâtea alegeri și, cu o oarecare umbră de regret, vă spun că sunt pentru a zecea oară parlamentar. Ei bine, niciodată nu mi s'au adus învinuiri de natura acelor pe care d-voastră voiți să mi le aduceți, cu privire la expresiunea împotriva d-lui dr. Botez. Nici n'am cinstea să cunosc pe acești bătăuși. Mai mult decât atât, aflați că d. dr. Botez, fost senator, un distins medic, este și medicul

casei mele. Pentru aceste considerațiuni, nu puteți bănui măcar că la o secție de votare, din cele 50, s'a putut pune la cale, din partea mea, o atare agresiune, de care, repet, am fost cu totul străin și pe care din primul moment am desaprobat-o.

Dar mai mult decât atât: cu prilejul acestor alegeri, am avut ocazia să mă întâlnesc cu d. Mihalache în propagandă electorală. Așa bunăoară în comuna Starchiojd, am așteptat o oră și jumătate până ce d. Mihalache, care ocupase sala de întrunire, destinată întrunirii mele, și-a terminat întrunirea sa.

D. Armand Călinescu: Cunosc această întâmplare.

D. Dem. I. Nicolaescu: Și în timpul acela, am oprit, cu toată tendința care era oarecum ostilă d-sale, într'o comună unde pot să vă spun că de când m'am înscris ca avocat, am servit obștea, am oprit orice manifestație ostilă d-sale.

Pe de altă parte, cu ocazia alegerilor din 1927, d. Mihalache, aici, în Cameră — și vă pot da numărul Monitorului Oficial — tot cu ocaziunea validărilor, a spus, întrerupând pe d. Grigore Dumitrescu, care combătea contestația, următoarele:

D. Grigore Dumitrescu: D. Mihalache, care cunoaște modul civilizată în care alegerile s'au

petrecut, ceea ce de altfel au recunoscut și alți candidați dela Prahova...

D. I. Mihalache: Mai civilizate ca în orice județ.

D. Dem. I. Nicolaescu: Ei bune, d-le Călinescu, dacă în 1927 mi se dă un atare certificat și dacă astăzi mă găsesc la a zecea legislatură, aș putea zice către sfârșitul carierei mele politice, cum socotiți d-voastră — nu d-voastră personal, dar prietenii d-voastră cari au lansat prin Prahova svonul — că aș fi putut eu pune la cale acele agresțiuni, ale fraților Mustețea, împotriva doctorului Botez.

Mai țin de datoria mea să spun că d. dr. Botez, a doua zi dimineța, după alegeri, m'a chemat la telefon și m'a rugat să vin la d-sa, să constat bătaia. Nu m'am dus, însă un prieten comun mi-a afirmat că în adevăr l-a văzut bătut.

Alte dovezi nu am, însă vă rog, încetați de a aduce învinuirea că o atare bătaie ar fi fost pusă la cale de conducerea Partidului Liberal din Prahova. Din 50 de secțiuni de votare, d-voastră aduceți cazul unei singure secțiuni...

D. Armand Călinescu: Sunt trei.

D. Dem. I. Nicolaescu: ... trei secțiuni, ori, dacă bătaia ar fi organizată, nu văd cum ar fi putut să fie organizată numai în trei și nu în toate cele 50 de secțiuni.

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, vă mărturisesc că sunt foarte satisfăcut de intervențiunea d-lui Nicolaescu, căruia îi mulțumesc.

Desigur că d-sa a plecat dela o presupunere care, dacă ar fi așteptat până la sfârșit, ar fi văzut că este o presupunere gratuită. Nu numai că nu aveam de gând să vă incriminez pe d-voastră, dar...

D. Dem. I. Nicolaescu: Așa s'a lansat svonul.

D. Armand Călinescu: Nu numai că nu am avut intenția să vă incriminez, dar, mai mult, la începutul cuvântării mele am ținut să precizez un lucru și anume că conducerea efectivă a alegătorilor n'ați mai avut-o d-voastră, ci tineretul Partidului Libearal din Prahova.

O voce de pe băncile majorității: Inexact.

D. Armand Călinescu: Prin urmare, cel puțin în răspunderi, este de făcut o demarcațiune. Dar, d-le Nicolaescu, eu am crezut, atunci când ați intervenit, că vă temeți de altceva și anume ca nu cumva eu să fac vreo aluziune la un fel de confirmare, care a intervenit sau care putea să intervie din partea d-voastră, în ce privește cazul doctorului Botez. Știți, desigur, la ce vreau să mă refer. Inșă, d-le Nicolaescu, întreruperea d-voastră este, pentru mine, prețioasă, fiindcă din ea constat două lucruri.

Intâi, d-voastră ați făcut această declarație de principiu, că reprobați, cu hotărîre, toate violențele. Vă mulțumesc pentru acest lucru și vă voi cere concursul, ca să tragem ultimele concluziuni din această reprobare.

In al doilea rând, d-voastră ați mărturisit — ceea ce pentru mine este suficient — că într'a-devăr la secțiunea aceasta de votare doctorul Botez a fost bătut în mod crunt. Vă mulțumesc, d-le Nicolaescu, pentru această mărturisire, care îmi este foarte prețioasă.

Dar, d-le ministru de interne, eu nu aduc înaintea d-voastră și vă rog să rețineți acest lucru, violențele, pentru ca să protestez împotriva lor în sine. Dacă aceste violențe ar fi avut loc numai între cetățeni, între partizanii diferitelor tabere de luptă, ele s'ar fi putut transpune aici printr'un proces între aceste partide. Eu ridic însă protestul meu împotriva faptului că aceste violențe s'au comis la adăpostul organelor de Stat și, câte odată, au fost comise de către chiar organele de Stat. Și atunci, în aceste condițiuni, răspunderea d-voastră ca guvern, este angajată, d-le ministru de interne. Eu vii și vă rog să binevoiți a institui o anchetă, care să stabilească atitudinea avută de judecătorii dela Dărmănești, Florești și Filipești, și să aplice

sanctiunile, dacã acești judecãtori se vor gãsi vinovați.

Vã cer, în al doilea rând, și vã rog, d-le Nicolaescu sã vã asociați cu mine, sã cercetãm și sã sancționãm, cu toatã severitatea, actele maiorilor Cãtuneanu, și Frunzeti și ale cãpitanilor: Chirculescu și Petre Ionescu din jandarmerie, care s'au dat, ei însiși, personal, la acte de violență. Nu vã cer, d-lor deputați, aceastã anchetã pentruca din rezultatele ei sã trag o concluziune, în ce privește libertatea alegerilor. Nu. D-voastrã, d-le ministru de interne, ați fãcut sub acest raport, o declarațiune foarte prețioasã. D-voastrã, ați spus cã sunteți un om fericit și de sigur cã nu am sã viu eu acum sã vã contrazic.

D. I. Inculeț, ministru de Interne: In tot cazul sunt un om cu conștiința împãcatã, cã mi-am fãcut datoria și un om tare pe dreptatea lui. Fericirea, despre care vorbiți d-voastrã este ceva foarte relativ.

D. Armand Cãlinescu: D-le ministru de interne, eu nu vin sã vã contrazic. Se poate întâmpla, ca din punct de vedere subiectiv, d-voastrã sã aveți dreptate. Mai la urma urmei, este o chestiune de temperament, de sensibilitate. Câte lucruri nu am vãzut noi! Ce nu s'a întâmplat, ca de pildã, în mijlocul unei catastrofe, sã fie oameni

care să rîdă, să exsulte? Psihologia omenească, d-le ministru de Interne, are taine infinite; nici nu trebuie, să încercăm, să o pătrundem. Prin urmare, nu am să vă tulbur pe d-voastră; dar am să vă atrag atențiunea asupra a două încercări, care s'au făcut totuși, din alte părți, de a vă tulbura. Ele sunt caracteristice pentru ziua de astăzi; de aceea țin să le relev.

Mai întâiu, este însuși Mesajul, cu care ați deschis Corpurile Legiuitoare. Știm cu toții cum se procedează la redactarea textului, cum se cântăresc cuvintele, cum se calculează introducerea unor pasagii și omisiunea altora, care ar avea semnificația lor. Ei bine, d-lor, Mesajul, cu care s'au deschis actualele Corpuri Legiuitoare, nu vorbește — pentru prima oară — de libertatea alegerilor. Toate Mesagiile au început prin afirmația: Corpurile Legiuitoare sunt ieșite din consultarea « liberă », a națiunii; numai acestea de astăzi sunt ieșite din consultarea « ultimă », a națiunii (*Ilaritate*). Eu las, d-le ministru de interne, la meditația d-voastră personală și această constatare și amintirea împrejurărilor în care s'a ajuns la această formulă.

Dar să-mi dați voie, să vă amintesc al doilea fapt, care completează pe acesta, sau mai exact, îl precede și îl explică: este atitudinea d-lui pre-

ședinte al Consiliului care, îndată după ce a luat conducerea guvernului, a întreprins o acțiune politică, pe care o știm. Cu simțul realităților, pe care îl are, d-sa a înțeles imediat obstacolul care ședea în calea acelei acțiuni și a recunoscut în mod formal, din proprie inițiativă. Este atât de adevărat, încât a mers până la formularea unor propuneri precise. Am avut onoarea și eu să vorbesc cu d. președinte al Consiliului în această chestiune. Desigur, că nu am să aduc înaintea Adunării cuprinsul conversațiilor particulare, dar un lucru pot să afirm: din această conversațiune a ieșit pentru mine impresia netă că d. președinte al Consiliului are o asemenea concepție și o asemenea opinie despre condițiunile în care s'au făcut unele alegeri, încât, fără îndoială, d-le ministru de Interne, beatitudinea d-voastră, este cam șifonată.

D. dr. N. Hasnaș: Tocmai ca și d-voastră, anul trecut.

D. Armand Călinescu: Nu vă cer anchetă, pentru ca să tragem concluziuni asupra libertății alegerilor. Este un inponderabil pe care nu avem să-l stabilim nici prin cuvântările noastre, nici prin sgomotele d-voastră. Aceasta este în opinia publică, care are infinitele ei tentacule, cu care simte și înțelege. Oricât v'ați face d-voastră

iluzii, opinia publică este fixată asupra acestui punct.

Dar eu vă cer anchetă pentru alt motiv: vă cer anchetă ca să trezim funcționarii publici asupra rolului pe care îl au; ca să-i trezim la ținuta ce trebuie să observe câtă vreme stă sub un regim de drept.

Nu știm, d-le ministru de Interne, ce veți răspunde d-voastră. Nu știu cum veți răspunde la cererea noastră, dar un lucru știm: dacă d-voastră, nu veți aplica aceste sancțiuni, atunci ele vor forma preocuparea de neînlăturat a guvernului de mâine (*aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

XVIII

LA LEGEA PENTRU AUTORIZAREA STĂRII DE ASEDIU

(ȘEDINȚA CAMEREI DELA 19 MARTIE 1934)

D. Armand Călinescu: D-le președinte, d-lor deputați, guvernul ne cere astăzi două lucruri. Ne cere mai întâi, să ratificăm decretul de la 30 Decembrie, prin care s'a introdus starea de asediu în țară și ne cere, în al doilea rând, să-l autorizăm de a prelungi acest regim de excepție pe încă un an de zile.

Să-mi dați voie să mărturisesc, din capul locului că, dacă înțeleg primul punct din proiect nu văd în schimb cum se mai poate justifica cel de al doilea.

În adevăr, d-lor deputați, eu nu voi mai examina această chestiune din punct de vedere al principiilor — nu mai este o chestie de principii — starea de asediu este un regim excep-

țional fără îndoială, dar este un regim legal, pentru că Constituția noastră îl autoriză în anume împrejurări.

Fundamentul juridic al acestui regim rezidă în ideea de conservare. Sunt în viața unui Stat situațiuni grave, pe care legiuitorul nu a putut să le prevadă și care pot constitui un pericol pentru însăși existența aceluși Stat. În asemenea situațiune el este dator să se apere.

În dreptul cutumiar englez există o regulă formulată astfel: « Coroana și agenții ei au dreptul să respingă forța prin forță, în caz de invaziune, în caz de insurecție, în caz de rezistență cu violență la lege ».

Prin urmare, în chiar țara democrației clasice, starea de asediu este admisă.

Dealtminteri, voi adăuga încă un caracter al acestui regim. În principiu, el nu suprimă libertățile recunoscute de Constituție; el presupune numai o reglementare a exercițiului lor, într'un anume chip. Dintr'un regim normal, care este un regim represiv, prin starea de asediu, noi trecem la un regim preventiv, supus autorităților prealabile. Aceasta este în esență problema, din punct de vedere teoretic.

Dar nu mă voi întinde mai mult fiindcă, încăodată, d-lor deputați, eu cred că aceasta nu

este o chestiune de principii. Eu socotesc că ne găsim astăzi în fața unei chestiuni de oportunitate politică. Și sub acest singur aspect voiesc să o examinez. De aceea vă spuneam că înțeleg să ne cereți ratificarea pentru trecut, dar nu înțeleg să ne cereți prelungirea stării de asediu pe încă un an. Pentru trecut, fiindcă într'adevăr dv. v'ați găsit la un moment dat într'o situațiune gravă. Primul-ministru al țării a fost asasinat de indivizi, cari militau într'o organizație politică subversivă. Era, de sigur, natural ca dv., care pierdeți în chip atât de tragic pe șeful guvernului și pe șeful partidului, să vă resimțiți sufletește de această lovitură; era, de asemenea, explicabil ca în fața unei depresiuni sufletești, dv. să socotiți că ordinea va fi mai bine asigurată, trecând-o în sarcina autorităților militare. Și ați făcut-o. luând asupra dv. o răspundere politică, pe care înțelegem să v'o lăsăm întreagă.

Dar mai era ceva: mai era un fapt, pe care noi nu l-am ridicat atunci, pentru că ar fi fost prea crud, dar care, credem că trebuie să fie ridicat odată. Intr'adevăr, îmi amintesc că în noaptea aceea, când venea vestea tragică dela Sinaia, prima tresărire, pe care am avut-o, a fost aceasta: cum, primul-ministru al țării a fost asasinat? Dar unde erau organele polițienești? Unde era

ministrul de interne? Ce măsuri luase el pentru apărarea primului-ministru?

Fiindcă, d-lor, chestiunea era mai gravă. Se pare că ministrul de interne era prevenit. Ministerul de interne avea informații precise că se pregătea un atentat. Și atunci, nu ne putem mulțumi cu explicația mișcărilor extremiste. Nu mai este deajuns aceasta.

S'ar fi putut prea bine întâmpla ca asasinatul să fie opera unui dement, cum s'a întâmplat aiurea. Aș vrea să știu ce explicațiune ați mai fi adus atunci.

Fiindcă un fapt este incontestabil: în momentul crimei, primul-ministru era lipsit de apărare. Și atunci, d-lor, când dv. veniți și ne cereți nouă ratificarea unui decret, care a suspendat viața normală politică în țară, și care poate avea urmări incalculabile sub acest raport, noi vă spunem: foarte bine, să vă dăm această adeziune, dar oare la baza acestui regim nu este un act de nedestoinicie a ministerului de interne? Ce răspundere poartă acela care avea misiunea de a veghea, de a păzi siguranța Statului? Și este admisibil să continue a rămâne pe banca ministerială și să ajungă să facă acea declarație, pe care a făcut-o d. Inculeț, că d-sa este un om fericit?

Asemenea lucruri nu s'au întâlnit încă nicăieri.

Astfel fiind, d-lor, noi înțelegem să vă dăm ratificarea pentru trecut, dar cu o condiție: ca ministrul de interne personal, care n'a putut să facă față situațiunii, să-și tragă consecințele. (*Vii aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

N'a făcut-o atunci, să o facă astăzi, când guvernul cere Parlamentului un vot de încredere pentru acțiunea lui.

Dar, d-lor deputați, vă spuneam că guvernul nu ne cere numai o ratificare; guvernul ne cere ceva mai mult...

D. C. Xenii, ministru de stat: Dați-mi voie, să vă întreb ceva, d-le Călinescu.

Dacă glonțul care era îndreptat contra primului-ministru Vaida, n'ar fi deviat cu câțiva centimetri, ați fi pus aceleași concluziuni contra ministerului de interne? (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. D. Ionescu-Brăila: Și încă ceva: ce concluzii ați tras, d-le Călinescu, după asasinatele dela Atelierele Grivița, ca ministru de interne? (*Intreruperi*).

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, vă spuneam că guvernul nu ne cere astăzi numai ratificarea pentru trecut; ne cere mai mult: să-l

autorizăm să prelungească acest regim de excepție pe încă un an de zile. Or aceasta nouă ni se pare inadmisibil.

In adevăr, d-lor deputați, care este justificarea acestei măsuri, care este oportunitatea ei?

Dv. spuneți că aveți nevoie de un regim de excepție pentru a stăpâni mișcarea Gărzii de Fier.

D-lor deputați, nu voi expune acum istoricul acestei mișcări, fazele prin care a trecut, caracterul ei. Va trebui să facem această discuție înaintea Camerii, pentru ca să lămurim odată complet această problemă. Și eu cred că vom face această discuție când dv. veți prezenta proiectul pe care l-ați anunțat, pentru apărarea Statului.

Pentru moment chestiunea este indiferentă sub raportul argumentării mele, fiindcă, d-lor deputați, eu afirm hotărât: mișcarea Gărzii de Fier, constituie un real pericol pentru siguranța Statului.

Dar care este situațiunea astăzi?

A doua zi după asasinatul dela Sinaia, dv. ați arestat pe toți fruntașii Gărzii de Fier. Ați arestat de asemenea un număr considerabil de militanți în mișcarea Gărzii de Fier; ați arestat și simpli simpatizanți.

D. M. Ghelmegeanu: Au arestat pe cine au putut.

D. Armand Călinescu: Mi se pare că, ori de câte ori s'a ridicat această chestiune în Cameră, d. ministru de interne, ne-a lămurit că este vorba de un complot împotriva siguranței Statului. Noi am dat, firește, tot creditul unei asemenea afirmațiuni, care pleca de pe banca ministerială.

Prin urmare, membrii Gărzii de Fier puseseră la cale un complot împotriva siguranței Statului și atunci au fost arestați. Dacă, ulterior, parte din ei au fost puși în libertate, aceasta nu are nicio importanță, fiindcă, este evident, că au fost eliberați aceia pe care cercetările nu i-au găsit vinovați. Cei culpabili însă au rămas arestați, vor fi traduși în fața instanțelor represive și condamnați.

În această situație, care va mai fi pericolul? Garda de Fier nu este o mișcare de masse; Garda de Fier este o mișcare de cadre și în ziua în care aceste cadre vor fi puse în imposibilitate de a activa, însemnătatea mișcării scade. Dar, veți spune dv.: mai este ceva.

D. Pamfil Șeicaru: D-le Călinescu, permiteți-mi să vă pun o simplă întrebare.

Mă așteptam ca dv. să analizați care sunt cauzele adânci, care detremină o mișcare de

dreapta ca ea să ia forme de violență. Probabil că există ceva care o alimentează ; « sub lata causa tolitur effectus ».

Să vedem care este cauza care alimentează, care este resortul? Nu cumva este situația elementului intelectual românesc și clasa mijlocie din ce în ce mai strâmtorată? Se poate. Aici este eroarea. Aceasta este o măsură de poliție imediată. Dar, ceea ce alimentează aceste ră-tăcirii ale voinței teroriste, acestea trebuesc explicate.

D. Armand Călinescu: D-le Șeicaru, dv., ați venit, spre regretul meu, la mijlocul cuvântării mele, fiindcă, dacă ați fi venit la început, ați fi văzut un lucru. Este evident că fiecare își are felul lui de a pune problema. Eu am declarat, însă din capul locului, că nu înțeleg să fac astăzi istoricul acestei mișcări, pentru că socotesc că este mai natural ca acest istoric să-l fac întreg, în momentul când guvernul va aduce înaintea Adunării legea pentru apărarea Statului. Deocamdată, eu comentez numai faptul politic și împrejurările care au determinat introducerea stării de asediu. Atât și nimic mai mult. Fără îndoială acesta este un sistem de a trata problema. Dv. poate aveți alt sistem. Permiteți-mi însă să-l întrebuițez pe al meu.

Cum spuneam, membrii Gărzii de Fier au fost arestați; vor fi traduși în fața justiției și condamnați. În această situație care va mai fi pericolul? Dar, veți spune dv.: au fost arestați cei mai mulți; nu au fost arestați însă toți; a mai rămas unul, cel mai însemnat, șeful însuși al mișcării, d. Corneliu Zelea Codreanu.

Este adevărat. Dar să-mi dați voie un lucru, de ce nu a fost arestat până astăzi d. Corneliu Zelea Codreanu? Cum, dv. pretindeți astăzi că Garda de Fier a provocat o situație gravă în țară, vă propuneți să înlăturați această primejdie, să disolvați Garda de Fier! Și dv. lăsați liber pe conducătorul ei?

Nu ați putut să-l găsiți aici în București?

Va să zică în momentul când trebuia apărată vieața primului ministru, ministrul de interne era absent; în momentul când trebuia prins cel pe care îl socotiți autorul moral al crimei, ministrul de interne rămâne absent două luni și jumătate.

Ce fel de acțiune este aceasta?

De două ori se ridică responsabilitatea dv.

D. M. Ghelmegeanu: Și aici nu mai este chestiunea de centimetri.

D. Armand Călinescu: D-le ministru, eu nu știu cum veți explica dv. această împrejurare,

dar sunt dator să vă previn de un lucru. În fața ei, lumea are dreptul să fie nedumerită și să întrebe: ce este aici? Guvernul are o atitudine neclară în această chestiune, sau nu are desțoinicia necesară?

Fie într'un caz însă, fie în celălalt, dv. nu mai puteți cere prelungirea stării de asediu.

Ce vă poate aduce ea mai mult, mai ales că veniți cu o lege prin care interziceți refacerea organizațiilor de felul aceleia pe care ați dizolvat-o?

Ați dizolvat Garda de Fier, așa cum ați dizolvat-o; ați arestat pe fruntașii ei și i-ați implicat implicat într'un complot; ați pregătit o lege, care interzice pe viitor refacerea, activitatea unei mișcări de acest fel.

Care mai rămâne atunci oportunitatea stării de asediu?

Ea nu se mai poate explica decât în două feluri: sau dv. sunteți încă stăpâniți de un sentiment de permanentă frică, și atunci aceasta paralizează o acțiune de guvernare; sau dv. voiți să rezemați o acțiune de guvern pe un regim de excepție și o asemenea guvernare rămâne calificată politiceste și moralmente.

Am văzut, d-le ministru de justiție că, în susținerea dv. dela Senat, ați recurs la un argu-

ment, pe care îl socoteați peremptoriu. Ați spus anume: dar bine, ați guvernat cu starea de asediu și dv., național țărăniștii!

Să-mi dați voie să mă opresc câteva minute asupra acestui argument.

Dacă dv. invocați un precedent, pentru ca să justificați starea de asediu în principiu, era inutil, fiindcă noi nu contestăm că aveți dreptul să introduceți starea de asediu. Dacă ați vo t însă să faceți o comparație între situația care era atunci și situația care este astăzi, să-mi dați voie să vă spun, că nu este în avantajul dv.

D-le ministru de justiție nu aș voi să vă indispen. Dv. sunteți un om foarte curtenitor; și în vorbirea dv. și în atitudinea dv., amintiți vechiul parlamentarism, încât vă mărturisesc că, mai ales astăzi, este o adevărată plăcere să discut cu dv.

D. Victor Antonescu, ministrul justiției: Plăcerea este reciprocă.

D. Armand Călinescu: Sunt însă obligat să relev un fapt și anume, că între starea de asediu, pe care ați introdus-o dv. și starea de asediu pe care am introdus-o noi este o deosebire profundă. Este o deosebire și în privința situației, care a justificat acea măsură și în privința felului cum a fost aplicată ea.

Noi am venit cu starea de asediu la 3 Februarie 1933, pentru a preîntâmpina o insurecție comunistă, care se pregătea.

D. subsecretar de stat Iamandi — și îmi pare rău că nu este aici, — spunea că mișcarea Gărzii de Fier este deopotrivă de primejdioasă ca mișcarea comunistă. Da și nu, d-lor deputați. Sunt deopotrivă de primejdioase în acest înțeles, că și una și alta provoacă tulburări ale liniștei publice.

D. N. Simionescu: Sunt clandestine și tero-riste.

D. Armand Călinescu: Există însă o deosebire profundă în ce privește esența lor.

D. D. Ionescu-Brăila: Una este cușer și alta este trif.

D. Armand Călinescu: Pe când mișcarea comunistă este o mișcare de mase și urmărește răsturnarea însăși a societății actuale, peste ideea națională, Garda de Fier, este o mișcare de cadre, care urmărește înlocuirea sistemului de guvernământ.

Așa dar, noi ne găseam în fața unei insurecțiuni comuniste, care se pregătea. Imi pare bine că văd pe banca ministerială pe d. ministru al apărării naționale, cu care am avut mulțumirea să colaborez în vremurile acelea grele, când a

trebuit să lucrăm și d-sa și eu, la menținerea liniștei publice. Nu veți găsi în desbaterile Camerei, în acea epocă, o explicațiune completă. Noi ne-am rostit atunci cu multă rezervă, fiindcă acțiunea era în desfășurare.

Ce s'a întâmplat însă? Când am venit noi la guvern, în Iunie 1932, am găsit planul unei acțiuni comuniste bine fixat. Se ținuse în Ianuarie al cincilea congres al Partidului comunist român, în Moscova. În rezoluțiunile adoptate atunci și pe care noi le-am găsit în broșurile și foile clandestine, se fixau următoarele patru obiective în România:

1. Discreditarea social-democraților, prin aplicarea tacticei numită a frontului unic;

2. Infiltrația în instituțiunile de Stat și de apărare națională: poștă, C. F. R., arsenal, pirotehnia armatei;

3. Provocarea de greve repetate, pentru antrenarea maselor muncitorești, în deosebi în regiunea petroliferă din Prahova, apoi în regiunea Jiului și la Căile Ferate;

4. Provocarea unei greve generale, cu acte de violență.

În rezoluțiunile acelea se determina și epoca la care aceste mișcări trebuiau să fie terminate: Martie 1933.

Am găsit acest plan în instrucțiunile pe care centrala comunistă le trimete tuturor organelor de luptă, celulelor de fabrică, tineretului, ajutorului roșu, organizațiilor de șomeri și așa mai departe.

Firește, d-lor deputați, că aceste instrucțiuni puteau să rămână simple deziderate pe hârtie, să nu capete niciodată realizarea în fapt. De aceea noi, nu puteam întreprinde o acțiune din primul moment și ne-am mărginit, la început, cu măsuri de supraveghere.

Iată, însă, că între timp se petrec o serie de acte semnificative. Astfel, în toamna anului 1932, încep vii mișcări în organizațiile muncitorești; elementele extremiste câștigă din ce în ce mai mult teren și rând pe rând pun mâna pe conducerea tuturor organizațiilor muncitorești. Era primul pas.

În Decembrie, descoperim spionajul dela poștă. Comunistul Tevekelei obținea, prin intermediul unor funcționari dela poștă, telegrame cifrate, emenate dela Ministerul nostru de Externe și le trimetea regulat la W. E. B. (West Europäische Bureau) la Viena.

Cercetările au dovedit că acest Tevekelei începuse să stabilească legături și la Arsenalul armatei. Era al doilea punct care își căpăta consistența.

La 1 Februarie izbucnesc turburările muncitorești pe Valea Prahovei. În urma unui conflict de muncă, care era numai un pretext, la societatea Româno-Americană, muncitorimea se deda la acte de sabotaj, se scobora în stradă, împreună cu femeile și copiii. Peste 8.000 de oameni au fost antrenați de agitatorii comuniști, au ocupat piețele publice, ținând întruniri și atacând în repetate rânduri localul poliției. Situațiunea era foarte gravă. Guvernul m'a însărcinat atunci să merg la Ploiești, pentru ca, la fața locului, să-mi dau seama de ceea ce se petrece. Am constatat, d-lor, că mișcarea se desfășura riguros după regulile tacticei comuniste. Nu mai încăpea, prin urmare, nicio îndoială asupra sensului ei.

Concomitent cu aceasta, Siguranța descoperea curieri comuniști cari plecau din București spre centrele muncitorești; iar la Galați, la Iași și la Cluj, apăreau greve de simpatie.

Am venit atunci la București, am raportat guvernului asupra situațiunii, în lumina tuturor documentelor, iar Consiliul de Miniștri a decis să supue imediat Camerei proiectul pentru introducerea stării de asediu. Este adevărat că turburările au continuat câteva zile încă, culminând în dezordinile dela 16 Februarie la atelierele Grivița, când noi am întreprins armata.

Dar, d-lor, noi am izbutit să oprim mișcarea înainte de a fi luat formele definitive ale grevei generale. Iată în ce condițiuni am introdus noi starea de asediu.

D-lor, mai în urmă am căpătat documente de o importanță considerabilă, care confirmau în întregime, prevederile noastre.

D. Hurmuz Aznavorian, raportor: D-le Călinescu, îmi dați voie să vă întreb: aceste explicațiuni detaliate, le-ați dat dv. atunci când ați cerut starea de asediu?

D. Armand Călinescu: Nu.

D. Hurmuz Aznavorian: raportor: Aceasta interesează astăzi.

D. Armand Călinescu: Vă stau la dispoziție și pe acest teren. Dar, după cum v'am spus mai sus, nu le-am dat atunci, pentru că acțiunea era în desfășurare și pentru că noi nu puteam descoperi punctele noastre de supraveghere. În urmă găsim documente, care confirmă în întregime prevederile noastre.

În acel timp, se instaura noul regim la Berlin și printre persoanele arestate, acolo se afla și femeia Bela Iacobovici, soția unui membru în comitetul executiv comunist la București. Asupra ei s'au găsit documente și anume: un raport către Internațională, pe care îl întocmise par-

tidul din București, asupra evenimentelor din țară și vedeți cât este de caracteristic faptul că la trei zile numai, raportul amănunțit al tuturor mișcărilor ajunsese deja la Berlin. Al doilea document constă în copia unor instrucții, pe care Internaționala Sindicală roșie a căilor ferate, cu sediul atunci la Berlin, o trimetea imediat la București ca să-i încurajeze acțiunea.

Mai târziu în Iunie, într'o publicație comunistă găsim recunoașterea întregă a substratului mișcărilor din primăvara trecută și a pericolului pe care l-am fi avut dacă nu am fi luat măsuri la timp.

Iată, d-lor, în ce condițiuni am introdus starea de asediu.

Mai era un element însă, care își are o importanță însemnată și anume, în acel moment noi nu aveam încă o lege represivă suficientă...

D. Romulus Seișanu: Dacă era pericol, de ce ați pus atunci în libertate pe comunistul Bujor? (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: ... și a trebuit să ne acoperim cu legea stării de asediu în timpul necesar elaborării legii Mironescu, care a și fost depusă curând după aceea.

Dar, nu numai în ce privește situația care a justificat starea de asediu, este deosebite și în

modul cum am aplicat-o noi. Noi ne-am mărginit să aplicăm acest regim la obiectul special pentru care a fost introdus și în câteva săptămâni, după ce am potolit turburările, după ce am desființat toate organizațiile comuniste și am trecut la consiliul de războiu pe agitatori, starea de asediu a încetat de fapt. Ea aproape nu a fost simțită. De ce? Pentrucă noi nu am întrebuințat și nu am aplicat măsuri vexatorii. Noi nu am aplicat de pildă cenzura foilor de partid. Dv. ați aplicat cenzura foilor partidelor de ordine, ați cenzurat pe d. profesor Iorga; deunăzi, foaia noastră oficioasă nu a fost lăsată să insereze o notă, care conținea pur și simplu, informația că sănătatea d-lui ministru de externe este satisfăcătoare! Aceasta este cenzura dv.

Dar este ceva mai grav, pentrucă dv. nu aplicați cenzura numai în orașele supuse legalmente acestei stări, ci în toate orașele.

D. Victor Iamandi, subsecretar de stat la Ministerul Interneleor: Explicația este foarte simplă și mă mir că dv. vă scapă. Din momentul ce s'a instituit starea de asediu în unele regiuni ale țării, normal ar fi ca cenzura să se exercite numai în acele regiuni; dar, întrucât chestia ordinii publice este o chestie generală, nu este posibil să nu se instituie cenzura și în orașele unde nu

este stare de asediu, pentru că atunci s'ar fi putut publica acolo ce nu se poate publica în cele de sub stare de asediu.

D. Armand Călinescu: Dați-mi voie. Eu nu fac obiecțiuni de ce ați introdus cenzura numai într'o parte și nu în alta. Eu vă întreb de ce nu veniți să spuneți în mod legal: întindem cenzura în toată țara? Vă obiectăm că acolo, unde nu ați introdus legal cenzura, ea constituie un abuz.

Dar mai este ceva, care diferențiază starea de asediu introdusă sub noi, de cea introdusă de dv.

În regimul introdus de dv. autoritatea civilă abdică complet. Sub noi, păstrăm pentru Ministerul de Interne inițiativa, îndrumarea și controlul tuturor măsurilor.

Iată, d-le ministru de justiție, pentru ce vă spuneam că nu este temeinic argumentul comparației.

D-lor deputați, noi credem că astăzi este un interes superior ca dv. să reintrați în normal.

Este, dacă îmi dați voie să vă spun, și un interes al dv. de partid. Guvernul trebuie să se redreseze. El trebuie să risipească impresiunea că se găsește încă într'o atmosferă de panică. Dacă este adevărat ceea ce spunea deunăzi d-l sussecretar de stat Iamandi — și eu cred

că este adevărat — că dv. voiți să contribuiți cu toate puterile la menținerea și la întărirea regimului democratic, atunci sunteți datori să faceți dovada că se poate governa normal — și eu cred că se poate governa normal astăzi — cu instituțiile democratice obișnuite.

Nu o veți face, d-lor miniștri, atunci, pe de o parte, dv. nu veți câștiga nimic, pentru că la urma urmei slăbiciunea nu se poate acoperi multă vreme cu starea de asediu, iar, pe de altă parte, veți încuraja criticile care se aduc regimului democratic și veți lua asupra dv., în această privire, o mare răspundere politică. In ce ne privește pe noi, ne facem datoria să vă atragem atențiunea la timp. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

XIX

«LA LEGEA PENTRU APĂRAREA ORDINEI ÎN STAT»

(ȘEDINȚA CAMEREI DE LA 17 APRILIE 1934)

D. Armand Călinescu: D-le președinte, d-lor deputați, guvernul ne înfățișează astăzi un proiect de lege isvorît dintr'o preocupare foarte legitimă, aceea de asigura ordinea în Stat. De altminteri, în toate timpurile când au apărut fenomene noi, care au amenințat ordinea socială, s'a recurs la măsuri represive. Ele trebuiesc judecate prin urmare nu în principiul lor, ci în raport cu împrejurările în care trăim. Este desigur altă chestiune, aceea de a ști în ce măsură dv. veți atinge obiectivul pe care vi-l propuneți și mai ales dacă formula pe care o înfățișați astăzi este cea mai potrivită și vom analiza acest lucru. Dar dv. legiferați în împrejurări excepționale și eu cred că trebuie să ne oprim un moment pentru a fixa caracterul lor.

Nu este desigur lipsit de interes să amintesc în ce condițiuni au apărut primele legiuri represive în timpurile moderne.

La 1894 a fost asasinat președintele Republicii Franceze, Sadi Carnot. Se agita în vremurile acelea o serie de idei care, plecând dela exagerarea utopică a libertății individuale, ajungeau la negațiunea autorității de Stat. Anarhismul n'a fost numai o formulare teoretică, ci a căpătat caracterul unei mișcări politice, care a culminat în suprimarea șefului unui Stat.

Acest fapt a produs atunci o sguđuire puternică în întreaga opinie publică europeană, încât nu numai s'a venit îndată în Franța cu o serie de legi represive, dar s'a făcut mai mult în același timp, guvernele din Germania, din Italia, din Elveția, au recurs la rândul lor la măsuri legislative asemănătoare.

Prin urmare într'un moment când un curent de idei a căpătat un caracter periculos pentru pentru ordinea socială, toate guvernele responsabile s'au ridicat hotărît împotriva lui și i-au tăiat drumul. De atunci, anarhismul a mers în continuă scădere și s'a asigurat astfel o lungă epocă de liniște.

După aceea, a venit epoca de după războiu, când au început să-și facă drumul din nou o

serie de idei extremiste. N'am să examinez, firește, acum aceste idei în cuprinsul lor. Voiu încerca însă să fixez caracterul acestor idei, în raport cu viața de Stat.

Trăim o epocă de exaltare excepțională și de slăbire a sentimentului moral. Războiul mondial, care a fost o deslănțuire a forței, s'a continuat după încheierea tratatelor, pe terenul gândirii, prin apologia forței; și, fie că această apologie a făcut-o comunismul, fie că a făcut-o fascismul, amândouă aceste curente au îndreptat un atac hotărît împotriva actualei organizații de Stat. Punctul central al acestui atac îl ocupă regimul parlamentar.

Desigur, de-a-lungul crizei pe care o traversăm, s'au învederat o serie de slăbiciuni ale regimului parlamentar. În primul rând, instabilitatea guvernelor a făcut să nu se poată întreprinde o operă serioasă de îndreptare a situației. În afară de aceasta, chipul oarecum greoiu în care se mișcă acest aparat, a împiedecat să se poată lua la timp măsuri utile. Dar acestea sunt probleme ale democrației, pe care democrația însăși își propune să le rezolve. În toate statele cu regim parlamentar, există astăzi la ordinea zilei problema revizuirii Constituției. Ea nu în-

semnează însă perimarea regimului; ea însemnează necesitatea adaptării lui.

De altfel, ce ne propun curentele extremiste? Fie extremismul de dreapta, fie extremismul de stânga, ne propun dictatura. Este formula care realizează forța.

N'am să insist asupra acestei idei. Dar eu știu că forța provoacă totdeauna reacțiunea altei forțe. Dictatura este obligată să-și piardă cea mai mare parte din timp organizându-și propria ei apărare.

Realizările dictaturilor? Dar cine a putut să exercite vreodată vreun control sever? Intr'un Parlament pot să existe până la 80 la sută din reprezentanții națiunii, cari să nu se ocupe serios de nevoile obștești; dar rămân oricând 20 la sută, cari exercită un control sever, care face să iasă pretutindeni toate greșelile la iveală.

Dictatura nu are control și ea acoperă toate turpitudinile. Finanțele, în acest regim, sunt în totdeauna învăluite în mister și ajung la bancrută. Dictatura este regimul în care se pregătește revoluția sau războiul. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Și atunci, d-lor, înțelegeți de ce între regimul parlamentar și dictatură, pe care ne-o propun

curentele extremiste, eu socotesc că nu există
alegere pentru un om conștient.

Că aceasta s'a realizat în alte state, este ade-
vărat. Dar trebuie să tragem de aici concluzia
că ce se întâmplă aiurea, trebuie să se imite la
noi? Trebuie să credem că libertățile sunt defi-
nitiv compromise, că suntem sortiți să trăim sub
dominațiunea unei minorități armate și că
acest regim de violență este durabil?

Nu, d-lor deputați. Eu socotesc, că această
stare morbidă va înceta, fiindcă viața publică
va sfârși prin a-și recâștiga echilibrul ei.

În definitiv, ce este aici? O mână de oameni,
cari ne mai găsindu-și locul în viața publică
actuală, se năpustesc asupra acelor cari au lo-
cul, pentru ca să-i exproprieze. (*Aplauze pe
băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Acesta este fenomenul în toată goliciunea lui
și acest fenomen a fost transpus în doctrina în-
staurării Statului mașină, lipsit de intelectuali-
tate, în care individul este supus dominațiunii
unei minorități.

Este un misticism asiatic, acela al negațiunii
libertății; negațiunea acelu regim tradițional,
care rezumă evoluția omenirii gânditoare.

Maeterlink spune undeva despre dictatură, că
ea își are obârșia în lobul oriental al creierului.

D-lor, și la noi s'au făcut în două rânduri tentativă de aplicare a acestei doctrine, prin mijloace teroriste. S'a încercat mai întâiu de către extremismul de stânga, prin atentatul dela Senat în 1920; s'a încercat, acum în urmă, de extremismul de dreapta, prin asasinatul dela Sinaia.

Intre aceste două fapte grave a fost o serie de agitațiuni, de tulburări care, încetul cu încetul, desemnau curente și antrenau trupele desordinei pentru lupta finală.

Impotriva lor guvernele au fost nevoite să exercite o supraveghere atentă și o luptă care, de multe ori, a ajuns la întrebuințarea forței publice.

D-lor deputați, toate guvernele au apărut actuala ordine de Stat. Eu nu primesc acea formulă, care încearcă să stabilească deosebiri, din acest punct de vedere. Nu primesc deosebiri fiindcă ele nu au teme și eu, care am avut onoarea timp de doi ani să stau pe banca ministerială, sunt în măsură să cunosc realitatea.

Nu primesc formula, în al doilea rând, fiindcă socotesc că ar fi meschin să rezerve cineva numai pentru el un monopol din ceea ce constituie o obligațiune pentru oricine are răspundere; (*aplauze*) și nu primesc, în al treilea rând,

formula, fiindcă, dați-mi voie să o spun, ar fi și o lipsă de tact.

Noi nu trebuie să lăsăm nici măcar impresia că între oamenii de guvernământ mai există și altă atitudine decât aceea a unui veto hotărât. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D-lor, nu se poate obiecta nici că nu a fost desființată o mișcare, atunci când a fost recunoscută periculoasă. Credeți-mă, ar fi un mijloc prea simplist de a judeca fenomenele sociale, pentru că în adevăr, dacă am întrebuinta acest mijloc, m'aș adresa dv. dela guvern, și v'aș întreba: ați fost în situațiune de răspundere timp îndelungat, între 1922 și 1926 odată; între 1926 și 1928 a doua oară. V'ați găsit atunci în fața unor agitațiuni comuniste foarte accentuate; amintiți-vă de Tatar-Bunar. Mi se pare că ori de câte ori reprezentanții opoziției relevau mijloacele excepționale, de care uzați dv., fluturați pericolul bolșevic. Și atunci, aș fi în drept să vă întreb astăzi: ce ați făcut? Pentru ce nu ați desființat comunismul? Ar fi însă absurd un asemenea sistem de judecată. De asemenea în ceea ce privește Garda de Fier.

Dv. ați găsit această mișcare în momentul când ați venit la guvern, este adevărat; dar am

găsit-o și noi. Mi se pare că această mișcare a luat naștere în 1927 și era atât mai caracteristică aparițiunea ei atunci, cu cât era pornită de oameni, cari ieșeau din penitenciarele dela Văcărești, iar pe de altă parte era purtată de aceeași oameni, cari în 1923, pregătise un complot în contra miniștrilor și asasinatul prefectului poliției dela Iași.

Prin urmare, din capul locului nu putea să fie nicio îndoială asupra caracterului acestei mișcări.

Dar nu numai atât; în câteva luni, mișcarea și-a conturat definitiv caracterul și mijloacele ei.

Nu aș vrea să fac istoric după datele Siguranței. Să-mi dați voie să cetesc dintr'o lucrare publicată sub îngrijirea lui Codreanu: « Cărticica Șefului de Cuib ».

Găsesc aici că la 24 Iunie 1927, s'a format această mișcare a Gărzii de Fier; că la 1 August 1927, a apărut prima foaie a mișcării « Pământul Strămoșesc »; că la 8 Noemvrie, același an, a avut loc primul legământ, primul jurământ la Iași; că la Februarie 1928, au cumpărat prima camionetă cu care au întreprins campania politică în țară.

Prin urmare, la începutul anului 1928, mișcarea era deja înjghebată. Și când este vorba de

desființare, mă întreb dacă n'ar fi fost mai ușor de realizat atunci?

Dar, d-le ministru, eu nu vreau să pun chestiunea așa; dimpotrivă, cred că dv. ați făcut o greșală și v'ați îngreunat situația, atunci când ați împiedecat Garda de Fier de a participa la alegeri și ați îngreunat situația nu numai pentru dv., dar pentru orice guvern, fiindcă, în adevăr, unui guvern îi este mult mai ușor să supravegheze o mișcare fățișă, decât o mișcare clandestină. Din acest punct de vedere, prezentarea Gărzii de Fier în alegeri ar fi fost cel mai bun mijloc pentru autoritățile de Stat să facă o recunoaștere a forțelor de care realmente dispunea.

Socotesc chiar că o regulă de prudență politică cere ca să forțezi o mișcare clandestină să iasă la iveală, fiindcă, în adevăr, iată ce se întâmplă: guvernul național-țărănesc s'a găsit la un moment dat, în Decembrie 1930, în fața unor agitații foarte serioase ale membrilor Gărzii de Fier. Eram atunci împreună cu d-l Ion Mihalache la Ministerul de Interne. Noi cunoșteam, din investigațiile Siguranței Statului, care erau ideile reale care circulau în mintea membrilor Gărzii de Fier și eram în drept să le socotim periculoase pentru ordinea publică.

Dar, d-lor, mișcarea avea atunci un caracter clandestin și nu toată lumea judeca la fel. Nu am să fac aci personalități și nici n'am să aduc încriminări, dar socotesc că trebuie să vă arăt că, în momentul când noi luam primele măsuri împotriva Gărzii de Fier, un ziar important din țară, un ziar de mare tiraj, publica articole sub titlul: « Fără exces de zel » și comenta măsurile noastre în felul următor: « Această nejustificată urmărire este cu atât mai urâtă, cu cât se îndreaptă contra unei mișcări care este nu numai explicabilă dar necesară. A lovi într'o asemenea mișcare ar constitui nu numai o eronată interpretare a legii, dar o greșeală de ordin național. Bunul simț juridic, simțul național va triumfa ».

Voci de pe băncile opoziției: In ce ziar?

D-l I. Hudiță: « Universul ».

D-l G. Bogdan-Duică: La ce dată?

D-l Armand Călinescu: La 1931, când am disolvat Garda de Fier. Eu cred că ziarul era de bună credință și nu-i fac un reproș....

D-l Al. Alimănișteanu: Cu siguranță că era de bună credință.

D-l Armand Călinescu: ...dar eu semnalez acest lucru ca un simptom caracteristic al concepțiunii care exista în anumite cercuri atunci. Inșă, d-lor, oricum ar fi fost, cu conștiința răs-

punderilor pe care le aveam noi, am judecat altfel și printr' o deciziune a Consiliului de Miniștri am risipit Garada de Fier. Am făcut mai mult, am arestat pe agitatorii principali și sub inculpare de complot împotriva siguarței Statului, i-am trimis înaintea tribunalului. S'a născut un proces.

Intre timp noi ne-am retras dela guvern, dar procesul și-a urmat cursul mai departe, parcurgând întreaga filieră a instanțelor de judecată.

Cred că nu este lipsit de interes să vă cetesc considerentele hotărîrilor care au intervenit atunci.

Înaintea tribunalului care judeca acțiunea deschisă contra preveniților Corneliu Codreanu, Stelescu, Banu, Totu, Dănilă și alții, instanța de fond constată:

« Având în vedere că faptele ce se impută inculpaților sunt în esență următoarele: că fac parte dintr' o organizație denumită: « Legiunea Arhanghelului Mihail » sau « Garda de Fier », înființată în anul 1927, cu scopul de a determina o mișcare în vederea înlocuirii actualei forme de guvernământ prin introducerea unui regim ditorial ;

« Că inculpații, fie personal, fie prin instigarea altora, în calitatea lor de conducători, în sânul

organizației din care fac parte, au activat în contra siguranței Statului;

« Că ceea ce se impută inculpaților rezultă, din actele dela dosar și chiar din recunoașterea inculpaților ».

Iar mai departe:

« Că atât inculpatul Corneliu Zelea Codreanu, cât și ceilalți, precum și toți componenții organizației, propovăduiau un braț tare în locul partidelor, dar recunoșteau autoritatea regală; Or, atâta vreme cât era vorba de o colaborare cu capul Statului, nu putea fi vorba de o răsturnare a formei de guvernământ ».

Ministerul public a atacat hotărîrea tribunalului, cu apel.

Curtea de apel spune:

« Dar nu e dovedit că inculpații urmăresc introducerea dictaturii politice; din contră, din statutul și interogatoriile lor, rezultă că, nu luptă pentru dictatura politică a unei persoane, ci dictatura Românilor, a națiunii românești în țara sa ».

Pentru aceste motive, respinge apelul parchetului și lasă achitați pe membrii Gărzii de Fier.

D-l G. Bogdan-Duică: Cam naivă hotărîre.

D-l Armand Călinescu: Înaintea Curții de Casație. Curtea de Casație spune:

« Dacă este stabilit în speță, că numiții sunt organizați într'o asociațiune purtând numele de « Garda de fier », cu caracter militar, condusă de un consiliu suprem și împărțită în batalioane, sectoare, cuiburi și frății de cruce; dacă, prin modul de recrutare a membrilor care trebuie să fie sănătoși, hotărâți, rezistenți și fără frică de moarte, societatea ar părea că cultivă forța de atac și nu pe aceea de apărare;

Toate aceste fapte, spune Inalta Curte, deși ar putea fi socotite ca o formă de tulbure a ordinii publice, nu corespund însă noțiunii de atac în contra siguranței Statului.

— *D-l Justin Stănescu, vice-președinte, ocupă fotoliu președințial.*

Toate instanțele de judecată au achitat Garda de Fier, tradusă în fața justiției de guvernul național-țărănesc. Or trebuie să recunoașteți cu toții, ca absolvirea, în fața instanțelor de judecată, a unei mișcări subversive, a avut de rezultat încurajarea ei. (*Aplauze prelungite*).

În fața impunității, membrii Gărzii de Fier au devenit mai îndrăzneți și când ne-am întors noi la guvern în Iunie 1932, am găsit Garda de Fier deja transformată în partid politic; participase în alegerile generale de sub d-l Argetoianu și înregistrase un număr însemnat de

voturi; participase în alegerile parțiale dela Neamț și dela Tutova, obținuse succes și, pentru prima oară, reprezentanții Gărzii de Fier intrase în Parlament.

În această situație i-am găsit noi.

Acum, domnilor, eu voiu adăuga că, pentru noi cei dela Ministerul de Interne, problema era mult mai ușoară, acțiunea fiind fățișe. Imi aduc aminte, câtă greutate am avut în 1930, ca să identificăm toate organizațiile, toate cuiburile, să întocmim lista tuturor membrilor. De data aceasta problema era mai ușoară, fiindcă, din momentul în care Garda de Fier acționa fățiș, ea își descoperea singură organizațiile. De aceea, eu vă spun: socotesc că ați făcut greșală prin faptul că nu i-ați lăsat să meargă la alegeri. Trebuia să-i lăsați să meargă, să-și valorifice încă odată forțele înaintea corpului electoral. Era mijlocul cel mai bun de a dezarma toate îndrăznelile. V'ați temut că ar putea să obțină un număr prea mare de voturi. Ei bine, am spus-o și o repet și astăzi: cred că era o apreciere eronată; și nu vă aduc o părere subiectivă, mă bazez pe o analiză obiectivă a faptelor, pe care puteți să o faceți și dv. Luați datele statistice din alegeri și veți vedea că cifra absolută a voturilor Gărzii de Fier a mers

în creștere, câtă vreme a putut să se întindă în suprafață, prin participarea la alegeri, într'un număr mai mare de județe. Dar, în această privință, ei ajunseser aproape de ultima limită. Dacă însă judecați cifrele, în fiecare județ în parte, veți vedea, că ele au mers în descreștere. Acolo unde au obținut odată voturi multe, a doua oară au descrescut. Să vă dau câteva exemple: la Cahul, dela 6.000 de voturi, cad la 4.000 de voturi; la Câmpulung, dela 3.400 de voturi, cad la 2.000 de voturi; la Ismail dela 5.000 de voturi, cad la 2.800; la Neamț, dela 12.000, la 5.000; la Tutova, dela 7.000, la 3.000.

D-lor deputați, era natural să fie așa, fiindcă corpul electoral a putut să fie, la un moment dat, amăgit de o propagandă mai îndrăzneată și de o speculare mai abilă a nevoilor mulțimii; dar, în momentul în care a cunoscut pe reprezentanții Gărzii de Fier, a putut să se convingă, că nu poate aștepta nimic dela ei. Eu sunt încredințat că, această mișcare nu rezista la mai multe verificări înaintea corpului electoral.

De altminteri, au fost aci în Adunare, în două legislaturi; i-am văzut toți, i-a văzut toată lumea. Ei bine, domnilor, n'au adus nicio contribuție la examinarea problemelor de Stat. Conducătorul acestei mișcări n'a învederat niciun

talent deosebit; manifestările lor parlamentare au fost de o banalitate exasperantă. După primele momente de curiozitate, au căzut în indiferența generală. Prin urmare, tribuna Parlamentului, departe de a fi fost pentru ei un mijloc de întărire a propagandei, eu socotesc că a fost cel mai sigur mijloc de discreditare a lor.

D-lor deputați, să-mi permiteți să adaug o observațiune în această ordine de idei. Eu nu cred în viitorul acestei mișcări. Se opresc poate unii asupra ideii naționale, pe care o speculează membrii Gărzii de Fier. D-lor, aceasta este o concepție pe care trebuie să o pună oricine la baza unei acțiuni de întărire a vieții noastre de stat și de popor. (*Aplauze pe băncile majorității și pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Dar, vă rog, țara aceasta a ajuns în așa situație încât, pentru a promova ideea națională, trebuie să recurgă la o mână de oameni, care nici măcar nu și-au terminat studiile școlare? Țara aceasta, a ajuns acolo, încât, pentru a declanșa acest mare resort moral care este sentimentul național, trebuie să recurgem la oficiile asasinului lui Manciú? (*Vii aplauze, strigăte de bravo!*). Și triumful ideii naționale însemnează omorîrea lui Ion Duca? Este o rușine, domnilor! (*Aplauze puternice, strigăte repetate de bravo!*).

Ideea națională? Da, dar aceasta o reprezentăm noi toți. O reprezentați dv. liberalii, prin tot ceea ce acest partid a putut să facă de-a-lungul istoriei, în slujba țării; o reprezentăm noi, național-țărăniștii, prin tot capitalul de luptă al ramurii ardelenе și prin tot rezervorul de forțe al ramurii regățene; o reprezintă d-l Iorga, o reprezintă d-l Cuza, prin acțiunea d-lor pe terenul cultural. Aceștia reprezintă ideea națională. (*Vii aplauze*).

D-l I. Petrovici: D-l Goga! (*Intrerușeri*).

D-l Armand Călinescu: Eu nu cred că țara aceasta a ajuns la un așa grad de amnezie, încât să-și uite istoria ei. (*Vii aplauze, strigăte: foarte bine!*).

Tineretul? Da, domnilor, este o mare problemă. Am întreprins și noi ceva în folosul tineretului; întreprindeți și dv., deoarece trebuie să facem totul pentru tineret. Dar, un lucru: tineretul să vină să întărească toate forțele creatoare, toate forțele constructive, tineretul să nu meargă să îngroașe cetele delicvenților. (*Aplauze puternice*).

Când eu am văzut aci, în această Adunare, pe unii oameni politici care se însinuaiu în vecinătatea Gărzii de Fier, (*aplauze prelungite*), eu nu știu ce trebuie să stigmatizez: lașitatea

sau aventura? (*Aplauze prelungite, strigăte repetate de bravo!*).

Voci: Pe amândouă!

D-l Armand Călinescu: Dar, d-lor deputați, dacă mișcarea Gărzii de Fier, s'a manifestat fățiș și a avut reprezentanții ei în Parlament, aceasta nu înseamnă că guvernele nu trebuie să urmărească de-aproape, să supravegheze aceste manifestațiuni și să le sancționeze, atunci când sunt periculoase pentru ordinea în Stat.

D-lor deputați, guvernul Partidului Național-Țărănesc, a avut această concepție.

V'am arătat actul disolvării din prima lui formațiune guvernamentală.

Să-mi dați voie să vă arăt acum acțiunea întreprinsă în a doua formațiune de guvern a noastră și să vă cetesc un document, care a rămas necunoscut până acum, fiindcă forma actul de serviciu al Ministerului de Interne.

D-lor deputați, prin ordinul circular Nr. 27.845 din 29 Aprilie 1933, Ministerul de Interne, în care aveam cinstea să lucrez, fixează punctul de vedere al guvernului național-țărănist în felul următor,

Să-mi dați voie să cetesc această circulară, în întregul ei, fiindcă ea caracterizează, în același timp, și unele aspecte ale mișcării. (*Aprobări*).

« Către toate Inspectoratele de siguranță și către Inspectoratul General al Jandarmeriei.

« Din rapoartele organelor de poliție și jandarmerie rezultă că în numeroase puncte din țară au luat ființă și se dezvoltă organizațiuni denumite cuiburi, secțiuni, companii, centurii, batalioane de asalt, etc.

« Aceste formațiuni rezemate pe principiul disciplinei militare își îmbracă oamenii în uniforme îi supune la instrucțiune și antrenament de luptă în scopul mărturisit de a provoca, prin violențe, o răsturnare a actualei ordine politice, consfințită de legi.

« De multe ori s'a putut constata legături între aceste organizații și organizații similare din străinătate, dela care își procură instrucțiuni și mijloacele materiale.

« In ultimul timp, ele au ieșit din simpla activitate organizatorie, pentru a se deda la manifestațiuni violente, la tulburarea ordinii în Stat și la brutalizarea cetățenilor pașnici.

« Dealtminteri, scopurile urmărite de ele fiind răsturnarea prin violență a stărilor politice consfințite de legile în vigoare și, chiar suprimarea prin violență a unor categorii de cetățeni, ele se încadrează în prevederile art. 1 din legea din

17 Martie 1933, privitoare la liniștea publică, care pedepsește asemenea fapte.

« Astfel fiind, urmează a se înfrâna aceste mișcări cu toată hotărîrea și cu toată energia.

« Organele poliției și jandarmeriei vor proceda precum urmează:

« 1. Vor percheziționa toate sediile organizațiilor amintite, în scopul de a se găsi documentele și publicațiunile care stabilesc mijloacele de acțiune, legăturile și scopurile subversive ale lor. Perchezițiunile se vor face cu autorizația Parchetelor și la momentul ce se va socoti mai prielnic de autoritatea locală.

« 2. Vor confisca toate publicațiunile subversive, manifeste, ziare, etc., răspândite de organizațiile amintite. Se va atrage atențiunea institutelor de tipografie asupra sancțiunilor prevăzute în art. 17, alineatul *b* din legea din 17 Martie 1933, în cazul când ar tipări, asemenea foi.

« 3. Se vor trimete la urma lor toți propagandiștii și agitatorii străini de localitate, care încearcă să recruteze aderenți pentru organizațiile semnalate.

« 4. Se vor împiedeca și risipi orice adunări, procesiuni ale acelorași organizațiuni.

« 5. Se vor lua măsuri contra portului de in-signe sau uniforme nepermise.

« 6. Organele polițienești vor dresa acte și, împreună cu delicvenții le vor înainta justiției, în toate cazurile prevăzute de art. 17, 19, 20, 22, 23, 25, 26, și 27 ale legii din 17 Martie 1933. In acest scop, se recomandă organelor polițienești să studieze cu atențiune aceste texte, pentru a sesiza bine înțelesul lor și a dresa actele cu toată grija.

« Socotim necesar să adăogăm că organele polițienești trebuie să fie pătrunse de necesitatea de a se reprima mișcările despre care s'a vorbit mai sus, în interesul superior al menținerii ordinii în stat. Organele superioare de inspecție și control au îndatorirea de a veghea la aducerea la îndeplinire a măsurilor expuse și la felul cum activează subalternii, luându-se măsuri disciplinare în caz de slăbiciune sau neglijență.

« Inspectoratele vor raporta săptămânal un buletin special al acțiunii desfășurate pe baza prezentului ordin circular, indicând și rezultatele obținute înaintea justiției.

Se exceptează dela aceste măsuri congresele și publicațiile periodice ale L. A. N. C., ca partid politic.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Nu aveți și opinia separată a d-lui Vaida?

D. Armand Călinescu: Nu știu dacă reprezentantul partidului d-lui Gheorghe Brătianu are

o altă părere decât aceea pe care am transpus-o în circulara guvernului.

D. Virgil Madgearu: Dl. Vaida era președintele consiliului de miniștri și nu se poate imagina că ministrul de interne lucra altfel decât după concepțiile d-lui Vaida.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Eu știu un lucru: sub dv., ministerele nu aveau legătură, așa că d. Vaida putea să aibă și alte păreri decât ministrul de interne.

D. Virgil Madgearu: Probabil că dv., când veți veni la guvern, veți avea această concepțiune despre guvernarea țării.

D. Armand Călinescu: D-lor, permiteți-mi pentru definirea politicii pe care am schițat-o, să citesc două pasagii din circulara Ministerului de Justiție cu Nr. 42.143 din 24 Mai 1933:

«După informațiunile și rapoartele primite, constatăm că de câtva timp, de către anumite organizații de extremă dreaptă, ai căror agenți cutreeră satele, se face o vie propagandă ațățătoare și se îndeamnă populația la acțiuni și mișcări, prin care se tinde la răsturnarea ordinei în stat. În special, se aduce la cunoștință agitațiunile din Moldova și Bucovina, unde sub masca unei mișcări de contra-balansare a mișcării comuniste se formează diferite grupări, așa zise de

extrema dreaptă, care se agită, provocând mișcări în tot cuprinsul țării. În realitate, și unele și altele departe de a duce o luptă sinceră de idei, în cadrul permis de legile țării, sunt expresiunea aceluiasi gând subversiv, sub diferite aspecte, profitând și unele și altele de toate circumstanțele ce le sunt favorabile, uneori, concurând împreună pentru subminarea autorității și dezagregarea statului.

« Contra tuturor acestor elemente, atrag stăruitor atențiunea dv. (parchetelor) și vă invit a avea o neadormită priveghere, exercitând în același timp un serios control și asupra agenților forței publice, auxiliari ai dv., spre a vedea dacă și aceștia își îndeplinesc în mod conștiincios datoria.

« Îndeplinirea datoriei fără șovăire și cu devotament, pentru atingerea scopului arătat mai sus, este nu numai o cerință legală, dar și o obligație patriotică, pe care sunt convins că o veți îndeplini » — spunea ministrul Popovici către parchete.

D-lor, ca să vedeți cum a fost a fost dusă această acțiune și care au fost rezultatele ei, să-mi dați voie să vă citesc protestul pe care, cu prilejul unui incident dela Teiuș, îl ridică Co-dreanu.

Intr'o adresă către Ministerul de Interne, care a fost publicată în ziarul « Calendarul », din 3 Iulie 1933, spune între altele: « Dar guvernul? Guvernul trebuie să fie al țării. Atunci ce rost are prigoana asmuțită de d. ministru de interne, prin ordinul secret Nr....., din Aprilie 1933 și al Ministerului de Justiție, tot așa de secret?

« In urma acestor ordine, s'au executat percheziții, confiscări, arestări, dări în judecată, etc. ». Mai departe spune:

« In orice caz, coarda este prea întinsă și eu consiliesc, rog chiar, să fie destinsă puțin, ca să nu plesnească. Iar dacă această rugăminte a mea nu va fi ascultată și nu va fi înțeleasă, atunci eu implor între mine și dușmanii noștri dreptatea lui Dumnezeu, prin osânda lui. Și dacă d-lor ne asupra pe nedrept, atunci asupra lor să cadă osânda lui Dumnezeu, praf și pulbere să se aleagă de ființele lor fizice ca și de partidele lor ».

In urma acestei acțiuni, în perioada dela Ianuarie—Noemvrie 1933, s'a înregistrat în țară 72 de incidente provocate de Garda de Fier, între care au fost acționate în justiție 67. Era în curs de judecată, în momentul când am plecat dela guvern, 42, iar de celelalte, judecate, au 14 achitări și 11 condamnări. Iar când acțiunea administrativă, pe care am desfășurat-o la Mi-

nisterul de Interne, așa cum am schițat-o nu mai era suficientă, noi am recurs și la o modificare a legii pentru apărarea statului.

D-le ministru de justiție, aici să-mi dați voie să vă atrag atenția asupra unui lucru: dv. nu sunteți astăzi desarmat în fața mișcărilor extreme.

Că asemenea tulburări s'au putut ivi, că nenorociri ca aceea dela Sinaia s'au putut întâmpla, este adevărat; dar acestea se pot întâmpla oricând, chiar și după intrarea în vigoare a legii dv., fiindcă, din nenorocire, nicio lege penală n'a izbutit să distrugă criminalitatea.

Principalul este să poți sancționa infracțiunea. Și dv., d-le ministru de justiție aveți deja dispozițiuni legale suficiente în această materie.

Aveți mai întâiu legea Mârzescu din 1924. Prin acea lege au fost încriminate asocierile în vederea comiterii crimelor, provocarea lor, fabricarea de arme și furnizarea de arme în vederea acestor infracțiuni, apologia lor. Mai mult chiar, în art. II s'a introdus o noțiune largă a terorismului și chiar a agitațiunilor din care putea să rezulte un pericol pentru ordinea în Stat.

Dați-mi voie să vă cetesc acest text al art. II, fiindcă el este foarte cuprinzător:

« Faptul de a lucra prin mijloace teroriste la schimbarea ordinii sociale și politice din România »; și mai departe: « se pedepsește oricine, care va agita sau va încerca să facă agitațiuni, din care ar putea să rezulte un pericol pentru siguranța Statului, astfel cum este statornicit în lege ».

Este un text foarte larg, în care pot intra toate manifestările Gărzii de Fier.

Este adevărat că s'au ivit dificultăți în practică și anume, art. 1, privitor la asociațiile pentru comiterea de crime, a fost din nefericire interpretat de instanțele noastre de judecată în sensul că nu este destul o crimă, că trebuiesc mai multe, pentru ca să intri în cadrul acestei infracțiuni speciale; și este iarăși adevărat că în legea Mârzescu, se prevedeau numai crimele în contra persoanelor, nu și în contra siguranței Statului.

Dar a venit, d-le ministru, legea Mironescu, din anul trecut, Aprilie 1933, care a completat această lacună: a introdus mai întâiu infracțiunea încercării de a răsturna actuala ordine de Stat și de a instaura dictatura prin mijloace violente. Nu numai atât; a încriminat o serie de fapte, care au fost învederate ca având un caracter periculos, tocmai în manifestările Gărzii de Fier, ca de pildă constituirea de nuclee, portul de uniformă,

manifestațiile de stradă, în deosebi în jurul tribunalelor și bisericilor, baricadările, devastările, ultragiile în timpul manifestațiilor de stradă.

Prin urmare, o serie de fapte au fost încriminate, încât eu cred că dv. aveți deja în legea actuală dispoziții cu care să înfrânați Garda de Fier.

De altminteri, dacă ați analiza avizul Consiliului legislativ, ați văzut că vă semnaleză același lucru.

Luați măsuri, d-le ministru al justiției, ca să se aplice aceste legi care există. Credeți totuși dv. că între timp s'au învederat și alte fapte care au un caracter periculos, foarte bine ; să examinăm ce introduceți dv.

În art. 1, care rezumă însăși concepția dv., d-le ministru, dv., nu creați o infracțiune nouă și nu edictați o pedeapsă nouă, dv. legitimați numai un act de autoritate al guvernului.

În lunga serie de acte numite de guvernământ, care scapă controlului instanțelor noastre de judecată, dv. introduceți încă unul: disolvarea grupărilor politice. Din punct de vedere al legislației penale, această dispoziție constituie o inovație curioasă, fiindcă dv. deschideți largi posibilitățile de abuz și asigurați impunitatea pentru guvern.

Înțeleg un lucru, ca dv. să luați un fapt pe care îl socotiți grav și să-l sancționați. Înțeleg de asemenea să luați o grupare, a cărei acțiune o socotiți periculoasă și să o sancționați. Dar dv. nu faceți așa, dv. introduceți o noțiune neprecisă și largă, dând în competența guvernului, fără nicio censurare, judecata.

D-le ministru al justiției, noi nu înțelegem să vă creem dificultăți atunci când este vorba de apărarea ordinii în stat. Credem însă că legislația noastră dispune de suficiente mijloace sancționare, dar dv. trebuie să vegheați ca instanțele însărcinate cu aplicarea legii să-și facă datoria. Aceasta este prima obligație pe care o aveți dv.

Cât pentru disolvări, dacă le socotiți necesare, nu le puteți face, decât dându-le în atribuția justiției, așa cum este în legislația Cehoslovacă.

A da guvernului posibilitatea de a disolva grupările politice, este înainte de toate un act de încredere. D-le ministru, dv. știți bine că în ce ne privește, politicește nu vă putem acorda această încredere. Dar, mai mult, dv. înși-vă sunteți vremelnici pe acele bănci și eu cred că nici Partidul Național-Liberal nu trebuie, nu este prudent să dea unui guvern în mână, posibilitatea disolvării fără censurarea justiției. (*Aplauze pe*

băncile Partidului Național-Țărănesc și pe unele bănci ale opoziției).

D. N. Constantinescu-Bordeni: Aci suntem de acord.

D. Armand Călinescu: De aceea, d-le ministru al justiției, noi nu vom putea vota pentru proiectul dv. de lege. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

XX

LA BUGET

(SEDINȚA CAMEREI DELA 30 Iunie 1934)

D. Armand Călinescu: D-le președinte, voi reține foarte puține minute atențiunea onoratei Camere. Nu vreau să las impresiunea că întârzii votarea bugetului, când ne desparte numai câteva ore de intrarea lui în aplicare. Desigur, aș fi tentat să subliniez, cum se răzbună câteodată soarta. Dv. ați reproșat totdeauna guvernelor trecute că n'ar fi lăsat opoziției timp suficient să studieze bugetele, fiindcă le-ar fi prezentat în ultimul moment. Dv. faceți astăzi același lucru, numai cu circumstanța agravantă că veniți după trei luni dela începerea anului. Dar nu vreau să vă șicanez pe această chestiune.

Dacă am luat cuvântul, este pentru că eu găsesc două fapte care merită să fie subliniate:

unul, pentru a ilustra o situație și altul, pentru a stabili o responsabilitate politică.

Primul fapt constă în aceea că dv., la departamentul Internelor, ați întocmit un buget în contradicție cu toate normele pe care le-a fixat d. ministru de finanțe, atât în expunerea de motive, cât și în cuvântarea pe care a ținut-o înaintea comisiunii bugetare. Și atunci, eu v'aș întreba: pentru ce mai este nevoie să formulați principii, oricât de frumoase ar fi ele, când sunt contrazise de fapt? Nici nu-mi explic cum s'a putut ajunge aici: sau d. ministru de finanțe n'a exercitat un control suficient asupra colegului său dela Interne, sau onorabilul domn Incuț nu împărtășește concepțiile financiare ale d-lui Victor Slăvescu! Ori cum ar fi, faptul pune într'o lumină defavorabilă lucrarea dv.

Al doilea punct, pe care țin să-l subliniez, este acesta: cu mijloacele bugetare pe care le cereți dv., mă întreb, dacă, în problema ordinii publice, dv. nu v'ați schimbat concepția politică de până astăzi? De sigur, nu există un moment mai potrivit pentru a examina acțiunea unui guvern, decât cu prilejul discutării bugetului. Atunci Parlamentul își exprimă încrederea sau refuză încrederea guvernului în întregul lui, sau unui ministru în particular. Nu vreau să folosesc acest

prilej pentru a face o analiză amănunțită a politicei d-lui ministru de interne. Dar sunt nevoit să mă opresc un moment pentru a vedea dacă, cu bugetul pe care-l prezentați dv., veți putea asigura ordinea publică în țară.

Iată cele două fapte pe care țin eu să le subliniez, în legătură cu bugetul dv.

Dar mai întâiu, d-lor, trebuie să învederez un defect de prezentare. Cunosc pe directorul contabilității, care v'a întocmit proiectul. Am lucrat cu el eu însu-mi, în două guvernări, și îl socoteam un om capabil. Regret că trebuie să spun: lucrarea de față îi știrbește reputația, afară numai dacă, d-le ministru, dv. nu i-ați dat cumva ordin să întocmească proiectul astfel, încât să nu se poată vedea limpede schimbările pe care le-ați introdus. Intr'adevăr, din publicațiunea dv., lipsește un tablou recapitulativ, în comparație cu datele anului trecut, pentru ca să putem vedea noi ce creație de personal ați făcut, care este numărul funcționarilor introduși din nou în buget. Un asemenea tablou n'a lipsit niciodată. A trebuit să examinez toate statele de salarii și să extrag eu singur aceste date. De altminteri, ca să vă arăt dv. un exemplu de ușurința cu care s'a întocmit bugetul, vă voiu întreba un lucru: știți care este numărul jandarmilor pe

care îi aveți dv. după buget? După state, aveți 29.000 de jandarmi; după tabloul recapitulativ, aveți 39.000. Eu vă pot spune că nici cifra din state, nici cifra din tabloul recapitulativ, nu corespunde realității, fiindcă, din alte date, pe care le am aici, rezultă că sunt 46.000 de jandarmi! Incât vedeți cu câtă ușurință ați întocmit tabelele.

Dar mai mult, al doilea exemplu. La art. 65 din buget vedem următoarea redacțiune: « Subvențiunea județelor și comunelor urbane și rurale, potrivit articolului 20 din legea finanțelor locale, 315.000.000 lei ».

Cum este posibil, d-le ministru, să înscriși dv. sub titlu de subvenție ceea ce constituie un drept al comunelor și județelor?

Este vorba de un drept foarte vechiu și dacă dv. nu sunteți încă edificați asupra acestui drept, eu v'ași ruga să întrebați pe colegul dv., care stă la stânga, pe d. dr. Costinescu, care vă poate confirma, că nu poate fi vorba aci de o subvenție, ci de un drept.

De aceea rog pe d. raportor să introducă chiar acum un amendament, prin care să schimbe nomenclatura și în loc de subvenție, să treacă « fondul comunal și județean ».

De ce spun aceasta? O spun fiindcă nu trebuie niciun moment să se încetățenească ideea că drep-

tul comunelor și județelor, atârnă de libertatea statului; fiindcă o subvenție este totdeauna la discreția puterii centrale, care o poate îngusta sau lăți, după cum îi convine.

D. dr. Costinescu, ministrul sănătății și ocrotirilor sociale: Aveți dreptate, dar și în bugetul trecut, tot ca subvenție era trecută.

D. Armand Călinescu: Cu o singură amendare, că legea finanțelor locale, în care s'a introdus nomenclatura fondului comunal, este posterioară.

D. dr. I. Costinescu, ministrul sănătății și ocrotirilor sociale: Nu este vorba dacă această lege este anterioară sau posterioară. Fapt este că «fondul comunal», este un foarte vechiu drept al comunelor și județelor; prin urmare, ar fi trebuit ca totdeauna să fie un «drept» și nicio dată o «subvenție».

D. Armand Călinescu: Sunteți de acord cu mine, d-le ministru, numai să-mi permiteți să adaug și o a doua observație...

D. dr. I. Costinescu, ministrul sănătății și ocrotirilor sociale: Vă rog să faceți aceste observații în mod retroactiv și să nu vă menajați. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. D. Ionescu-Brăila: Cămașa este mai aproape decât surtucul...

D. Armand Călinescu: Ați înscris, d-le ministru cifra de 315 milioane lei, care nu corespunde realității, căci de fapt, dv. trebuia să înscriți cel puțin 700 de milioane; fiindcă știți că prin organizațiunea nouă care s'a dat...

D. dr. I. Costinescu, ministrul sănătății și ocrotirilor sociale: Aceasta era exact și în trecut, ba mai mult chiar decât astăzi.

D. Armand Călinescu: Numai prin legea finanțelor locale din Aprilie 1933, s'a introdus un nou mod de administrare al fondului comunal și județean, prin consemnarea produsului taxelor pe articolele de consumație la Banca Națională.

Prin urmare, dv. trebuia acum să luați cifra reală și să ridicați suma până la 700 de milioane.

D. I. Inculeț, ministru de interne: Aveți dreptate, fondul comunal este cu mult mai mare de 315 milioane lei, după noi ar ajunge la cifra de 800 milioane lei. Nu am avut însă posibilitatea să urcăm cifra.

D. Armand Călinescu: Constat, d-lor deputați, examinând cu atenție cifrele că bugetul Ministerului de interne...

D. dr. I. Costinescu, ministrul sănătății și ocrotirilor sociale: Dv. trebuie să știți, d-le Armand Călinescu, că noi suntem puțin sclavii bugetelor

trecute și eu trebuie să urmez linia care mi s'a indicat.

Credeți că pe mine mă mulțumește bugetul sănătății? Nu; dar l.am făcut mai bine ca în trecut.

D. Armand Călinescu: D-le ministru, dați-mi voie să constat că vă complaceți în situațiunea de sclavi ai noștri și dacă puteți ar trebui să vă liberați de această situațiune.

D-lor, din cifrele bugetului Ministerului de Interne, se constată că acest buget este mai mult un buget de personal, alocațiile pentru material fiind foarte restrânse. Așa a fost întotdeauna. Decât, d-lor deputați, de data aceasta raportul s'a agravat, prin faptul că dv., pe de o parte, ați sporit cheltuelile prin creațiuni de personal inutil, iar pe de altă parte ați făcut reduceri din alocațiile pentru material, sub limita permisă.

În cifre globale, dv. ați crescut alocațiile pentru personal cu 80 milioane lei și ați scăzut cele pentru material cu 89 milioane lei.

Imi aduc aminte de observațiile pe care le făcea d. ministru al finanțelor în comisia bugetară. Cu o expresie foarte plastică, d-sa, protestând împotriva reducerilor de material, spunea: se reduce totdeauna aici, fiindcă materialul nu are gură să strige.

D-le ministru de interne, așa ați făcut dv. Ați redus, de pildă, 30 milioane dela articolele pentru echipamentul și îmbrăcămintea jandarmilor.

Aici este un lucru foarte interesant de semnalat. In expunerea dv. de motive, găsesc aceste cuvinte: « Trebuie de notat că jandarmii nu au fost echipați aproape de trei ani; lipsa de îmbrăcăminte și încălțăminte enormă ».

D-le ministru, dacă este adevărat că jandarmii nu au fost îmbrăcați de trei ani, concluzia este că dv. nu puteați să reduceți din dotația pe care o dasem noi, 30 milioane? Cum este posibil aceasta?

Din două, una: sau jandarmii nu erau neîmbrăcați, și atunci dv. vă era interzis să reduceți alocația acelei sume de 30 milioane, sau fondurile acestea erau inutile și atunci dv. nu vă era permis să scriți ceea ce ați scris în expunerea de motive.

Mai mult de cât atât ați prevăzut 35 milioane mai puțin la capitolul hranei trupei. Cum este posibil aceasta? Vedeți, de data aceasta vor fi guri să strige, fiindcă vor fi guri flămânde.

D-le ministru de interne, cu un buget în care reduceți 30 milioane dela îmbrăcăminte și 35 milioane dela hrană, nu veți pune jandarmeria

în situația de a-și îndeplini greaua sarcină în momentul de față.

Ce veți face? Veți fi nevoiți să puneți pe jandarmi în concediu, să descompletați efectivele. Nu veți mai putea scoate legiunile mobile, fiindcă nu veți avea îmbrăcăminte și efective. Veți scădea prestigiul jandarmului dela teritoriu, care va fi obligat să meargă prin comună desbrăcat și să ceară hrană populației. Iată, situația în care veți aduce jandarmeria.

Pentru ce ați făcut aceasta? Pentru ca în schimb să faceți noi creații de personal? Este oare admisibil aceasta? Când dv. ați pus în studiu problema reformei aparatului de stat, când veți recurge la decrete legi ca să faceți reduceri de personal, dv. prin buget constat că înființați posturi noi? Ce fel de politică este aceasta?

D-le ministru al finanțelor, îmi pare bine că ați venit și dv. pe banca ministerială ca să auziți aceste lucruri, de oarece bugetul Ministerului de Interne a fost făcut în contradicție cu normele date de dv.

Nu am cifrele exacte, fiindcă nu mi s'a făcut acest tablou statistic, ca să văd plusul la fiecare categorie.

Din explicațiile pe care le-a dat însă d. raportor, în comisia Camerei, am înțeles că, între altele, se face și spor de personal pentru comisarii de poliție și se suprimă chiar din gardienii publici, ca să se creieze posturi de comisari de poliție. Este posibil, d-lor! Dar aceasta înseamnă să nu se cunoască de loc situațiunea. Apoi noi nu avem astăzi — v'o spun, d-le ministru al finanțelor, cu experiența pe care o am dela Ministerul de Interne — noi nu avem lipsă de personal descoperit la siguranță; dimpotrivă, avem prea mulți. Astăzi problemele de siguranță și de ordine nu se mai satisfac cu personalul descoperit, ci cu personalul acoperit. Comisari avem prea mulți, de calitate inferioară, este adevărat. În această privință, noi, în guvernarea trecută, am căutat să aducem ameliorări, să înlocuim personalul vechiu nepregătit, cu personalul calificat, recrutat prin examene serioase. Și am introdus sute de titrați în poliție, în locul celor vechi, înlăturați prin examen. Dar mai este mult de făcut în această direcție. Trebuie ca și dv. să mergeți pe același drum. Sunt și astăzi 70 la sută în personalul polițienesc care nu întrunesc condițiile legale cerute, pentru a ocupa aceste locuri. Vreți să-i supuneți la examen? Nu am nimic de zis! Imi aduc aminte

că la un examen, la care au fost puși acești funcționari, un comisar de poliție dela Craiova, vechiu în funcțiune, întreat de comisiune: « cine este ministrul d-tale », a răspuns: « d. Olărașu »! Aceasta este calitatea personalului de poliție. Eu înțeleg să veniți cu un nou examen și să faceți triajul, dar cu o condițiune: să luați toate garanțiile de seriozitate. Eu am citit proiectul pe care l-ați depus la Senat. Este inadmisibil. Noi, în comisiunea de examinare am pus funcționari și am creiat și responsabilitatea personală, pentru hotărârile pe care le dau ei. Dv. ați pus comisiunea de verificare, sub președinția secretarului general.

D. I. Inculeț, ministrul de interne: Va veni proiectul de lege în discuțiunea Camerei și atunci vom discuta pe larg. Senatul a și votat proiectul.

D. Armand Călinescu: Ați pus ca președinte pe secretarul general. Eu nu cunosc pe secretarul general al dv. nu știu ce valoare personală are. Nu am auzit vorbindu-se de d-sa. Nu l-am văzut decât în fotografii, la ceremonii, când la dreapta d-lui Beneș, când la cotul d-lui Barthou! Dar, oricum ar fi, este un partizan politic și atunci, lucrările lui vor fi suspectate de parțialitate.

D. I. Inculeț, ministrul de interne: Comisiunea dv. era prezidată de un subsecretar de stat, care era un personaj și mai politic.

D. Armand Călinescu: Nu, d-le ministru, a fost prezidată de președintele comitetului central de revizuire.

Și atunci, ziceam: lucrările dv. vor fi lovite de parțialitate, și veți da dreptul succesorilor dv., să le anuleze. În orice caz, dv., făcând verificarea de personal, însemnează, d-le ministru al finanțelor, a priori, că se vor ivi vacanțe. Apoi, dacă se vor ivi vacanțe, prin licențierea celor incapabili, ce nevoie mai aveți să creați posturi noi?

D. I. Inculeț, ministru de interne: Eu nu vreau să las o afirmațiune goală. Art. 133 spune: «Până la data de 1 Februarie 1930, o comisiune prezidată de ministrul de interne, sau de subsecretarul de stat, delegat cu conducerea poliției și de doi membri ai Parlamentului...». Ce vreți mai multe garanții?

D. Armand Călinescu: Eu ași putea să vă răspund foarte simplu: ceea ce ați citit d-voastră, este legea dela 1929 și ași putea să vă invit să veniți la legea actualmente în vigoare, cea din 1931, al cărui autor am fost și în care veți vedea că președintele comisiei este președintele comitetului central de revizuire.

Dar, în orice caz, veți face verificarea, veți avea, prin definiție, vacanțe și atunci vă întreb: pentru ce creați posturi noi? Nu mi-o explic, d-le ministru, decât într'un fel: că d-voastră vreți să creați un debușeu pentru amicii d-voastră politici și la această ipoteză ajung prin relevarea a încă unui fapt, pe care îl găesc în buget. În adevăr, d-voastră ați creat acum șapte posturi de prefecți de poliție în provincie. Cum, d-lor, este admisibil aceasta? În proiectul de lege, pe care l-ați votat la Senat, spuneți că prefectul de poliție nu este funcționar de carieră, ci funcționar politic. Vasăzică, ca să dați satisfacție câtorva prieteni nefericiți, care au căzut la alegeri sau nu au putut fi primari, d-voastră desființați un principiu, care se instaurase și anume acela că, corpul polițienesc este un corp de specialitate, cu ierarhia lui. D-voastră politicianizați poliția. Astăzi creați posturi de prefecți de poliție politici, mâine veți crea șefi de poliție.

Iată unde mergeți d-voastră, iată de ce nu este admisibil acest lucru și sunt nevoit să constat că d-voastră ați redus alocația indispensabilă pentru hrana și îmbrăcămintea trupei, ca să creați în schimb posturi inutile de funcționari în buget.

Vă spuneam, d-lor deputați, că problema ordinii publice nu se mai satisface astăzi cu personalul descoperit, ci cu personal acoperit.

Or, ce constat eu din acest punct de vedere? Alocația pentru informatori ați redus-o la jumătate, iar fondul de dispoziție, pentru ordinea publică l-ați înscris cu 10 milioane.

Ei bine, d-voastră, d-le ministru, știți foarte bine că această sumă nu va ajunge nici pe două luni și atunci cum e posibil să înscriși în buget o sumă, pe care, din capul locului, o știți insuficientă? Ce sinceritate poate să prezinte cifrele pe care le-ați înscris d-voastră? Sau poate, știu și eu?, în materia aceasta de ordine publică, d-voastră aveți sistemul d-voastră, de a face față situației, sistem pe care nu-l cunoaștem.

D-voastră, d-le ministru, ne-ați deprins cu toate curiozitățile. Imi aduc aminte un cuvânt foarte pitoresc pe care l-ați spus aici în Cameră la validări. Când toată lumea vă combătea și vă învedera situația pe care ați creat-o, d-voastră ați venit la tribună și, cu o seninătate angelică, ați spus: ce vă mirați d-voastră? Eu nu mă mir, pentru că la Ministerul de Interne am avut un secret, știam că reușim.

Poate că aveți și aci în problema ordinii publice un secret al d-voastră. Inșă, d-le ministru,

să mă iertați, pe noi secretul acesta al d-voastră ne îngrijorează, fiindcă iată ce se întâmplă.

Vine Partidul Național-Liberal la guvern cu însărcinarea expresă de a desființa mișcarea extremistă de dreapta. În lupta, care se dă, cade Președintele Consiliului, ucis mișelește. Noi, opoziția, ne-am făcut datoria și ca adversari loiali ai lui Duca, am adus cu emoțiune un pios omagiu aceluia care, fără îndoială, a fost un mare bărbat de stat.

Dar, d-voastră ce ați făcut? Cum, ministrul de interne, care avea răspunderea, pentru că nu veghease în deajuns la siguranța personală a șefului guvernului, rămâne neclintit? Este un secret al său.

Mai departe, vine procesul « Gărzii de Fier ». Se dă o hotărîre, care, fără îndoială, constituie o lovitură pentru politica pe care o afișase Ministerul de Interne și d-voastră rămâneți neclintiți. Încă un secret.

Eliberații din închisoare merg și fac demonstrație în cântece și în coloane pe calea Victoriei și d. Inculeț privește senin. Agitatorii întind îndrăzneala mai departe: se adună cu steagurile lor și în uniforme interzise, sub ochii întregului guvern și ministrul de interne stă neclintit? Este iarăși secretul lui.

D-le ministru, cel puțin înainte aveam o siguranță, era d. subsecretar de stat Iamandi, care venea aci și ne da explicațiuni. Eu, ca adversar, sunt dator și îmi fac o plăcere să recunosc și talentul și energia, pe care le-a desfășurat colegul d-voastră în postul pe care l-a avut. Dar nu-l mai avem astăzi. Mai mult, pleacă și directorul Siguranței. Am lucrat cu Eugen Cristescu, știu capacitatea lui, experiența și abilitatea pe care o avea. Sunt acolo probleme mari, d-le ministru de interne: curentele sociale, mișcările iredentiste, spionajul. Toate acestea trebuiesc urmărite cu perseverență și continuitate. Trebuia să ne felicităm cu toții că am avut un asemenea director al Siguranței. Acum, se aduce în locul lui unul din cei mai slabi inspectori de poliție, unul care nu fusese niciodată întrebuințat decât pentru servicii de calitate inferioară. Și atunci, când situația este așa, când d. subsecretar de stat nu mai vine în fața noastră să răspundă, când directorul Siguranței este îndepărtat, cine rămâne? D-voastră? Singur? Vă dați seama, d-le ministru de interne? Aveți conștiința situațiunii reale? Cu cine veți face d-voastră față împrejurărilor?

Aveți secretul d-voastră? Se poate! Mă tem însă că acest secret să nu fie într'o zi sinistru.

De aceea eu, în numele partidului meu, nu vă pot acorda încrederea. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

XXI

LA LEGEA PENTRU PRELUNGIREA STĂREI DE ASEDIU

(ȘEDINȚA CAMEREI DELA 13 MARTIE 1935)

D. Armand Călinescu: D-le președinte, dați-mi voie să-mi exprim regretul că s'a recurs la intervertirea ordinii de zi în asemenea condițiuni.

Voci de pe băncile majorității: S'a decis.

D. Armand Călinescu: Știu că s'a decis, dar țin să semnez un fapt.

Oratorii noștri, cari erau înscriși la acest proiect de lege, știau, din ședința de ieri, că debaterile asupra proiectului pentru prelungirea măsurilor excepționale, vor începe la ora 18,40.

Voci de pe băncile majorității: Nu aveau decât să fie prezenți.

D. Armand Călinescu: Eu aș ruga să nu-mi atragă atenția asupra îndatoririlor noastre acei domni din majoritate, cari aseară au lipsit dela ședință, și din cauza cărora ședința nu a mai

putut continua. Pe băncile minorității eram atâtea, încât, dacă s'ar fi procedat la vot, noi am fi fost majoritatea, iar dv. minoritatea.

Eu las pe d-l președinte al Consiliului să judece, dacă este posibil să discutăm în asemenea condițiuni. Aceasta echivalează cu o suprimare a discuțiunii. În adevăr, ce veți face dv. d-le președinte? Veți face apelul nominal al oratorilor înscriși.

D. N. N. Săveanu, președinte: Sunteți înscriși și dv. și iată, vă dau cuvântul.

D. Armand Călinescu: Oratorii înscriși nu vor răspunde la apel și atunci, înseamnă că dv. să treceți mai departe și să votați legea fără discuțiune.

Eu țin, d-le președinte, să protestez împotriva acestui fapt.

D. N. N. Săveanu, președinte: D-le deputat, eu am procedat conform Regulamentului. Ordinea de zi se poate interverti oricând cu încuviințarea Adunării. Proiectul pentru prelungirea măsurilor excepționale se găsește înscriș în ordinea de zi. Adunarea a admis intervertirea. Dv. sunteți înscriș la cuvânt, sunteți prezent, vă dau cuvântul.

D. Armand Călinescu: D-le președinte, d-lor deputați, firește sunt gata să mă supun injonc-

țiunilor dv., și să mă urc la tribună într'un alt moment decât acela pe care aveam dreptul să mi-l aleg și într'o altă ordine, decât aceea în care noi, ca partid, aveam dreptul să ne prezentăm la această tribună. O fac fiindcă sunt obligat să mă supun dispozițiunilor luate de Birou.

D-lor deputați, dați-mi voie, dela început, să-mi exprim satisfacțiunea că d-l președinte al Consiliului a binevoit să ne onoreze cu prezența sa la această desbatere.

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: D-le Călinescu, să-mi dați voie: majoritatea, cel puțin o știe că, cu sufletul sunt totdeauna în mijlocul ei și prezent în această incintă. Dacă nu mă vedeți prea des, este că am așa de mult de lucru, cu repararea erorilor guvernării dv. (*Aplauze prelungite, strigate de «bravo», pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: D-le președinte al Consiliului...

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: Și v'aș ruga: mai mult să nu stăruiți.

D. Armand Călinescu: D-le președinte al Consiliului, dintr'un punct de vedere egoist ar trebui să fim satisfăcuți în fața declarațiunii dv.,

că actele noastre vă vor fi dat dv. de lucru și a trebuit să intervenim noi, pentru ca dv., să puteți realiza ceva. (*Ilaritate*). Dar, să-mi permiteți, declarațiunea de astăzi nu are nici măcar avantajul noutății. Eu îmi aduc aminte că a mai fost o împrejurare în această Adunare, când discuțiunea se aprinsese puțin — era în jurul unei interpelări adresată d-lui ministru al Apărării Naționale, general Paul Anghelescu — și atunci, majoritatea, oarecum emoționată, banca ministerială de asemenea, a făcut apel la dv. Ei bine, și atunci ca și astăzi ați alergat în grabă, ați venit, și de pe banca ministerială ați făcut, d-le președinte al Consiliului, exact aceeași declarație.

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: Dacă realitățile sunt aceleași!

D. Armand Călinescu: Și atunci ca și astăzi ne-ați spus: vin dela Ministerul Armamentului, unde sunt foarte ocupat, ca să repar erorile dv.

D-le președinte al Consiliului, nu avem să discutăm astăzi această chestiune, dar, să-mi dați voie ca la rândul meu să vă fac și eu o declarație. Cunoaștem și noi puțin condițiunile în care reparați dv. erorile făcute de noi. Zilele următoare, vor veni aci în desbaterea Camerii

proiectele, care conțin reparațiile dv., și eu cred că nu voi fi desmințit de evenimente, când voi afirma, de pe acum, că reparațiunile dv. constau exact în reluarea și întărirea actelor făcute de noi. (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

Permiteți-mi acum să vin la discuția proiectului de lege.

D-lor deputați, nu aș vrea să fac o desbatere pasionată și cu caracter de polemică de partid în jurul acestui proiect de lege. Imi voi lua libertatea să fac câteva observațiuni foarte obiective; ca să vă arăt că acest proiect de lege nu are nicio eficacitate din punct de vedere al obiectivelor pe care le mărturisiți, ci dimpotrivă el este menit să ascundă alte preocupări.

Veniți și cereți ca Adunarea să vă autorizeze să mențineți un regim excepțional pe încă un an de zile.

În desbaterile comisiunii, pentru legislația penală, când a venit în discuție acest proiect de lege, m'am adresat d-lui ministru de interne și l-am rugat să ne informeze și pe noi care sunt motivele care au determinat prezentarea acestui proiect de lege.

Vă mărturisesc că în primul moment am fost surprins.

D-l ministru de interne ne-a lămurit, în chip foarte simplu, că legea pentru starea de asediu a ajuns la termenul ei, expiră aplicarea ei, în ziua de 15 Martie și că, dacă voim, putem supune acest proiect de lege aprobării Camerii. Prin urmare, avea aerul, d-l ministru de interne, să spună că este vorba numai de o chestiune pur formală și că este lăsată complet la aprecierea noastră, dacă voim prelungim starea de asediu, dacă nu, nu o prelungim. Este drept că d-sa a adăugat îndată că situația, care a legitimat introducerea unui regim de excepție persistă încă.

Am făcut apel atunci la reprezentantul guvernului, și l-am rugat să meargă puțin mai departe cu explicațiile sale și să ne arate în ce anume rezidă dificultățile de a se menține ordinea publică prin mijloace normale. Atunci, spre surprinderea mea, am aflat că d-l ministru de interne este preocupat de două lucruri. În primul rând este preocupat de mișcarea pe care a întreprins-o în țară Partidul Comunist, și, ca element precis de convingere, d-l ministru de interne ne-a informat, că organizațiile comuniste au tradus în românește și vor să popularizeze principiile din lucrarea lui Malaparte asupra tehnicii loviturilor de Stat.

D-l ministru de interne ne adăuga de asemenea, că este preocupat de mișcarea Gărzii de Fier, și, ca să illustreze această mișcare, ne-a informat că într'una din zile, această organizație s'a întrunit la Giulești, și, în momentul când trecea un tren de persoane, membrii Gărzii de Fier au făcut salutul roman în fața pasagerilor.

Iată, d-le președinte al Consiliului, explicațiile pe care mi le-a dat d-l ministru de interne, asupra îngrijorărilor pe care le are. Să-mi permiteți să vă spun că aceasta pentru noi nu constituie o explicație serioasă și nu ne putem declara mulțumiți cu ea.

Este în adevăr în țară, o stare de spirit îngrijorătoare? Se petrece ceva, undeva, de natură să îndreptățească guvernul să recurgă la măsuri excepționale?

Ei, d-lor, foarte bine, s'o știm. Noi, nu vă putem contesta dv., guvernului, care aveți răspunderea, cum spunea foarte bine d-l președinte al Consiliului, dreptul de a lua toate măsurile pe cale le credeți, pentru ca să faceți posibile aceste răspunderi și să mențineți ordinea în țară. Dar avem dreptul și noi, la rândul-ne, ca atunci când se cere suspendarea exercițiului drepturilor constituționale, să fim informați și

să fim informați precis. De altminteri, cred că nu este nici în interesul însuși al ordinii în Stat, ca să plutim în vag, ca să plutim în această atmosferă nelămurită, când lumea își poate închipui că, în realitate, primejdia este mult mai mare decât așa cum o cunoaștem noi.

Prin urmare, d-le președinte al Consiliului, o primă dorință a noastră ar fi fost, ca înainte de a discuta legea, să ni se explice în mod lămurit care sunt motivele, care sunt temeiurile, care o justifică.

Din acest punct de vedere, expunerea de motive, care însoțește legea, este cu desăvârșire insuficientă, iar lămuririle, pe care le-a dat d-l ministru de interne în comisia parlamentară, n'au fost nici ele de natură să ne informeze complet. Ieri, pe cale de întrerupere, un reprezentant al opoziției — d-l Grigore Iunian, mi se pare — făcea apel din nou la banca ministerială, ca înainte de a se discuta proiectul de lege, să se dea explicații Camerei asupra stării de spirit.

Prin urmare, din acest punct de vedere, legea vine în discuțiunea noastră, fără o lămurire suficientă.

Dar, d-lor deputați, să presupunem, în adevăr, că ne-am găsi într'o situație excepțională, care ar impune luarea de măsuri excepționale.

În ce constă legea stării de asediu? Crează ea infracțiuni noi? Nu, d-lor!

Crează ea pedepse noi? Nici atât. Intreaga legislațiune penală în vigoare se menține. Legea stării de asediu nu are decât o singură inovațiune și anume, trece judecarea infracțiunilor la ordinea publică din competența instanțelor militare. Atât și nimic mai mult.

În rest, instanțele militare vor judeca exact după aceeași lege penală și vor aplica exact aceleași pedepse. Și atunci, d-lor, eu vă întreb: în primul rând, instanțele militare prezintă oare pentru noi o garanție în plus din punctul de vedere al eficacității represiunii?

V'am amintit d-voastră că ați avut prilejul să faceți singuri o experiență dureroasă, o experiență care poate a fost o surpriză pentru dv. și în orice caz care a fost o decepție pentru dv.

Și atunci dați-mi voie să arăt surprinderea mea. Cum adică? Până acum ați încercat. V'ați dus într'un caz foarte grav, într'un caz excepțional de grav, în fața instanțelor militare și acțiunea dusă acolo a căzut. De atunci și până azi nu am văzut nicăieri ducându-se infracțiunile la ordinea publică, în fața instanțelor militare, n'am văzut până azi nicio hotărâre luată de Consiliul de războiu, și atunci de ce este

necesară legea stării de asediu astăzi; sau dimpotrivă, au existat asemenea infrațiuni și Consiliul de războiu, nu le-a sancționat, și atunci mă întreb: ineficacitatea lor fiind dovedită, pentru ce vă mai duceți acolo?

Din această dilemă dv. nu veți putea ieși.

Dar mai departe. Ați venit cu legea stării de asediu anul trecut, în urma unui eveniment foarte grav, în urma asasinării fostului președinte al Consiliului. La drept vorbind legea de atunci venea numai să ratifice un decret pe care guvernul îl luase înainte și care era de sigur justificat.

Am discutat atunci. Intre argumentele pe care le-ați adus dv. era și împrejurarea că nu aveți încă o lege represivă suficientă, că nu aveți încă în legea penală, text care să încadreze toate manifestațiunile noi cu caracter subversiv. Era o explicațiune, era o explicațiune plauzibilă.

Dar, d-lor, după aceea ați venit cu legea pentru apărarea Statului. Ați creat atunci infrațiuni noi, ați creat atunci pedepse noi și în expunerile pe care ni le-a făcut atunci d-l ministru al justiției, pentru ca să justifice acea lege, d-sa ne dădea garanția că cu ajutorul ei va putea face față situațiunii și va putea reprima orice act împotriva liniștei publice și a siguranței Statului.

Intre alte măsuri era, d-lor, disolvarea, cu o serie de consecințe juridice a organizațiilor de dreapta. Ei bine, d-lor, ați aplicat legea. A trecut un an de atunci și dv. veniți azi să ne vorbiți iar de existența Gărzii de Fier, ne vorbiți iar de manifestațiile acestea cu caracter de tulburare a ordinii publice.

Incă odată sunteți în dilemă. Legea de atunci nu a fost suficientă, s'au petrecut fapte noi care nu erau atunci încadrate? Nu cred. In orice caz, ar fi trebuit atunci să veniți cu o modificare a legii pentru apărarea Statului, nu cu o prelungire a stării de asediu.

De sigur, d-lor, că în condițiunile de fond, pe care le are această lege, ea nu este îndreptățită astăzi și nu este de natură să vă asigure dv. mijloacele suficiente pentru menținerea liniștii, dacă într'adevăr această liniște ar fi amenințată.

Dar să-mi dați voie să vă fac o a treia întrebare:

Cum, d-lor, după un an de zile în care d-voastră v'ați înarmat cu o lege specială și ați aplicat în mod constant starea de asediu, d-voastră veniți astăzi și ne mărturisiți imposibilitatea în care v'ați găsit de a asigura o dezvoltare pașnică în această țară într'un regim normal? Cum este posibil aceasta?

Nu vă dați seama d-voastră că tocmai afirmarea unor stări excepționale implică în sine mărturisirea eșecului guvernării d-voastră de atunci până astăzi, pe această latură?

Cum, d-le prim-ministru, d-voastră astăzi, după un an și mai bine de guvernare fericită în această țară, nu puteți păstra liniștea? Vă trebuie stare de asediu? Vă trebuie concursul organelor militare? Dați-mi voie s'o regret pentru d-voastră.

Ei bine, d-lor, este, în adevăr, altceva aici, fiindcă starea de asediu nu vine numai cu trecerea competenței dela instanțele normale la instanțele de excepție, ci introduce și censura presei.

D-lor deputați, de care censură este vorba? De censura marilor cotidiene? Cum adică, ordinea în Stat este amenințată de marile cotidiene? Presa subminează astăzi ordinea în Stat? Din cauza ziarelor nu puteți d-voastră să aveți — nu zic o guvernare liniștită — dar ordinea în Stat?

D-le prim-ministru, vedeți, aici este desavantajul și în aceasta constă regretul nostru, că d-voastră nu ați fost mai des în mijlocul nostru, fiindcă ați fi auzit o serie de proteste, pe care le-am ridicat, în repetate rânduri, împotriva felului cum se aplică censura.

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministru armamentului: Sunt cam aceleași ca și protestele, care se ridicau când aplicați d-voastră starea de asediu și censura. Nu este nicio deosebire ; nici mai mult, nici mai puțin. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, v'as ruga să nu aplaudați, pentru un motiv foarte simplu și anume: sub noi nu s'a aplicat censura. (*Intreruperi pe băncile majorității*).

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: Vai, d-le Călinescu, îmi amintesc ca și când ar fi fost eri, când un ziar a fost confiscat, numai pentru că publicase un interview, a cărui aprobare nu fusese dată de d-l Maniu ; confiscat, nu censurat ! (*Aprobări pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: D-le președinte al Consiliului, nu vreau să discut aici această chestiune...

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: Nici eu.

D. Armand Călinescu: ...pentru că sunt conștinși că nu vă convine să discutăm acele acte, la care vă referiți.

Insă, d-le președinte al Consiliului, dacă este vorba să vă referiți la starea de asediu, intro-

dușă de noi în împrejurări excepționale, în anul 1933, atunci vă rog să binevoiți a lua la cunoștință că, în legea din 1933 și în decretul dat în baza ei, nu era prevăzută censura și noi nu am aplicat censura preventivă. D-voastră, de altfel, recunoașteți că censura este defectuoasă și de aceea vă întreb: știți d-voastră că s'a aplicat censura asupra declarațiunilor unor șefi de partide?

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: Mare eroare! O exagerare!

D. Armand Călinescu: Da, este o mare eroare. Eu, însă, vă întreb pe d-voastră, d-le președinte al Consiliului: ce credeți că s'ar putea face pentru repararea acestei erori?

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: D-le Armand Călinescu, nu aș fi voit să intervin în discuție pe calea dialogurilor, fiindcă, în acest caz, v'aș putea răspunde, și, desigur că nu aș fi pe placul d-voastră: înainte ca să censurăm noi, guvernul, care este solidar cu serviciul de censură, unele declarații emenate dela d-voastră, partidul d-voastră însuși este acela care a făcut censura unor anumite acte și unor anumite declarații.

D. Armand Călinescu: D-le președinte, am avut prilejul să aduc la cunoștința Camerei că serviciul censurii a tăiat un discurs al șefului partidului nostru, d-l Ion Mihalachê, discurs în care d-sa afirma că partidul nostru este un partid monarhic constituțional...

D. Gh. Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: Mi se pare că vi s'a răspuns că a fost o eroare. De n'ar fi decât eroarea aceasta!

D. Armand Călinescu: Vedeți, aceasta este soarta noastră, că de câte ori ridicăm proteste dela această tribună, d-voastră ne dați dreptate, recunoașteți eroarea, dar acum, când eu vin și mă adresez d-voastră spunând: introduceți din nou censura, d-voastră recunoașteți că, în trecut, a fost vexatorie și nedreaptă. Vă întreb atunci ce veți face d-voastră ca să ne asigurați pe viitor împotriva vexațiunilor și împotriva nedreptăților, fiindcă, d-le președinte al Consiliului, un lucru nu veți putea susține d-voastră că a fost nevoie de censura presei și de censura discursurilor șefilor de partide, ca să apărați ordinea în Stat. De aceea în realitate d-voastră veniți cu introducerea stării de asediu, pentru a avea la îndemână un instrument în plus — censura presei, suprimarea libertății scrisului —

pentru ca să vă asigurați, nu ordinea publică în Stat, d-le președinte al Consiliului, ci o guvernare a d-voastră mai comodă, cu înlăturarea criticei pe care o poate exercita presa în numele opiniei publice din țară. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

În asemenea condițiuni noi suntem nevoiți să constatăm că pe de o parte în țară nu este o stare de spirit excepțională, care să justifice măsuri excepționale; că, pe de altă parte, legea stării de asediu care dă în competența tribunalelor de excepțiune judecarea infracțiunilor, nu constituie în realitate un instrument de natură să vă îndreptățească pe d-voastră să sperați garanții suplimentare la păstrarea ordinei în Stat și că, în realitate, starea de asediu nu are decât un substrat: dorința d-voastră de a menține mai departe censura presei, dorința d-voastră de a suprima astfel organele opiniei publice care exercită un control asupra actelor d-voastră. (*Vii aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

XXII

RAPORT DEPUȘ ÎN FAȚA COMISIUNII DE ANCHETĂ PARLAMENTARĂ ÎN AFACEREA SKODA

*Domnule președinte,
Domnilor deputați,*

Ținem să reamintim că această anchetă parlamentară s'a întreprins în urma stăruinței noastre, a reprezentanților partidului național-țărănesc din Cameră. Și încât ne privește, trebuie să avem o îndoită mulțumire. Pe de o parte, fiindcă contractul încheiat cu uzinele Skoda, care la început a fost înfățișat opiniei publice învăluit într'o serie de legende, se conturează astăzi într'o lumină mai apropiată de realitate. În adevăr, în urma numeroaselor documente pe care noi le-am adus la iveală, fie din arhivele autorităților de Stat, fie din arhivele secrete ale casei furnizoare, rând pe rând vechile legende s'au văzut risipite, vechile exagerări au fost

topite și atâtea insinuațiuni au rămas fără efect. Dar, în al doilea rând, trebuie să fim mulțumiți, fiindcă atât în fața noastră, cât și în fața opiniei publice din țară, discuțiunea a depășit cadrul analizei unui contract de furnitură, pentru ca să îmbrățișeze cadrul unei importante probleme de Stat. Este vorba de problema înarmării țării, privită în întregul ei. Și înțelegem să punem un accent special pe această latură a chestiunii, pentru că în adevăr ea este cea mai corespunzătoare preocupărilor esențiale ale Parlamentului și pentru că ea, scuturând o veche apatie, va pune în mișcare o acțiune creatoare de mare importanță națională.

În asemenea condițiuni, socotim că este bine să discutăm desbrăcați de orice patimă politică. Pot exista chestiuni mărunte, în jurul cărora să deslănțuim resentimentele noastre. Pot fi împrejurări în care un asemenea sport să fie tolerat. Se poate! Credem hotărât însă că nu este astăzi nici momentul și nici problema de natură a îngădui preocupări pătimășe. De altminterlea, nu știm ca societatea să fi înregistrat cândva vreun folos de pe urma oamenilor pătimăși. Oricât s'ar agita asemenea oameni, oricât ar pune ei și inteligență și talent, este incontestabil că eforturile lor rămân sterile, timpul le

acoperă cu uitarea. Cel mult dacă sunt reținute ca curioase ilustrări ale micimii de suflet omenesc. Dar, în afară de aceasta, noi credem că trebuie să discutăm desbrăcați de rancunele politice. Și fiindcă, în definitiv, analizăm activitatea unor organe ale armatei noastre. Armata trebuie să rămână cu prestigiul ei întreg, pentru ca în ceasurile grele țara să se poată bizui pe ea. Mărturisim că am preferi ca dacă cumva se găsesc greșeli în chestiunea Skoda, ele să fie mai de grabă ale civililor decât ale militarilor. Și în orice caz, nu este de iertat ca prin fapta noastră, a oamenilor politici, să aducem o atingere prestigiului armatei.

Iată un prim punct de vedere sub care voim să examinăm noi chestiunea. Dați-ne voie să semnalăm și un al doilea.

Nu vom lua în considerare susținerile prezentate de uzinele Skoda. Aceste uzine au lucrat în repetate rânduri la înzestrarea armatei noastre. Este adevărat. Ele vor fi adus în această privire unele servicii. Se poate. Dar noi nu putem uita că în definitiv ne aflăm în fața unei case furnizoare, că astfel fiind, își are interesele ei proprii, că făcând un comerț, ea tinde să realizeze câștiguri. Prin urmare, nu vom primi susținerile Skodei, ci le vom cerceta cu toată

circumspecțiunea. Dar în același timp nu vom da atențiune nici punctului de vedere pe care îl înfățișează unele uzine concurente. Sunt în deobște cunoscute bătăliile pe care le dau diferite fabrici pentru a-și asigura debușeuri sau pentru a câștiga supremație. De multe ori aceste case declanșează scandaluri prin infinite mijloace tenebroase, pentru ca apoi pe deasupra clientului victimă să-și întindă mâna și să-și împartă prada.

Oare chiar în această chestiune Skoda nu am văzut noi pretinzându-se că la un moment dat s'a sugerat cedarea unei treimi din comandă, pentru ca instigațiunile să înceteze? Și nu am văzut de asemenea atacul îndreptat de o anumită firmă, în preajma modificării contractului Zbrojowka? În această privire, d. general Paul Angelescu a zugrăvit admirabil, într'una din ședințele Camerei, această luptă. D-sa a denunțat în termeni vehemenți mijloacele morale ce se întrebuintează uneori pentru anularea contractelor de furnituri. Prin urmare, credem că suntem destul de preveniți. Și de aceea socotim că dacă ar fi nedelicat ca cineva să înfățișeze punctul de vedere al casei Skoda, tot atât de nedelicat ar fi să înfățișeze punctul de vedere al unor uzine concurente.

Și atunci, care este atitudinea cea mai potrivită? Trebuie să facem o cercetare absolut obiectivă, inspirată exclusiv din interesele reale ale Statului nostru. O datorăm aceasta opiniei publice, care are dreptul să fie informată fără ascunzișuri. Voim, așa dar, să contribuim la luminarea definitivă a unei însemnate probleme de Stat, care este înarmarea țării și să facem aceasta în lumina documentelor adunate de comisiunea de anchetă.

D-lor deputați, s'a încheiat la 17 Martie 1930 un contract de furnitură între Ministerul Apărării Naționale și uzinele Skoda. Noi cumpărăm material de artilerie, circa 600 guri de foc și munițiuni, cam aproape cu cât a intrat România în războiul mondial. Prețul comenzii era de circa 5 miliarde lei.

Prima chestiune care se ridică este următoarea: Această comandă răspundea unei necesități reale sau era un pretext, un mijloc de a cheltui banul Statului? A fost un act izolat, un act întâmplător sau se încadra într'o acțiune mai largă, izvorâtă dintr'o anume concepțiune de guvernământ?

A venit în fața noastră fostul președinte de Consiliu și a făcut o largă expunere asupra acestui punct. Cine putea, de altmintrelea, să

ne lămurească mai bine politica dela 1930, decât însăși șeful guvernului din acea vreme. Prin urmare, ni s'a spus un lucru, care era foarte exact și pe care nu l-a contestat nimeni. Anume: că la acea epocă România avea o situațiune internațională destul de dificilă. De o parte, la răsărit, un vecin cu care nu aveam relațiuni diplomatice. Se făcea acolo o experiență economico-socială, care constituia un pericol pentru ordinea noastră internă și, pe deasupra, se întreprindeau agitațiuni împotriva graniței noastre dela Nistru. De altă parte, la apus, se ducea o propagandă continuă pentru revizuirea tratatului. In asemenea condițiuni, orice guvern cu răspundere trebuia să se preocupe de problema apărării naționale. Nu avem să examinăm aici, întru cât puteam noi să facem față situațiunii atunci; până la ce punct eram noi înarmați sau nu eram. Dar vom releva un fapt, care ne arată că într'un asemenea domeniu trebuie o largă pregătire pentru a fi la adăpost de surprize. In adevăr, d-voastră ați văzut că în primăvara anului 1930 a existat o alarmă. Nu știm cât era de serioasă și care erau sursele de unde plecau veștile. Dar știm un lucru, și anume: că ne-am adresat atunci Statelor amice, pentru a le cere să ne cedeze în grabă materialul militar

de care aveam nevoie. Am trimis delegați, am făcut demersuri pe cale diplomatică dela Stat la Stat. Ni s'a arătat toată bunăvoința. Dar nu am putut realiza nimic, fiindcă, firește, celelalte State păstrau pentru ele materialul de războiu și fiindcă în orice caz nu puteau să ne cedeze decât un material vechiu, care nu le mai era de folos. Experiența pe care am făcut-o atunci și care ar fi fost catastrofală, în caz de conflict real, trebuia totuși să ne folosească și să ne arate că în materie de înarmare nu se pot lăsa lucrurile pe ultimul moment.

Dar, nu numai atât. România era încadrată într'un sistem de alianțe defensive. Și sprijinul pe care-l puteam pretinde noi din afară trebuia să fie în funcțiune de sprijinul pe care și noi la rândul-ne puteam aduce efectiv. Nu puteam să ne înfățișăm cu prietenii săraci. Era o chestiune și de siguranță și de demnitate națională. Prin urmare trebuia să avem un armament cel puțin egal cu acela al aliaților noștri.

În fine, d-voastră știți că de atâta vreme în conferințele internaționale se discuta problema dezarmării. Era un angajament izvorit din tratatele de pace. Orice limitări s'ar fi făcut, ele porneau dela situațiunea din momentul în care avea să se încheie o convențiune. Prin urmare,

într'un asemenea moment, noi trebuia să ne aflăm într'o pozițiune cât mai bună pentru ca limitarea cheltuelilor militare ce s'ar fi făcut să nu ne pericliteze apărarea națională. Nu doar fiindcă noi am fi avut veleități agresive, dar fiindcă realmente noi rămăsesem înapoia celorlalte State, care, printr'o politică prevăzătoare și susținută, izbutise să ajungă a avea o armată puternică și bine echipată.

Iată, d-lor, așa dar o serie de considerațiuni care impuneau precum impun de altmintrelea și astăzi o atențiune specială din partea guvernului, pentru problemele militare. Și atunci ce era de făcut? Printr'o lege dela 1924 se înființase un Consiliu superior al apărării țării, compus din membrii guvernului responsabil și din comandantii militari. Acest organ care trebuia să se întrunească regulat, avea misiunea de a pregăti lucrările necesare pentru asigurarea apărării naționale și de a veghea la îndeplinirea lor. Ori, ce se întâmplase? Până la constituirea guvernului național-țărănesc, dela sfârșitul anului 1928, Consiliul nu se întrunise decât de două ori și nu desbătuse decât chestiuni secundare. Nici măcar planul de dotare al oștirii nu fusese cercetat și aprobat. Este necesar să fie relevată. Prin urmare, noul guvern pune în funcțiune acest

organ legal și la 2 Iulie 1929 aduce în fața lui, planul de înzestrare, elaborat de Marele Stat-Major. Cu acest prilej, șeful guvernului subliniază însemnătatea politicii care se inaugurează, expune eforturile pe care înțelege să le facă pentru a se realiza echiparea armatei și cere chiar ca durata planului de dotare să fie redusă la jumătate. Nu vom aduce în fața d-voastră declarațiunile făcute atunci de Primul Ministru. Dar, ca un indiciu al atmosferei care domnea, vom aminti declarațiunile a doi mari comandanți ai oștirii, din care unul era chiar fostul ministru de războiu al guvernului liberal. Așa dar, iată ce spunea d. general Mărdărescu: « cele două făgădueli ale d-lui Prim-Ministru, și anume: *procurarea unui armament nou în locul celui actual* și scutirea duratei de înzestrare constituie cel mai mare serviciu ce se poate face armatei, care este adânc recunoscătoare ». Și apoi, d. general Petala: « Se asociază la cele spuse de d. general Mărdărescu, cu privire la soluția dată de d. Prim-Ministru ». După consacrarea legală a planului de lucru se pășește la realizarea efectivă a lui și se numește o delegațiune restrânsă permanentă, pentru a supraveghea. Nu vom analiza înaintea d-voastră toate detaliile acestui program, care se găsesc consemnate în dosarele

noastre și din care, de altmintrelea multe, din motiv ușor de înțeles, nici nu pot fi date publicității, fiind secrete de Stat. Dar, vom aminti în linii generale ce s'a hotărât și ce s'a pus în aplicare. S'a început:

a) Dotarea artileriei cu material modern. În acest scop s'au încheiat contractele Skoda și Schneider-Creuzot;

b) Dotarea infanteriei cu puști-mitraliere. S'a încheiat contractul Zbrojowka;

c) Recontrolarea munițiilor. Se pregătise o convenție cu Polonezii și jurnalul de aprobare era iscălit în momentul plecării noastre dela guvern;

d) Reorganizarea industriei naționale. Un contract în valoare de 15 miliarde era studiat, tratat și gata de încheiat pentru ca după un an noile uzine să fie capabile de a livra;

e) Credite de un miliard lei pentru diverse furnituri de echipament și altele, cele mai multe pe piața internă.

Iată, d-lor deputați, care era în ansamblul lui planul de înzestrare a armatei. Nu vom mai insista și asupra chestiunilor de organizare, cuprinse în o serie de legi militare, care completau și ele politica apărării naționale a guvernului din acea vreme.

Prin urmare, nu se poate vorbi de contractul Skoda ca de un act izolat și întâmplător. El este încadrat într'un ansamblu și el nu poate fi judecat nici în obiectul lui, nici în valoarea lui, decât situat într'o largă acțiune din care făcea parte. Cât de departe este aceasta de insinuațiunile care se făceau într'o vreme, cum că contractul Skoda ar fi fost un act secret, strecurat în grabă fără știrea și fără controlul ni-mănuî.

A! D-lor deputați, este adevărat că dacă cer-cetăm astăzi ce s'a întâmplat după plecarea noastră dela guvern și în ce stadiu se găsește executarea unui plan aprobat de organele legale și răspunzând unor mari necesități de Stat, noi ajungem la constatări dureroase. Inzestrarea artileriei? In toamna acestui an trebuiau să fie livrate cele 600 guri de foc. Contractul a fost sistat și nu am primit niciun tun. Inzestrarea infanteriei? Abia acum s'a autorizat fabricarea puștilor-mitraliere comandate de noi. Recontro-larea munițiilor? Convențiunea ce pregătisem cu Polonezii a fost imediat abandonată și pro-blema a rămas astăzi în același stadiu. Refacerea industriei naționale? Proiectul de contract care ar fi adus astăzi uzinele din țară în stare de funcțiune a fost și el abandonat în anul 1931.

Și atunci, d-lor, în fața acestei situațiuni, avem dreptul să ne întrebăm cum a fost posibil aceasta. Ce interese au dus la abandonarea unei acțiuni patriotice atât de chibzuită și atât de prevăzătoare? În Senat, anul trecut, d. Mareșal Prezan exclama: « Dar dacă mâine izbucnește un războiu, cine răspunde? ». Și în adevăr, noi credem că o anchetă amănunțită trebuie întreprinsă asupra acestui punct. Căci între timp în locul contractelor militare am avut deslănțuirea pasiunilor politice de partid. A pune o problemă, cum este aceea a înzestrării armatei pe terenul luptelor de partid, este mai mult decât o greșală. Noi nu spunem că neregulile nu trebuiesc cercetate și încă cu toată atențiunea. Nu. Dar este o chestiune de metodă. Se putea ancheta oricât, se puteau sancționa vinovații, dacă existau. Dar nu trebuia sistată înarmarea și nu trebuia transformată chestiunea în agitațiuni publice de partid, care nu pot decât să descurajeze Națiunea. Presupuneți d-voastră un lucru. Guvernul actual trebuie să se ocupe și el de înarmarea țării. Este foarte firesc și va face poate și comenzi. Ei bine, presupuneți că mâine un guvern care va urma ar începe pe această chestiune o agitație. Unde veți ajunge? Și unde vom ajunge cu toții? Care va mai fi uzina care

să lucreze în încredere cu noi? Nu, d-lor, trebuie să se recunoască de toți că metoda urmată până acum și situațiunea creată constituie mai mult decât o greșeală, constituie o adevărată crimă împotriva intereselor naționale.

Trecem acum la un al doilea punct. Veți spune, foarte bine, s'a început dotarea artileriei cu armament modern; era prevăzut aceasta în planul întocmit de Marele Stat-Major și aprobat de Consiliul superior al apărării țării.

Dar pentru ce s'a dat comanda unor uzine străine. Pentru ce nu s'a încercat construirea tunurilor în țară? Industria națională! De sigur ideia este foarte interesantă și foarte ispititoare. Nu numai fiindcă se încurajează astfel munca românească, dar și pentru că se asigură în timp de războiu furnisarea materialului în țară. Știm doar din experiența marelui războiu că acele State au fost în măsură să reziste mai mult, care au avut un utilaj național dezvoltat. Prin urmare trebuia avută în vedere industria națională. Dar care uzine din țară puteau fabrica tunuri? Avem două uzine pentru armament: Reșița și Copșa Mică-Cugir. Noi am văzut multe expuneri care tindeau să arate că niciuna din aceste uzine nu ar fi capabilă să facă tunuri; am văzut descrieri pesimiste asupra capacității

tehnice a lor, asupra utilajului insuficient, asupra lipsei de mijloace financiare, asupra lipsei brevetelor și așa mai departe. Nu ne vom opri însă asupra lor. În definitiv, s'ar putea pretinde că toate acestea sunt considerațiuni teoretice și că poate nu sunt tocmai desinteresate. Dar trebuie să ne oprim în schimb asupra unor fapte petrecute, asupra unor lucruri reale deja înregistrate, asupra cărora nu este admisibil să nu ne oprim fiindcă ar fi de-a-dreptul culpabil să nu ținem seama de experiențele făcute. Un prim fapt: S'a încredințat Soc. Reșița din 1925—1928 șemizarea unui număr de 900 țevi de tun. Prin urmare nu construirea unui tun nou, complet, cu aparate de ochire cu tot, ci numai modificarea țevii. Ați văzut în procesele-verbale ale M. S. Major, că în câteva rânduri șeful guvernului din 1929 a cerut organelor militare relațiuni asupra lucrărilor efectuate la Reșița. Și ați văzut aici pe fostul director al armamentului venind să ne spună că comanda dela Reșița nu a dat rezultate mulțumitoare pentru că la probele de rezistență, după un număr mic de lovituri, țevile șemizate au plesnit! Ele nici nu au mai fost montate pe afet. D-lor, lucrul a fost de sigur profund regretabil, și pentru că se plătise sume considerabile și pentru că în defi-

nitiv ne descuraja pentru viitor. Nu știm dacă s'au stabilit cauzele adevărate ale acestui eșec al fabricațiunii, dar deocamdată el exista.

Un al doilea fapt: S'a organizat de Ministerul Armatei un concurs pentru puști-mitraliere. S'au prezentat diferite case străine. Au venit și uzinele dela Cugir cu un model de mitralieră propriu. Au fost experiențe numeroase. S'au executat trageri. Care a fost rezultatul? Ni l-a arătat d. general Paul Angelescu în ședința Camerei dela 27 Iunie crt. Mitraliera dela Cugir s'a clasat ultima, a fost declarată nepusă la punct și pe deasupra a dat loc la accident. Noi nu am văzut actele încheiate cu acest prilej. Suntem nevoiți să ne referim la informațiunile pe care le-a dat Parlamentului d. ministru al apărării naționale. De sigur și acest eșec al industriei naționale este regretabil.

Dar trebuie să adăugăm încă un lucru care își are instanța lui, și anume: șemizarea făcută la Reșița a costat 250.000 lei pentru o țevă, șemizarea făcută la Skoda a costat numai lei 160.000. Avem contractele Nr. 5.291 din 1928 și Nr. 22.204 din 1929, care cuprind aceste date. De asemenea un corp de obuz a costat la Reșița 2.400 lei, iar la Skoda a costat 1.500 lei. In ce privește pușca-mitralieră, tot d. general Ange-

lescu ne informează că modelul Cugir-ului deși plasat cel din urmă a fost cel mai scump.

Și atunci, d-lor, încă odată experiențele făcute de Ministerul Armatei cu industria națională sunt de natură să ne întristeze de sigur și să ne determine a aviza la măsuri de îndreptarea unei stări de lucruri care numai încurajatoare nu poate să fie. Dar vă întrebăm, ce răspundere și-ar fi luat un ministru dacă ar fi încredințat totuși fabricarea unor tunuri noi, moderne, Reșiței care nu putuse face în condițiuni mulțumitoare nicio simplă șemizare? De sigur că am fi văzut atunci venind aici oameni cu autoritate care să denunțe un asemenea fapt și care să spună că am comandat un material inferior și mult mai scump. Și pentru ce s'ar fi făcut aceasta? Pentru ce s'ar fi periclitat înzestrarea armatei? Pentru ce s'ar fi cheltuit sume mult mai mari? Pentru a se încuraja industria națională? Dar cel puțin dacă ar fi fost o industrie în adevăr națională?

Suntem datori, d-lor, să ne oprim un moment asupra acestei chestiuni nu numai fiindcă ea este în legătură directă cu contractul Skoda, dar fiindcă ridică o importantă problemă de Stat.

Guvernul dela 1924 a încercat să soluționeze această problemă. S'a spus cu drept cuvânt că

Reșița nu poate fi o instalație sigură pentru fabricarea armamentului în timp de războiu, fiindcă este situată aproape de graniță și fiindcă este greu de apărat împotriva atacurilor aeriene. Și atunci s'a decis ca toate eforturile noastre să le concentrăm la Copșa Mică-Cugir. Chiar o parte din instalațiunile Reșiței trebuiau duse acolo. Care a fost atunci formula adoptată? S'a constituit o societate în care Statul aducea ca aport unele mașini mai vechi și pe acelea luate ca pradă de războiu la Budapesta. Aportul Statului era evaluat la 535 milioane lei. La aceasta s'a adăugat aportul particularilor, și anume: 90 milioane din subscripția diferitelor instituțiuni românești, 10 milioane aportul Reșiței și restul până la 265 milioane adus în natură de soc. engleză Wickers-Armstrong. D-lor deputați, când s'a constituit această societate în 1924, reprezentanții partidului național-țărănesc în Cameră au ridicat serioase obiecțiuni împotriva formulei adoptate. Ei au spus mai întâi că nu se ocrotesc interesele Statului când aportul lui este de $\frac{2}{3}$, dar în schimb dreptul la conducere se reduce la $\frac{1}{4}$, celelalte $\frac{3}{4}$ din voturi aparținând particularilor și în special lui Wickers. A obiectat de asemenea că convențiunea încheiată atunci garantând lui Wickers un procent de 7%

lei capitalul adus în natură, indiferent dacă uzinele realizau sau nu beneficii, se paraliza prin aceasta orice interes al capitalului străin de a pune în funcțiune fabrica. Și era natural. Din moment ce Statul se arăta atât de darnic și asigura din bugetul lui un beneficiu de 7%, ce interes mai era pentru Wickers de a lucra în țară. Mai mult decât atât. Noi am arătat atunci că nu numai nu se încuraja activitatea noii societăți, dar se luau unele măsuri care făceau ca uzinele Wickers să aibă tocmai dimpotrivă interes de a nu pune în funcție Cugirul. În adevăr s'a stipulat în convenție că Statul e dator în timp de 40 de ani să comande orice material la Cugir și aceasta cu un preț care reprezenta 5% peste ofertele altor case. Dar se adăuga că dacă din orice împrejurare Cugirul nu ar fi în măsură să efectueze comanda, atunci ea trebuie neapărat trecută Reșiței și lui Wickers. Prin urmare era limpede, Wickers venea în țară cu niște mașini care erau evaluate și pentru care primea 7%, indiferent dacă lucra sau nu lucra. Pe de altă parte ea își asigura orice comandă la uzinele sale din Anglia, cu un plus de 5%. Nu se putea imagina un sistem mai ingenios. Și aceasta s'a numit industria națională! Care a fost rezultatul? Nu ne ocupăm de situațiunea

fabricii dela Cugir în timpul guvernării național-țărăniște, pentru că s'ar putea spune că noi nu am avut încredere dela început în ea. Dar să vedem ce s'a făcut cu 4 ani înainte noastră. Avem, d-lor, tabloul comenzilor militare dela 1924 până la 1929. Nu găsim nimic pentru Copșa Mică-Cugir. Găsim în schimb comenzi la Wickers. Astfel găsim 8 milioane cartușe la Wickers, găsim iar... 16.300.000 cartușe în valoare de 142 milioane lei tot la Wickers. Găsim a treia oară 26.700.000 cartușe în valoare de 193 milioane lei tot la Wickers; găsim apoi focoase, corpuri de obuze, fulmicoton, ș. a. m. d. toate la Wickers și după ce se înființase Copșa Mică-Cugir.

Dar acum în urmă, în timpul guvernării d-voastră? Asistăm la un spectacol și mai interesant. Copșa-Cugir, societate națională, în care Statul are 2/3 din capital, este în luptă cu Ministerul Apărării Naționale. Ce voiți d-voastră spectacol mai instructiv? Delegația specială a guvernului d-voastră prezidată de d. Prim-Ministru, examinând în repetate rânduri cererile soc. Cugir, le socotește neîntemeiate și încheie procese-verbale care constată de mai multe ori acest fapt. Ni s'a cetit în Cameră aceste documente. D-lor deputați, nu ne-am putut închipui că

obiecțiunile ridicate de partidul național-țărănesc, prin glasul d-lui Virgil Madgearu, în 1924, să se verifice până într'atât încât însuși un ministru liberal să vie după zece ani și să le reia cu mai multă îndârjire încă. Dați-ne voie să cităm câteva pasaje din cuvântarea dela 24 Iunie 1934, rostită în Cameră de d. general Paul Angelescu. Astfel vorbind despre pretențiunile Cugirului, relative la fabricarea de armament, d-sa spune: « Soc. Cugir crede că un armament oarecare se impune și se execută — iertați-mi expresiunea — ca o cutie de conserve ». Vă rugăm, d-lor, să rețineți că aceasta o spune un ministru liberal, nu noi. Și mai departe: « Nouă ani de frământări sterile, sub toate guvernele care s'au perindat în această lungă epocă, ar fi destul să dovedească existența la baza societății, a ceva șubred ». Apoi: « Cât interes au pus străinii — adică Wickers — în îndeplinirea misiunii pentru care au fost asociați la Cugir se vede clar, atât din rezultatul de până astăzi, cât și din faptul că pentru fabricarea mitralierei... Cugirul recurge la Soloturn ». Și încă: « privilejul de 7% dividend asigurat reprezintă vițitul fundamental care a omorât dela început la Cugir resortul care ține în viață o societate pe acțiuni ».

Iată, d-lor, o situațiune descrisă de d. general Paul Angelescu în termenii cei mai clari și mai categorici. A! Dacă s'ar fi ascultat dela 1924 obiecțiunile ridicate de noi, care erau exact acelea formulate de ministrul d-voastră acum, n'am fi ajuns de sigur astăzi în această situațiune. Dar cel puțin dacă ar fi vorba de o industrie realmente națională? Noi vedem însă că ministrul apărării naționale aduce încă un aspect al chestiunii, care, mărturisim că ni se pare nou și foarte grav în același timp. În adevăr, d. general Paul Angelescu exclamă la un moment dat: « Particularii (dela Cugir) pot oricând vinde acțiunile și atunci poate dicta oricine fără să știm ».

În asemenea condițiuni nu ni se putea cere nouă să încercăm ceea ce prevăzusem că era inutil și ceea ce un guvern liberal a constatat că nu era posibil. Totuși, d-lor, trebuie să semnalăm că guvernul din 1930 nu s'a adresat pur și simplu industriilor străine, fără să se mai ocupe de ceea ce era posibil să lucrăm în țară. Problema organizării industriei naționale a preocupat în chip deosebit acel guvern. V'am amintit adineauri despre studiile și proiectul de contract în valoare de 15 miliarde, pe punctul de a fi încheiat pentru a reface pe alte baze, cu

alte garanții, și într'un tempo mult mai accentuat uzinele dela Copșa-Mică și Cugir. In primul an trebuia investit în țară un miliard și jumătate de către societatea străină cu care tratasem, iar în anul al doilea uzinele începeau să livreze materialul de a doua urgență, cum fusese denumit. Din nefericire, s'a abandonat acest proiect și am pierdut încă patru ani pentru ca să ajungem să se lupte astăzi d. general Angelescu cu Cugir. Dar nu numai atât; din însăși comenzile încheiate cu uzinele străine, noi rezervasem o parte din material pentru a se construi în țară. Astfel din comanda Skoda se rezervase cea mai mare parte din chesoane și munițiuni; iar dela Zbrojowka un lot însemnat de puști-mitraliere trebuia făcut în țară. Și aceasta s'a făcut în temeiul unei concepțiuni bine stabilită, pe care ministrul de industrie, din acea vreme, d. V. Madgearu, definea astfel în Consiliul superior al apărării țării: « D. ministru de industrie este de părere să se fixeze ce se fabrică în țară și întrebă dacă pușca și mitraliera se poate fabrica la Cugir. D-sa arată că în planul de refacere al industriei este vorba de a se crea o fabrică de tunuri și întrebă dacă față de nevoia de a utiliza oștirea cu un moment mai de vreme nu este cazul a se pune în prima urgență cumpărarea

materialului de tunuri în afară, dela fabricile Creuzot și Skoda, rămânând ca prin fabricile ce vom instala în țară să ne îndestulăm nevoile de a doua urgență și cele curente ». Și d-sa adăuga, și aceasta este foarte important: « In acest din urmă caz să se oblige fabricile din străinătate care vor primi comenzi să finanțeze și fabrica noastră dela Copșa-Mică și Hunedoara ».

Iată, d-lor, prin urmare, foarte limpede exprimată concepția guvernului național-țărănesc. Dacă nu este posibil momentan să se lucreze în țară, să luăm din străinătate numai material de primă urgență și să obligăm odată cu aceasta fabricile din afară să finanțeze uzinele naționale și să lucreze materialul de a doua urgență. Și precum v'am expus, așa s'a și procedat. S'a comandat o mică parte din materialul de primă urgență, numai 5 tipuri de tunuri la Skoda și Creuzot, și s'au pus în același timp bazele unei noi forme a industriei naționale prin proiectul de contract pe care l-am amintit.

Dar, în definitiv, veți spune d-voastră, foarte bine, comanda era prevăzută în planul de dotare al oștirii, aprobat de Consiliul superior al apărării țării; comanda nu se putea executa în țară, guvernul rezervase material important și pentru

industria națională și pusese chiar în mișcare un sistem de reînviere a acestei industrii. De ce însă nu s'a ținut o licitație publică?

D-lor deputați, am putea să întâmpinăm că această nu constituie o obligațiune legală. Dimpotrivă, legea contabilității publice, în art. 90, autoriză efectuarea comenzilor de armament fără formalitatea licitației publice, aceasta este foarte explicit. Dar v'ați întrebat d-voastră cum s'a procedat înaintea contractului din 17 Martie 1930? Ei, d-lor, avem în această privire indicațiuni foarte interesante. Biroul comisiunii noastre a avut nimerita inspirațiune să ceară Ministerului Apărării Naționale un tablou de toate comenzile militare de după războiu. Il avem aici. Și ce constatăm? S'au încheiat de către Ministerul Armatei, Arsenal și Pirotehnie, dela 1921 până la 1930, în zece ani, 74 contracte, din care 67 prin bună învoială și numai 7 cu licitație publică. Iar din cele prin licitație, 5 au fost încheiate de generalul Cihoski și numai 2 de ceilalți miniștri. Precizăm: s'a încheiat sub ministeriatul d-lui general Rășcanu un contract, prin bună învoială; s'au încheiat sub d. general Mărdărescu 32 de contracte, toate prin bună învoială; s'au încheiat sub generalul Mircescu 13 contracte, toate prin bună învoială;

s'au încheiat sub d. general Angelescu 8 contracte, din care 6 prin bună învoială; s'au încheiat sub d. general Cihoski 14 contracte, din care 5 prin licitație publică și sub d. general Condeescu 5 contracte, toate prin bună învoială. Prin urmare, iată care era legea și iată care era practica constantă până la 1930.

Dar mai este un lucru foarte interesant. Cine erau furnizorii? Găsim în tablou lotul cel mai mare de contracte, 21 anume, semnate de unul și același furnizor, d. Boxhall. Iată, de pildă: furnitură de 80 milioane, prin bună învoială, d. Boxhall, apoi 44 milioane, prin bună învoială, tot d. Boxhall; pe urmă 11 milioane, 19 milioane, 70 de milioane, 142 de milioane, toate prin bună învoială, tot d. Boxhall, încă 193 milioane același. În total cam 500 milioane într'un singur an, d-lui Boxhall.

A! D-lor, presupuneți că d-voastră ați fi avut să anchetați condițiunile în care s'au dat 21 de comenzi prin bună învoială d-lui Boxhall. Și ce comenzi! materiale pe care, acelea în adevăr le-ar fi putut procura orice fabrică și la care o licitație ar fi redus prețurile, cum sunt: cartușe, corpuri de obuze, focoase etc. Presupuneți că ați fi avut de întreprins o asemenea anchetă și că ați fi avut și norocul de a găsi vreun dosar

cu corespondență cifrată. Aș fi văzut atunci pe unii din colegii noștri cu câtă savoare ar fi căutat d-nealor să stabilească cine era d. Boxhall, ce relațiuni avea, cu cine se întâlnea, în ce automobil umbla, și așa mai departe!

Dar, dați-ne voie, în această privire, să adăugăm încă un fapt, care este foarte instructiv: anume, am văzut acum, în timpul din urmă, relațiuni oficiale, repetate, asupra unor conferințe avute de ministrul Armatei cu ministrul de Finanțe, în ce privește greutățile pe care le întâmpină cel dintâi, în gestiunea sa, din cauza dispozițiilor legii contabilității. S'a anunțat chiar că se va întocmi un proiect de lege care să acorde o și mai largă elasticitate la acest Departament. Se poate ca aceasta să fie necesar. Nu avem nimic împotriva. De sigur că experiența a arătat d-lui ministru că nu poate întreprinde nimic util din cauza formelor. Dar atunci, vă rugăm un lucru: când legea contabilității nu obligă la licitație publică pentru un contract de armament, când toți miniștrii anteriori au făcut furnituri prin bună învoială, când astăzi chiar ministrul d-voastră vine și în baza experienței cere o lărgire a legii, când sunt toate acestea, cum mai poate cineva să aducă vreo obiecțiune sub acest raport contractelor din

1930. Socotim că o asemenea obiecțiune cade dela sine.

Am văzut, d-lor deputați, exprimându-se nedumeriri asupra faptului că s'a ales anume Casa Skoda pentru executarea furniturii. Ba chiar unii căutau oarecum să insinueze că aceasta ar fi fost un fel de preferință a guvernului național-țărănesc care ar fi descoperit întâi el uzinele Skoda și le-ar fi adus pentru prima oară în contact cu Statul Român ca furnizoare.

Dați-ne voie să relevăm că guvernul național-țărănesc a găsit în 1928 Ministerul Armatei în vechi legături contractuale pentru furnisări de material militar cu Casa Skoda. Examinați, vă rog, tabloul contractelor și veți constata că până în momentul venirii noastre la cârma Statului, Ministerul Armatei încheiase deja cu Uzinele Skoda 17 contracte în valoare de peste $\frac{1}{2}$ miliard. Încheiase d. general Rășcanu, în 1921, un contract pentru 40 milioane; încheiase apoi d. general Mărdărescu 10 contracte pentru circa 80 milioane; încheiase generalul Mircescu 4 contracte pentru circa 46 milioane; încheiase însuși d. general Angelescu două contracte în valoare de 35 milioane. Prin urmare, toți miniștrii dinaintea noastră făcuse cunoștință cu uzinele Skoda și încă cu același reprezentant! Nu

s'a descoperit la 1929 Skoda. Ea era o veche cunoștință a Ministerului. Mai mult chiar, am putea să spunem că am găsit-o într'un fel de confiență excepțională cu Statul nostru. Pentru că ați văzut informațiunile ce ni s'au adus aici, cum că reprezentanții Skodei au avut o misiune specială, aceea de a vizita toate depozitele noastre de munițiuni și armament, a le studia și a face propuneri de completare și ameliorare. Și aceasta data de mult, data din 1925, cu patru ani, prin urmare înainte de a veni noi la guvern. Noi, d-lor, vă mărturisim că am fost foarte surprinși când am aflat acest lucru și d-voastră de asemenea. Toți ne-am întrebat cu mirare cum a fost posibil să se înlesnească unui străin cunoașterea întregii noastre forțe militare. Au venit aici ofițeri superiori cari au declarat și d-lor, că lucrul a constituit o greșeală. A spus-o d. general Paul Angelescu, care totuși a fost ministru de războiu în timpul când se desfășura această misiune a Skodei, fără să o fi oprit. Dar, în sfârșit, am găsit această situațiune; ba chiar ați văzut că se depusese de către Skoda și memoriul cuprinzând studiul făcut, rezultatele la care a ajuns, propunerile ei concrete. Și ne întrebăm dacă o asemenea însărcinare a fost dată de un ministru român în 1925 și a fost întreprinsă de

uzinele Skoda fără ca în intențiunea comună să fi existat încă, de atunci o furnitură ca rezultat al acestor studii? În asemenea condițiuni, noi credem că nu este hazardat când presupunem că orice guvern ar fi fost în 1930 tot cu uzinele Skoda ar fi încheiat contract. Era oarecum rezultatul normal al unor vechi tratative.

De altmintrelea, mai era o considerațiune specială care milita în acest sens. Noi voiam să procurăm material modern. Și acest material nu putea fi realizat dintr'odată, în baza unui simplu contract. Modelele de armament presupun lungi și laborioase studii și experiențe. Ori, ce se întâmplase? După războiu, mai toate uzinele întreprinsese aceste cercetări. Primele însă care ajunsesse în 1928 la rezultate pozitive, la crearea unui tip nou de tun, au fost uzinele Skoda. Acestea erau lucruri cunoscute. Ni s'a afirmat aici că organe competente dela noi urmăreau cu interes rezultatul acestor experiențe și că însuși răposatul Vintilă Brătianu a întrebat odată pe reprezentantul Skodei în ce stadiu se găsea realizarea noului model. Prin urmare, dacă era vorba să cumpărăm material nou, trebuia forțamente să ne ducem acolo unde asemenea material exista realizat.

Este atât de adevărat acest lucru, încât în momentul când am făcut noi contractul, uzinele Skoda lucrase deja pentru aliații noștri, pentru cehoslovaci, pentru jugoslavi și pentru polonezi. Este incontestabil că orice ministru de războiu ar fi fost în 1930, el s'ar fi gândit la avantajul ce aveam de a ne procura un material similar cu acela al Statelor cu care vom coopera eventual. N'avem nevoie să insistăm asupra acestui punct. În afară de aceasta, uzinele Skoda sunt foarte aproape de România, transportul materialului ar fi fost în orice moment asigurat.

Dar, d-lor, presupunând că nu trebuia să alegem Skoda. Unde putem noi să ne ducem? Căci în definitiv nu sunt multe fabrici de armament. Numărul lor este restrâns și putem să le trecem în revistă repede pe toate. În Franța, la Schneider-Creuzot? Ne-am dus. Am examinat. Dar Schneider ne-a trimes la Skoda și ne-a spus că nu poate altfel pentrucă este în cartel cu uzinele cehoslovace și că noi suntem geograficește în zona de activitate a acestora. Impotriva acestui cartel noi nu am putut face nimic, și nici uzinele nu au voit să îl desfacă de dragul nostru. Am comandat atunci în Franța ce am putut și ceea ce Schneider a voit să preia. Nu uitați în adevăr că pe lângă contractul de 5

miliarde cu Skoda s'a încheiat în același timp un contract cu Creuzot pentru 45 de baterii, tunuri grele de 105 mm, în valoare de aproape 2 miliarde. Unde mai putem merge? În Anglia, la Wickers? Era o idee. Dar o comandă în Anglia era mult mai scumpă; apoi fabrica era prea departe, ceea ce ar fi făcut riscat transportul în caz de conflict. În fine aveam experiența lui Wickers dela Copșa-Cugir. Și atunci cum ne puteam duce noi acolo pentru ca oricine să ne reproșeze cu drept cuvânt ce ați căutat tocmai la Wickers care este dovedit mai scump din furniturile anterioare, care face transportul materialului problematic și care pe deasupra nu ne-a dat concursul la care se angajase în înființarea uzinelor naționale dela Copșa-Cugir.

Atunci? Mai rămâneau două fabrici: Soloturn în Elveția și Bofors în Suedia. Prima era camuflarea vechilor uzine austriace Steyer, a doua era camuflarea vechilor uzine Krupp. Puteam noi să încredințăm o comandă de armament atât de importantă foștilor inamici? Am fi fost noi la adăpost de critici severe în această ipoteză? Nu avem nevoie de argumentări în această privire fiindcă răspunsul este dat de însuși ministrul d-voastre de războiu, d. general Paul Angelescu.

În adevăr, s'au prezentat acum în urmă uzinele Soloturn Steyer pentru a prelua o comandă. Și încă a venit la brațul uzinelor noastre « naționale » dela Cugir. Totuși d. general Angelescu le-a respins și le-a respins în termen foarte categoric și foarte aspru. Avem declarațiunea sa din ședința dela 24 Iunie crt. a Camerei. D. ministru spunea: « Dar mai sunt și alte motive de capitală importanță care interzic colaborarea tehnică cu fabrici ce aparțin Statelor foste inamice, direct sau indirect, lucru care este regretabil că Copșa-Cugir, care se zice instituție a Statului, îl ignorează ». Și d. Angelescu avea foarte multă dreptate. De altmintrelea, d-lor deputați, este un fapt caracteristic pe care trebuie să-l subliniem, și anume: că în repetate rânduri și în diferite chestiuni miniștrii d-voastră responsabili exprimă concepțiuni aproape identice cu acelea ale guvernului național-țărănesc din 1930. Este caracteristic acest lucru și el nu se poate explica decât ca rezultat al contactului cu realitățile. Pentru noi mărturisim că aceste afirmațiuni ale unor oameni cu experiență sunt mai prețioase și mai concludente decât toate eșafodajele construite de avocați pe bază de simple texte care noi știm cum se pot așeza și cum se pot interpreta.

Prin urmare, un ministru liberal, d. general Mărdărescu, a gândit la fel cu noi la elaborarea planului de dotare; un alt ministru liberal, d. general Angelescu, a gândit la fel cu noi în chestiunea capacității actuale a industriei naționale, în chestiunea uzinelor străine și vom avea prilejul să mai semnalăm și altă chestiune. Ori-cum, este evident, că nu se putea alege decât Skoda pentru contractarea furniturii de tunuri. Era fabrica cu care Statul se găsea în vechi relațiuni; singură ea realizase modelul nou de tun; furnisase aliaților noștri; era aproape de granița României și, în fine, nu ne puteam adresa foștilor inamici. În asemenea condițiuni, nu numai că nu se poate spune că am acordat o preferință casei Skoda, ci dimpotrivă noi, Statul Român, aveam interesul de a contracta cu Cehoslovacia.

V'am expus, d-lor deputați, împrejurările care au premers încheerii contractului din 17 Martie 1930. V'am arătat că înzestrarea oștirii cu armament era în acel moment cum este și astăzi, o mare necesitate de Stat. V'am arătat că s'a întocmit un plan de dotare cu toate formele legale și în cadrul lui s'au încheiat o serie de contracte, în care figura și cel cu uzinele Skoda. V'am expus în ce situațiune se afla industria

națională de armament și pentru ce nu se puteau construi tunuri noi în țară atunci, dar că guvernul a avizat la o politică întreagă pentru reorganizarea fabricilor noastre, cărora le-a rezervat un stoc important de furnituri. V'am arătat apoi că nu eram obligați să facem licitațiune publică și ați văzut toate contractele anterioare; v'am lămurit în fine pentru ce anume, dintre toate fabricile străine, noi nu ne puteam adresa decât la Skoda.

Dați-ne voie să trecem acum la analiza însăși a contractului 6102. Să ne iertați dacă vom fi nevoiți să intrăm în detalii. Chestiunea prezintă însă o însemnătate excepțională și tocmai analiza detaliilor va putea fixa mai precis condițiunile în care s'a întocmit contractul. De altminterlea am avut prilejul să constatăm cu câtă ușurință se pot crea unele legende: De pildă, multă vreme comisiunea a fost dominată de ideea că acest contract a fost trecut în grabă, fără un studiu serios. Ne aducem aminte că în timpul audierii martorilor, unii din colegii noștri se arătau surprinși de faptul că între data aprobării comenzii de către Președinția Consiliului de Miniștri și data încheierii contractului, a fost un timp foarte scurt, mai puțin de o lună ni se pare. Și se spunea, cum este posibil ca o

comandă de 5 miliarde să fie încheiată atât de repede. Mai târziu însă, după ce rând pe rând au fost descoperite dosare și analizate, s'au pus aici întrebări care tindeau să învedereze o opinie diametral opusă. S'a pus anume în legătură comanda cu unele memorii și oferte prezentate de furnisori cu aproape un an înainte. Nu știm dacă s'a observat această contradicțiune. Pentrucă, în adevăr, din două lucruri, unul: sau reproșezi că comanda s'a făcut prea repede și atunci nu o mai poți pune în legătură cu acte care datează de un an înainte; sau reproșezi comenzi dimpotrivă că se bazează pe oferte vechi și atunci nu mai poți vorbi de grabă în încheierea contractului.

Faptele cronologice însă sunt următoarele: Planul de dotare al oștirii a fost aprobat la 2 Iulie 1929; modelele de artilerie ce trebuiau comandate la Skoda și Creuzot au fost fixate la 4 Septembrie. În aceeași lună inspectorul general al artileriei a fost trimis în Cehoslovacia și în Franța să examineze materialul pe teren; el a prezentat rapoartele Nr. 5 și II în Octombrie 1929. A urmat apoi tratative cu furnisorii, în deosebi asupra condițiilor financiare. Inspectorul general al artileriei, prin rapoartele Nr. 750 din 11 Noembrie 1929 și Nr. 78 din 10

Februarie 1930, supunea chestiunea ministrului armatei. La 20 Februarie se supunea chestiunea Președinției Consiliului, care o aproba la 26 Februarie și autoriza îndeplinirea formalităților legale. Urmează apoi avizul tehnic al Direcțiunii armamentului la 2 Martie; încunoștiințarea comitetului materialelor la 5 Martie, vizele controlorului financiar și șefului serviciului contencios, pentru ca la 17 Martie, după aproape 9 luni de cercetări, contractul să fie încheiat. Iar după o săptămână, la 26 Martie, se întrunește Consiliul superior al apărării țării, căruia i se aduce la cunoștință efectuarea comenzii. Precum am semnalat deja, acest Consiliu se întrunise ultima oară la 2 Iulie 1929 și el trebuia să ia acum cunoștință de stadiul lucrărilor îndrumate la ședința sa precedentă.

D-lor deputați, nu vom insista firește, asupra unor interpretări glumețe care s'au adus în legătură cu aceste formalități. Nu este serios și ni se pare să pierdem vremea inutil. Poate cel mult să le relevăm ca o ilustrare a aspectului pe care l-au avut câte odată discuțiunile noastre. Astfel, am văzut, de pildă, pretinzându-se că adresa din 26 Februarie 1930, prin care Președinția Consiliului de Miniștri autoriza comanda, nu ar cuprinde în fond o aprobare a Președinției, ci

numai a d-lui Iuliu Maniu, personal, care semnase adresa! Ca și când d. Maniu era acolo un simplu particular. De asemenea, am văzut pe șeful serviciului contencios, un general în activitate, venind și în fața vizei sale de pe contract spunând: «pare că ar fi semnătura mea, dar nu mi-aduc aminte». Înțelegeți, prin urmare, unde am ajunge dacă am face o asemenea discuțiune. Ne vom opri însă asupra avizului Direcțiunii armamentului, pentru a analiza cuprinsul și pentru a-i fixa caracterul. Cu atât mai mult, cu cât și în această privință s'a construit o legendă.

S'a spus anume că generalul, inspector al artileriei ar fi lucrat singur. S'a pretins că acesta, deși recunoscut ca unul dintre tehnicienii cei mai capabili și, deși șeful însuși al organelor tehnice, s'ar fi mărginit la opiniunea lui personală și că nu ar mai fi consultat pe nimeni. Ori, este admisibil să se construiască o legendă în contradicție flagrantă cu împrejurările de fapt? În ce scop? Mai ales că o asemenea legendă nu putea rezista la o confruntare cu actele oficiale.

În adevăr, în însuși dosarul care cuprinde contractul se află raportul Nr. 4.813 din 2 Martie 1930 al Direcțiunii armamentului, semnat de

generalul Munteanu și colonelul Drăgănescu, conducătorii Direcțiunii. Ce cuprinde acest raport? Este interesant de semnalat acest lucru pentru că s'ar putea susține că ne aflăm în fața unei simple formalități de birou, sau a unui act de competență față de șeful ierarhic. Ei bine, nu este așa. Raportul Direcțiunii conține un examen foarte atent și foarte amănunțit al chestiunii. Vom schița cuprinsul lui. Avem mai întâi un capitol privitor la caracteristicile materialului ce se comanda. Sunt fixate pentru fiecare model de tun datele complete asupra energiei la gura țevii, a bătăii, a greutateii proiectilului. Se stabilește că tunul trebuie să tragă și împotriva țintelor aeriene, că trebuie să poată utiliza și munițiile vechi ce posedăm noi; că trebuie să aibă afetul interșanjabil; că, tunul trebuie să fie demontabil, pentru transportul în munți și așa mai departe. Avem apoi un capitol în care se stabilesc cu o deosebită prevedere condițiunile de recepție, determinându-se în amănunt toate probele prealabile la care va fi supus materialul înainte de livrare, ca: trageri pentru recepția tunurilor, trageri pentru controlul împrăstierilor, trageri pentru controlul rezistenței gurilor de foc, probe de rulaj, trageri pentru recepția munițiilor și așa mai departe. Avem un al treilea

capitol referitor la condițiunile generale care se ocupă de tabelele de tragere, de predarea brevetelor și a planurilor descriptive ale materialului. Se ocupă de compunerea încărcăturii proiectilelor, de încărcătura de trotyl, etc. Ce reprezintă toate aceste elemente cuprinse în raportul Direcțiunii armamentului față de oferta Skoda? Sunt ele numai o repetare a datelor cuprinse în această ofertă? Nu, toate aceste date tehnice constituiesc o concepțiune nouă, aparținând Serviciului Ministerului nostru și schimbând fundamental modelele propuse de furnisor. Pentru ca să înțelegeți aceasta, este de ajuns să vă semnalăm că Direcțiunea cerea nici mai mult, nici mai puțin decât construirea unui nou model a unui prototip care să realizeze datele noastre. Se fixau limite maxime și minime înlăuntrul cărora, pe baze de experiențe, uzinele trebuiau să găsească soluțiunea tehnică optimă. Prin urmare, Direcțiunea armamentului schimba fundamental oferta. Este atât de adevărat aceasta, încât însuși autorii raportului, dându-și seama de importanța modificărilor introduse, au simțit nevoia de a veni cu o explicațiune complimentară. Și au inserat atunci în raport un capitol special, intitulat: «justificarea modificărilor și adăugirilor introduse». În acest capitol se expune noua

concepțiune care a urmărit patru puncte esențiale, și anume: 1) sporirea bătăii artileriei; 2) unificarea calibrelor și interșanjibilitatea proiectilelor; 3) standardizarea afetelor, a aparatelor de ochire și a focoaselor; 4) în fine, problema pulberilor. Ori, d-lor, noi întrebăm. Insemnează toate acestea că Direcțiunea armamentului nu s'a pronunțat? Că ea nu a examinat comanda? Este admisibil aceasta? Apoi, bine, adevărul este că prin modificările numeroase și esențiale introduse, în realitate Direcțiunea armamentului devine autorul adevărat al contractului din punct de vedere tehnic. Ce s'ar fi întâmplat dacă Direcțiunea nu introducea modificări? Cumpăram pur și simplu materialul furnisat Jugoslaviei. Era de ajuns să se copieze datele din contractul aliaților noștri. În câteva ore chestiunea era terminată. Dar, Direcțiunea noastră nu a fost de aceeași părere, ea a voit altceva, și anume: a voit să amelioreze încă, materialul. În interogatoriul ce i s'a luat aici, unul dintre autorii raportului, d. colonel Drăgănescu, a spus lămurit: « În cadrul prețurilor inițiale, stabilite de Minister, am introdus astfel de condițiuni care au dus în mod fatal la o mare mărire a prețului de cost al uzinelor. Ori, aceasta cred că reprezintă un avantaj care să-l poată cifra la sute de milioane, dacă puneți

condeiul pe hârtie. « Și atunci, în fața acestor fapte se poate pretinde în mod onest că Direcțiunea armamentului nu a fost consultată? Evident că nu! Incă odată noi afirmăm că în fond însăși Direcțiunea a făcut comanda.

În legătură cu aceasta s'a ridicat chestiunea caietelor de sarcini și s'a obiectat că ele nu s'au întocmit odată cu contractul, ceea ce ar constitui un vițiu sau poate chiar o favoare făcută uzinelor. Ori, și aici ne aflăm în fața unui exemplu de superficialitate cu care se examinează uneori chestiunile și de ușurința cu care se trag concluziunile. În adevăr, s'a confundat o comandă de tunuri cu o comandă de... cutii de conserve, cum spunea, atât de plastic, d. general Angelescu. « Caietul de sarcini nu se putea întocmi odată cu contractul, pentru simplul motiv că noi ceream mai întâi să se găsească prin experiențe o soluțiune tehnică, să se construiască un prototip și numai după examinarea și acceptarea lui, să se fabrice în serie ». Prin urmare, ar fi fost o greșală și o imposibilitate chiar, să se întocmească delă început caietul de sarcini. La început nu se puteau da decât caracteristicile, precum s'au și dat în contract. De altmintrelea lucrul nu avea nicio importanță din punctul de vedere al garanției materialului, fiindcă se introdusese în con-

tract clauza expresă că aceste caiete, odată întocmite, devin parte integrantă din contract. Eram acoperiți. Nu numai atât, dar acei cari aveau interes să se facă imediat caietele de sarcini, nu eram noi, ci erau tocmai uzinele, fiindcă atunci ele ar fi putut trece la fabricarea în serii fără alt preambul. Aceasta este neîndoios. Iată, prin urmare, cum ceea ce constituia pentru noi o măsură de prevedere, s'a putut socoti eronat ca o favoare față de Skoda. De altmintrelea, iată ce spune colonelul Drăgănescu dela Direcțiunea armamentului în această privire: « Puteam să iau caietul de sarcini dela Jugoslavi și în trei săptămâni contractul era gata cu caiet de sarcini definitiv și toată lumea era mulțumită, afară de noi, cei dela Direcția armamentului, fiindcă eu n'ași fi făcut aceasta niciodată ». Iar mai departe: « In consecință, caietul de sarcini nu putea fi decât provizoriu și ar fi fost foarte trist, dacă ar fi fost definitiv ». Apoi: « Dar vă spun că uzinelor Skoda le convenea să-l dea atunci (caietul de sarcini) fiindcă putea trece imediat la fabricarea în serii. Noi, Direcțiunea armamentului, am impus caietul de sarcini provizoriu, nu uzinele Skoda, aici e chestiunea ». Prin urmare, nu ministrul sau inspectorul artileriei, ci Direcțiunea însăși a adoptat această concepțiune pe

care a socotit-o cea mai favorabilă pentru interesele Statului.

Dar, d-lor deputați, s'a ridicat chestiunea comitetelor materialului și s'a încins o lungă discuțiune asupra chestiunii de a se ști dacă acest organ a fost sau nu a fost consultat. Ori, iată că și această discuțiune apare foarte ciudată. Pentrucă, în adevăr, există un proces-verbal Nr. 17 din 5 Martie 1930, care constată că secretarul general al Ministerului s'a prezentat la comitetul materialelor și a expus cuprinsul contractului pregătit cu Skoda. Comitetul a discutat și a fost de acord cu ordinea de urgență a materialului, astfel cum o fixase Marele Stat-Major. Nu a ridicat nicio obiecțiune, nici asupra categoriilor de tunuri, nici a calibrelor. A obiectat numai că termenul de livrare de cinci ani ar fi prea mare, ceea ce se pare că s'a și corectat de vreme ce după contract noi vedem că în anul II se vor livra 24 baterii, în anul III se vor livra 71 baterii, în anul IV 16 baterii și în anul V numai tunurile grele de 150. Prin urmare, în anul III avea să intre în țară $\frac{3}{4}$ din comandă.

S'a mai menționat, de asemenea, în procesul-verbal, părerea că se comandă prea puține munițiuni. Ori, credem că aici comitetul nu avea dreptate, fiindcă în intenția Ministerului era să

comande numai proiectilele strict necesare pentru instrucțiunea trupei și pentru a obține brevetul, rămânând ca stocul de războiu să se comande în țară. S'a exprimat, în fine, părerea că pe viitor, la comenzi, inspectoratele de arme să prezinte studii comparative la materialul propus față de materialul de același fel, aflat în serviciul altor State. Nu știm dacă prin această recomandare s'a înțeles să se readucă în discuție comanda ce se pregătise. Nu există o mențiune expresă în acest sens. Comitetul ar fi putut să o spună explicit, dacă o credea necesară. Nu a făcut-o însă. Și dacă a înțeles recomandarea numai pentru viitor, și e probabil că așa a înțeles-o, atunci ea a fost urmată, pentrucă, în adevăr, vedem în procesul-verbal Nr. 18 din Aprilie, relativ la comanda Schneider, un asemenea studiu.

Prin urmare chestiunea a fost prezentată comitetului materialelor. Și este puțin probabil că secretarul general care era în posesiunea referatului Direcțiunii armamentului încă dela 2 Martie să nu fi putut da toate deslușirile în cazul când asemenea deslușiri i s'ar fi cerut. Dar în orice caz problema caracteristicelor materialului nu prezenta importanță decât pentru d. general Rudeanu, singurul tehnician din comitet, în afară de secretarul general. Ori, noi credem că d. gene-

ral Rudeanu nu ar fi opus un « non possumus ! ». Pentru că în adevăr iată ce se întâmplă : Se întrunește Consiliul superior al apărării țării, la 26 Martie după încheierea contractului. Se aduce comanda la cunoștința acestui for. D. general Rudeanu, președintele comitetului materialelor este de față și ia cuvântul. Și ce a spus d-sa, că comanda nu trebuia făcută ? Nu ! că ne-am grăbit ? Nici atât ! că am făcut greșeli ? Și mai puțin. Iată în adevăr ce spune d. general Rudeanu : Cităm după procesul-verbal : « D-sa arată că prin comanda dată avem un început de înfăptuire ». Și mai departe : « Skoda este o fabrică serioasă ; avem tot timpul de a examina condițiunile tehnice ce trebuie să îndeplinească materialele ce comandăm, iar fabrica va fi în măsură să execute cu siguranță tot materialul de care avem nevoie ». Credem că este foarte clar ; credem că este foarte încurajator. Și în orice caz nu știm cum primul-ministru, ministrul armatei, ceilalți generali cari erau de față ar fi putut lua declarațiunile d-lui Rudeanu drept un reproș, drept semnalarea unui viciu al comenzii. De altmintrelea d. general Rudeanu a avut aceeași atitudine și mai târziu. După un an și jumătate chiar, în vara anului 1931, d-sa mergea la Pilsen. Avem mărturia colonelului Gicu Ionescu, preșe-

dintele comisiunii tehnice, trimis să supravegheze construirea prototipului. D-sa ne-a spus că d. general Rudeanu s'a arătat satisfăcut; că în gară i-a declarat că va susține materialul în comitetele din țară și că a propus la decorare pe conducătorii uzinelor. Prin urmare, la August 1931, președintele comitetului materialelor nu obiecta nimic. A! este adevărat că mai târziu lucrurile s'au schimbat și d. general Rudeanu a manifestat o altă opiniune. Se pare însă că lucrul acesta nu constituia pentru cunoscători o surpriză. Fiindcă ni s'a spus aici că în legătură cu părerile d-lui general Rudeanu cineva a schițat odată cu degetul o linie în zig-zag! Care au fost noile păreri? Pentrucă în definitiv au existat mai multe, care s'au succedat la intervale. Se pare că odată abandonate condițiunile tehnice din 1930, nu a fost tocmai ușor să se fixeze definitiv altele. Dimpotrivă. A venit aici în fața noastră un specialist care a examinat problema și ne-a prezentat un tablou foarte sugestiv. Din acest tablou s'au putut vedea variațiunile noilor tehnicieni în diferite chestiuni, ca: unghiurile complimentare, bătaia, greutatea proiectilului și altele. Rând pe rând se adoptau și apoi se abandonau soluțiuni pentru ca uneori după tribulații de mai bine de un an să se ajungă tot la formu-

lele inițiale din contracte. Incât este legitim să ne întrebăm pentru ce s'a hotărît modificarea fabricațiunii înainte de a se fi fixat mai întâi noile condițiuni. Și în orice caz dacă punem în balanță preciziunea și fermitatea condițiilor stabilite de Direcțiunea armamentului la încheierea contractului, cu tribulațiunile sfârșite ale comisiunii ulterioare, rezultatul este incontestabil în favoarea celor dintâi.

Iată, d-lor deputați, prin urmare, că examinând documentele ajungem la concluziunea că s'au respectat toate formele legale și că s'au studiat mai bine decât au făcut-o alții, condițiile tehnice. Comanda a fost cercetată de Direcția armamentului și de comitetul materialelor; contractul a fost vizat de consilierul controlor și de contencios. Intreaga operațiune a fost adusă la cunoștința Consiliului superior al apărării țării. Acestea sunt faptele riguros exacte și orice argumentații, orice răstălmăciri ale textelor nu pot schimba faptele.

Dar să examinăm acum condițiunile de fond ale contractului. Există oare vreun punct asupra căruia Statul nu a luat toate garanțiile și a rămas expus la surprize? Există vreun avantaj special acordat uzinelor? Trebuie să observ delă început că am asistat în fapt, la o verificare a valorii

actului încheiat, care ar face superfluă orice altă argumentare. Am avut în adevăr o suspendare a fabricațiunii, provocată de Minister, în condițiuni care ar putea fi justificate; am avut schimbarea condițiunilor tehnice dictate de noi; am avut schimbarea unui lot de 20 baterii de obuziere care constitue o pagubă însemnată pentru fabrică; am avut, în fine, nerespectarea obligațiunilor de plată a ratelor din partea Statului. D-voastră știți că în fond, Statul nu a plătit decât 200 milioane. Și, cu toate aceste împrejurări, uzinele nu au găsit în textul contractului niciun mijloc de constrângere împotriva noastră. Nu au putut valida nicio pretențiune de despăgubiri. De ce? Pentrucă instrumentul juridic a fost astfel construit încât Statul a fost la adăpost.

În adevăr, vom aminti câteva dispozițiuni esențiale. Prin art. 5 ne rezervam dreptul de a modifica numărul bateriilor și numărul munițiunilor, ceea ce am și făcut între timp. Prin art. 9 uzinele se obligau să execute orice schimbări și perfecționări în calitatea materialului, pe care le-am pretinde în chiar cursul fabricațiunii, ceea ce iarăși s'a întâmplat. Prin art. 11 uzinele se obliga să livreze materialul la termenele fixate, sub penalitatea unei amenzi de 2⁰/₀₀ pe zi

pin valoarea materialului. In art. 13 se introduce clauza rezolatorie expresă. In ce privește condițiunile financiare, trebuie să observăm mai întâi că noi nu am putut să ne gândim la o comandă de armament decât pe bază de credit. Am obținut așa dar un termen de plată de zece ani, cu o eșalonare astfel calculată, încât pe de o parte, în primii ani avem ratele cele mai mici, iar pe de altă parte, plățile rămân continuu inferioare livrărilor, în așa măsură, încât în momentul când uzinele vor fi livrat întreg materialul, noi nu vom fi plătit decât jumătate din preț. In ce privește dobânda, ea este redusă la 5%, în vreme ce procentul curent al împrumutului nostru de Stat este mult mai superior. Dar mai mult decât atât. Noi ne obligăm să plătim dobânda, nu la toate sumele datorate, ci numai la materialul livrat, dar neplătit. Planul de finanțare adoptat de acest contract apare și mai clar, dacă-l comparăm cu cel jugoslav. V'am spus că noi plătim în termen de 10 ani, în vreme ce Jugoslavii au predat din primul moment pentru întregul preț, bonuri de tezaur, garantate de Banca Națională și de Monopolul tutunului. V'am spus că noi plătim dobânda de 5% și numai la materialul neachitat, în vreme ce jugoslavii plătesc 7% și la întreaga sumă, chiar

înainte de livrare. A! d-lor, dacă noi am fi acceptat condițiuni asemănătoare celor primite de guvernul dela Belgrad și ne-am fi angajat să plătim dobânzi, chiar înainte de a fi primit un singur tun? Ați fi văzut ce critici violente s'ar fi ridicat în Parlamentul nostru. S'a vorbit de asemenea de garanțiile contractuale și s'a spus că scrisoarea dată de furnisor, prin care asigură formal executarea contractului, cu toată averea sa, nu ar fi eficace. Dar ce garanție mai eficace și mai efectivă putea exista decât aceea de a nu plăti marfa, decât după ce a fost livrată, cum am stabilit noi? Evident că însăși aceste condiții de plată constituiesc cea mai bună garanție și în fond nici nu aveam nevoie de o formalitate suplimentară. Scrisoarea de garanție a fost superfluă sub acest raport. Prin urmare, ce avantaj special s'a consimțit prin contract, furnisorilor?

S'a vorbit de chestiunea pulberilor. Vedeți, nu am voit să oitem absolut nicio chēstiune. S'a spus anume că organele noastre pretindeau pulbere cu bază de nitroceluloză, în vreme ce Skoda oferea nitroglicerină, pentru că nu i-ar fi convenit altfel și pentru că nu ar avea în Cehoslovacia fabrică de nitroceluloză. Direcțiunea armamentului cedând asupra acestui punct, ar fi consimțit un avantaj uzinelor furnisoare. Este

adevărat că au existat lungi discuțiuni între uzine și Minister asupra acestui punct. Ele datează încă din Noemvrie 1929. Mai întâi nu știm dacă și acest fapt dovedește că comanda nu a fost examinată cu atențiune, ci în grabă? Prin urmare, au existat asemenea discuțiuni. Dar care a fost caracterul lor? Adoptarea nitroglicerinei constituia un avantaj material pentru Skoda și o pagubă tehnică și bănească pentru Statul nostru? Adoptarea nitroglicerinei făcea posibilă comanda, în vreme ce nitroceluloza o făcea imposibilă? Aceasta a fost baza discuțiunilor, sau a existat o controversă de ordin pur tehnic? De sigur, nu este tot una! Ori, în această privire avem o dovadă foarte concludentă. Anume, în dosarul cu actele ridicate dela reprezentanța Skodei, cu prilejul descinderii noastre, am găsit două scrisori: una datată din 30 Noemvrie și alta din 3 Decemvrie 1929, care tratează despre problema pulberilor. Sunt vreo câteva zeci de pagini, în care se expune pe larg avantajele și desavantajele diferitelor feluri de pulberi, influența lor asupra construcțiunii armamentului, tendințele noi în toate armatele, etc. Mai întâi trebuie să relevăm valoarea acestor scrisori. Din faptul că ele erau destinate exclusiv pentru reprezentant, presupunem că nu aveau nimic

calculat și nu ascundeau nimic. Ce spune Direcțiunea din Praga? Că în momentul de față toate armatele au introdus pulberea de nitroglicerină, afară de Franța. Franța rezistă încă din considerațiuni speciale, și anume: fiindcă posedă instalațiuni de Stat numai pentru fabricarea nitrocelulozei, dar că totuși și acolo în momentul de față se accentuează noile tendințe. Că pulberea de nitroglicerină este mai rezistentă la alterare; că necesită o încărcătură mai mică și că este mai ieftină. Aceasta spune fabrica. Dar ea adaugă în scrisoare către reprezentantul ei: « dacă prin explicațiunile noastre concepțiunile cercurilor competente de acolo (adică dela București) nu vor fi modificate și nici chestiunile prețului și termenului de livrare nu vor fi decisive, atunci noi ca livrând, suntem bine înțeleș gata a ține socoteala de dorințele celui ce comandă de a livra muniția, astfel cum ne este cerută. De altă parte, socotim de datoria noastră a oferi clientului ceea ce socotim ca mai bun ». Prin urmare, furnisorul nu dă indicații reprezentantului să obțină cu orice chip o anume soluțiune; nu îi spune să întrebuințeze vreo influență în acest scop; nu îi spune nici că altfel nu poate executa comanda. Furnisorul spune un lucru foarte simplu: pulberea cu nitroglicerină este

superioară din punct de vedere tehnic și bănesc, ne socotim datori să informăm în această privire, dar dacă totuși Ministerul Român ar vrea altfel, furnisorul e gata să execute așa cum preferă Ministerul. Rezultă de aci că s'a acordat un avantaj uzinei? Și care a fost în fond soluțiunea adoptată de Minister? Soluțiunea a fost foarte bună, și anume: Direcțiunea armamentului a propus, iar uzinele au acceptat să se construiscă tunurile astfel încât să se poată întrebuința și pulbere de nitroglicerină și pulbere de nitroceluloză. Iată, prin urmare, că nici în această împrejurare nu se poate vorbi de o avantajare a furnisorului.

Venim, d-lor deputați, acum la chestiunea prețurilor. A avut guvernul din 1930 asupra acestui punct o concepțiune bine definită? A reținut el chestiunea, s'a ocupat de ea, sau a ignorat-o, sau a neglijat-o? Pentru că în definitiv s'ar putea admite și o concepțiune în care chestiunea prețului să nu joace niciun rol. O concepțiune în care ceea ce-l preocupă pe cumpărător să fie calitatea materialului pe care-l achiziționează și pentru care este dispus să dea orice preț. S'ar putea întâmpla acest lucru! Vă rugăm să nu vă arătați surprinși. Am văzut în adevăr pe unul din militarii distinși, pe d. gene-

ral Rudeanu venind aici și spunându-ne textual: « Prețul nu joacă cel mai important rol în chestiuni de armament, ci superioritatea și calitatea materialului, care justifică orice preț ». Așa a vorbit d. general Rudeanu. Și nu numai atât; am văzut chiar pe actualul ministru al armatei, pe d. ministru Angelescu, venind înaintea Camerei și cetind opinia camaradului său, ca un fel de autoritate în materie. Ne închipuim că d. general Angelescu, credea sincer în temeinicia unei asemenea concepțiuni, pentru că firește nu am putea admite că d-sa o invocă atunci numai fiindcă trebuia să apere un anumit punct de vedere în chestiunea Zbrojowka. Prin urmare, vedeți că se poate să vină cineva și să spună: pe mine nu mă interesează prețul, dau oricât spre a avea un material bun. Oare guvernul din 1930 a avut o asemenea concepțiune pe care o justifică astăzi și d. general Rudeanu și d. general Angelescu? Nu, d-lor, guvernul din 1930 nu a avut această concepțiune, ci dimpotrivă a reținut chestiunea prețurilor și și-a fixat un punct de vedere precis asupra ei. Care a fost acest punct de vedere? Mai întâi atrag atențiunea asupra unui fapt. Una este chestiunea finanțării și alta este chestiunea prețului. Fără îndoială finanțarea influențează prețul, cum vom

arăta îndată. Dar finanțarea este în funcțiune de situațiunea creditului unui Stat și de posibilitățile lui bugetare. Nu este indiferent pentru cumpărător dacă trebuie să plătească imediat sau trebuie să plătească într'un termen mai lung, chiar dacă ar trebui să răspundă sume mai mari. Noi nu ne putem gândi să cumpărăm decât pe credit. Prin urmare era din capul locului o chestiune importantă de a ști care fabrică ne putea acorda un credit convenabil, care fabrică se putea finanța singură. Și în privința finanțării v'am arătat deja că ministrul nostru de finanțe a fixat și a impus o formulă, care din toate punctele de vedere era superioară, pentru că obținerea un termen de 10 ani, pentru că ratele erau la început foarte mici, pentru că procentul era mic și pentru că nu se plătea dobânda decât la ratele întârziate, care depășeau materialul livrat. În comparațiune cu sistemul de finanțare, cunoscut de noi atunci, ca adoptat de jugoslavi, formula românească era superioară și ministrul de finanțe român nu avea decât să fie satisfăcut. Dar, în sfârșit, nu mai revenim asupra acestui punct. Vom examina prețurile.

Ce criteriu se putea adopta în această privire? Prețul de cost? Foarte dificil. Cine putea stabili aceasta. Care fabrică punea la dispozițiune situa-

țiunea sa, condițiile în care-i procură materiile prime, creditul, mâna de lucru, și își face amortimentele? Pe acest teren nu puteam merge. Atunci? Comparațiunea cu alte fabrici? Era o metodă. Și aveam deja indicațiuni concludente. Ați văzut în adevăr că cu prilejul șemizării și a furniturilor de focoase, corpuri de obuze etc., prețurile Skodei se arătase mai mici decât ale industriei naționale și decât ale lui Wickers. De asemenea comparând prețurile cu ale lui Schneider Creuzot din Franța, tot Skoda a fost mai avantajoasă. Veți spune, da, dar Schneider era în cartel cu Skoda și își aranja prețurile. Este adevărat; dar aceasta o putea face oricum, chiar în caz de licitație publică și oricum diferența exista. Prin urmare, comparațiunea cu alte uzine dăduse oarecari indicațiuni.

Dar guvernul din 1930 a adoptat și un alt punct de vedere. Anume și-a zis: «Nu pot stabili prețul de cost; nu-mi este de ajuns nici experiența de până acum cu uzinele similare; vreau mai mult, vreau ca prețurile plătite de noi să nu fie mai mari ca acele plătite de aliații noștri jugoslavi, cari cumpărase atunci aproape același material dela aceleași uzine. Aceasta a fost concepțiunea. A venit aici fostul Președinte de consiliu și a expus-o clar; a venit apoi fostul

ministru al armatei și a recunoscut-o. Mai mult decât atât, d. Iuliu Maniu a explicat și motivele pentru care credea că trebuie să pretindă prețuri mai mici, d-sa spunea că fiind vorba de un model deja realizat și fiind apoi vorba de o marfă de export, aveam dreptul să pretendem acest avantaj. Dar nu am avut numai declarațiunea fostului președinte de Consiliu și recunoașterea fostului ministru al armatei, care se făcea acum în fața noastră. Am avut și un document datând din chiar epoca contractului. D-voastră ați văzut adresa din 26 Februarie 1930, prin care Președinția Consiliului autoriza încheierea contractului. O vom cita în partea relativă la prețuri. Iată textul: «D-le Ministru, în urma adresei d-voastră Nr. 118 din 20 Februarie 1930, vă autoriz să faceți formele legale pentru a procura dela uzina Skoda materialul de artilerie specificat în susmenționata d-voastră adresă și oferit de firma Skoda». Și mai departe: «La stabilirea costului singuraticelor piese, veți purta grija ca ele să nu fie livrate nouă cu un preț mai ridicat de cum au fost livrate Statului Jugoslav și Statului Cehoslovac. Cred chiar că prețurile pentru noi trebuie să fie mai mici decât cele fixate pentru Statul Cehoslovac, fiind vorba de export». Apoi Președintele Consiliului con-

tinua: « Veți binevoi a controla exactitatea calculului pe anuități de oferte. Să faceți tot posibilul cu prevederea și discrețiunea cuvenită pentru ca materialul în chestiune să ni se predea cât mai grabnic, chiar înainte de termenul din ofertă ». Prin urmare, era foarte limpede. Prețuri mai mici decât la aliați. Nu putea să fie nicio îndoială; nu putea să fie niciun echivoc. Era clar și categoric.

Acesta este un punct. Vom semnala imediat un al doilea, care își are importanța lui pentru Statul Român. Anume: Uzinele Skoda au acceptat punctul de vedere al guvernului nostru. Uzinele Skoda s'au declarat de acord că prețurile materialului comandat nu pot fi mai mari decât la aliați. Rezultă acest lucru din faptul că în repetate rânduri uzinele Skoda au voit să dovedească prețul mai avantajos pentru noi; mai rezultă de asemenea din faptul că atunci când noi am făcut obiecțiuni, Skoda a replicat: dacă nu credeți explicațiunile noastre, atunci vă declarăm formal că suntem gata să executăm comanda la prețurile jugoslave, dacă bine înțelegeți Statul Român primește și toate celelalte condițiuni ale contractului jugoslav. Aceasta era foarte concludent. De altminterlea, dacă nu ar fi acceptat formula noastră, uzinele ar fi refuzat orice dis-

cuțiuone și ne-ar fi spus: Ați primit prețurile noastre, ați semnat, vă privește. Dar uzinele n'au făcut acest lucru. Dimpotrivă uzinele ne-au prezentat tabele comparative în 1930, la facerea contractului; ne-au prezentat tabele comparative la cercetarea din 1931, ne-au prezentat tabele în 1932, întotdeauna au stat pe acest teren. Chestiunea are o mare importanță nu pentru uzine, ci pentru noi, fiindcă aceasta naște obligațiuni din partea Skodei. Prin urmare, au acceptat punctul nostru de vedere. A fost un acord de voințe asupra acestei chestiuni; a fost un contract pe care Skoda nu-l poate contesta astăzi.

Acum, d-lor deputați, dacă guvernul nostru a urmărit prețuri mai mici ca cele jugoslave, dacă Skoda a acceptat această cerere a noastră, s'a realizat oare în fapt? Prețurile noastre contractuale sunt ele oare reclamate mai mici decât cele jugoslave? Să examinăm această chestiune. Dar mai întâi dați-ne voie să relevăm un fapt foarte ciudat. In cursul anchetei, unul din colegii noștri a afirmat în repetate rânduri că Ministerul ar fi acordat prin contract prețuri mai mari decât chiar cele pretinse de fabrică prin ofertă. In adevăr, d-sa a spus: « văd că am dat mai mult decât a cerut fabrica ». Apoi: « Eu nu înțeleg

cum am putut plăti noi prețuri mai mari decât cele pe care le cerea fabrica ». Și tot astfel d-sa repeta aceeași chestiune ca o adevărată obsesiune. De unde pleca pentru a trage această concluziune? Colegul o spune singur, și anume: d-sa a găsit o scrisoare din 7 Noembrie 1929, prin care Direcțiunea uzinelor din Praga comunica reprezentanței din București tabloul de prețuri cu care oferea materialul. Intre altele, Skoda oferă obuzierul de 100 mm cu 2.940.000 baterie, în cazul când se comandă peste 25 de baterii. Ori, exclamă colegul nostru: noi nu am dat în contract 2.940.000 cât cerea fabrica, ci am dat 3.260.000. Cum se explică această diferență? Este evident că o asemenea afirmațiune era de natură să creeze o atmosferă defavorabilă și să dea loc la suspiciuni. Care este adevărul însă. D-lor, este foarte curios un lucru. Colegul nostru care a găsit scrisoarea din 7 Noembrie a trebuit să găsească de sigur și celelalte scrisori ale Direcțiunii și să cunoască cuprinsul tuturor. Astfel, d-sa, care a citit scrisoarea dela 7 Noembrie, a trebuit să citească și scrisoarea din 9 Noembrie, aflată în același dosar. Și dacă a citit-o, a trebuit să vadă că uzinele ofereau obuzierului de 100 mm și cu 3.260.000 kg, adică exact prețul din contract. S'a schimbat prețul în două zile? Nu

d-lor, dar colegul nostru dacă ar fi examinat scrisorile cu atențiune, și noi suntem siguri că le-a examinat cu atențiune, ar fi văzut că la prețul de 2.940.000 în 7 Noemvrie s'au oferit obuzierele model vechi 16/19, iar la 3.260.000 uzinele au oferit în ziua de 9 Noemvrie obuzierele noi model 16/430, ceea ce nu era tot una. Și dacă colegul ar fi verificat de asemenea ce am comandat noi în contract — și noi suntem siguri că d-sa a verificat — atunci ar fi văzut că noi am comandat modelul nou 16/430, iar nu modelul vechi 16/19. Prin urmare, la mijloc era o confuziune, ca să zicem astfel!! Ea ilustrează chipul cum s'a făcut uneori discuțiunile și sursa pe care o au unele legende. Așa dar, în cazul semnalat nu poate fi vorba de preț mai mare decât cel cerut.

Cum sunt însă prețurile față de cele jugoslave? D-lor deputați, ni s'au prezentat explicațiuni care tind să dovedească cum că în adevăr prețurile noastre sunt mai avantajoase. S'a spus mai întâi, ceea ce fără îndoială nu poate contesta nimeni, că pentru a compara prețurile trebuie să punem mărfurile în situațiuni similare. În situațiuni similare atât din punct de vedere al calității, al cantității, cât și al condițiilor financiare. Pentru că, în definitiv, noi nu am făcut pur și sim-

plu un contract identic cu cel jugoslav. Noi am comandat bateriile cu echipament complet, jugoslavii au comandat numai tunurile simple. Noi am introdus modificări esențiale în caracteristicile tehnice ale materialului, jugoslavii au comandat modelele pe care uzinele le posedau deja și pe care numai le-au tras în serii. Noi am plătit în termen de 10 ani cu 5 % fără nicio garanție, jugoslavii au plătit integral prețul la facerea contractului în bonuri de tezaur garantate de Banca Națională din Belgrad și de Monopolul tutunului. Noi am plătit dobândă numai la materialul rămas neachitat după livrare, jugoslavii au plătit dobândă la întreaga sumă datorată dela început, indiferent de livrări. Iată deci o serie de diferențe esențiale care trebuiesc calculate pentru a se putea pune cifrele în situațiuni comparabile.

Și atunci, care este rezultatul? În ce privește zestrea bateriilor, ni se înfățișează tabloul tuturor articolelor cu prețuri unitare; în ce privește ameliorările aduse prin schimbarea caracteristicilor și crearea unui nou prototip, ele au fost evaluate procentual la $4\frac{1}{2}\%$; în ce privește finanțarea, ni se prezintă două tablouri, în care sunt înscrise eșalonările românești și eșalonările jugoslave, dobânzile plătite de unii și de ceilalți

și se constată că la lichidarea contractului, Jugoslavii plătesc la un capital de un miliard, 400 milioane dobânzi, în vreme ce România plătea numai 100 milioane, prin urmare cu 30% mai puțin. În fine, ni se arată că din cauza garanțiilor date de jugoslavi, Skoda a putut sconta imediat la Monopolul tutunului din Praga bonurile de tezaur și și-a procurat capitalul necesar lucrării, fără nicio dobândă. Pe când în cazul comenzii noastre neexistând nicio garanție, uzinele au trebuit să-și procure fondurile pe piață cu dobândă curentă. Toate aceste elemente de diferență, la noi nu au fost calculate de uzină separat, ci incluse în prețul unitar al bateriilor.

În asemenea condițiuni, se merge la concluzii prin două metode: prima metodă, aceea care a fost prezentată de uzină la 1931, constă în a stabili cât încasa Skoda pe unitate de baterie, pe bază jugoslavă și cât încasa pe bază românească. Și rezultatul este pentru tunul de câmp de 75 mm de pildă, că uzinele ar fi încasat efectiv dela jugoslavi 3.807.000 Kr. pe baterie, și ar fi încasat dela români 3.572.000 Kr. adică cu peste 200.000 Kr. mai puțin. A doua metodă a fost întrebuințată la 1932 de uzine și constă în a stabili cât plătea Statul nostru și cât plătea Statul Jugoslav pe bază jugoslavă. Concluziunea

la care se ajunge prin eliminarea din prețul nostru a condițiilor suplimentare, este la tunul de 75 mm de câmp, că jugoslavii plătesc 2.070.000 Kr. iar noi numai 1.984.000 Kr. adică cu 86.000 de Kr. mai puțin.

Iată explicațiunile ce ni s'au prezentat. Ce valoare au ele? Noi, d-lor deputați, nu voim să primim explicațiunile Skodei fără o analiză amănunțită. Și de aceea am spus dela început și am repetat mereu că este o chestiune complicată și că trebuie supusă unui expert. Vă mărturisim că în cursul anchetei noi am avut o imensă admirațiune pentru unii din colegi, cari nu se prea încurcau în aceste dificultăți și care se declarau gata să tragă concluziuni în această problemă de tehnică financiară, foarte repede. Noi nu putem trata lucruri atât de importante cu asemenea desinvoltură.

Dar, în definitiv se pretinde că prețurile nu ar fi mai mici la noi ci ar fi superioare. Pe ce se bazează aceste afirmațiuni? Există alt material documentar? Posedă cineva alte date? Nu am văzut. Nu există nimic nou în dosar. Trebuie să constatăm că în această problemă ancheta nu ne-a adus nimic nou. Și trebuie să mai constatăm încă un lucru care este foarte important, anume: că analiza prețurilor nu s'a făcut numai la înche-

ierea contractului, ea s'a făcut de încă 3 sau 4 miniştri următori şi s'a făcut pe baza aceluiaşi date pe care le avem şi noi astăzi. Nimic mai mult, nimic mai puţin. Şi atunci, d-lor deputaţi, presupunând că s'au înşelat cei cari au făcut contractul, cum de nu s'a observat lucrul de succesori? A examinat chestiunea preţurilor d. general Condeescu în 1931. A examinat chestiunea d. general Ştefănescu-Amza. A examinat-o d. general Samsonovici în 1932, a examinat-o odată şi d. general Paul Angelescu. Atâţia miniştri de războiu cari s'au succedat. Cum este posibil să nu fi observat nimeni viţiul calculului, dacă un asemenea viţiu ar exista. S'a examinat chestiunea odată în Consilul superior al apărării ţării la 22 Februarie 1932, d. general Ştefănescu-Amza, ministrul armatei, a spus că preţul materialului comandat la Skoda ar fi mai mare decât preţul de cost. Vă rog să reţineţi această distincţiune. E vorba de preţul de cost. D. general Cihoski, care era de faţă a arătat că atunci când a fost ministru a cercetat chestiunea preţurilor şi a constatat că erau la fel cu cele jugoslave.

D. general Amza a luat atunci din nou cuvântul şi a spus: « că probabil preţurile sunt aceleaşi la toate ». Prin urmare, încă odată, chestiunea preţurilor a fost examinată de mai mulţi miniştri

sucesivi și niciunul nu a venit să spună așa cum ar fi spus un om cu răspundere în cazul când ar fi descoperit o daună pentru Stat.

Dar, dați-ne voie să semnalăm încă un fapt care este foarte elocvent. S'a încheiat un contract cu uzinele Zbrojowka pentru furnizare de puști-mitraliere. S'a pretins și aici că prețurile ar fi fost încărcate cu 25%; ba chiar am putea să spunem că de aici a plecat întreaga chestiune Skoda. Ați văzut pe acel d. Rappaport, informatorul d-lui general Amza, care ne-a spus că d-sa despre Zbrojowka a vorbit, nu despre Skoda. Prin urmare, s'a pretins că prețurile mitralierelor au fost încărcate. A venit chestiunea în examinarea ministrului d-voastră, d. general Paul Angelescu. Și ce a făcut d-sa cu prilejul încheierii unui codicil al contractului? A redus prețurile? Nu, d-lor, din contră, d-sa le-a sporit. Incât ne întrebăm ce fel de politică este aceasta.

Dar, în sfârșit, să presupunem că ceea ce atâția miniștri cari s'au succedat nu au putut să constate, ar constata mâine un expert calificat și anume ar veni și ar dovedi că prețurile noastre ar fi încărcate. Care ar fi rezultatul? Mai întâi este evident că nu poate fi vorba de nicio daună a Statului Român și aceasta pentru simplul motiv că noi nu am plătit. Precum am mai

arătat încă odată, noi nu am achitat decât primele două rate, în total 200 milioane lei. În afară de aceasta, plăta a fost contractată în Kr. cehoslovace și din cauza deprecierei acelei monede noi avem un beneficiu. Dar în orice caz într'o asemenea ipoteză, uzinele Skoda ar fi datoare să rectifice prețurile în condițiile contractuale dela început. Aceasta este evident pentru că așa ne-am înțeles dela început, pentru că pe acest teren am stat dela început și unii și alții, în acord!

De altmintrelea, trebuie să adăugăm că problema reducerii prețurilor se pune în orice caz, chiar dacă ele nu ar fi fost încărcate și aceasta fiindcă executarea contractului se face astăzi în noi condițiuni. Cel dintâiu care a ridicat această chestiune a fost însuși fostul președinte al Consiliului, d. Iuliu Maniu, care, în a doua guvernare, în ședința dela 16 Decembrie 1932 a Consiliului superior al apărării țării, a spus: « În ce privește contractele existente, este bine ca prin tratative să obținem alte condițiuni favorabile ». Executând această politică, ministrul de finanțe, d. Madgearu, a și obținut reducerea dobânzilor la contractul Zbrojowka.

Așa dar, chestiunea prețurilor se prezintă în rezumat astfel: Guvernul dela 1930 a fixat în

mod precis punctul său de vedere că materialul comandat nu trebuie să fie mai scump ca cel cumpărat de aliați. Uzinele Skoda au acceptat această bază. Toate datele pe care le avem astăzi, prezintă prețurile noastre ca mai favorabile. Mai mulți miniștri succesivi au verificat lucrurile și nu au ajuns la alte concluziuni. Dacă însă un expert ar dovedi mâine o încărcare a prețurilor, atunci uzinele ar fi datoare să le reducă. Statul nu va fi avut însă nicio pagubă, fiindcă nu se plătise prețul.

D-lor deputați, v'am expus până acum situațiunea politică în care ne aflam la 1928, și considerațiunile care impuneau o atențiune specială pentru problema apărării țării; v'am arătat măsurile luate pentru înzestrarea oștirii. Am cercetat apoi contractul Skoda, ansamblul de contracte, în care s'a încadrat el, pentru ce nu se putea alege altă uzină furnizoare decât aceea din Cehoslovacia; am examinat amănunțit condițiunile tehnice ale materialului comandat, formalitățile legale observate la încheierea contractului, elementele juridice și financiare cuprinse în act.

Credem astfel că se poate avea o idee completă asupra acestei chestiuni, așa cum este fixată ea de dosarele oficiale și de toate probele culese de noi.

Dar, d-lor deputați, asupra acestei chestiuni s'au făcut ample discuțiuni politice, atât în Corpurile Legiuitoare, cât și în presă, în anii din urmă. Unii oameni s'au declarat împotriva actelor încheiate de guvernul național-țărănesc din 1929/1930. Au privit situațiunea din acea epocă sub un alt unghi decât acel în care văzuse lucrurile guvernul responsabil. Au considerat altfel utilitatea furniturii de armament și au ridicat obiecțiuni asupra ei. Intr'un cuvânt s'a pus în discuțiune întreaga politică a guvernului național-țărănesc, în această importantă problemă a apărării țării. Firește, era și de așteptat ca diferite forțe politice să se întâlnească și să se combată între ele pe chestiuni care formează activitatea unui guvern. Mai mult chiar, era de așteptat ca într'o țară cum este a noastră, unde luptele de partid sunt atât de vii și de pasionate, să se treacă și la acuzațiuni. La acuzațiuni al căror caracter se schimbă după diapazonul însuși al luptelor și trece dela simple neglijențe până la abuzuri și fraude. Era de așteptat acest lucru! Ce este drept, ne-a fost dat să asistăm la un procedeu foarte straniu, și anume: am văzut că în această chestiune mai întâi s'au formulat acuzațiunile și numai în al doilea rând s'a căutat existența însăși sau

temeinicia lor. Pe când normal ar fi fost dimpotrivă, ca mai întâi să se facă cercetarea și apoi să se pună concluziunile. Fiindcă, astfel s'ar fi evitat afirmațiuni complectamente false sau exagerări izbitoare. Dar, în sfârșit, se vede că asta este de esența luptelor de partid! Să se înceapă cu acuzațiunile, fiindcă prin acest procedeu chiar dacă, ulterior acuzațiunile cad, rămâne totuși atmosfera, și acesta este scopul luptelor politice.

De altmintrelea, d-lor deputați, luptele de acest fel nu constituiesc un lucru nou în viața noastră publică. Istoria Vechiului-Regat a mai cunoscut momente în care s'au întrebuințat mijloace de acest fel și pasiunile au ajuns la acest diapazon. Asemenea momente sunt foarte interesante și ele merită să fie amintite în scurte cuvinte, nu numai fiindcă în multe priviri lucrurile se aseamănă, dar și pentru că opinia publică de astăzi, în special din noile provincii, nu le cunoaște.

Astfel, țara noastră a văzut odinioară partidul liberal dând în judecată pe adversarii cari-i precedase la guvern. Miniștrii conservatori, în cap cu Lascăr Catargiu au fost puși sub acuzare. Au fost acuzați: generalul Florescu, Alex. Lahovary, Petre Carp, Titu Maiorescu, Iorgu Cantacuzino. Toți acești oameni, a căror activi-

tate a ilustrat vieța publică românească și înainte de acuzare și după acuzare. Și au fost învinuiți nici mai mult, nici mai puțin decât de faptul de « a-și fi însușit banii Statului, în profitul lor personal ». Lascăr Catargiu fusese acuzat de acest lucru. Este drept că deslănțuirea aceasta pătimase nu a găsit o aprobare în opinia publică, din acea vreme. Pentru că în chiar timpul când se desfășura ancheta, foștii miniștri conservatori se prezentau în fața corpului electoral și se vedeau aleși cu mari majorități. Apoi actele de acuzare cădeau din ce în ce în uitare, pentru ca dela un timp să le fie frică mai mult acuzatorilor de a da ochii cu acuzații. Este interesant de menționat că președintele comitetului acuzator, liberalul Eugeniu Stătescu, a devenit ministru înainte chiar de a se fi terminat ancheta, ca și cum guvernul din acea vreme voia să acorde un fel de răsplătire acelor inițiative. Iată un prim caz. Există un al doilea. Anume, la 1888, după căderea partidului liberal, conservatorii au recurs și ei, la rândul lor, la aceleași metode de luptă politică și a fost pus sub acuzare de data aceasta Ion Brătianu și ceilalți foști miniștri liberali. Cu redactarea raportului împotriva lui Ion Brătianu a fost însărcinat Nicolae Blarenberg. După lungi tribulațiuni —

trecuse aproape un an de când liberalii se aflau sub acuzare — Blarenberg și-a depus în fine raportul său. Este interesant de reamintit că Blarenberg la câtva timp după terminarea misiunii sale — de data aceasta se observase mai multă decență decât cu Stătescu — a fost și el numit ministru. Blarenberg, care niciodată nu putuse aspira să devină ministru, s'a văzut astfel introdus într'un guvern! Ce este drept, el a fost mai puțin norocos, pentrucă nu a mai putut sta la putere decât 21 de zile. A căzut. Și după aceea, acuzatorul lui Brătianu a intrat în umbră pentru ca să nu mai reapară niciodată. Este adevărat, d-lor, că de data aceasta se întâmplase altceva. O parte din membrii guvernului, considerând greșeala politică făcută înainte de partidul liberal, nu au voit să o repete și ei, și au combătut raportul. În special, Titu Maiorescu a arătat că « nu poate să existe o garanție de nepărtinire când un partid vrea să judece pe un alt partid ». Și apoi, adăuga — se vede că așa era situațiunea de atunci — că țara așteaptă altceva, țara nu se pasionează de racunele de partid, ci ea așteaptă reforme pentru îndreptarea vieții economice și sociale. Așa argumenta Maiorescu în Cameră la 1890. Nu a lipsit atunci și un incident destul de picant. Anume: între acu-

zătorii lui Brătianu figura și Gheorghe Panu, care totuși fusese colaboratorul lui. Intre timp, Gheorghe Panu plecase dela liberali și înființase partidul « radical ». Titu Maiorescu a avut atunci o șarjă usturătoare împotriva « radicalului », domn Panu, care acuza acum pe fostul lui patron. Maiorescu a dat atunci o frumoasă lecție de morală publică.

Iată prin urmare două exemple de luptă între partide, izvorâtă din sentimentele de răzbunare. Ce au însemnat aceste acte, fără îndoială nu și-au dat seama cei ce le-au săvârșit, în momentele acelea. Patimile odată deslănțuite împiedecă pe oameni să păstreze măsura și mai ales să cântărească resfrângerea pe care o poate avea un act necugetat asupra intereselor superioare. In asemenea momente domină resentimentele personale, instinctele primitive. Ce e drept, timpul își ia sarcina să asigure triumful adevărului. Istoria a așezat pe acuzații dela 1876 și 1890, pe Lascăr Catargiu, pe Ion Brătianu și pe colaboratorii lor, printre bărbații de frunte cari au ilustrat viața publică a acestei țări prin cinstea lor, prin patriotismul lor, prin serviciile aduse țării. În schimb, acuzatorii cari au izbutit un moment să rețină atențiunea prin agitarea îndemânatecă a pretinsei posturi de censori morali,

au intrat repede în întunec. Cine mai vorbește astăzi de Missail, raportorul dela 1876, de Blarenberg dela 1890? Numai dacă se scutură colbul de pe unele documente uitate, se mai poate descoperi că au existat cândva acești oameni.

Dar, d-lor deputați, am amintit aceste fapte numai ca să ilustrăm însemnătatea pe care o are metoda, în asemenea chestiuni.

Aceste fapte nu ne duc firește și nu ne pot duce la concluziunea, să renunțăm la controlul actelor publice. O asemenea concluziune noi nu am putea admite. Dimpotrivă, noi credem că toate actele de guvern trebuie să fie astfel, încât în jurul lor să nu existe nici măcar o suspiciune. Vieța omului public nu poate ascunde niciodată nimic și nimănui. Datorăm aceasta Națiunii, care la un moment dat își pune încrederea în reprezentanții ei. Regimul democratic pe care-l servim cu toții nu poate fi întărit decât prin ținuta morală a oamenilor politici. Așa am crezut noi întotdeauna și am fost cei dintâi cari am formulat mijloace practice și eficace pentru a asigura o asemenea ținută. S'a vorbit de legea controlului averilor.

Vom aminti că noi am fost aceia cari am ridicat această idee. Dar nu numai atât; concepțiunea noastră a fost și mai severă. Nu ne-am

gândit numai la cazul achizițiunii de averi pe căi ilicite. Ne-am gândit și la simple indelicatețe. Astfel sub guvernarea noastră s'a formulat un proiect de lege prin care se interzicea unui ministru de justiție să profeseze câtăva vreme după ieșirea din funcțiune. Inaugurase Toma Stelian acest sistem. El se gândise că nu este delicat ca un fost ministru să meargă să pledeze în fața unor magistrați pe cari el i-a avansat sau pe care el i-a pedepsit. Reluasem și noi această idee și depusesem un proiect în acest sens. Este adevărat că nu s'a votat și e păcat că nu s'a votat. In orice caz, acel proiect contura concepțiunea noastră. Am voi să mergem chiar și mai departe. Anume: noi credem că un om politic, fie el simplu deputat, în profesiunea lui nu trebuie nicio dată să susțină interese protivnice Statului. Ar trebui să se facă o lege care să creeze o incompatibilitate între funcțiunea politică și exercițiul unei profesiuni în contra intereselor Statului. S'ar putea face o statistică și noi credem că o va face cineva într'o zi, pentru a stabili câți oameni politici au luat furnituri dela Stat sau au pledat procese împotriva Statului. Ar fi foarte interesant aceasta pentru a ilustra moralitatea reală a vieții noastre publice. Prin urmare, d-lor, noi

am merge chiar atât de departe în censurarea vieții omului politic.

Și atunci ce s'a afirmat în legătură cu contractul Skoda? S'a afirmat că ar fi existat un trafic de influență, că s'ar fi luat comisioane. Să examinăm această chestiune cu hotărârea fermă de a pecetlui la stâlpul infamiei pe acel mizerabil care ar fi traficant cu înarmarea țării.

Cum a luat naștere această idee? Cum au apărut primele precizii?

În vara anului 1931, îndată după retragerea guvernului național-țărănesc, noul ministru de războiu, d. general Ștefănescu-Amza, chiamă într'o zi în cabinetul său pe generalii Condeescu și Sică Popescu. Fără menajamente ministrul spune că este în posesiunea unui document care probează că cu prilejul încheierii contractului Skoda uzinele Cehoslovace au plătit un « comision » de 300.000.000 lei. Cei doi generali se arată surprinși și contestă hotărât existența unei asemenea dovezi. Ministrul trage sertarul biroului său și înfățișează apoi o scrisoare pe care furnisorii din Praga o trimisese generalului Popescu în anul 1930 și în care îi aduce acestuia la cunoștință că au vărsat suma de 300 milioane lei ce li s'a pretins. Generalul Condeescu întâmpină zâmbind: Acesta este documentul? Ei bine, în acest

caz aveți telefonul la îndemână, puteți întreba imediat pe chiar colegul d-voastră dela Ministerul de Finanțe, care vă poate lămuri asupra rostului acestei sume. Despre ce era vorba? Cu prilejul comenzilor făcute în Cehoslovacia, guvernul național-țărănesc, care trata în acel timp un împrumut pentru înființarea creditului agricol, a spus furnisorilor săi: noi comandăm la d-voastră pentru aproape 10 miliarde. Aceste sume vor ieși dela noi din țară. D-voastră trebuie să ne acordați însă o compensațiune. Vă cerem să subscrieți o sumă la împrumutul nostru. Aceasta era cererea. Generalul Popescu fusese însărcinat să aducă chestiunea la cunoștința uzinelor și uzinele răspunsese că aderează la cererea noastră. Iată foarte limpede în ce consta legenda pretinselor comisioane de 300 milioane lei. După explicațiunile date de generalii Condeescu și Popescu, ministrul armatei s'a declarat lămurit. Generalul Popescu însă, care se simțise vizat printr'o insinuațiune atât de gravă, a cerut imediat satisfacție și a pretins ministrului să-i dea numele denunțatorului pentru a duce calomnia în fața justiției. Nu știm ce va fi răspuns ministrul. Dar vedem în repetate rapoarte pe generalul Popescu revenind asupra acestei chestiuni

și pretinzând ferm să i se dea posibilitatea de a urmări pe calomniator.

Este drept că s'au împins investigațiuni și în altă ordine de idei. Socotim necesar să ne oprim un minut și asupra acestora. În adevăr, s'a spus mai întâi că trebuie cercetat cu cine a avut relațiuni reprezentantul Skodei. Faptul de a fi avut cineva contact cu acest reprezentant, poate constitui un indiciu de culpabilitate. Acesta este un punct. Mai există un al doilea. S'a spus anume că trebuie să cercetăm cine a mânăuit sume însemnate de bani în epoca contractului. S'a formulat ch'ar la un moment dat aici în mijlocul comisiunii părerea că dacă cineva a dobândit o sumă de bani în 1930 și nu o poate justifica, atunci aceasta constituie un indiciu că banii trebuie să provină neapărat dela Skoda. Iată cele două puncte în direcțiunea cărora s'au întreprins investigațiuni.

D-lor deputați, să ne înțelegem: noi nu avem nimic de obiectat ca să se facă cercetări și de acest fel, ba chiar am putea pretinde că nu s'au făcut destule. De pildă, cine a avut relații cu Seletzky? Să stabilim precis pe toți acei cari l-au cunoscut. Dar ce însemnătate poate avea acest fapt? Intru cât se poate trage o concluziune de încriminare în această împrejurare? De ce, numaidecât oricine a văzut pe Seletzky

trebuie să fi urmărit scopuri ilicite? Se putea întâmpla, dimpotrivă, ca Seletzky să fi profitat. Astfel, de pildă, acesta vizitează pe un domn avocat. Ori, el era acel care profita de împrăjare, fiindcă primea consultațiunea unui distins jurisconsult. De asemenea, reprezentantul Sko-dei vizita, de pildă, pe un șef de partid. Tot el profita, fiindcă avea prilejul să-i supună proiectele sale, cu privire la chestiunile de armament.

Dar, încă odată, ce însemnătate pot avea aceste fapte?

De asemenea noi nu avem de obiectat să se cerceteze cine a mânăuit bani în 1930. Foarte bine. Trebuie să constatăm că în această privință comisiunea s'a oprit asupra unei persoane. Nu-și poate justifica această persoană averea? De unde se știe? Apoi, tocmai acel om se găsește deja în fața comisiunii pentru controlul averilor, în baza unei cereri a sa proprie. Se urmează în fața unei Curți de Apel cercetări. Instanța nu s'a pronunțat încă. Cum ar putea atunci Comisiunea parlamentară să prejudece ea sentința unui for de judecată? Este admisibil aceasta? Dar dacă vine mâine Curtea de Apel și spune: persoana în chestiune și-a justificat averea. Ce se întâmplă atunci cu concluziunile pe care le-am pune noi astăzi?

De aceea noi am menționat aceste chestiuni, dar suntem datori să adăugăm că ne facem rezerve asupra lor. Ne găsim în fața unor simple prezumțiuni. Ce valoare pot avea ele? Nu își justifică cineva averea. Să presupunem chiar aceasta. Fără îndoială, un asemenea om suportă rigorile legii. Dar de unde concluziunea că s'a traficant la Skoda. Mai ales când se stabilește că nu a avut relațiuni cu reprezentanții ei, și că dimpotrivă i-a cunoscut întâmplător mult mai târziu! Este normal un asemenea raționament?

Noi suntem datori să atragem atențiunea că fără probe materiale, fără început de probe măcar, fără indicii precise, numai pe simple prezumțiuni arbitrare, nu se poate trage concluziuni serioase. Și am fi expuși la critici foarte severe. S'ar putea suspecta mobilul unor asemenea concluziuni. S'ar putea pretinde că s'a urmărit altceva, decât stabilirea adevărului. Cu atât mai mult cu cât trebuie să facem încă o constatare caracteristică. Există o inegalitate frapantă, între întinderea cercetărilor noastre asupra unor chestiuni rezemate pe simple prezumțiuni, față de cele rezemate dimpotrivă pe documente precise. Comisiunea s'a întins foarte mult asupra chestiunilor, care se rezemau pe simple bănueli; nu avem de obiectat nimic de

sigur. Dar comisiunea a trecut prea repede asupra unor documente scrise și foarte precise, și aceasta este foarte regretabil. În orice caz, diferența de tratament poate fi judecată în afară ca un indiciu de parțialitate. Mai mult decât atât. S'ar putea pune în legătură cu această constatare și unele metode întrebuițate în cursul procesului Seletzky. Astfel s'a discutat la timpul său foarte mult asupra incidentului petrecut în închisoarea dela Jilava, când prevenitul Seletzky a fost vizitat în mod neașteptat de două persoane, care îi sugerau să facă declarațiuni compromițătoare asupra unor oameni politici, pentru ca în schimb să fie eliberat. S'a aflat acest lucru. Noi nu știm până la ce punct, acele persoane care reușiseră să viziteze pe Seletzky, ceea ce era de sigur un lucru foarte greu atunci, nu știm, întru cât erau autorizate să ceară lui Seletzky declarațiuni și mai ales să-i promită eliberarea. Dar știm că chestiunea aceasta s'a agitat și a aruncat o lumină ciudată asupra procesului. S'a mai discutat pe larg în fața noastră încă un lucru, și anume: faptul că după ce Seletzky a refuzat să pronunțe anume nume de oameni politici în mod nedrept, aceste nume au apărut totuși pe altă cale, prin introducerea contestată în interogatorul dela instruc-

ție. Este chestiunea falsului. Am analizat-o noi pe larg aici. De sigur, noi, nu am putut lua nicio măsură, pentrucă în definitiv nu eram instanță de judecată, ci o simplă comisiune parlamentară. Dar noi am văzut aici pe un fost președinte de Consiliu aducând o acuzațiune foarte gravă și foarte precisă. D-sa a spus clar: « S'a comis un fals pentru a fi eu implicat în această chestiune ». Și fostul prim-ministru a prezentat documente originale în sprijinul acuzațiunii sale. Au fost audiați martori în această direcțiune. Unii au confirmat, alții — camarazii și inferiorii comisarului regal — au ezitat. Dar trebuie să menținem un fapt care e concludent. Și anume: grefierul Albișor, care a procurat documentele falsului și care a dat comisiunii noastre informațiuni asupra împrejurărilor de fapt, s'a văzut după aceea deferit unei instanțe disciplinare pentru greșeli. Cu prilejul judecării lui în fața acestui consiliu s'a formulat următoarea întrebare, la care judecătorii trebuiau să răspundă: « dacă Albișor a făcut declarațiuni de natură a induce în eroare comisiunea parlamentară și opinia publică în afacerea Skoda, cu care ocaziune a adus grave ofense unor superiori ai săi? ». Aceasta a fost întrebarea. Și judecătorii au răspuns în unanimitate: « Nu »! Așa dar

Albișor nu a indus în eroare comisiunea. Așa dar afirmațiunile lui, cu privire la documentele falsului, sunt adevărate. Iată un lucru foarte important.

Și atunci, d-lor deputați, dacă noi am construi concluziuni numai pe bază de prezumțiuni arbitrare, când s'ar putea constata că am dat ample desvoltări acestor prezumțiuni, dar că s'au neglijat documentele scrise, foarte precise, când acestea se pun în legătură și cu tentativa de implicare despre care s'a vorbit și cu chestiunea falsului, atunci noi ne vom afla într'o situațiune foarte dificilă. Lucrarea noastră va fi suspectată de parțialitate și se va putea spune în opinia publică un lucru foarte neplăcut, că aici s'a urmărit altceva decât adevărul. Credem că suntem datori să atragem atențiunea asupra acestui aspect al chestiunii.

Venim, d-lor deputați, acum la ultima problemă, și anume: la descinderea din 10 Martie 1933. Să analizăm condițiunile în care s'a operat această măsură polițienească și concluziunile ce se pot trage de aici.

Despre ce este vorba? Cu prilejul unei perchezițiuni cu caracter fiscal făcută la reprezentanța Uzinelor Skoda, anul trecut, ministrul de justiție, d. Mihai Popovici, sesizat de reclamațiunea

reprezentantului uzinii și de cererea de lămuriri a președintelui de Consiliu, d. Alex. Vaida-Voevod, a telefonat la rândul său procurorul general și comisarului regal, întrebându-i ce se întâmplă la Skoda. În timpul anchetei noastre s'au pus întrebări unora dintre martori, în sensul dacă intervenția ministrului de justiție ar fi provocat o stânjenire a cercetărilor.

Mai întâi, dați-ne voie, d-lor deputați, să observăm că nu există o legătură directă între descinderea fiscală din 1933 și contractul încheiat cu trei ani mai înainte, care formează obiectul cercetărilor noastre. Nu se poate vorbi nici cel puțin despre intențiunile ministrului de justiție, întru cât se știe astăzi lămurit că d. Mihai Popovici nu a avut nicio participare de niciun fel la încheierea contractului. D-sa nu a tratat nicio chestiune în legătură cu Skoda, înainte de contract, nu a iscălit niciun act. Mai mult decât atât, d. Mihai Popovici părăsise guvernul cu 5—6 luni înainte de încheierea contractului și nici nu era în țară. Prin urmare este foarte limpede; nu se putea face nicio legătură cu contractul. Întrebările care totuși s'au pus în comisiune, în legătură cu d. Popovici, lasă impresiunea că în această chestiune interesează mai mult numele d-sale decât acțiunea sa. Sau poate tre-

buia să folosim această împrejurare pentru a reține și un act cu totul lateral? Dar, în sfârșit, să-l analizăm ca atare. D. Mihai Popovici ar fi determinat cel puțin indirect printr'o convorbire telefonică o sistare a cercetărilor și dispariția unor documente. V'ați gândit d-voastră mai întâi că ni s'ar putea reproșa o gravă contradicție? Cum? Au dispărut documentele? Au pierit probele? Foarte bine. Dar atunci dacă nu mai există probele, pe ce temei s'ar încrimina alte persoane? Se pot temeinic stabili vinovății? Atunci însemnează că există probe. Și atunci pentru ce s'ar mai reține pretinsa intervenție a d-lui Popovici. Din această dilemă nu putem ieși.

Dar să mergem mai departe. Cum s'au petrecut lucrurile în fapt? Ne-au declarat foarte limpede, atât d. comisar regal, d. colonel Pomponiu, cât și primul procuror, d. Procop Dumitrescu. Ministrul de justiție i-a chemat la telefon și i-a întrebat ce este la reprezentanță. După lămuririle date de comisarul regal, ministrul de justiție a adăugat: Băgați de seamă, lucrați cu tact, căci Skoda este o firmă cu reputație mondială. Și a închis telefonul. A fost întrebat aici comisarul regal dacă a primit vreun ordin. Nimic! A fost întrebat dacă a primit cel puțin o suge-

stie. Nici atât. Atunci a suspendat comisarul regal percheziția? Dar bine, convorbirea cu ministrul a avut loc la ora 8. Plecarea autorităților dela Skoda s'a întâmplat după două ceasuri, la ora 10. Și ea a fost determinată direct de un alt fapt. De data aceasta de un ordin al d-lui general Uică, comandantul corpului de armată, care a poruncit comisarului regal să vie cu actele la prefectura poliției. Acesta este un lucru stabilit. Și atunci ce fel de logică ar fi aceasta? Ministrul care a recomandat cu două ore mai înainte tact, ar fi responsabil de întreruperea percheziției, iar generalul care a ordonat comisarului regal să se prezinte la el cu actele, nu ar fi vinovat de întrerupere? Poate sta în picioare o asemenea idee? Evident că nu. Dar mai departe. Au putut dispărea acte, nu din cauza întreruperii percheziției. Au putut dispărea mai întâi fiindcă comisarul regal le-a lăsat acolo după ce le avusese în mână. Și al doilea fiindcă în ziua următoare s'au rupt sigiliile. Acestea sunt faptele. Dar atunci întrebăm. Dacă comisarul regal ar fi ridicat toate actele, sau dacă el ar fi postat santinele care să facă imposibilă o rupere de sigilii, mai putea fi vorba de o dispariție de documente? Evident că nu. Cine i-a spus să nu ridice toate actele? Nimeni. Din

contra, generalul Uică îi dase ordin să vie cu actele la prefectura poliției. Cine i-a pretins să nu pună santinele? Nimeni. D. colonel a declarat aici clar și fără echivoc: Nu mi-a cerut nimeni să ridic santinelele. Nu le-am pus de loc, fiindcă așa am socotit eu și îmi iau întreaga răspundere. Iată ce a spus d. colonel Pomponiu. Prin urmare, dacă ar fi dispărut documente, aceasta ar fi în legătură cu acțiunea comisarului regal. Ori și aici întrebăm ce fel de logică este aceasta? D. colonel Pomponiu, din a cărui faptă a putut dispărea documente, nu are nicio responsabilitate. Dar responsabilitate ar avea ministrul care a vorbit cu el la telefon și i-a recomandat tact. Responsabilitatea ministerială a d-lui Popovici? Dar în ce chip? Ne găseam în stare de asediu. Măsurile de ordine și siguranță depindeau exclusiv de organele militare.

Autoritățile civile nu aveau niciun amestec. D. colonel Pomponiu, care era comisarul regalșef, cunoștea această situațiune mai bine decât oricine. Probă este că se dusesse acolo și nu anunțase nici siguranța civilă, nici parchetul, care nu aveau niciun amestec. Și atunci d. colonel Pomponiu știa că nu putea primi ordine decât dela organele militare. D-sa știa că ministrul Popovici telefonase numai pentru a cere informațiuni,

iar nu pentru a da ordine, ceea ce nu avea calitatea să facă. D. Popovici era ministru, fără îndoială, dar în acea împrejurare d-sa nu putea interveni ca atare și intervenția sa nu putea avea eficacitate. Dar mai departe. Au dispărut acte? De unde știm noi aceasta? Este o simplă prezumțiune. Suntem la prezumția prezumțiunilor. Cât poate valora ea? Credem că e bine să reconstituim faptele. Comisarii regali au mers la reprezentanța Skodei. Acolo au găsit patru camere și în fiecare cameră câte o ladă de fier. Una în cabinetul directorului, alta la contabilitate, o a treia într'un birou și a patra la ingineri. Comisarii regali nu au deschis primele case de fier. Au deschis numai pe cea de a patra dela ingineri. Aici au cercetat timp de trei ore hârtiile. De aici au ridicat dosarele cu care au plecat. Au aplicat apoi sigilii în toate camerele. Când s'au reîntors spre a continua cercetările au găsit un sigiliu rupt. Unul singur. Nu reținem explicațiunea lui Seletzky că l-ar fi rupt din greșeală. Socotim că l-a rupt cu voință. Ce sigiliu a rupt însă? Nu pe cel dela casa de fier a directorului, unde era corespondența lui intimă; nu pe cel dela casa de fier a contabilității, unde erau de sigur actele financiare și unde s'a găsit contul « Palaelibus »; nici pe cel dela a treia ladă de

fier. A fost rupt numai sigiliul dela casa inginerilor unde se găseau actele tehnice; la casa de fier la care făcuse cercetări timp de trei ore și organele fiscului și ale parchetului militar; la casa de fier din care comisarii regali ridicase actele, le îndosariase și le sigilase. Și atunci, evident, nu au putut dispărea documente din casele de fier la care sigiliile s'au găsit intacte. Aceasta nu era posibil decât pentru o singură casă de fier; tocmai aceea în care se umblase. Ori, noi întrebăm: Este admisibil să umble atâția oameni trei ore într'o ladă de fier, să ridice de acolo ce au socotit folositor și totuși să mai fi rămas vreun act care apoi să dispară? Această prezumțiune nu stă în picioare.

De altmintrelea dați-ne voie să adăugăm că legenda dispariției actelor poate lăsa impresiunea sau că se încearcă să se justifice eșecul cercetărilor, sau că se crează o nouă atmosferă.

D-le președinte, d-lor deputați, nu putem încheia acest raport, fără a releva un fapt care este caracteristic.

Lucrările comisiei noastre sunt suspendate de aproape două luni. Ne aflăm în ajunul reșchiderii Parlamentului. Termenul normal înlăuntrul căruia un raport asupra anchetei noastre trebuia depus și discutat a fost fără îndoială depă-

șit. Și aceasta în mod neexplicabil. S'a agitat în opinia publică versiunea că se intenționează specularea chestiunii Skoda, în scopuri de adversitate politică de partid. Mărturisim că nu ne interesează. Noi, membrii partidului național-tărănesc, știm că reprezentăm o mare forță politică rezemată pe un adânc atașament al masselor populare care nu se lasă rătăcite de agitațiile pătimase și interesate ale adversarilor politici. Și au dovedit aceasta. Noi n'am fost clintiți nici atunci când se agita chestiunea Skoda în faza ei de legendă. Noi nu am fost clintiți nici când s'a defășurat ancheta. Toate alegerile administrative la care am asistat și care au indicat o repriză fermă a popularității noastre, sunt o dovadă. Cu atât mai puțin va fi rătăcită opinia publică astăzi când chestiunea este lămurită. Pentru că opinia publică se poate distra câteodată în fața ambițiilor și a racunelor de partid, dar ea nu se orientează decât după marile interese obștești.

Dar, în afară de aceasta, presa a înregistrat în repetate rânduri știrea că un raport al biroului ar fi fost întocmit mai de mult, dar că s'ar fi exercitat în urmă o serie de influențe contradictorii, care ar fi determinat o continuă schimbare a concluziilor. Nu știm întru cât faptul ar cores-

punde realității, pentru că nu am înregistrat nicio relațiune oficială, care să risipească impresiunea creată prin asemenea știri. Știm însă că în aceste condițiuni ar fi amenințat să piardă orice valoare din punctul de vedere al obiectivității lui.

Pentru ca însă forurile competente să poată avea la îndemână o expunere și un comentariu riguros exact și obiectiv al chestiunii care a format obiectul anchetei parlamentare, subsemnații, membri ai minorității comisiunii, am socotit indispensabil de a înfățișa prezentul raport, rugându-vă să binevoiți a-l înainta Plenului Adunării Deputaților, împreună cu întreg dosarul în chestiune.

XXIII

IN CHEȘTIUNEA SKODA

(ȘEDIȚA CAMEREI DELĂ 18 MARTIE 1935)

D. Armand Călinescu (este primit la tribună cu aplauze de pe băncile Partidului Național-Țărănesc): D-le președinte, d-lor deputați, colegul meu, d-l Ghelmegeanu a examinat înaintea d-voastră condițiunile de drept și de fapt în care s'a încheiat contractul cu Uzinele Skoda, la 17 Martie 1930. A examinat amănunțit și pe larg, toate împrejurările, fără a ocoli vreun colț, fără a omite vreun punct, fiindcă a avut gândul de a lămuri deplin, în fața țării, o problemă care a pasionat atât.

Eu însumi, într'un raport pe care am avut onoarea a-l prezenta comisiei de anchetă, mi-am spus părerea, încât din acest punct de vedere nu aş mai fi intervenit în desbateri.

Condițiunile în care s'a purtat tratativele cu furnisorul, obiectul contractului din 1930, ela-

borarea lui, toate acestea mi se par astăzi lucruri foarte simple și foarte clare. Și dacă ne-am fi aflat și dacă ne-am afla în fața unui for de judecată, care să cerceteze, cu toate garanțiile de obiectivitate, un litigiu, aș spune că chestiunea a fost și complet prezentată.

Din nefericire, d-lor deputați, lucrurile nu stau astfel și chestiunea aceasta, care este foarte simplă în termenii ei obiectivi și care ar fi fost de mult lichidată, dacă se cerceta numai pe această latură, a fost la un moment deplasată de pe terenul firesc, pentru ca să formeze obiectul unor polemici politice. Și atunci, a fost înfățișată opiniei publice în mod tendențios și a fost adusă în desbaterile Camerei așa cum se aduc chestiunile care formează obiectul obișnuitelor noastre polemici de partid. Încât cel mai important lucru, pe care a trebuit să-l facem, a fost ca să risipim confuziunile voite, să îndepărtăm legendele tendențioase și să deslușim, în ceața care s'a creat, termenii obiectivi ai problemei.

Din acest punct de vedere vă mărturisesc că ancheta noastră a adus servicii foarte prețioase. De sigur, nu au lipsit nici acolo unele tendințe politicianiste, pe care le voiu releva îndată. În fond însă, lucrările comisiei au dat rezultate mulțumitoare, fiindcă, prin materialul documen-

tar adunat, prin actele scoase la iveală și pe care altfel nu le-am fi văzut, s'a aruncat o lumină clară asupra chestiunii.

Noi, d-lor, am contestat altceva; am contestat raportu d-lui Benteoiu, pe care nu-l putem admite ca o consecință logică a lucrărilor de anchetă, fiindcă este în contradicție flagrantă cu aceste lucrări, fiindcă nu vedem nicio corelație între una și alta, fiindcă este, după părerea noastră, totalmente arbitrar. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Dar lucrările comisiunii, acelea au dat rezultate.

Și, de aceea, noi am cerut și, de aceea, cerem și azi ca d-voastră să judecați după însuși materialul documentar adunat, nu după comentarul personal al d-lui Benteoiu.

De altfel, d-lor deputați, orice veți face d-voastră, azi este indiferent. Materialul acesta există; el nu mai poate fi înlăturat. Și dacă aici nu va fi luat în considerare, el va servi în fața opiniei publice, pentru a lămuri deplin problema.

Prin urmare, vă spuneam d-lor, că această chestiune a fost deplasată de pe terenul firesc, pentru ca să formeze obiectul unor polemici politice.

Cine a deplasat-o, cum a deplasat-o și în ce scop? Ei bine, d-lor deputați, este o chestiune

foarte importantă aceasta și numai cunoscând-o putem noi să avem o idee completă asupra problemei și numai astfel putem ridica o serie de răspunderi pe care țara trebuie să le cunoască.

Cum a luat naștere această chestiune? Care este problema care a deslănțuit pasiunile?

Guvernul național-țărănesc din 1928 a trebuit să facă, dela începutul existenței lui, o constatare foarte tristă și anume că în cei zece ani care au urmat dela războiu, nu se întreprinsese nimic, pentru înzestrarea oștirii.

N'am să aduc aici învinuiri. Se va face poate într'o zi acest proces. Eu constat numai faptul.

În timp de zece ani nu se întreprinsese nimic și ne găseam, din punct de vedere al armamentului, exact în aceeași situație în care eram la încheierea păcii. Toate contractele de furnituri, intervenite între timp, se refereau la procurarea de munițiuni pentru instrucția trupei și la încercarea de șemizare a unui număr de tunuri, încercare neizbutită. Incolo nicio achizițiune de armament nou, nicio încercare serioasă pentru modernizarea armamentului existent, nicio măsură pentru conservarea munițiilor pe care le aveam dela foștii inamici, munițiuni care însușeau o valoare de câteva zeci de miliarde.

În tot acest răstimp nu găsim decât trei fapte caracteristice:

Întâi, încercarea de a se arunca în Dunăre toate proiectilele rămase dela foștii inamici, încercare despre care ne-a vorbit d. general Paul Angelescu. Și numai împotrivirea locuitorilor din orașul Giurgiu, care își vedea prin această bizară acțiune, amenințate locuințele lor, numai această împotrivire a scăpat dela distrugere o avere considerabilă a țării.

Al doilea fapt este concesionarea demontării munițiilor prin societatea « Ferochimica », concesiune care ne-a adus la un scandal abia deunăzi lichidat.

Și al treilea: încercarea de a se întemeia o industrie națională la Copșa-Mică și Cugir, care ne-a adus în fapt la un monopol de fabricațiune pentru firma « Armstrong » din Anglia. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

O lege votată sub Ionel Brătianu, în 1924, prin care se crea un organism de coordonare a măsurilor pentru apărarea țării, rămăsese literă moartă. Consiliul superior al apărării țării nu se întrunise în cinci ani decât de două ori și nu luase nicio măsură mai importantă.

Aceasta era, d-lor, situațiunea. Ea era cu atât mai dureroasă, cu cât în jurul nostru toate

Statele amice și aliate făceau eforturi considerabile pentru înzestrarea armatelor lor.

În fața acestei situațiuni, guvernul național-țărănesc dela 1928, și-a oprit îndată atențiunea asupra problemei înzestrării oștirii. Că a făcut bine sau a făcut rău, este altă chestiune și eu nu am să o supun aprecierii d-voastră. În definitiv este vorba despre politica unui partid și ea nu are să fie apreciată de adversarii acestui partid. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Astfel, guvernul dă ordin organelor militare să întocmească mai întâi un plan sistematic de dotare a oștirii. Existau unele încercări anterioare, nu erau însă puse la punct și, în orice caz, nu aveau încă aprobarea organelor legale.

Marele Stat-Major aduce planul de înzestrare în fața Consiliului Superior al oștirii, la 2 Iulie 1929. El prevedea completarea armamentului într'un termen de zece ani.

Din primul moment șeful guvernului din acea vreme, d-l Iuliu Maniu, a ridicat o chestiune prealabilă și a cerut anume ca durata planului de înzestrare să fie redusă la cinci ani.

Nu era o cifră luată în mod arbitrar. Se adoptase anume perioada de cinci ani,— prin urmare, înzestrarea oștirii noastre trebuia să fie termi-

nată la sfârșitul anului 1934 — pentru o considerațiune foarte plauzibilă, anume: șeful guvernului, atât cât era atunci în domeniul previziunii, se gândea că la începutul anului 1935, din cauza plebiscitului din regiunea Saar, am putea să ne găsim într'o situațiune internațională dificilă și oștirea noastră trebuia să fie pregătită.

D-lor deputați, nu voiu expune în fața d-voastră, în amănunt, toate măsurile care s'au luat pentru realizarea efectivă a acestui plan. Vi le voiu schița numai în linii generale:

Mai întâi, s'au încheiat trei contracte pentru procurarea materialului de primă urgență: tunuri grele la Schneider-Creuzot; tunuri ușoare la Skoda; puști mitraliere la Zbrojowka. Valoarea acestor comenzi trecea de 8 miliarde lei.

Al doilea, se pregătise un contract pentru procurarea materialului de a doua urgență și, în special, a armamentului portativ. Cu acest prilej se prevedea și reorganizarea industriei naționale. Valoarea materialului care trebuia procurat prin acest contract, parte fabricat în străinătate, parte fabricat în țară, se ridică la 15 miliarde lei.

Al treilea, se încheiase o convenție cu Polonezii pentru recontrolarea munițiilor. Bazele convenției erau următoarele: Polonezii veneau în țară, creiau instalațiunile, delaborau un număr

de 150.000 de proiectile și în acest timp se pregătea personalul tehnic românesc; după aceea operația se continua de noi. Valoarea acestei opere, în întregime, se ridica la 7 miliarde.

Și, în fine, în al patrulea rând, se pusesse la punct problema modernizării artileriei noastre. Câteva baterii trimise în străinătate fusese transformate, aduse înapoi și experimentate cu rezultate foarte mulțumitoare.

Iată, d-lor deputați, care a fost în linii generale politica guvernului național-țărănesc dela 1928 până la 1931.

Ce se întâmplă însă? Guvernul național-țărănesc se retrage la Aprilie 1931. Nu știu care a fost politica guvernului următor...

D. C. Argetoianu: Am să v'o spun eu, mâine.

D. Armand Călinescu: N'am auzit-o până astăzi formulată de șeful aceluia guvern. Prin urmare, nu o voi examina sub această latură și nu voi face niciun reproș guvernului dela 1931.

Care trebuia să fie atitudinea unui nou ministru al armatei, în fața unui plan de dotare a oștirii, pus în aplicare?

Eu cred, hotărât că acest plan trebuia dus mai departe. Cel puțin în materie de apărare națională să existe o continuitate în acțiunea

întreprinsă. Veți spune poate: noul ministru avea altă concepție?

D-lor, nu este posibil ca în acest domeniu să se schimbe concepțiunile în orice moment. Dar să admitem aceasta. Era dator atunci s'o formuleze precis și s'o pună îndată în aplicare. Sau, poate veți spune că noul ministru constata unele erori, hai să spun, chiar unele nereguli, cu prilejul acțiunii anterioare. Să admitem aceasta. Era dator atunci să cerceteze, hotărât și obiectiv, aceste elemente lat erale, dar opera pozitivă, de înzestrare a oștirii, să fie continuată. (*Vii aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Și atunci, d-lor, ministrul armatei a abandonat contractul.

Ei bine, pentru ce această schimbare care a intervenit? Este foarte interesant să lămurim acest punct.

În cursul anchetei noastre, d. general Ștefănescu-Amza mi-a spus că ceea ce l-a determinat să oprească comenzile, au fost considerațiunile de ordin tehnic.

D. C. Argetoianu: Eu am să vă răspund mâine, dar ar fi mai interesant să spuneți de ce nu ați reluat fabricațiunea în 1932?

D. Armand Călinescu: Pe mine mă surprinde că un om atât de liniștit ca d-ta, manifestă

oarecare semne de nervozitate. (*Ilaritate*). Adică ce vă închipuiți d-voastră? Că nu am să examinez totul? Vă rog să așteptați să iau toate chestiunile în ordine cronologică, să urmez momentele cronologic...

D. C. Argetoianu: Momentele noastre de fericire vor fi numeroase.

D. Armand Călinescu: În ce mă privește, legăturile noastre mai vechi, mă fac să fiu cu toată bunăvoința pentru fericirea d-voastră. (*Ilaritate*).

D. C. Argetoianu: Eu m'am obișnuit să vă ascult ca « Charmant » Călinescu! (*Ilaritate*). Acum vă ascult ca « Marchand ». (*Ilaritate*).

D. Armand Călinescu: Și atunci, d-lor deputați, a oprit totul. De ce?

În cursul anchetei noastre, ne-a spus că ceea ce l-a determinat la această atitudine, au fost considerațiunile tehnice. La o întrebare precisă a mea, d-l general Ștefănescu-Amza, spunea că numai nevoia de a schimba caracteristicile tehnice ale materialului l-au determinat să oprească comanda.

Să fie oare așa?

Nu voi examina înaintea d-voastră chestiunile tehnice. Când între specialiști se ivesc controverse, ele durează foarte mult și, dacă ar fi să așteptăm până se pun de acord, nu am sfârși

niciodată. Prin urmare, nu voiu cerceta aceste teorii în fondul lor. Dar voiu semnala unele aspecte exterioare ale acestor controverse și voiu releva unele fapte, care mi se par concludente.

D-lor deputați, mai întâi trebuie să știți că nu s'au ivit controverse decât asupra unui singur model de tun, tunul de câmp, ceea ce reprezenta cam a zecea parte din valoarea contractului. Se comandase un tun, care să bată la 14 kilometri și care să poată trage și în contra țintelor aeriene. Specialiștii dela 1930, pretindeau că experiența războiului a dovedit necesitatea unei artilerii, care să bată la distanță mare, ei mai credeau că războiul de mâine, prevăzându-se a fi mai ales un războiu de aviație, iar noi, ca o țară mai săracă, neputând să ne procurăm tot materialul de specialitate, să putem trage și cu tunurile de câmp împotriva avioanelor. Aceasta a fost părerea lor.

Noul ministru al apărării naționale a avut altă părere și a spus că nouă nu ne trebuiesc tunuri, care să bată la distanțe mari, ci nouă ne trebuiesc tunuri ușoare, ca să putem fugi repede cu ele, a mai adăugat că nu ne trebuiesc tunuri, care să bată împotriva țintelor aeriene.

Nu știu ce valorează această teorie, ca profan. Am impresiunea că d-l general Ștefănescu-

Amza, se plângea că « la mariée était trop belle ». Dar, în sfârșit, a venit cu această nouă formulă.

Ce s'a întâmplat însă? Nouile caracteristice nu au putut să fie stabilite: A trecut un an și jumătate, în care timp s'au formulat variante. La 3—4 luni veneau formule succesive dar și contradictorii. În timpul acesta, lucrul în fabrică stagna. Dacă ați ști cum se schimbau aceste formule!

A venit în fața noastră un tehnician, care ne-a prezentat un memoriu în această privință. Astfel, ne-a spus că, de exemplu, la început s'a cerut un tun cu unghiuri complimentare; peste câteva luni s'a cerut un tun fără unghiuri complimentare; peste alte 3 sau 4 luni s'a cerut să se studieze un tun și cu unghiuri complimentare și fără unghiuri complimentare. Sau, bunăoară, s'a fixat la început greutatea proiectilului la o cifră, peste 3 luni s'a adoptat altă cifră și peste altă etapă se revine la prima cifră.

Or, tocmai această lipsă de fixitate aruncă o lumină ciudată asupra motivelor, care au determinat schimbarea. Dar, dacă ar fi fost numai atât!

Nu numai că am pierdut un an și jumătate în cercetări și în căutarea formulelor, dar s'a mai întâmplat un lucru: același tehnician, în

memoriul pe care l-a adus în fața comisiei, ne-a dovedit că cei ce propuneau schimbarea modelului de tun, nu cunoștea acest model, pentrucă specialistul care opina că tunul este greu, nu știa că acel tun era demontabil, că se putea fracționa în trei părți și se putea astfel transporta cu ușurință în munți. Nu știa acest lucru esențial și opinase: să se respingă modelul.

Dar mai mult: specialistul propunea un alt model pe care nici pe acela nu-l cunoștea. D-lor, două exemple vor fi concludente pentru d-voastră.

Noul specialist a cerut ca la noul tun, îndreptătorul să fie nedemontabil. Era cerința sa. Or, îndreptătorul nu putea să fie nici demontabil, nici nedemontabil pentrucă nu există la acel model. (*Ilaritate pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Se cerea, după aceea, ca la noul model, scaunele servanților să nu fie pliabile. Or, d-lor, scaunele nu putea să fie nici pliabile, nici nepliabile, pentru motivul simplu că la acel model nu există scaune pentru servanți.

Prin urmare, d-lor, specialiștii dela 1931, opinau să se abandoneze un model pe care nu-l cunoșteau și propuneau să se facă un model pe care nici pe acela nu-l cunoșteau.

În asemenea condițiuni, să-mi dați voie să cred, că nu controversele ivite asupra unui sin-

gur model de tun au determinat sistarea întregii opere de înzestrare a armatei.

Prin urmare, s'a întreprins o operă de înzestrare a oștirii; și această operă a fost oprită, această comandă a fost sistată.

D-lor deputați, aveam și dreptul să aștept, din partea d-voastră, să ținem discuțiunea pe acest teren, fiindcă Partidul Liberal a mai examinat odată această chestiune. Mai mult, chiar, Partidul Liberal s'a pronunțat, prin glasul viitorului președinte al comisiunii, onorabilul domn Constantin Dimitriu.

D. Dimitriu, ca deputat de opoziție, a dezvoltat o interpelare asupra problemei înarmării, în ședința Camerei dela 2 Martie 1933. I s'au pus la dispoziție, atunci, toate documentele pe care le-a cerut; și d-sa a dezvoltat, de aci dela tribună, o interpelare tocmai în chestiunea Skoda.

Am recitit deunăzi interpelarea d-lui Dimitriu. Vă asigur că este foarte interesantă și că, în orice caz, cuprinde observațiuni foarte justificate. Imi veți da voie să spiculesc câteva pasaje din acest discurs, pentru ca să vedeți cum punea d. Dimitriu problema atunci.

(D. Justin Stănescu, vicepreședinte, ocupă fotoliul președințial).

« Ministrul dela 1930 — spunea d. Dimitriu — s'a gândit, cu drept cuvânt, că este nevoie să se ia măsuri urgente, pentru completarea armamentului. D-l ministru, condus de preocupări juste, face contractul ».

Prin urmare, d. Dimitriu aproba motivele care au determinat politica de înzestrare. Dar d-l Dimitriu, mergând mai departe, analizează condițiunile contractului încheiat cu uzinele Skoda, și spune:

« S'a avut grije, cu prilejul încheierii contractului, să se stabilească condițiuni tehnice, pentru a asigura o recepție cinstită, uzinele se obligau ca materialul să profite de perfecționări, — prevedere foarte înțeleaptă ».

Mai departe, d-sa examinează toate condițiunile contractului: preț, dobândă, finanțare și nu face nicio obiecțiune. După aceea, d-l Dimitriu trece la cercetarea soartei, pe care a avut-o contractul. Și aci, cu drept cuvânt, onorabilul reprezentant al Partidului Liberal constată — citez textual:

« După ce se face o comandă, întemeiată pe o urgență justificată, după ce se întocmesc caietele de sarcini, se fac încercări de materiale în fața comisiunii Ministerului, după toate acestea, Ministerul, fără să pună în cunoștință chiar

comisiunea care era acolo, făcea mereu modificări ».

« Peste un an s'a revenit. Nu mai este bună comanda, trebuie să schimbăm totul, tot ce s'a făcut până acuma — se întreabă d. Dimitriu — era fără valoare? Când? După ce tot materialul era în plină fabricațiune ».

Aci găesc o întrerupere a regretatului Ion Duca, șeful însuși al Partidului Liberal, care pentru a sprijini opinia d-lui Dimitriu exclamă: « formidabil! ».

Și interpelatorul continuă:

« Am terminat cu cetirea actelor. Din ele se constată, fără niciun fel de greutate, situațiunea excepțională în care s'a făcut comanda în faptul absolut grav, unic, că această comandă de mai bine de 30 luni să nu fie nici chiar la început de predare. Orice motive s'ar aduce, ele nu sunt suficiente ca să justifice întârzierea ». *(Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc)*.

Iată, d-lor, un punct de vedere foarte clar și foarte just exprimat de reprezentantul Partidului Liberal.

Și atunci, să-mi dați voie ca la rândul meu să exclam, parafrazând pe d. Dimitriu: orice motive veți invoca, ele nu sunt suficiente ca să

justifice schimbarea d-voastră de atitudine. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Pentru că, într'adevăr, asistăm la o schimbare de atitudine: eri, reprezentantul Partidului Liberal justifica comanda și înfiera sabotarea; astăzi, d-sa înfierează comanda și justifică sabotarea. (*Aplauze pe băncile partidului Național-Țărănesc*).

Cum a fost posibil aceasta, d-lor deputați? Cum se explică această schimbare de atitudine? Cum s'a deplasat problema de pe terenul obiectiv pe terenul luptelor de partid?

Să-mi dați voie să explic această latură a problemei.

D-lor deputați, în seara zilei de 10 Martie 1933, 8 zile numai după desvoltarea interpelării d-lui Dimitriu, primul ministru, d-l Vaida-Voevod, este informat că s'a făcut o descindere la reprezentanța Uzinelor Skoda; câțiva funcționari dela Ministerul de Finanțe au întreprins această descindere, antrenând după ei pe reprezentanții parchetului militar.

Nu eram în București în acea seară, mă aflam în provincie, de unde m'am întors în ziua următoare.

Ca subsecretar de Stat la Interne am fost, firește, imediat informat. Știu că toți miniștrii

au fost surprinși: cine inițiasse această descindere? Mister! Câțiva funcționari dela Departamentul Finanțelor întreprindeau această acțiune, fără să informeze măcar pe conducătorii ministerului. Parchetul militar se ducea la perchezițiune fără să raporteze comandantului militar. O descindere la reprezentanța unei mari întreprinderi dintr'o țară amică și aliată se făcea fără consultarea factorilor responsabili.

D-lor, lucrul era neobișnuit și pe noi ne-a surprins, încât prima preocupare, pe care am avut-o, a fost să vedem ce se ascunde în dosul inițiativei unor funcționari obscuri.

Preocuparea noastră era cu atât mai mare, cu cât ne aflam în pline tratative diplomatice cu Cehoslovacia și cu Iugoslavia. Se încheiase atunci Mica Înțelegere economică. Eminentul nostru ministru al afacerilor străine, d-l Titulescu, făcuse atunci în fața comisiunilor reunite ale Parlamentului un expozeu. Se pășea acum, la punerea în aplicare a noiei convențiuni. Și în asemenea momente, pe neașteptate, vine o descindere la cea mai importantă întreprindere industrială din Cehoslovacia. Vă puteți deci închipui grija pe care o aveam față de efectul moral pe care putea să-l aibă față de opinia publică a Statului amic, un act întreprins de

organele noastre de Stat, mai ales că noi știam că Statul cehoslovac era interesat la acea întreprindere.

Și atunci, d-lor, ce era: o inițiativă necugețată a funcționarilor sau o inspirațiune străină, care căuta să turbure relațiunile noastre?

Vă închipuiți d-voastră că atunci când în fruntea guvernului se aflau oameni cu autoritatea și experiența d-lui Vaida și a d-lui George Mironescu, el însuși fost președinte de Consiliu, nu putea să se procedeze cu ușurință. Mai ales că în primul moment, noi nu știam ce anume se găsește în documentele ridicate de comisarul regal.

În cea mai mare parte aceste documente erau scrise în limba cehă sau în limba germană, deci în limbi străine, astfel că ele nu se puteau cunoaște până nu le traduceam. Generalul Uică, în primul moment, în explicațiunile date, a arătat ca acte mai importante găsite în dosar, copii de pe contracte și foaia calificativă a generalului Ștefănescu-Amza. Era tot ce putea spune în acel moment. Și a trebuit să treacă 10 zile până ce translatorii au stabilit textul românesc și o lună până ce parchetul militar a dat faptelor calificarea legală.

În asemenea condițiuni, un ministru serios nu putea să aibă decât o îndoită preocupare:

pe de o parte, să nu indispună un Stat amic și aliat printr'o lipsă de tact și o exagerare inutilă; dar în același timp, să nu compromită interesele apărării țării printr'o lipsă de vigilență.

D. Pamfil Șeicaru: Cum vine aceasta: să indispună un Stat? Termenul este impropriu.

D. Armand Călinescu: Intr'adevăr, așa s'a și procedat. Organele militare au procedat la studierea actelor; organele civile au pășit la supravegherea reprezentanților Skodei.

D. I. Plessia: Dar n'ați explicat cine a declanșat-o. Aceasta interesează.

D. Armand Călinescu: Voiu analiza totul.

D-lor deputați, s'a vorbit de rolul pe care l-au avut interpelările din Cameră asupra anchetei și s'a spus că aceste interpelări au stimulat cercetările noastre.

Ei bine, este inexact. S'a făcut o omisiune voită sau nevoită — nu aș putea spune. Dar, în adevăr, s'a uitat un detaliu foarte interesant, anume: descinderea s'a operat la 10 Martie; cercetările au continuat fără întrerupere dela 12 Martie și primele ecouri în Parlament vin la 20 Martie, peste 10 zile, iar interpelările la 23 Martie, prin urmare peste 2 săptămâni, când materialul era deja ridicat, tradus, examinat și Seletzky supravegheat.

Aşa dar, interpelările nu au avut niciun efect asupra conducerii tratativelor; interpelările au avut, este adevărat, un alt efect, anume acela că au fost urmate de arestarea lui Seletzky.

Dar, d-lor, să-mi dați voie, aceasta nouă ne convenea, fiindcă, incontestabil, este mult mai comod pentru un guvern să procedeze la arestarea reprezentantului unor uzine străine, sub injoncțiunea Parlamentului, decât din proprie inițiativă.

D. Al. Alexandrini: Atunci ar fi fost mult mai simplu să fie adusă chestiunea înaintea Parlamentului la 10 Martie, ca Seletzky să fie arestat în noaptea de 10 spre 11 Martie, sub injoncțiunea Parlamentului.

D. Armand Călinescu: D-lor, în nevoia pe care o aveam, de a ne fixa asupra motivelor, care se ascundeau în dosul percheziției, noi am procedat la supravegherea celor cari au intrat acolo. Și am ajuns la constatări foarte curioase. Astfel, ni s'a semnalat că unul din funcționari s'a dus la locuința unui fost secretar general al Ministerului de Finanțe, membru al unui partid advers. Firește, nu știu ce a făcut acolo, dar faptul a fost relevat. Ați văzut de asemenea declarațiunile colegului nostru, d-l Zaharof, care ne-a arătat că același funcționar s'a dus și la

d-sa, ca să-l roage să se fotografieze unele documente. Veți conveni că era ceva bizar.

Dar, d-lor, mai era chestiunea comisarului regal.

Să ne înțelegem: eu nu aş vrea să se interpreteze greşit cuvintele mele; eu nu vreau să spun că era ceva concertat, dar relev chestiunea din punctul de vedere al impresiei pe care am putut-o avea noi atunci.

Aşa dar, nouă ni s'a părut ciudat că la descindere s'a adus tocmai d-l colonel Pomponiu, despre care se spune că este ruda deputatului opozant care a dezvoltat interpelarea. Incă odată, nu vreau să spun că d. Dimitriu ştia despre acest lucru, evident, dar am putut să ne închipuim noi că este la mijloc o manevră politică.

D. Al. Alexandrini: D-voastră nu ştiaţi că d-l colonel Pomponiu era prim comisar regal, deşi eraţi la Ministerul de Interne?!

D. Armand Călinescu: D-lor, chestiunea se prezintă aşa: câţiva funcţionari, fără să avizeze pe şeful responsabil, fac o percheziţie, ridică documente pe care le duc în altă parte decât la şefii ierarhici şi la descindere participă şi un comisar regal, despre care se spune că este rudă cu deputatul interpelator.

D. I. G. Vântu: Organele administrative v'au persecutat! (*Ilaritate pe băncile majorității, întreruperi*).

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, la mijloc sau era o inspirație străină sau o manevră politică. Oricum ar fi fost, guvernul și-a fixat imediat atitudinea lui. În momentul în care Parlamentul a cerut dosarele, noi le-am adus dela această tribună. Puteam să le refuzăm — comandamentul militar s'a opus la început, sub motivul că instrucția este în curs. Guvernul a crezut că trebuie să treacă peste această considerație, fiindcă a socotit că Parlamentul este în drept să ia cunoștință de orice act. Miniștrii interpelați s'au prezentat și au dat toate lămuririle și în Cameră și în Senat.

D. I. G. Vântu: Cu dosarele triate.

D. Virgil Madgearu: De ce insinuați? (*Înteruperi*).

D. Armand Călinescu: Iar, în ce privește ancheta însăși, noi am fost foarte mulțumiți că o putem lăsa din primul moment în grija organelor militare. Nu se putea face și nici nu s'a făcut nicio obiecțiune în această privință guvernului din acea vreme, fiindcă organele militare puteau fi bănuite de orice, numai de parțialitate, față de noi, nu. Și d-l general comandant

Uică și șeful Parchetului militar, d-l colonel Pomponiu, erau mai de grabă legați cu adversarii noștri. Prin urmare, nu ne-am amestecat.

D-l general Uică, în depoziția sa, a recunoscut în mod categoric, că în timp ce chestiunea s'a găsit înaintea Consiliului de Războiu, guvernul nu s'a amestecat. Și abia la schimbarea de regim d-sa, din proprie inițiativă, a comunicat primului-ministru unele informațiuni pe care acesta nu le ceruse.

Vă atrag atenția asupra acestui punct, fiindcă aici se declanșează noua atmosferă. În timp ce chestiunea se găsea în fața Consiliului de Războiu, apărea în opinia publică o serie de informații tendențioase; se spunea anume că s'a descoperit un trafic de influență și că este vorba să fie implicați anume oameni politici.

Cine răspândește această legendă? Era lesne de priceput. În orice caz era ușor ca în acele momente să se creeze o atmosferă în opinia publică, o atmosferă care numai în folosul ideii de autoritate în Stat nu era.

Atunci primul-ministru s'a gândit că trebuie să clarifice chestiunea imediat. Era datoria sa s'o facă.

Din două lucruri, unul: sau erau vinovați și atunci datoria noastră era să-i demascăm și să-i

pedepsim — și pentru noi ca partid era cu atât mai important acest lucru, cu cât am fi fost primul partid care dădea un exemplu răsunător în materie de corectitudine — nu știu dacă toate partidele sunt atât de neprihănite, dar nu am văzut până acum o sancțiune. Prin urmare, din două lucruri, unul: sau erau vinovați și ei trebuiau sancționați, sau nu erau vinovați, și era o calomnie, și atunci ea trebuia risipită și atmosfera din țară clarificată.

Atunci, primul ministru, d-l Vaida, folosind relațiunile de amiciție pe care le avea cu ministrul afacerilor străine dela Praga, se adresează d-lui Beneș, rugându-l să facă tot posibilul pentru a ne da relațiuni dela Skoda în această chestiune.

Nu voiu ceti aci nici scrisoarea d-lui Vaida și nici răspunsul d-lui Beneș. Fapt este însă că Uzinele Skoda au contestat în mod hotărât că, cu prilejul contractului din 1930, s'ar fi făcut un trafic de influență.

D-l Vaida a repetat intervenția și de data aceasta s'a adresat direct conducătorului Skodei, d. Löwenstein. I-a trimes o scrisoare, redactată în termeni foarte categorici și cominatorii, prin care i-a atras atenția asupra interesului pe care îl are, nu numai Statul nostru, dar și Uzinele Skoda, de a demasca pe traficanți și l-a

lăsat să înțeleagă destul de lămurit că, în cazul în care nu ne-ar da toate lămuririle cu bună credință, Statul Român, se va găsi în nevoia de a nu mai trata vreodată cu Uzinele Skoda. D. Löwenstein a răspuns și a repetat declarațiile anterioare, contestând că s'ar fi făcut trafic de influență. Cu acest prilej, d. Löwenstein a adăugat că aceleași informațiuni le-a dat și d-lui colonel Tătărăscu, trimis de generalul comandant Uică care, spunea d-l Löwenstein, a făcut aceleași presiuni, de astădată în numele Partidului Liberal.

D-lor, nu voiu aduce în debaterile Camerei persoana unui colonel din armata activă, chiar dacă se întâmplă să fie fratele președintelui de Consiliu.

În definitiv, d. colonel Tătărăscu era în serviciu comandat. Era șef de Stat Major al generalului Uică și generalul Uică a executat o adevărată operațiune de Stat Major. Ați văzut din declarațiunile sale cum a făcut pe colonel să simuleze o inspecție pe granița Rusiei și să-și cumpere haine civile din Cernăuți; să treacă din Bucovina la Praga.

Pentru ce toate aceste precauțiuni? Cui ascundea generalul Uică măsurile sale? Foarte ciudat! Faptul este însă acesta. Noi, d-lor, am fost sur-

prinși când am aflat, dar am fost edificați și în același timp am fost mulțumiți pentru că se dovedea astfel că ancheta se ducea cu toată hotărîrea, de oameni cari numai prietenii noștri nu erau.

D-l general Uică devenea ministru al apărării naționale în cabinetul liberal.

Firește nu, nu pot să știu dacă apropierea și promisiunea unui portofoliu ministerial a avut loc înainte de misiunea « Colonel Tătărescu », sau după misiunea « Colonel Tătărescu » și din cauza acestei misiuni. Nu știu. Fapt este că atâtea luni ancheta s'a dus de către generalul Uică, viitor ministru al armatei în cabinetul liberal și de către colonel Pomponiu, ruda deputatului interpelator liberal.

D-lor, eu nu relev acest lucru ca să protestez. În definitiv, eram guvern responsabil, puteam să-i înlocuim. Subliniez acest lucru ca să dovedesc că această acțiune a fost întreprinsă nu numai în necunoștința noastră, dar de către oameni cari numai prietenii noștri nu puteau fi.

D-lor deputați, ce s'a descoperit în materie de comisioane? Și după ce s'au strecurat legendele în opinia publică și s'au acreditat toate acele versiuni.

D-lor deputați, epilogul acestei prime anchete a constat în încercarea nedibace de a se implica

un șef de guvern prin introducerea unui fals în declarațiunea lui Seletzky la Consiliul de Războiu.

Acesta este epilogul primei anchete.

Dar a venit, d-lor deputați, a doua anchetă. Prima anchetă s'a făcut de către Partidul Liberal prin amicii săi; a doua anchetă s'a făcut de către Partidul Liberal prin reprezentanții lui cei mai autorizați. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D-lor deputați, încă odată țin să subliniez că noi suntem satisfăcuți de faptul întreprinderii acestei anchete, fiindcă au ieșit astfel la iveală documente pe care altfel nu le-am fi cunoscut.

Dar suntem datori să subliniem unele fapte și să stabilim unele tendințe care s'au vădit cu prilejul anchetei, cari servesc la cântărirea concluziunilor din raport.

D-lor deputați, în fața comisiunii de anchetă s'a ridicat mai întâi problema prețurilor.

Era contractul Skoda un contract oneros sau nu? S'au dat prețuri excesive?

Era prima problemă care ne-a preocupat. N'am să o examinez din punct de vedere tehnic, științific aici. Un alt coleg al meu, d. Madgearu, vă va prezenta studiul său în această privință.

Dar eu voi căuta să vă semnalez condițiunile în care comisiunea noastră de anchetă a ajuns la anume, concluzii.

D-lor deputați, ca să stabilim dacă prețurile sunt juste sau oneroase, am recurs la metoda comparației cu contractul iugoslav. Dar n'am avut contractul iugoslav, am avut unele date incomplete și am făcut ancheta fără termeni de comparație. Am cerut în repetate rânduri să se facă demersuri pentru a se obține contractul iugoslav. Nu s'a putut obține. S'a contestat că au fost deosebiri între contractul iugoslav și cel românesc. Cum puteam aprecia deosebirea? Printr'o expertiză. Am cerut în mod constant expertiza. N'am avut-o.

Și atunci, fără termen de comparație, fără expertiză, ne-am mulțumit cu depoziții de martori.

D-lor, să-mi dați voie să vă dau două exemple ca să înțelegeți cum s'a judecat în chestiunea importantă a prețurilor.

Un prim exemplu. Vine un membru al comisiei și semnalează ca în Consiliul Superior al Apărării Țării, generalul Amza a afirmat că prețul unei lunete de baterie este 30.000 lei; ori noi prin contract o comandasem cu 120.000 lei. Și atunci firește toată lumea a fost impresio-

nată. A venit însă în fața noastră un alt informator, d-l general Condeescu, care ne-a spus că sub ministeriatul d-sale s'au reparat lunete cu 80.000 lei bucata. Dar, d-lor, și mai caracteristic este faptul că într'o zi, unul din colegii noștri, membru al comisiunii, a semnalat că noi am comandat la Uzinele Skoda un cheson pe prețul de lei 440.000. Și d-sa exclama: cum este posibil aceasta. O mașină, un Cadillac nu ar fi costat atât de mulți bani, iar o simplă cutie de fier pe roate, un cheson, să coste 440.000 lei?!

D. M. Ghelmegeanu: Recunosc aici pe d- Alexandrini.

D. Al. Alexandrini: Este exact și mențin.

D. Armand Călinescu: Eu voinde să fiu mai favorabil d-lui Alexandrini, nu-l provocam pentru ca să nu-și ia un al doilea angajament. Cred că v'ați grăbit, d-le Alexandrini.

Și atunci, deodată se ridică în comisiune d-l general în rezervă Petala și ne spune: ce vă bateți capul? Eu rezolv chestiunea numaidecât. Trece într'o cameră vecină și se întoarce peste un sfert de oră. D-l general Petala foarte solemn — d-sa este totdeauna solemn — ne anunță: am verificat la Arsenalul Armatei și mi s'a răspuns că Arsenalul nostru poate să construiască un cheson cu 100.000 lei.

D-lor deputați, vă mărturisesc că am rămas profund impresionat: cum, Arsenalul nostru poate fabrica un cheson cu 100.000 lei și noi îl comandăm la Skoda cu 440.000 lei? Extraordinar. Vă mărturisesc că am fost nedumerit și după câțva timp am rugat pe d-l președinte și verbal în ședință și în scris să intervină la Ministerul Armatei, să ni se dea datele pe baza cărora Arsenalul a făcut o asemenea afirmație. Nu am reușit, nu am obținut nimic, astfel a rămas mai departe acreditată ideea că Arsenalul nostru construiește un cheson cu 100.000 lei, și că noi l-am dat la Skoda cu 440.000 lei.

D. M. Ghelmegeanu: Deci încă o afacere.

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, astăzi sunt în măsură să lămuresc aici acest lucru. Am aici o adresă a Arsenalului Armatei, către Ministerul Apărării Naționale. Să-mi dați voie să v'o citesc.

«Nr. 658 din 2 Septembrie 1934. Arsenalul Armatei către Ministerul Armatei, Inspectoratul general tehnic».

«Am onoare a raporta că într'una din ultimele ședințe din luna Iulie, anul curent, ale Comisiei parlamentare de anchetă, în chestiunea Skoda, am fost chemat la telefon de d-l general în rezervă Petala, membru în această comisiune, care mi-a

cerut să-i comunic telefonic și imediat prețul de fabricație al unui cheson ».

«La replica mea că nu-i pot da un răspuns decât după ce voi face investigațiile necesare, mi-a cerut cu insistență, să-i comunic valoarea aproximativă, fiindcă comisia are nevoie de acest răspuns imediat. Deși am insistat și am căutat să-i dovedesc că această aproximație nu poate porni dela niciun document și că documentarea nu se poate face în timp așa de scurt, cum îmi cerea d-sa, totuși mi-a pretins să-i trimet telefonic aceste date în maximum 15 minute».

«Aflându-ne în lunile de concedii ale ofițerilor și inginerilor și nedispunând de nicio documentare anterioară scrisă, dat fiindcă Arsenalul nu a fabricat decât cel mult chesoane de coloane, care nu sunt tot una cu cele de artilerie, am adunat puținul personal tehnic chemat eventual să concure la această fabricație, și i-am cerut să facă această evaluare, făcând abstracție de toate obiecțiunile pe care le aduceau în 15 minute».

«Rezultatul acestei consultări l-am comunicat telefonic Comisiei de anchetă sub rezerva că cifrele fiind apreciate, fără bază de studii, urmează ca ele să fie ulterior verificate și raportate ».

«Din cercetarea amănunțită făcută asupra planurilor chesoanelor — și d-lor, vă atrag atenția

că marea problemă a fost în jurul trăsurilor, a chesoanelor, cu acestea s'a redus volumul și în noul contract — și antetrenurilor de artilerie de câmp și de artilerie grea, pe care le posedăm, rezultă următoarele:

« I. Arsenalul nu este utilat pentru confecționarea principalelor piese care fac valoarea unui cheson, osii tubulare, capetele metalice ale roților, piesele principale ale șasiului, resorturi etc., pe care ar urma să le cumpere din străinătate, dat fiindcă nu le fabrică nimeni la noi în țară și să plătească prețurile zilei din străinătate ».

« 2. Cu aceste prețuri, foarte relative, trecând la o parte largă de aproximație, fabricația unui cheson de artilerie se poate evalua după cum urmează: un cheson de artilerie de câmp, între lei 300—350.000 ». — Va să zică, d-lor deputați, nu 100.000 lei.

« În ambele cazuri s'a făcut abstracție de valoarea regiei care în general se ridică la circa 20 la sută ».

D-lor deputați, iată cum încheie raportul:

« Comunicându-vă datele de mai sus, valabile numai în cazul unei lucrări în serie, cu onoare vă rugăm, să binevoiți, a le transmite Comisiei de anchetă parlamentară, căreia Arsenalul îi datorează acest răspuns, fără de care ne-am găsi

în poziția falsă de a lăsa să se creadă că rămânem la punctul de vedere exprimat telefonic în 15 minute ».

Directorul Arsenalului,
colonel Stoica

(Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc, întrerușeri pe băncile majorității).

D. Virgil Madgearu: Directorul Arsenalului la 4 Septembrie 1934, după ce studiază chestiunea, vine cu această estimațiune...

D. C. I. C. Brătianu: Vi se va dovedi că nu este exact.

D. Virgil Madgearu: D-le Brătianu, între tehnicitatea direcțiunii Arsenalului și tehnicitatea d-lui Alexandrini, dați-mi voie, pentru seriozitatea acestei țări, să prefer tehnicitatea Arsenalului. *(Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).*

D. Aurelian Benteoiu, raportor: D-le Madgearu, mă voi ocupa în răspunsul meu de seriozitatea chestiunii pieselor furnisate cândva de către Arsenal și despre care d-voastră știți că se prezintă în așa chip, încât orice inimă de patriot trebuie să sângereze în fața mentalității și moralității Arsenalului.

D. Al. Alexandrini: În orice caz, rămâne 150.000 lei diferență.

D. Șt. Mihăescu: Ba nu rămâne nimic.

D. Virgil Madgearu: Diferența aceasta reprezintă costul de regie. (*Înteruperi pe băncile majorității*).

D. Al. Alexandrini: D-le Madgearu, eu vă întreb pe d-voastră: credeți d-voastră în mod serios că un cheson poate să coste lei 500.000?

D. Virgil Madgearu: La aceasta vă răspund. Ași fi neserios dacă m'aș pronunța, eu care în viața mea n'am construit chesoane, cât costă un cheson. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc; înteruperi pe băncile majorității*).

D-voastră, avocații, aveți o mentalitate extraordinară: credeți că puteți stabili prețul de cost al unui produs industrial.

D. Aurelian Bentoiu, raportor: Tehnicitatea și puterea probatorie a celor atestate de Arsenal, ar putea să fie ilustrate dacă ar fi o mică doză de loialitate din partea d-lui Călinescu și cu cele 11 milioane șperț date la un contract a cărui valoare era de 10 milioane. Aceasta în legătură cu contractul 17.820.

Voci de pe băncile majorității: Cui?

D. Aurelian Bentoiu, raportor: Nu mă interesează cui, deajuns că este la o furnitură a Arsenalului și grație unor manifestări și unor ajutoare date dela Arsenal.

Ne vom ocupa de aceasta.

D. Armand Călinescu: D. raportor Benteoiu a făcut o afirmațiune pe care sunt gata s'o confirm. In adevăr, cu prilejul anchetei noastre am găsit un act din care rezultă că la furnisarea unei piese din partea Arsenalului s'a dat un comision.

D. Aurelian Benteoiu, raportor: Și cu complicitatea tehnicienilor dela Arsenal.

D. Armand Călinescu: Eu regret foarte mult că nu am văzut o mențiune despre aceasta în concluziile d-voastră.

D. Aurelian Benteoiu, raportor: Voiu explica. Deocamdată, mă ocup de piesele emanând dela Arsenal.

D. Armand Călinescu: Dați-mi voie, d-le Benteoiu, eu sunt de acord cu d-voastră, să urmărim sancțiunea abuzurilor acolo unde se găsesc. In această privință, voiu fi totdeauna alături de d-voastră și aduceți-vă aminte că cu prilejul anchetei, d-l general Cihoski însuși, audiat ca informator, a spus: ceea ce ați descoperit, este foarte caracteristic; vă rog să deschideți anchetă și dacă, într'adevăr, se vor dovedi vinovați, ei să fie pedepsiți, fiindcă am impresia că așa este.

D. C. Xenii: Dar s'a deschis ancheta?

D. Armand Călinescu: D-l raportor știe.

D. C. Xeni: Cum așa? Noi ne uităm unul la altul și lăsăm pe delicvenți în pace? Ce moralitate politică este asta?

D. Armand Călinescu: Mai întâi, să facem o deosebire între colonelul șef al Arsenalului, din 1934 și administrația Arsenalului dela 1929, când s'a făcut acel contract. Prin urmare, nu cred că trebuie să tragem o concluzie.

Dar vă întreb un lucru: pentru ce acest act nu s'a comunicat comisiei de anchetă? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Pentru ce am fost noi lăsați sub impresia că Arsenalul fabrică un cheson cu 100.000 lei? Or adresa a fost rătăcită la Minister și a putut să scape atenției conducător lor?

Nu, d-lor, fiindcă în urma acestui raport, am un ordin al Ministerului, direcția tehnică, către Arsenal, în care îi spune să reexamineze chestia prețului chesoanelor de artilerie și să pună la contribuție și competența unor anumiți ingineri.

Arsenalul răspunde și la această adresă. Ce răspunde? «Memoriu asupra analizei de prețuri pentru confecționarea în Arsenalul armatei a unui cheson de artilerie complet».

Punctul I, nu voiu ceti tot, ci numai câteva detalii. «Arsenalul armatei nu a fabricat și nu este utilat pentru confecțiunea integrală a che-

soanelor de artilerie. Înainte de războiu s'au construit în acest stabiliment chesoane ușoare de coloane pentru munițiuni de 75 mm și 105 mm de câmp, precum și pentru infanterie ».

« Aceasta a fost posibil atunci, deoarece Arsenalul posedă la acea dată cel mai mare atelier din țară, unde putea forja piese presate etc. ».

« În urma războiului, atelierele distruse nu au fost reinstalate, din lipsă de fonduri, astfel că astăzi ne găsim în imposibilitate de a construi chiar chesoane ușoare de coloane ».

Mai departe spune ce studii trebuie să se întreprindă pentru stabilirea unui cheson, iar la punctul 4, executarea unei comenzi de cel puțin 100 chesoane de obuzier 105 la Arsenalul armatei, ar costa pentru fiecare trăsură: a) material prim pentru piese confecționate, manoperă, regie, piese procurate, accesorii etc. Total 375.000. Pentru reparațiuni și amortizarea instalațiilor la această comandă, socotindu-se 5 la sută, în total 375.000 lei. Repartizarea cheltuelilor livrărilor pregătitoare s'ar urca la atât; în caz când modelul este stabilit în întregime la Arsenal, la o comandă totală de 100 de chesoane; prețul chesonului se urcă la 392.000 lei. Dacă această lucrare s'ar executa de o fabrică particulară, s'ar adăuga

20% beneficiu, adică în total 472.000 lei un cheson. Semnează directorul Arsenalului.

D. Virgil Madgearu: D-le Călinescu, vă rog să adăugați că aceasta este evaluarea la nivelul prețurilor din 1935, pe câtă vreme comanda s'a făcut la 1929, când prețurile, chiar prețurile industriale erau cu cel puțin 30 la sută mai ridicate decât astăzi.

D. Armand Călinescu: Iată, prin urmare, că noi am discutat asupra prețului trăsurilor pe baza că Arsenalul ar fabrica cu 100.000 lei chesonul.

D. Al. Alexandrini: D-le Călinescu, mi se pare ați cetit calibrul tunului pentru care era acest cheson.

D. Armand Călinescu: 75 și 105.

D. Al. Alexandrini: D-le Călinescu, la calibrul 105 sunt tunuri grele. Puteți compara d-voastră chesonul de 105 cu chesonul tunului de 75 și cu al obuzierului de 100. Aceasta este seriozitatea documentării d-voastră? Este posibil? Cheson de artilerie grea, d-le Călinescu?

D. M. Condruș: D-lor, o lămurire. Ca ofițer de artilerie, deși de rezervă, m'a surprins că în acest raport domnul, care îl face, vorbește de cheson ușor de infanterie de 75 și 105. Or, poate să spue cheson de infanterie, dar când vorbește

de 75 și 105, nu mai este vorba de cheson ușor. Dacă așa ați cetit, ați cetit greșit.

D. Armand Călinescu: « Cheson ușor de coloană pentru munițiuni de 75 mm și cheson de 105 ».

Dar de ce mă întrerupeți, când nu știți ce concluzie vreau să trag?

D. Virgil Madgearu: D-le Călinescu, vă rog cetiți documentul pentru că este vorba de tunul de 75 și de obuzierul de 105.

D. Al. Alexandrini: D-le Călinescu, nu are importanță. Este suficientă documentarea.

D. Iuliu Maniu: D-lor, este vorba de cheson de obuzier de 105 mm, sistem vechi din România.

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, încă odată mă întreb pentru ce acest document n'a fost trimes comisiei de anchetă? Oare Ministerul Armatei nu se credea obligat să ne pună pe noi în măsură, nu de a stabili prețul exact al unui cheson, dar de a ști dacă chesonul...

D. C. Argetoianu: Dar d-ta nu ai documentul dela comisiunea de anchetă?

D. Al. Alexandrini: Dumnealor au un sistem foarte special, de pe urma căruia Seletzky este astăzi în închisoarea dela Brașov. D. Ghelmegeanu avea dăunăzi textul protocolului semnat între Statul Român și Skoda strict confidențial.

D. Armand Călinescu: Il am și eu.

D. Al. Alexandrini: Astăzi, d-l Armand Călinescu are un act confidențial al Ministerului Apărării Naționale. Este un sistem care a dovedit o mentalitate la d-nealor și care a fost introdus de d-nealor în administrațiile publice.

D. Virgil Madgearu: Nu, este sistemul Ion Brătianu. Nu de geaba am fost noi zece ani în opoziție, față de Ion Brătianu.

D. Iuliu Maniu: În tot cazul, nu este sistemul de a ascunde actele înaintea unei comisii și a Parlamentului.

D. Al. Alexandrini: Regretăm cei dintâi că acest act nu l-am avut.

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, în ce privește sistemul prin care eu mi-am procurat acest document, dați-mi voie să vă spun că el este foarte simplu. Anume m'am adresat, prin biroul Camerei, Ministerului Apărării Naționale și aceste documente sunt cele pe care mi le-a înmănat Biroul Camerei. (*Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D-lor deputați, încă odată, pentru ce am fost noi lăsați să credem că un cheson la Arsenal se putea face cu o sută de mii de lei, când Arsenalul spunea lei 400.000, și cerea Ministerului să ne transmită documentul nouă, comisiei, pentru ca să nu fim induși în eroare.

Mai mult: eu am cerut în scris în comisiune să mi se dea aceste acte. Nu mi-au fost date. Atunci, d-lor, în asemenea condițiuni, chestiunea rămâne încă nelămurită.

Eu ar trebui să viu astăzi în fața Parlamentului și, dat fiind că toate problemele acestea de preț s'au examinat pe bază de date incomplete, să cer acuma o expertiză. Nu o fac, d-lor. Și știți de ce nu o fac? Nu cer expertiză fiindcă am deja expertiză, am două expertize.

Prima: industria națională română a făcut o ofertă Ministerului Apărării Naționale, din care cetesc:

« D-le ministru — oferta se face la 23 Ianuarie 1934 — subscrisele societăți Uzinele de fier și domeniile din Reșița, Uzinele metalurgice din Copșa-Mică-Cugir, Astra, prima fabrică română de vagoane și motoare, Fabricile de locomotive Malaxa, prin reprezentanții legali, avem onoare a vă face următoarea ofertă ».

Oferă să fabrice în țară munițiuni în condițiile următoare:

« Cantitatea care va face obiectul comenzii va fi aceeași pentru fiecare calibru ca și în propunerea Uzinelor Skoda ».

« Prețul: Uzinele românești acceptă efectuarea acestor comenzi la prețurile cerute de Skoda pentru executarea munițiilor la Pilsen ».

« Condițiunile de plată rămân aceleași ca și în propunerea Skoda ».

O voce de pe băncile majorității: Aceasta este expertiza?

D. Armand Călinescu: D-le coleg, eu am o altă părere despre industria noastră națională, eu cred că a făcut o ofertă onestă atunci când s'a dus la Ministerul Apărării Naționale. Dacă cineva are de ridicat vreo obiecțiune, eu nu am nimic de zis.

Dar mai am și o a doua expertiză mai tare. Această expertiză este făcută de guvern, de d-voastră, și este înserată în preliminările noului contract. Dați-mi voie să cetesc câteva pasaje din acest proces-verbal:

Punctul trei: « prețurile unitare ale materialelor și ale munițiilor care vor fi furnizate în baza noului contract, vor fi identice cu acelea prevăzute în vechiul contract Nr. 6.102 ».

Punctul patru: « Condițiunile de plată ale noului contract vor fi analoage celor convenite prin contractul Nr. 6.102 ».

Punctul 10: « Toate stipulațiunile vechiului contract Nr. 6.102, care n'au fost modificate de stipulațiunile de mai sus, vor fi menținute ».

Care sunt dispozițiunile care au fost modificate prin stipulațiuni exprese? Condițiuni de garanție și modalități de plată.

D. Al. Alexandrini: Ați uitat să vorbiți și de reducerea de 15%. A, veniți și acolo? Iertați-mă.

D. Armand Călinescu: Din graba d-voastră, dați-mi voie să trag numai concluzia iritării d-voastră. Cât pentru chestiunea reducerii, vă înșelați, voi veni la ea, tocmai voiam să vii acum, pentru ca să vă arăt acolo întreaga temelie a argumentării mele.

Care sunt stipulațiunile schimbate?

« Plățile Statului Român, către Skoda, nu vor fi supuse restricțiunilor și reglementărilor actuale sau viitoare, relative la plățile de efectuat în străinătate ». Vasăzică, nicio restricțiune la transfer.

Al doilea: « Plățile, după planul de plăți, vor fi efectuate primo loco din fondurile apărării naționale, administrate de Banca Națională Română. Guvernul român va da Băncii Naționale a României instrucțiuni de plată irevocabile, pentru a onora scadențele bonurilor de tezaur primo-loco, din toate încasările fondului apărării naționale, din orice sursă ».

D. C. Argetoianu: Clauză de falit.

D. Armand Călinescu: Vă rog, ascultați mai departe: « Ministerul de Finanțe român va informa prin scrisori după modelul E », se dă și modelul de scrisori pe care Ministerul trebuie

să le trimeată Băncii Naționale, « Banca Națională Română, despre remiterea bonurilor de tezaur către societatea anonimă a vechilor stabilimente Skoda și va da instrucțiuni Băncii Naționale Române să plătească bonuri de tezaur, la scadența lor primo loco », — acest primo loco este permanent, — « asupra fondului apărării naționale, printr'un cek la Praga ».

D. C. Argetoianu: Care este fondul apărării naționale?

D. Armand Călinescu: Imprumutul.

Vasăzică, d-lor, ați văzut o serie de garanții noi, care nu erau în contractul vechiu. Ce se face? Ministerul de Finanțe dă Skodei bonuri de tezaur și Skoda printr'o scrisoare se angajează:

« Ne vom servi de aceasta, atât cât vom avea nevoie, pentru finanțare, cu toată atenția, pentru interele Statului Român ». În schimb, clauza: « Asupra prețurilor, societatea anonimă a fostelor stabilimente Skoda va acorda o reducere de 15—5 la sută ».

Vasăzică, dăm bonuri de tezaur, dăm garanții suplimentare și dela Banca Națională și dela Ministerul de Finanțe, și în schimb ni se face o reducere de 15 la sută.

Veți zice d-voastră: da, dăm garanții, bonuri de tezaur și scrisori după model; da, ne face

Skoda o reducere de 15 la sută, dar de unde știți, că, aceste 15 la sută, reprezintă compensația garanțiilor? Se poate întâmpla ca Statul să fi dat garanții, iar Skoda, pentru cu totul alte considerațiuni să dea reducerea. Avem deslegarea și asupra acestui punct. Iată, am aci un document, care se găsește la dosarele noastre și care lămurește punctul de vedere al Skodei:

« Praga, 20 Martie 1931.

« Către Ministerul Armatei Române, București».

Privitor la contractul Nr. 6.102 din 17 Martie 1930, ce zice Skoda la 1931, ca să lămurească chestiunea guvernului dela București? Compară contractul Român cu contractul Iugoslav și stabilește:

« Am primit dela semnarea chiar a contractului Iugoslav, bonuri de tezaur, emise de către Ministerul Finanțelor, în virtutea unei legi speciale, autorizând emisiunea », așa cum va veni și acum, o lege specială.

... « Aceste bonuri fiind garantate printr'o scrisoare specială Băncii Naționale din Belgrad », așa cum vor fi garantate și bonurile noastre.

« Remiterea imediată a bonurilor Iugoslave și a scrisorii de garanție dela Banca Națională din Belgrad ne-a permis să ne asigurăm credite foarte avantajoase, ceea ce noi nu vom putea

face în contractul românesc, neprimind nici bonuri, nici vreo garanție oarecare dela Banca Națională dela București, astfel că, vom fi obligați să ne procurăm resursele necesare, făcând apel la creditul bancar curent ».

Și la urmă:

« Necesitatea de a recurge la creditul bancar, pentru contractul Român, semnifică pentru noi o scumpire a creditului de aproximativ 3 la sută pe an, ceea ce pentru o scadență mijlocie de aproximativ 5 ani reprezintă o augmentare de 15% a prețurilor de fabricațiune a materialelor românești ». (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Și în tabloul-anexă al raportului d-lui Benteoiu, se găsesc înșirate comparațiunile între contractul iugoslav și contractul românesc, cu mențiunea « 15 la sută la noi pierdere, din cauza condițiunilor românești de plată ».

D. Al. Alexandrini: D-le Călinescu...

Voci de pe băncile Partidului Național-Țărănesc: Jos! Nu se poate. (*Vociferări, sgomot*).

D. Al. Alexandrini: Nu-mi dați voie să vă întrerup, foarte bine, am să vă răspund mâine. Dar țin să arăt dela început că această interpretare este de rea credință.

D. Armand Călinescu: Iată, d-lor deputați, cum Skoda, în tablourile comparative pe care ni le-a dat și în scrisorile explicative, care le însoțeau, a spus: am cerut României 15% peste contractul iugoslav, pentru că jugoslavii ne-au dat bonuri de tezaur și garanții speciale dela Banca Națională din Belgrad.

D. C. Xenii: Ce s'a răspuns la adresa aceasta?

D. Armand Călinescu: Chestiunea era în curs. Noi atunci nu am putut examina propunerea Skodei. D-le Xenii, Skoda ne-a propus următorul lucru: d-voastră, României, pretindeți că contractul iugoslav este mai avantajos ca plată decât contractul românesc. Vă dăm explicațiuni. Nu ne credeți, suntem gata să vă furnisăm materialele iugoslave în condițiunile de plată și de finanțare ale Iugoslaviei. Guvernul român nu a putut să facă acest lucru, pentru că se simțea legat de legea stabilizării, care interzicea emiterea bonurilor de tezaur. (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Al. Alexandrini: Unde se prevede în legea stabilizării lucrul acesta?

D. Virgil Madgearu: Vă voi preciza eu chestiunea aceasta.

D. Armand Călinescu: Skoda singură, în scrisorile ei anexe, ne spune: Iugoslavii ne-au dat

bonuri de tezaur, ne-au dat garanții dela Banca Națională din Belgrad. D-voastră nu ne dați nimic; de aceea v'am urcat prețul cu 15 la sută. Ni le dați astăzi: vă reducem și noi prețul cu 15 la sută; în rest:

« Prețurile unitare ale materialului și ale munițiilor, pe care le vom furnisa în baza noului contract, sunt identice cu cele din contractul Nr. 6.102 ». (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Valeriu Pop, ministrul justiției: D-le Călinescu, îmi dați voie să intervin?

D. Armand Călinescu: D-le ministru, vreți să interveniți în calitate de fost președinte al comisiunii de anchetă parlamentară Skoda? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Valeriu Pop, ministrul justiției: Nu, în calitate de ministru.

D. Armand Călinescu: D-le ministru, d-voastră știți, că am toată simpatia și toată deferența pentru d-voastră.

Aș prefera ca în calitate d-voastră de fost președinte al comisiunii de anchetă Skoda, să nu veniți astăzi aici și să ne dați vreo explicație dublat de autoritatea de ministru. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc, întreruperi protestări pe băncile majorității*).

D. Al. Alexandrini: D-le Călinescu, vă credeam că ați prefera.

D. Aurelian Benteiu, raportor general: Ați ieșit din obiectul pentru care a fost instituită comisiunea de anchetă parlamentară, întru cât vă ocupați de contractul ulterior încheiat, d-le Călinescu.

D. Armand Călinescu: Am vrut să vă semnaliez un singur lucru. D-voastră sunteți în măsură să apreciați singuri, prin urmare, aveți toată libertatea.

D. Valeriu Pop, ministrul justiției: D-le Călinescu, atenția plină de prietenie, pe care ați avut-o pentru mine, căutând să mă rețineți, de a confunda calitatea mea de astăzi, de ministru cu calitatea de fost președinte al comisiei de anchetă Skoda, este o nouă dovadă a afecțiunii, pe care întotdeauna mi-ați arătat-o, și cu care mă onorați și astăzi.

Dacă am cerut să intervin în discuție acum, am făcut-o pentru un alt motiv, străin afacerii Skoda. Nu am dorit câtuși de puțin să iau parte la discutarea raportului Skoda și nici nu voi face acest lucru. Prietenii, cari sunt însărcinați cu elucidarea acestei chestiuni, și cu justificarea acestui raport, când o vor face, vor aduce toate argumentele și contra-argumentele, pe care

vor crede că este nevoie să le aducă în fața Camerei, pentru ca această Cameră, cu deplină obiectivitate și fără niciun fel de patimă și pasiune, să poată aduce deplină lumină în această chestiune. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ceea ce mă face să intervin în discuție, este faptul că d-voastră ați adus în fața Camerei protocolul încheiat de d-l prim ministru, în calitate de ministru al armamentului, cu Casa Skoda. Nu aș fi intervenit nici aici, pentru că aprecierea acestui protocol și a clauzelor cuprinse în el, vor forma obiect de discuție în foarte scurtă vreme, când contractul va fi prezentat Camerei, și când Corpurile legiuitoare, vor putea discuta, fără niciun fel de restricție, și la lumina zilei, toate, dar absolut toate stipulațiile cuprinse în contractul încheiat din nou între guvern și stabilimentele Skoda. Ceea ce mă face să intervin însă în discuție, este modul abil cum d-voastră, d-le Călinescu, ați luat anume dispozițiuni din acest protocol, dela locul unde erau puse și le-ați așezat alături de dispoziții puse cu totul în alt loc, pentru ca în felul acesta să creați impresiunea, că anumite stipulațiuni sunt în strânsă legătură cu alte stipulațiuni, care în realitate, nu au niciun fel de legătură unele cu altele. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Precizez, d-le Armand Călinescu.

D-voastră ați început prin a cita prima frază din punctul 3 din acest protocol, și v'ați oprit aci; ați uitat însă să citați numaidecât fraza a treia...

D. Armand Călinescu: Cu clauza aur?

D. Valeriu Pop, ministrul justiției: Nu. Acea este a doua.

Ca să fiți complet, și să lămuriți chestiunea, ar fi trebuit ca din punctul 3, d-voastră să citiți și fraza 1 și fraza 2 și fraza 3-a, din care ar fi rezultat două lucruri: întâi că plățile se vor face în coroane cehoslovace, fără clauza aur; al doilea, ar fi rezultat că asupra prețurilor unitare se face o reducere de 15 și jumătate la sută, fără niciun fel de legătură cu faptul, dacă se dau sau nu se dau bonuri de tezaur. (*Aplauze pe băncile majorității*).

A doua chestiune: d-le Armand Călinescu, este chestiunea garanției.

D-voastră, care cunoașteți perfect de bine acest protocol, cred că vă dați prea bine seama, — și va veni timpul, că se va putea discuta cu toată amplexarea această chestiune, — că între bonurile de tezaur date de către guvernul românesc în acest nou contract, încheiat cu uzinele Skoda și între bonurile de tezaur date de Statul Iugoslav, este o enormă deosebire.

Dar chiar acceptând, că nu ar fi niciun fel de deosebire, și că acestea ar constitui o garanție pe care Statul românesc o dă peste garanțiile ce au fost date mai înainte, dacă deci o astfel de garanție s'ar fi dat în plus, pandantul acestei garanții, nu este reducerea de 15 jumătate la sută, din punctul 3, ci este garanția pe care ne-o aduc în mod obligatoriu uzinele Skoda, dela Statul cehoslovac, pentru buna executare a contractului. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, permițemi să dau câteva răspunsuri d-lui ministru al justiției, începând dela ultima chestiune.

D-sa spune, că în fața garanțiilor date de Statul român, se ridică garanția dată de Statul ceh.

D-lor deputați, să-mi dați voie, eu nu aș avea în niciun fel să minimalizez argumentele pe care le întrebuițați d-voastră. Dar aceasta este o garanție care nu prezintă nicio utilitate și să vă spun de ce: pentru că mai întâi, când nu și-a executat Skoda obligațiunile ei față de Statul român? Niciodată. Adevărul este invers: Statul român nu și-a îndeplinit obligațiunile față de Skoda. Incât în această privință, guvernul dela Praga nu a luat nimic asupra sa.

Dar ce garanție mai mare vreți d-voastră pentru Statul român, decât clauza, că materialul nu se plătește decât în măsura în care se livrează? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Intotdeauna ratele plătite, sunt conform planului anexat, inferioare valorii materialului livrat.

Și atunci, ce garanție voi ați în plus.

Dar d-l ministru al justiției îmi face proces că am cetit articole dintr'o parte și din alta, că nu am cetit articolul privitor la clauza aur. Da, d-lor, recunosc, există în noul proces-verbal o clauză foarte interesantă, și anume: că noi nu vom plăti decât în monetă cehoslovacă. Foarte frumos, numai atât că ea nu este nouă, căci clauza exista și în contractul cel vechiu. Prin urmare, din acest punct de vedere, nu ați obținut nimic nou, d-le ministru.

D. Al. Alexandrini: Rămâne de văzut în ce măsură se menține ulterior, în cursul tratativelor.

D. Armand Călinescu: Cât pentru situarea textului, dați-mi voie să cred că oriunde aș așeza, cu prilejul cetirii, textul care prevede că prețurile unitare rămân identice, prețurile tot identice rămân. Prin urmare, nu ați făcut nimic cu aceasta, ați învederat însă ce greșeală ați făcut

că nu ne-ați pus la îndemână, când am cerut, acest document.

Iată, prin urmare, cea dintâi chestiune, care s'a discutat în comisiunea noastră, pe ce bază s'a discutat și cum s'a ajuns la concluzii.

Dar să trec mai departe. S'a examinat în comisiune și problema traficului de influență. Ce rezultate s'au obținut în această direcțiune? S'a pornit dela ideea preconcepută că există vinovați de fraude. Aceasta era ideea preconcepută; aceasta era — ași putea să spun — necesitatea politică. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Tărănesc*).

În fața necesității politice, onoarea oamenilor n'a mai avut nicio valoare. Au venit în fața noastră, de sigur, și oameni distinși, competențe care ne-au dat informațiuni foarte prețioase; dar s'au perindat în fața noastră și oameni suspecti, certați cu justiția, având caziere judiciare, au fost chemați și au fost ascultați și afirmațiile lor au fost luate drept literă de evanghelie. Asemenea epave au putut să atace în față, fără nicio piedică, pe oamenii politici. Au fost aduse servitoare care au depus împotriva generalilor.

D. Al. Alexandrini: Și cârciumari, dar nu de noi.

D. Armand Călinescu: Au fost aduși șoferi dela Președinția Consiliului de Miniștri ca să depună împotriva foștilor șefi de guvern. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Au fost aduși maniaci, iresponsabili ale căror afirmații senzaționale se desfășurau a doua zi, în presă, pentru ca să întrețină agitații politice.

D-lor deputați, nu aduc nimănui nicio învinuire. Constat însă că în asemenea condiții debaterile noastre s'au coborât în unele momente la un nivel scăzut care trebuia evitat, care ar fi putut fi evitat, dacă existau alte preocupări.

Ce rezultate a dat ancheta în ce privește problema traficului de influență?

Nu s'a descoperit nimic acolo unde se căuta. Din acest punct de vedere, ancheta nu a dat niciun rezultat și cei cari scontau anume efecte politice, au rămas decepționați. Combinațiile au căzut. S'au descoperit însă vinovății în altă parte, la cei cari au sabotat contractul. Dar asupra acestora, onorabilul domn raportor general, nu a tras toate concluziile pe care era obligat să le tragă.

Prin urmare, nu au fost rezultate. Atunci, în fața eșecului s'a recurs la altceva. Patima nu dezarmează niciodată; patima însă este un rău sfătuitor, fiindcă atunci s'a recurs la legenda

documentelor dispărute. Firește, dacă nu s'au dovedit vinovați, trebuie să fi dispărut documentele.

D-lor deputați, ași fi putut să mă mărginesc, să ridic un protest hotărât împotriva legendei vinovăției d-lui Mihai Popovici. După noi, legenda vinovăției d-lui Mihai Popovici, este de același calibru ca falsul dela Consiliul de Războiu, prin care se implica un fost șef de guvern. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Voiu analiza însă în toată liniștea și această chestiune, fiindcă mie mi se pare construită așa de puțin abil, încât nu rezistă.

Ce se reproșează fostului ministru al justiției?

Mai întâi, un punct trebuie lămurit din capul locului: d. Mihai Popovici nu a participat la tratativele pentru contractul din 1930; nu făcea parte din guvernul care a încheiat contractul din 1930; nu se găsea în țară în acel moment.

D. Mihai Popovici este învinuit pentru un act petrecut, nu la facerea contractului, ci în 1933, cu prilejul descinderii.

Ce se reproșează fostului ministru al justiției? O convorbire telefonică, prin care d-sa cerea relații organelor subalterne și Parchetului militar, asupra cauzelor descinderii. Atât. Este foarte

interesant, unic chiar ; știința penală se va îmbogăți cu o asemenea concepție.

Dar ce cuvinte, ce anume a spus fostul ministru al justiției, ca să-i atragă o inculpare?

Onorabilul domn raportor, afirmă la pag. 102: « este, de sigur, imposibil să se reconstitue, cuvânt cu cuvânt, convorbirea telefonică ».

Cum, d-lor, se acuză un om pentru o convorbire telefonică și această convorbire nici măcar nu este cunoscută! O afirmă și o mărturisește d-l raportor. Dar atunci unde este obiectul încriminării?

Dar să mergem mai departe. D-l raportor continuă:

« Nu este îndoială că intervenția telefonică avea semnificația unui ordin de încetare a anchetei ».

Prin urmare, nu este vorba de un cuvânt rostit la telefon, fiindcă convorbirea aceasta nu s'a putut reconstitui și d. raportor însuși recunoaște că aceasta nu s'a putut reconstitui, ci este vorba numai de semnificația ei. Așa dar, d-l Mihai Popovici este acuzat de semnificația pe care ar fi dat-o cuvintelor sale. Procesul de intenții?

D. Aurelian Benteoiu, raportor: Pentru conținutul ordinului, pentru că imposibilitatea de a

reconstitui cuvânt cu cuvânt cum ar fi fost în măsură s'o facem, dacă se înregistra pe placă de gramofon este una și reconstituirea conținutului indicațiunii de fond este cu totul alta, încât dacă vreți să discutați loial, acea pagină a raportului, subliniați că cuvânt cu cuvânt nu se poate reconstitui, ceea ce trebuie să recunoaștem că este o imposibilitate. Dar eu după aceea examinez o serie de probe și demonstrez, logic, de ce reconstitui conținutul vorbirii. Nici convorbirea telefonică a lui Renou n'a fost reconstituită cuvânt cu cuvânt, dar știți d-voastră rezultatul.

D. Armand Călinescu: D-le Bentoiu, eu v'așî ruga să nu vă închipuiți că n'am să analizez tot. Vă rog să aveți puțină răbdare, să nu vădiți nervozitatea lui Alexandrini, care are poate o scuză, aceea a tinereții.

Și atunci, d-lor, cel puțin acest proces de intenție, cine îl stabilește? Pe ce vă bazați d-voastră în această apreciere? Care este elementul material? Niciunul. Părerea d-voastră. Așa credeți. Atât. Se întâmplă însă un fapt decisiv: d. Bentoiu pretinde că convorbirea d-lui Popovici a avut semnificația unui ordin de încetare a anchetei. Către cine? Firește către aceia cu care a vorbit. Or, d-lor, aceia cu care a vorbit contestă lucrul acesta și îl contestă în termeni categorici.

Dați-mi voie să mă refer la depoziția primului-procuror, cu care d. Popovici a vorbit mai întâi.

« Intrebare: Ați spus că v'a chemat la telefon ministrul justiției, șeful d-voastră ierarhic. V'a dat ordin să interveniți într'un mod oarecare în această chestiune? »

Răspuns: Nu, mi-a cerut numai să-l informez.

Intrebare: Ați avut impresia că v'a făcut vreun reproș, fiindcă s'a făcut descinderea la Skoda? »

Răspuns: Cătuși de puțin ».

Apoi, șeful Parchetului militar, colonelul Pomponiu, reproduce convorbirea:

— « Cine este la telefon? »

— Mihai Popovici.

— Am onoare a vă saluta, d-le ministru, aci colonel Pomponiu.

• — Ce este acolo, d-le colonel? »

— D-le ministru, este o descindere cu caracter fiscal și, dat fiind că s'au găsit niște acte, care ar interesa apărarea națională, acte cu caracter militar, am fost sesizați și noi ».

Și continuă depoziția d-lui colonel Pomponiu: « Trebuie să vă spun dela început și pentru ultima dată că d. ministru Popovici s'a limitat la următoarea discuție cu mine: « D-lor, fiți cu tact, noi suntem în tratative diplomatice cu Cehoslovacia » »

Am răspuns: « D-le ministru, vă rog să credeți că suntem extrem de civilizați ». A închis telefonul și convorbirea a fost încheiată ».

Iar mai departe: întrebat din nou, d-l colonel Pomponiu răspunde: « Nicio sugestie, niciun ordin n'am primit, pentrucă noi, justiția militară, nu primim sugestii sau ordine în această privință ».

D-lor deputați, dați-mi voie să vă atrag atenția asupra importanței depozițiilor d-lui colonel Pomponiu. D-sa poate fi suspectat de orice, numai de parțialitate față de noi, nu; dimpotrivă. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Avea toate motivele să facă o depoziție cel puțin echivocă, pentrucă nu a fost menajat de noi, a fost atacat vehement în cursul anchetei. Și există cel puțin un coleg, membru al majorității, din comisie, care știe, împreună cu mine, că s'au făcut, la un moment dat, demersuri pe lângă d-l colonel Pomponiu, profitând de această stare sufletească a sa, pentru ca să dea o anumită declarație. Nu a făcut-o, nu a putut să o facă, pentrucă a trebuit să spună adevărul. Așa dar, nicio sugestie.

D. Aurelian Benteoiu, raportor: Este, prin urmare, un martor pe a cărui depoziție se poate pune temeiul.

D. Iuliu Maniu: Când însuși nu este interesat.

D. Aurelian Bentoiu, raportor: Voiu examina o depoziție mai hotărîtoare, a d-lui colonel Pomponiu.

D. Iuliu Maniu: Acuzatul nici nu este dator să depună.

D. Armand Călinescu: Așa dar, niciun ordin, nicio sugestie.

Atunci d-lor deputați, dați-mi voie, presupunând un moment că convorbirea d-lui Popovici trebuia să aibă în adevăr o anume semnificație, ce importă dacă semnificația nu a reținut-o d-l colonel Pomponiu? În definitiv, de interpretarea pe care o da el, colonelul Pomponiu, depindea și valoarea și efectul cuvintelor. Or, d-l colonel Pomponiu nu numai că spunea: «niciun ordin, nicio sugestie», dar adaugă că, dacă au plecat dela descindere, la un moment dat, după aproape două ore, dela convorbirea cu d-l Popovici, este fiindcă le-a cerut comandantul, d-l general Uică, să se prezinte cu actele la prefectura poliției.

Iată depoziția: «D. general Uică mi-a telefonat: «metodizați și aranjați materialul găsit. Veniți apoi cu el la prefectura poliției».

«Ca urmare acestui ordin — spune chiar d-l colonel Pomponiu, — pe la ora 11—11½, după ce am făcut dosarele, după ce le-am ștampilat,

după ce s'au încheiat diferitele procese-verbale de delegații noștri și ai fiscului, ne-am dus la prefectura poliției ».

Ce spune celalt comisar regal, care a fost de față? Maiorul Konya spune: « Am continuat cu triarea actelor, până când șeful meu, d-l colonel Pomponiu, a primit ordin telefonic dela d. general Uică, ca la ora 10 seara să ne prezentăm la d-sa, la prefectura poliției, ca să prezentăm tot materialul ridicat, pentru a aprecia. Dacă nu aveam ordin să plecăm la ora 10 și jumătate, continuam cercetările ».

Este clar. Dar, d-lor deputați, găsesc în raportul d-lui Bentoiu, două depozițiuni, apropiate una de alta, care mi se par foarte curioase.

Bunăoară, la pagina 101, iată ce se spune:

« Colonelul Pomponiu declară: »

« Am atras atenția d-lui general Uică, cum că, întreruperea cercetărilor este ilegală. Iar d-sa mi-a spus că așa este hotărîrea ».

Va să zică, d-lor deputați, colonelul Pomponiu află dela generalul Uică, cum că așa este hotărîrea. Dacă hotărîrea era dela d-l Mihai Popovici, care a vorbit cu colonelul Pomponiu, nu avea nevoie să mai întrebe pe generalul Uică.

Veți zice, poate, că și generalul Uică a vorbit cu Popovici, poate lui Uică i-a dat acest ordin.

Dar mai departe, la punctul 9, de asemeni găesc în raport:

« Generalul Uică, prin raportul său, afirmă de asemeni că d-sa a luat contact la telefon cu d-l Mihai Popovici, la ora 9,30, când hotărîrea încetării cercetărilor fusese luată ».

Va să zică, dacă era concludentă convorbirea lui Popovici, cu Uică, hotărîrea încetării anchetei era deja luată. Dacă era concludentă convorbirea cu Pomponiu, cerea relații lui Uică și Uică, îi comunica și hotărîrea încetării. Ce rezultă de aci? Că se confirmă depunerile și ale lui Pomponiu și ale lui Konya, cum că întreruperea cercetării se datorește numai ordinului generalului Uică.

Iată, d-lor. Cum rămâne atunci cu teoria semnificației?

Dar teoria semnificației nu era singură. Mai este una foarte interesantă, tot atât de puțin abilă și tot atât de brutal desmințită.

D-l raportor spune că, fostul ministru al justiției a invocat la un moment dat cuvântul primului ministru neautorizat ». Neautorizat? Dar de unde știți d-voastră? Pe ce vă întemeiați? Care este elementul de fapt.

Și aici este o presupunere, dar și aceasta desmințită. Fiindcă vine fostul prim-ministru și

afirmă: « Eu i-am dat ordin ministrului de justiție ca să cerceteze și să-mi raporteze ce este cu descinderea ».

Dar, d-lor deputați, mai departe d-l raportor mai aruncă în sarcina d-lui Popovici, încă un punct și anume: « Creând prin abuz un privilegiu al exteritorialității, pentru o reprezentanță comercială descoperită delictuoasă ».

Ei bine, d-lor, ce comedie este aceasta? Ce privilegiu? Ce exteritorialitate? Ce reprezentanță delictuoasă?

Dacă am înțeles eu bine, este vorba de o persoană juridică delictuoasă. Eu ași foarte îndatorat, eminentului jurisconsult d. Bentoiu, ca atunci când va lua cuvântul, să expună și pentru cei mai puțini jurisconșulți ce este în primul rând « persoană delictuoasă? ».

D. Aurelian Bentoiu, raportor: Deținerea actelor descoperite în primul moment era pentru d-ta virtuoasă? Acesta este un fapt pentru care justiția țării va aplica sancțiuni.

D. Armand Călinescu: Reprezentantul, da. Dar reprezentanța delictuoasă, aceasta cred că este un lapsus.

Dar, în sfârșit, în rezumat, se învinuiește Mihai Popovici pentru o convorbire, dar se recunoaște că această convorbire nu poate fi reconstituită.

Se atribue convorbirii totuși o semnificație față de comisarii regali, dar comisarii regali contestă această semnificație; se face presupunerea că Mihai Popovici a invocat neautorizat cuvântul primului ministru, dar primul ministru vine și spune: nu, eu am dat ordinul!

D. Aurelian Benteoiu, raportor: Iar primul ministru este contrazis de alți patru miniștri.

D. Armand Călinescu: Se înșiră cuvintele: privilegiul exteritorialității, firmă delictuoasă, etc. și se încheie: d-l Mihai Popovici a voit, a urmărit, a obținut etc., etc. Și din asemenea fapte neconcludente prin ele înșile, nu numai neconcludente dar desmințite în însăși existența lor prin toate depozițiile de martori, se face temeiul juridic al acuzațiunii unui fost ministru. Eu îl declar: un proces de intenție ratat. Atât și nimic mai mult. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Dar, d-lor deputați, privind acest eșafodaj și examinând cum s'a construit din piese imagineare această învinuire împotriva d-lui Mihai Popovici, întrebându-mă cum a fost posibil, mi-am adus aminte de un pasaj din raportul d-lui Benteoiu care conține o reflecție a sa personală. Examinând problema falsului înaintea consiliului de războiu și cercetând cum a fost posibil, d-sa

care în formula ce o dă acoperă pe comisarii regali, exclamă la un moment dat: « dacă urmăreanu — comisarii regali — compromiterea unui om, ar fi căutat, fiindcă le sta în putință, să inventeze o dovadă care cu adevărat și fără posibilitate de discuțiune l-ar fi putut compromite ».

D-lor deputați, eu cred că nu, cu o dovadă inventată se poate compromite iremediabil un om. Nu cred. Eu am altă părere. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Aurel Benteiu, raportor: Dar d-ta crezi că eu am credința contrarie?

D-le Călinescu, eu îți cer o elementară doză de lealitate în interpretarea și combaterea raportului meu. Eu nu am spus și nu am găsit autorizat un asemenea procedeu în cazul când ași fi descoperit că afirmația falsului este exactă. Dar având să mă ocup între cele două versiuni care au defilat înaintea comisiunii și pe care d-ta le cunoști, de chestiunea afirmațiunii falsului, în ce consistă? D-ta ești jurist, firește, dar dreptul l-ai frământat mai puțin la bară, te-ai ocupat mai mult de politică; eu am făcut mai puțină politică, mai mult tribunal, și știu, că ceea ce este esențial și se discută în toate manualele elementare, în doctrina și jurisprudența elemen-

tară nu este de ajuns să-mi învederez dovada unei alternațiuni materiale, falsul consistă în preudiciul efectiv cauzat cuiva sau în posibilitatea de a prejudicia. Și atunci am spus: dacă oamenii aceștia au avut intențiunea delictuoasă de a săvârși un fals, mie îmi este foarte greu să cred fiindcă fraza în redacțiunea ei nu este de natură să atingă scopul pe care l'ar fi avut și atunci din două una: ori au avut intențiunea — o fi avut în substratul sufletului lor această intențiune — dar a rămas intențiunea aceasta neexterioară, pentrucă redacțiunea frazei este departe de a putea constitui o posibilitate de prejudicii, deci un fals.

Imi vine mai curând să cred, dacă vor fi avut această intențiune, că au fost nu delicvenți, ci dobitoci, pentrucă nu se poate trage concluzia existenței falsului din afirmația că ar fi stat de vorbă cu Seletzky și cu d. Maniu, la o dată când Seletzky, nefiind cunoscut, genul lui de activitate și mijloacele de care se servea, putea să stea de vorbă cu toată lumea onorabilă. Știți că unul din cei cari se găseau în Incinta Parlamentară la desvoltarea interpelării d-lui dr. Lupu, a spus că se mândrește că a avut fericirea să-l cunoască.

Vedeți, prin urmare, că eu sunt oarecum în logica celor ce s'au întâmplat (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: D-lor, îmi pare foarte rău, dar eu nu m'am ocupat de problema fal-sului. Eu am semnalat o reflexiune personală a d-voastră, d-le raportor. Și atunci, citind aici: «dacă urmăreau compromiterea unui om, ar fi putut, fiindcă le sta în putință, să inventeze o dovadă», eu vă spuneam: nu cred. Pentrucă, d-lor, eu am altă părere despre perspicacitatea și onestitatea opiniei publice și a judecăto-rilor.

Prin urmare, nu cred. Dar sunt nevoit, cu tot regretul, să rețin reflexiunea d-voastră, și să mă gândesc dacă n'ar putea figura ca motto în capul acestui raport. (*Aplauze pe băncile parti-dului Național-Țărănesc*).

D-lor, pentru ce era nevoie numaidecât de învinuirea d-lui Popovici? Pentru ca să se justi-fice legenda dispariției documentelor și pentru ca să se acopere eșecul cercetărilor.

D. Aurelian Bentoiu, raportor: Legenda dispa-riției documentelor, când Seletzky declară că au existat documente și le-a ars? Trebuie să avem curajul să respectăm evidența! (*Aplauze pe băn-cile majorității*).

D. Al. Alexandrini: Seletzky a rupt sigiliile, ca să se joace!

D. Aurelian Benteoiu, raportor: D-le Călinescu, să nu vă faceți iluzia că veți scăpa pe una din dovezile evidente. Interogatorul este la dosar.

D. Armand Călinescu: La punctul 3, din concluziile raportului, «în privința chestiunii de a se ști dacă sunt sau nu persoane, care au traficată pe seama contractului» — acesta este titlul capitolului — răspund d-lui raportor: «Prin prisma rezultatelor anchetei comisiei, nu cred însă că s'ar putea rosti nume precise ale vinovaților».

Prin urmare, nu s'au găsit! Și atunci, dispariția actelor din dosare. Dacă cel puțin această dispariție de acte s'ar putea susține...

D. Aurelian Benteoiu, raportor: Mărturisită de nevinovatul Seletzky!

D. Armand Călinescu: D-voastră știți, că Seletzky a mărturisit altceva, că și-a distrus niște scrisori dela locuința lui.

D. N. C. Popescu: De amor! (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Al. Alexandrini: Dar la locuința lui nu erau sigilii puse pe ușa biroului?

D. Armand Călinescu: Nu, știți bine că s'au pus sigilii la uși și au recunoscut toți comisarii regali, greșeala pe care au făcut-o.

Au aplicat pe o uşe capitonată nişte sigilii, fără să încuie uşa, fără să aplice sigilii la birou.

D. Al. Alexandrini: Aceasta justifică ruperea sigiliilor?

D. Armand Călinescu: Daţi-mi voie, este vorba de dispariţia documentelor dela reprezentanţă.

D. Al. Alexandrini: De dispariţia documentelor ori unde se afla.

D. Armand Călinescu: Dar dela reprezentanţă?

D. Al. Alexandrini: Şi acelea, dar din amândouă părţile, nu numai unele.

D. Armand Călinescu: Ei bine, d-lor, s'au găsit la descinderea dela Skoda, patru case de fier. S'au aplicat sigiliile la câte patru, şi s'au luat cheile de către comisarii regali. In ziua următoare s'a găsit un sigliu rupt. Care sigliu? Nu cel dela casa de fier din biroul directorului unde se aflau actele personale, şi unde s'au găsit; nu cele dela casa de fier a contabilităţii unde s'au găsit, după aceea, conturile Palaelibus şi cifrul, ci s'a rupt sigiliul la casa de fier a inginerilor.

D. I. V. Creţoiu: Unde se aflau actele.

D. Armand Călinescu: Nu dela casa personală a lui Seletzky, nu dela contabilitate, unde erau conturile Palaelibus şi cifrul, ci dela casa de fier a inginerilor unde erau planurile tehnice şi contractele. Ori, tocmai la această casă de fier şi

numai la această casă de fier au lucrat comisarii regali și funcționarii fiscali, la descindere, timp de 4 ore și jumătate și deci numai de aci au ridicat dosarele pe care le cunoașteți, opt voluminoase dosare.

Și atunci, d-lor, să-mi dați voie să întreb: cum este posibil ca toți funcționarii fiscali, toți comisarii regali, timp de 4 ore, să răscolească o casă de bani, să ridice documente, strânse în opt voluminoase dosare și totuși tot aici să mai fi rămas documente? cum este posibil?

D. Al. Alexandrini: De ce este imposibil?

D. Aurelian Benteiu, raportor: Dar sigiliile, de ce le-a rupt? Vă rog, explicați.

D. Armand Călinescu: Eu, vă întreb un lucru: comisarul regal a avut în mână toate documentele din casa de fier, cu sigiliile rupte, și a avut ordinul d-lui general Uică, să vină cu ele la Prefectura poliției. . .

O voce de pe băncile majorității: Răspundeți la întrebarea precisă: de ce a rupt sigiliile?

D. Aurelian Benteiu, raportor: Vă rog să-mi dați voie să vă întrerup, fiindcă, în definitiv, avem dorința sinceră de a lămuri un lucru.

D-ta, în ce privește ruperea sigiliilor, crezi că a fost un interes delictuos sau a fost o întâmplare, cu povestea cu mâneca înfuriată a lui

Seletzky (*ilaritate*), sau crezi, de pildă, cealaltă variantă, servită la Consiliul de războiu, că un camion greu a trecut pe stradă și din cauza trepidațiilor s'au rupt sigiliile. (*Ilaritate*).

D-le Călinescu, ori cu câtă căldură am îmbrățișa într'o concepție politică — pe care o cred deplasată, aci avem o problemă de altă natură — am îmbrățișa apărarea cutărei sau cutărei persoane, eu cred că elementarele exigențe ale logicei trebuie să fie respectate.

De aceea, în ce privește, ruperea sigiliilor și dispariția actelor, nu perseverați în a ne convinge că nu au dispărut fiindcă, în această privință este deajuns să cetiți o frază din interogatoriul lui Seletzky, care, întrebat, dacă au mai fost și alte acte impornate și au dispărut, a răspuns: da, am avut și alte acte importante, un dosar întreg, pe care l-am ars și regret că au ajuns și acestea, care au ajuns, în mâna d-voastră. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Când înțelegeți să perseverați în lucrul de atâtea ori repetat și pe care am avut durerea să-l cetesc în coloanele « Dreptății » — dar nu confundați coloanele « Dreptății » cu tribuna Camerei — că la Doftana zace nevinovatul Seletzky, care este un martir al nedreptăților săvârșite de instituția justiției militare din țara românească,

în afară de această singură situație posibilă, nu puteți persevera în a susține chestiunea așa cum o puneți d-voastră.

D. Armand Călinescu: Dați-mi voie, d-voastră aveți aerul să credeți că eu mă ocup aci de persoana lui Seletzky și de actele lui. Vă înșelați. Seletzky a fost condamnat și a fost condamnat sub noi. Eu mă ocup de altceva: dispărut-au actele, din fapta ministrului de justiție, când, dela singura casă de fier, care s'au rupt sigiliile, toți comisarii regali și toți funcționarii fiscali au avut actele în mână, au stat patru ore și au plecat cu ordinul să le ridice toate și nu le-au ridicat. Tot d-l Mihai Popovici este vinovat? Aceasta este problema. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Aurelian Bentoiu, raportor: D-le Călinescu, nu veți izbuti decât să ne constrângeți a ceti, cuvânt cu cuvânt, toate depozițiile, pentru ca lumea, care nu a participat la comisiunea de anchetă parlamentară Skoda, să vadă care este adevărul.

D. Armand Călinescu: D-le Bentoiu, am cetit și eu o serie, veți mai citi și d-voastră alta. Sunteți liber să o faceți.

Dar, să presupunem un moment că ar fi dispărut documente. Ce documente? Acelea care cuprind dovada corupției?

D. Al. Alexandrini: Poate.

D. Armand Călinescu: Cum, adică? Societatea Skoda corupea oamenii politici români?

D. Al. Alexandrini: Poate.

*D. Armand Călinescu: Dar, ați tratat acum cu societatea Skoda, cu un asemenea furnisor! Să-mi dați voie să-mi exprim nedumerirea mea că un asemenea lucru s'a mai putut întâmpla. Nu mă mir că Skoda a tratat. Dimpotrivă, mă gândesc cu câtă ardoare reprezentanții ei vor fi căutat contactul cu vechii acuzatori; mă gândesc cu ce mulțumire sufletească se va fi așezat Löwenstein în fața biroului d-lui prim-ministru, și mă întreb: ce reparație morală mai mare decât aceasta, putea să aibă uzinele Skoda, izbite în reputația lor mondială? (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).*

Prin urmare, eu nu mă mir că a tratat Skoda. Mă mir că ați tratat d-voastră. Și, fiindcă ați tratat, să-mi dați voie să vă întreb: ce măsuri ați luat d-voastră, pentru ca să lămurii problema comisioanelor? Nu este posibil să nu vă fi preocupat de o chestiune care interesează morala publică în Stat. Nu este admisibil să nu se fi lămurit și să nu se fi fixat ținuta morală a furnisorului, înainte de a se fi reluat tratativele cu el. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Prin urmare, ce ați făcut d-voastră, pentru a obține lămuriri? Vă pun această întrebare, pentru că guvernul român era angajat pe această cale. V'am spus că fostul prim-ministru, d-l Vaida, a somat Uzinele Skoda, le-a trimis o adresă și le-a spus: să ne dați documentele, dovezile, să ne dați numele celor cari au traficant și, dacă nu ni le veți da, nu vom mai trata cu d-voastră.

Iată o poziție. Vă întreb: d-voastră v'ați menținut pe această poziție? Dacă da, ce rezultate ați avut? Dacă nu, pentru ce ați abandonat-o? Din două lucruri unul: sau d-voastră nu mai credeți în legenda comisioanelor și atunci sunteți datori s'o mărturisiți sincer, sau credeți încă în legenda comisioanelor și atunci d-voastră ați făcut o mare greșală, abandonând pozițiunea, din vârful căreia, puteți exercita presiuni asupra Skodei. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Intre problematica dispariției a documentelor și ipotetica intervenție și sugestie a d-lui Mihai Popovici, pe de o parte și acoperirea, care s'a dat Skodei prin nouile tratative, pe de altă parte, nu există comparație.

Putem să întoarcem acuzațiile și să facem responsabili pe aceia cari au abandonat poziția guvernului nostru față de Skoda. (*Aplauze pre-*

lungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc ; întreruperi, protestări pe băncile majorității).

Problema Skoda este astăzi definitiv lichidată. După o pierdere de vreme de 4 ani de zile, s'a reluat comanda. Bine a făcut guvernul că a reluat comanda ; s'a menținut vechiul furnisor, s'a menținut vechile modele de tunuri, s'a schimbat numai volumul comenzii și unele modalități de plată.

Nu le combat. Vor veni înaintea Camerei și le vom discuta atunci. În definitiv, este o chestiune de concepție a guvernului care tratează la un moment dat ; dar contactul a fost reluat și cu aceasta, chestiunea Skoda, în fond, este închisă.

A rămas însă ceva : au rămas pasiunile politice deslănțuite sub forma acuzațiilor calomnioase.

Este vechi sistemul, îl cunoaștem ; opinia publică nu se mai impresionează.

O voce de pe băncile majorității : Ce spune doctorul Lupu în această privință ?

D. Armand Călinescu : Este învinuit unul sau altul dintre prietenii noștri, în mod nedrept ! Ce importă ! Vi se poate întoarce oricând vizita.

Cu ce preț însă ați obținut deslănțuirea patimilor ? Ați obținut deslănțuirea patimilor cu

prețul desvăluirii în fața străinilor, a situațiunii întregi a apărării noastre naționale; cu prețul creării unei atmosfere păgubitoare în jurul corpului nostru ofițeresc.

Este o crimă ce s'a făcut!

Istoria, mâine va înfiera pe cei ce au deslănțuit o asemenea campanie pătimașă.

Intru cât ne privește, noi avem conștiința că ne-am făcut datoria. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

XXIV

LA LEGEA COOPERAȚIEI

(ȘEDINȚA CAMEREI DELA 4 MARTIE 1935)

D. Armand Călinescu: D-le președinte, d-lor deputați, nu aș voi să turbur simfonia pe care o închina adineaori onorabilul deputat, pe care am plăcerea să-l urmez la această tribună, d-lui ministru al domeniilor. Și, dacă în discuția noastră ar fi astăzi activitatea obștii « Lumea Nouă » dela Vaslui, m'aș asocia și eu cuvintelor de laudă pentru un om, care, fără îndoială, a fost un convins democrat.

Din nefericire, de atunci și până acum lumea nouă a devenit lumea veche...

D. V. P. Sassu, ministrul agriculturii și domeniilor: Sufletul meu a rămas același.

D. Armand Călinescu: Da, dar din nefericire s'a asociat cineva, care a închis sufletul d-tale în corpul acestui proiect și l-a închis așa de

tare, încât din când în când chiar d-ta simți nevoia să explodezi și să spargi corpul acesta în care vrea să te strângă. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D-lor deputați, d-l Berberianu a vorbit de sus și a avut amabilitatea să arate partidului, pe care îl reprezintă, drumul pe care crede d-sa că trebuie să mergem. Sunt foarte recunoscător sugestiilor pe care ni le face tânărul deputat dela Constanța și-l asigur că Partidul Național-Țărănesc va medita asupra lor. Voiu adăuga, de asemenea, că am privit cu simpatie pe d-l Berberianu, fiindcă, într'adevăr, era un adevărat curaj să se urce la tribună și să sprijine un asemenea proiect.

Ce este drept, d-sa a avut abilitatea să nu vorbească despre proiect, ci să facă o conferință foarte interesantă asupra cooperației în principiu, încât mărturisesc că atunci când vedem subliniind cu aplausele d-voastră inele ideii exprimate de aici, nu era nicio împiedecare ca și noi de dincolo să le subliniem.

Acesta era principiul; alta este însă situația cum o desemnează proiectul de lege. De aceea îmi veți îngădui mie să vin la cercetarea chestiunii, care formează obiectul însuși al desbaterilor noastre.

D-lor deputați, problema cooperăției a fost examinată pe larg în fața d-voastră. S'a expus care este toată competența și doctrina, care comandă această materie și o explică.

Este bine că s'a făcut această largă desbatere, nu numai pentru că toată lumea politică să cunoască mai aprofundat această importantă problemă, nu numai pentru ca astfel să se degajeze directivele sănătoase ale mișcării și să se impună aceste directive, dar mai ales pentru ca să apară ca un moment caracteristic.

Noi, reprezentanții Partidului Național-Țărănesc, participăm toți la aceste desbateri, tocmai pentru a marca acest moment, când chestiunile care interesează viața rurală trebuie să formeze obiectul celor mai serioase preocupări.

De altfel, privim cu satisfacție drumul pe care l-a parcurs ideea până azi. Când cel dintâiu țărânist din Vechiul Regat, Constantin Dobrescu-Argeș, a înființat o cooperativă de credit, Banca țăranilor dela Domnești, la 1878, în cercurile oficiale s'a produs o adevărată turburare. Ce este drept, în vremurile acelea însăși popularizarea constituției la sate părea un act subversiv. Prin urmare, apariția celei dintâi bănci a țăranilor a turburat cercurile oficiale.

Tot atât de caracteristică este împrejurarea că la începutul anului 1897, când mișcarea cooperatistă luase deja o extindere, când numeroase instituțiuni de acest gen ființau deja în fapt, prezentându-se înaintea Camerei un proiect de lege din inițiativă parlamentară, care avea să legalizeze numai ființarea acestor instituțiuni, el nu a fost luat în considerațiune.

Guvernul s'a opus.— Și era un guvern liberal atunci.— Era vorba de activitatea particulară a locuitorilor dela țară. Nu se cerea niciun sprijin dela Stat, nu se cerea niciun concurs bănesc, nimic. Se cerea numai stabilirea unor norme legale, înăuntrul cărora cooperativele să se poată desvolta. Atât. Și totuși, acest lucru nu a fost luat în considerație la 1897.

De aceea, d-lor deputați, înțelegeți d-voastră că noi privim cu satisfacție drumul pe care l-a parcurs ideea până azi. De aceea noi venim să subliniem momentul de față.

Dar, în afară de aceasta, mai este o considerațiune pe care o socotim esențială. D-lor deputați noi nu contestăm singuraticilor reprezentanți ai Partidului Liberal, dreptul de a activa în cooperație și de a o face cu sinceritate, cu avânt uneori, dacă voiți. Noi nu vă contestăm d-voastră nici dreptul de a legifera în această materie.

D. V. P. Sassu, ministrul agriculturii și domeniilor: Sunteți amabil.

D. Armand Călinescu: De sigur, sunteți guvern, sunteți majoritate parlamentară, investiți cu puteri legale ; și, în această privință, d-voastră faceți ce voiți.

Dar noi vă contestăm ceva. În această materie specială a cooperației, noi vă contestăm d-voastră, ca partid, puțința de a da soluțiuni adevărate, (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*), soluțiuni care să se inspire din principiile juste, soluțiuni care să convină intereselor reale ale cooperației. Aceasta noi nu credem că o puteți face. Aceasta ați încercat s'o faceți în trecut și nu ați reușit. Voiu examina îndată această latură. Fapt este: nu ați putut da o soluție durabilă problemei cooperației, și nu o puteți da nici astăzi. Și dacă la prima experiență au putut lua naștere unele iluzii, astăzi, pentru noi, eșecul d-voastră va fi sigur.

De ce? Pentru că, d-lor deputați, ideea cooperatistă nu se încadrează în doctrina d-voastră de partid. D-voastră, ca doctrină economică de partid, sunteți situați într'un alt plan ; într'un plan, care este ireconciliabil cu acel al cooperației. De sigur, d-voastră aveți grija totdeauna să înscriși cooperația în programele d-voastră. Se

înțelege. Ba bine că nu aveți să o înscriți. Aceasta însă este o altă chestiune, acesta este aspectul politic de propagandă. Organic însă, concepția d-voastră tradițională este alta, și interesele economice pe care le reprezentați ca partid, nu vă îndeamnă să vă ocupați de cooperatie, decât întru atât întru cât mișcarea trebuie să fie jugulată sau compromisă.

Să ne înțelegem, d-lor. Eu nu vreau să vă fac o imputare,— doctrina d-voastră de partid este foarte respectabilă ca atare. Eu vreau însă să delimitez terenurile pe care suntem situați d-voastră. De aceea noi vă contestăm puțința de a da soluțiunile adevărate în problema cooperatiei.

De altminteri, o primă consecință a acestui fapt, este împrejurarea că proiectul d-voastră, nu este sincer. Proiectul acesta, în prezentarea lui, este lipsit de sinceritate.

Intr'adevăr, ce voiți d-voastră? În expunerea de motive care însoțește acest proiect, și în care de obicei se arată principiile fundamentale ale unei legiuri sau se expun temeiurile care îndreptățesc revizuirea ei, în această expunere de motive foarte succintă, d-voastră nu ne arătați nimic. Nu am găsit schițată concepțiunea d-voastră, nu am găsit indicate modificările pe care le faceți. Și, dacă ar trebui să ne mărginim la

cetirea expunerii de motive, în care găsim fraze ca aceasta: « proiectul, în fără de mici detalii, păstrează dispozițiile legii în vigoare », ar trebui să înțelegem că nici nu este vorba de o adevărată reformă. Iar, cât despre două importante instituții — Banca Centrală Cooperativă și Oficiul Național al Cooperăției — situația lor e determinată într'o frază « pentru a face serioase economii de cheltueli » — atât —! Cele 200 de articole pe care trebuie să le votăm, sunt înfățișate în lumina unor mici detalii, care nu schimbă legea în vigoare, sau sunt reduse la o banală chestiune de cheltueli.

Apoi bine, d-le ministru, cum e posibil să înfățișați d-voastră astfel proiectul. Este sinceră o asemenea prezentare? Ce ați urmărit d-voastră? Să adormiți vigilența noastră, sau să evitați greutățile pe care le aveți de a formula o concepțiune clară în această privință? Fie într'un caz însă, fie în altul, noi suntem datori să subliniem acest aspect. Pentru că, în adevăr, proiectul acesta răstoarnă în întregime regimul actual al cooperației.

Nu voi expune în fața d-voastră legiuirile succesive; s'a făcut deja aceasta. Voi reține numai câteva puncte esențiale, pentru ca să pot

degaja tendințele care și-au făcut drum în această materie.

Legea dela 1903, lege a cărei inspirațiune se atribue lui Spiru Haret, s'a mărginit să acorde instituțiunilor cooperatiste personalitate juridică și să le dea unele înlesniri în ceea ce privește formalitățile de constituire și de urmărire a creanțelor.

D. I. Răducanu: Și aceasta numai la băncile populare sătești.

D. Armand Călinescu: Atât.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Nu le-a impus și consilii de administrație.

D. Armand Călinescu: Legea dela 1921 a adăugat o instituțiune centrală însărcinată cu finanțarea și cu controlul mișcării. Instituțiune de Stat, ea trebuia să dea directive mișcării, după concepția oficială a puterii executive.

Legea dela 1928 a păstrat regimul de Stat și a adus numai o simplificare, reducând secțiunile Casei Centrale dela 3 la 2.

In schimb, legea dela 1929 s'a inspirat din cu totul alte principii. Ea a așezat organizarea cooperației pe cu totul alte baze, și anume: mai întâi, funcțiunea financiară a încredințat-o unei Bănci Centrale, creată prin participarea

Statului și a unităților cooperative. Ea se administra în mod autonom, cu responsabilitate comercială. Al doilea, funcțiunea economică a fost încredințată unei alte instituțiuni, care se crea pe baze federative. Așa a luat naștere Centrala de Export și Import, care nu se ocupă decât cu chestiuni comerciale. Și, în al treilea rând, funcțiunea de control a fost încredințată unor uniuni regionale, care lucrau pe bază de autonomie; numai în subsidiar și până când regimul controlului autonom se putea generaliza s'a dat aceasta în însărcinarea Oficiului central al Cooperației.

Iată în scurt evoluția legislației.

Ei bine, d-lor, care sunt principiile care se degajă din această legiuire succesivă? Care sunt ideile care și-au făcut încet, încet, drum și au sfârșit prin a se impune?

D-lor deputați, sunt două idei esențiale. În primul rând este autonomia. Mișcarea cooperatistă a tins să se emancipeze de tutela strictă a Statului și să-și asigure o existență liberă. Instituțiuni cu caracter privat, satisfăcând nevoile populației rurale, ajutând prin urmare interese particulare, cooperativele au urmărit să-și asigure o deplină autonomie. Și dacă motive de oportunitate recomandau supravegherea puterii executive atâta vreme cât mișcarea era la înce-

putul ei și atâta vreme cât lipsa de experiență și de pregătire profesională a conducătorilor putea aduce prejudicii intereselor materiale ale țăranilor, aceasta nu mai era posibil după aproape 50 de ani de existență a mișcării. În orice caz supravegherea unei instituțiuni de Stat, care avea să stăpânească în fapt, în chip birocratic, vieța economică dela sate, nu se poate susține sub niciun motiv. De aceea cooperativele au urmărit să-și asigure autonomia și această idee și-a găsit formularea precisă în legea dela 1929.

A doua idee esențială, care se degajă din legiunile succesive este aceea a specializării. Era un non sens ca aceeași instituțiune, în același moment, să cumuleze și atribuțiunile de finanțare, și atribuțiunile de desfacere a produselor cooperativeelor, și atribuțiunile de control. O asemenea organizare purta caracterele biurocratismului și ducea la imposibilitatea în fapt de a îndeplini cum trebuie aceste multiple funcțiuni.

O regulă elementară în materie de tehnică a întreprinderilor economice dicta ca organizarea să fie raționalizată prin separarea netă a acestor diferite funcțiuni. Astfel instituțiunea centrală trebuia să fie organizată prin despărțirea funcțiunii economice de funcțiunea cu caracter moral, de control.

Mai mult chiar: tendința era ca, în aceeași ramură de activitate, specializarea să se împingă până la categorii de operațiuni. Iată care era a doua tendință.

Ei bine, d-lor, aceste două deziderate ale cooperăției și-au găsit satisfacția lor în legiuirea dela 1929.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Unde s'au desbătut, de unde au luat naștere aceste deziderate?

D. I. Răducanu: Eu am să citez pe d. Negură...

D. Armand Călinescu: Vă rog, dați-mi voie. Eu am înțeles întrebarea d-lui ministru Negură. Ea este făcută ca să preîntâmpine întrebarea mea care ar fi fost în adevăr indiscretă: de unde și-a luat inspirațiile d-lui?

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Eu am să vă spun.

D. Armand Călinescu: Aș fi foarte curios să aud. Am și eu oarecare informațiuni despre sursa acestor inspirații.

D-lor deputați, ce faceți d-voastră?

D-voastră răsturnați regimul cooperatist în vigoare. D-voastră abandonați aceste tendințe. D-voastră reveniți la o formulă, care a fost totdeauna socotită ca o etapă vremelnică. D-voastră desființați și autonomia și specializarea. D-voa-

stră reveniți la cooperația de Stat, la birocrațismul strâmt și la confuzia funcționarismului, (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*), pentru că d-voastră creați o Casă Centrală, care are să facă de toate: și finanțare, și comerț, și control.

Ei bine, în asemenea condițiuni, să-mi dați voie să cred că nu mai poate fi vorba de detalii mici, care nu schimbă dispozițiunile legii în viitoare. A înfățișa astfel proiectul de lege, nu este a-l înfățișa sincer.

De altminteri, în această privință mai este un fapt caracteristic. Mă gândesc la condițiunile în care se urmează debaterile acestea. Ele merită să fie relevate dela tribuna Camerei, fiindcă constituie un caz unic în analele Parlamentului român.

Intr'adevăr, noi discutăm un proiect de lege, despre care știm că până la sfârșit va suferi fundamentale schimbări, (*aplauze pe băncile Partidului-Național Țărănesc*), pentru că, după ce acest proiect a fost înfățișat și a stat pe ordinea de zi a Camerei aproape un an, a venit d-l ministru Sassu cu niște declarații, care îl schimbă în chip fundamental. Ce este drept, și elaborarea acestor declarațiuni s'a făcut treptat, pentru că la fiecare pas a intervenit d-l ministru Negură, care, sub motivul completării lor, aducea în fond amendări

și corectări în chiar prezența titularului departamentului. Incât eu vă mărturisesc un lucru: nu mai știu după cine să mă iau. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). După d-l ministru Sassu? Sau după d-l ministru Negură? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc; întreruperi pe băncile majorității*).

Nu știu ce voiți d-voastră. Voiți proiectul? Atunci pentru ce ați mai făcut declarații? Voiți principiile din declarații? Pentru ce mai păstrați proiectul? (*Aplauze, ilaritate pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Aflu acum că se pregătește a treia formulă. Nu știu întru cât aceasta este adevărat. Aș prefera să nu fie adevărat. Ași fi bucuros ca, de pe banca ministerială, să se desmintă aceasta. Mi se spune că în acest moment la Oficiul Național al Cooperației se elaborează texte, care nu mai sunt în acord nici cu principiile din declarații. (*Aplauze, ilaritate pe băncile Partidului Național-Țărănesc; protestări pe băncile majorității*).

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Intrigă mărunță. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D-le Călinescu, aceasta este rostul d-voastră la tribună? Eu credeam că d-ta ești capabil —

și te cred capabil — să rostești un discurs, discutând o lege, iar nu ceea ce se petrece sau să ți se spună ce se petrece prin colțuri sau prin casele particulare. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: Vă rog să nu vă grăbiți să aplaudați.

D-le ministru, permiteți-mi, este tocmai ceea ce voiam să vă spun și eu, fiindcă am venit la această tribună să discut o lege. Dar vă întreb pe d-voastră: ce să discut? Proiectul sau declarațiile?

O voce de pe băncile majorității: Și una și alta. (*Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Armand Călinescu: În orice caz, trebuie să conveniți că este un semn de întrebare asupra ceea ce va fi până la sfârșit acest proiect de lege. D-lor, eu am pentru d-l ministru Sassu personal multă deferență. D-sa este un om, care a dus lupte democratice foarte apreciate. Din nefericire, însă, în aceste împrejurări, d-sa a fost adus, fără voia d-sale, într'o situație foarte încurcată. Aceasta era de așteptat, deoarece este rezultatul inevitabil al lipsei de sinceritate, care a prezidat la întocmirea proiectului de lege, (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Dar, d-lor deputați, în al doilea rând proiectul acesta este fundamental greșit în concepția lui. Greșit și din punct de vedere teoretic, greșit și din punct de vedere al experienței practice, care s'a făcut astăzi. Teoretic, d-lor, pentru că într'adevăr, despre ce este vorba aici? Care este natura legii acesteia? Care este materia în discuție? D-lor, este vorba de activitatea privată a unor particulari. Comerțul de bancă, comerțul de mărfuri este liber să-l facă orice cetățean, cu respectul formelor legale, de sigur, și cu responsabilitatea personală. Dar ce rol are aici Statul? Pentru ce numaidecât trebuie să intervină Statul și să exercite el această funcțiune printr'o organizație birocratică și substituindu-se voinței și intereselor cooperativitorilor?

D. profesor A. C. Cuza: Pentru ocrotirea unor elemente de care se poate abuza.

D. Armand Călinescu: D-le profesor Cuza, mă surprinde că tocmai d-voastră faceți această observație.

D. profesor A. C. Cuza: Te rog să nu te surprindă.

D. Armand Călinescu: Vă întreb: pentru ce puneți d-voastră instituțiile țărănești cooperative într'o situație de inferioritate față de insti-

tuțiile capitaliste, despre care aveți părerea pe care o aveți?

D-le profesor Cuza, d-voastră nu admiteți ca cooperativele să fie dirijate, sub responsabilitatea personală, pe care o stabilește codul de comerț pentru instituțiile capitaliste?

Prin urmare, eu nu văd fundamentul doctrinar al unei asemenea concepții. Înțeleg un lucru: să se creeze o normă legală, în cadrul căreia cooperarea să se miște, și să se desvolte. Intr'o ordine de drept, aceasta este natural. Dar ca să vină Statul și să se substitue activității particulare a cooperatorilor...

D. I. Răducanu: Și să înlătore răspunderea.

D. profesor A. C. Cuza: Să controleze activitatea lor.

D. Armand Călinescu: ... și să impună el voința lui, directivele lui, cooperatorilor, cetățeni liberi, aceasta nu se poate susține.

Autonomia este de esența cooperăției.

D. profesor A. C. Cuza: Dar dacă Statul voiește să realizeze anumite scopuri, de care se interesează, prin cooperăție?

D. Armand Călinescu: D-le profesor, voi avea plăcerea să ilustrez preocuparea d-voastră, arătând câteva domenii în care Statul a fost ajutat în chip mulțumitor de Cooperăție.

Dar vă rog un lucru, să nu cădeți d-voastră,— cu lunga experiență pe care o aveți,— să nu cădeți victimă...

D. profesor A. C. Cuza: Experiență de care d-voastră nu ați voit să profitați, căci nu m'ați invitat la « conciliabulele » d-voastră (*Ilaritate*).

D. Armand Călinescu: D-le profesor, în materia aceasta, pentru d-voastră nu este timpul pierdut. (*Intreruperi*).

D-voastră, însă, cu experiența pe care o aveți, să nu cădeți victima unei diversiuni.

D-le Cuza, se agită controlul, pentru ca să se omoare autonomia. Acesta este adevărul! (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Control? Am spus: hotărît. Nu va fi fost complet sistemul nostru? Suntem gata să discutăm, suntem gata să primim o formulă, care să garanteze cel mai riguros control, fără a desființa însă autonomia cooperației. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. profesor A. C. Cuza: Suntem de acord. Dar noi nu renunțăm la control.

D. Armand Călinescu: Nici noi nu renunțăm la control. Vă rog să nu vă închipuiți că, cu această diversiune a controlului, d-voastră puteți să-i ajutați cooperației să ajungă la alte obiective...

D. Virgil Madgearu: Cu proiectul d-voastră o să intrați în negură. (*Ilaritate pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Armand Călinescu: Dar, d-lor, ideea de autonomie este aplicată și în alte domenii. Eu vă voi sublinia două domenii care sunt foarte caracteristice în această privință.

În ce privește patrimoniul comunelor și județelor există ideea autonomiei instituțiunii de drept public, comunele și județele, se administrează autonom prin organe electivă și nu a fost socotită aceasta niciodată ca un pericol pentru interesul public. Dimpotrivă, s'a arătat că sistemul autonomiei este superior și dă rezultate mult mai bune chiar în administrația de Stat.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Dar comuna are control, iar conducătorii sunt revocabili.

D. Armand Călinescu: D-le Negură, conducătorii sunt revocabili la județe și comune? Sunt revocabili în sistemul d-voastră care nu respectă legea! Conducătorii nu sunt revocabili decât prin disolvarea pronunțată de justiție. Controlul în administrația comunelor și județelor este astăzi făcut exclusiv de justiție.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: D-ta, d-le Călinescu,

care ai fost la Ministerul de Interne, să-mi spui cine controlează bugetele comunelor și județelor.

D. Armand Călinescu: Justiția!

D-le Negură, fiindcă ați amintit că eu am fost la Ministerul de Interne, v'aș ruga să-mi faceți acest credit și să admiteți, până la verificarea d-voastră, că eu pot să spun ceea ce este în realitate.

D-le ministru, sistemul controlului administrației prin prefectură va fi fost cândva; nu mai există însă.

Regimul actualmente în vigoare a înlocuit tutela administrativă prin controlul jurisdicțional. Azi avem comitete de revizuire care aplică controlul pe calea justiției în materie administrativă. Doriți d-voastră să introduceți și în Cooperație un sistem analog? Primim controlul prin justiție, cât de sever, cât de bine îngrădit, (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*), dar nu controlul de Stat, nu controlul puterii superioare care își impune, în mod abuziv, prin exces, punctul de vedere, paralizând inițiativa locală.

D-lor, d-voastră sunteți reprezentanți ai comunelor și județelor, și cred că știți ce însemnează controlul puterii superioare.

D-le Pleșea, îmi aduc aminte, când eram la Ministerul de Interne, că a venit bugetul Municipiului Craiova. Edilii de acolo înscrisese o serie de alocațiuni pentru anume opere de edilitate foarte importante: consiliul comunal, în unanimitate, le aprobase. A venit bugetul și a trecut la direcția respectivă. Directorul, funcționar de birou, a spus: eu nu admit să se facă cutare dispensar sau cutare stradă.

Prin urmare, directorul, din biroul lui, dela Ministerul de Interne, paraliza inițiativa utilă pe care o puteați lua d-voastră în localitate.

Iată ce este sistemul tutelei organului superior: abuzul organului superior, incompetența lui și paraliza inițiativelor locale. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Dar, d-lor, aceasta se întâmplă nu numai la comune și județ, ci și la Stat. Patrimoniul Statului se administrează pe bază autonomă. Oricare ar fi variațiunile în organizare, ideea este aceasta, și autonomia asigură o gestiune superioară. Când este așa în instituțiile de drept public, d-voastră veniți și desființați autonomia în cooperația particulară.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Gestiunea Casei Pădurilor a adus Statului peste 100 milioane lei pe an.

D. M. Ghelmegeanu: Pentru aceasta nu trimiteți dosarul la Curtea de Apel și nu se judecă de un an și șase luni?

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Nu aveți nicio grijă.

D. M. Ghelmegeanu: Acesta e răspuns!?

D. I. Răducanu: D-l subsecretar de Stat Negură și justiția trăesc în bună armonie.

D. Armand Călinescu: Eu regret că într'o discuție pe care, în mod deliberativ, am ridicat-o pe planul principiilor și a normelor generale, d-voastră, dimpotrivă, voiți să o coborîți, d-le ministru.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: O cobor la realități.

D. Armand Călinescu: D-voastră vă înșelați dacă credeți că, făcând o comparație între aplicațiunea practică făcută de d-voastră și aceea de sub noi, sunteți în avantaj.

Vă asigur că vă înșelați.

D-le subsecretar de Stat, eu cred că este o greșită metodă aceea de a se desbata o reformă numai în lumina unor cazuri speciale care sunt posibile și într'un regim și într'altul. Abuzurile se pot face și într'un regim și într'altul. Aceasta este incontestabil. Aceasta însă este excepția. Noi trebuie să examinăm esența regimurilor și să

vedem care este susceptibil să asigure o dezvoltare mai normală și mai bună acestei instituții.

De altminteri, vorbiți de practică. Am avut centralele cooperativelor, la care vă duceți astăzi. Au trăit zece ani. Activitatea lor vă autoriză să vă întoarceți la acest regim?

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Eu mă întorc la acest regim?!

D. Armand Călinescu: Da.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Nu este nicio deosebire?

D. Armand Călinescu: Voiu analiza îndată.

Cred că nu putem să nu profităm de experiența, pe care am făcut-o până astăzi. Și această experiență vă autoriză să vă întoarceți la acel sistem?

Am avut centrale de Stat, care au fost administrate fără libertate, după porunca miniștrilor. Aproape două miliarde, luate dela Banca Națională, au fost administrate în acest mod...

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Foarte bine!

D. Armand Călinescu: ... au fost administrate defectuos.

S'au dat credite după criterii politicianiste. Nu s'au avut în vedere norme obiective, de rentabilitatea operațiilor, de garanția debitorilor. S'au dat credite cooperativelor, în scopul de a le transmite mai departe unor anume persoane. Instituțiile cooperatiste deveneau un instrument, prin intermediul căruia se satisfăceau anume favoriți. Nu vreau să fac personalități. Aș putea să vă citesc aici o listă întreagă de favoriți, cari au obținut sume considerabile, ceea ce fără îndoială a constituit un abuz, ceea ce fără îndoială a adus o pagubă însemnată.

Aceste centrale au adus mărfuri, care nu se puteau desface. Din considerații speciale, centrala era obligată să preia anume mărfuri, ale unor furnisori favoriți, pe care apoi le impunea, spre desfacere cooperativelor.

Vi s'a vorbit aici de pantofi cu tocuri înalte, pe cari trebuia să-i cumpere țărancele noastre; vi s'a vorbit de pălării înalte, pe care trebuia să le poarte țărani noștri; vi s'a vorbit de coase pe mâna stângă. Toate acestea Centrala nu le-a adus ca să satisfacă nevoile cooperativelor, ci le-a adus ca să satisfacă interesele unor furnisori, pentru care Centrala devenea un deținator forțat. *(Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).*

Iată ce a fost Centrala d-voastră.

Dar mai mult, s'au perceput dobânzi mari. Nu s'a aplicat niciodată principiul cooperatist al risturnei. Administrate de funcționari de Stat, fără responsabilitate personală, se înțelege că ele au dat loc la multe abuzuri.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Dar acum de cine sunt administrate?

D. Armand Călinescu: Centralele de Stat nu puteau obține și nu au obținut niciodată credite pe piață. Ele erau reduse la concursul pe care îl da Banca Națională.

Iată, d-lor deputați, considerațiile esențiale, care vă arată că regimul practicat înainte de 1929, a fost defectuos.

Dar nu numai atât. Regimul pe care l-am introdus noi a dat rezultate bune.

Eu cred că experiența i-a învederat tocmai superioritatea față de acela pe care vreți să-l introduceți d-voastră. Banca Centrală Cooperativă, trebuie să recunoaștem cu toții, că este singura instituție, care a rezistat cea mai bine în decursul crizei economice prin care am trecut. Printr'o politică de plasament cu lichiditate ea a putut să facă totdeauna față cererilor de retragere a depunerilor în momentele de panică.

Printr'o prevăzătoare prelevare asupra beneficiilor, Banca Centrală a întărit rezervele ei. In cinci ani de zile această instituțiune și-a mărit fondurile de rezervă cu 250 milioane lei. Vă întreb: care instituție capitalistă a putut să atingă această măsură? Cu toate acestea, Banca Centrală Cooperativă a practicat cele mai mici dobânzi. Incă înainte de votarea legii împotriva cametei, Banca Centrală Cooperativă redusese dobânda la 7%, ceea ce era un record. Mai mult, Banca Centrală Cooperativă a aplicat cea dintâi risturna și a întors unităților un procent de 2% în raport cu operațiunile făcute, ceea ce redusese dobânzile efective la 5%.

Vin, d-lor — și prin aceasta răspund la obiecțiunea făcută adineauri de d. profesor Cuza — la ajutorul pe care l-a dat Banca Centrală Cooperativă Statului. Menționez sprijinul dat la lichidarea operațiunilor de aprovizionare, al doilea, concursul pe care l-a dat în opera colonizării, al treilea, concursul dat Casei Monopolurilor pentru varantarea produselor ei, al patrulea, concursul pe care l-a dat Municipiului București, pentru răscumpărarea de pe piață, a unor vechi obligațiuni, operațiune din care Municipiul a câștigat 400 milioane lei.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Am aplicat eu toate concursurile acestea!

D. Armand Călinescu: Dar Centrala de Import-Export, d-le profesor Cuza? Am aici darea de seamă asupra anului trecut, care a ieșit acum de sub presă. Cred că este interesant să spicuesc câteva cifre pentru ca să vedeți rolul pe care această instituție îl îndeplinește în viața economică și însemnătatea pe care și-a câștigat-o ea. Totalul volumelor operațiunilor pe care le-a făcut această instituție, după mișcarea tuturor conturilor, se ridică la 11 miliarde. Activul instituției se urcă la 1 miliard 700 milioane lei.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Din ce se compune acest activ?

D. Armand Călinescu: Voiu examina îndată ce operațiuni a făcut această instituție.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Eu aș vrea să știu cum ați ajuns la concluzia că activul Băncii Centrale este de un miliard.

D. Armand Călinescu: D-voastră aveți aerul de a vă bucura că în acest activ intră mai puțin partea instituției, activul ei propriu, decât acel rezultat din operațiile de mandat.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Activul nu poate să fie operație.

D. Armand Călinescu: Mărfurile pe care le ține în depozit în contul Statului?

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Aceea este operație, nu activ.

D. I. Răducanu: D-le Negură, d-voastră știți să cetiți un bilanț. Intr'un bilanț pot să fie anumite operații de valoare, cum de pildă ar fi cerealele pentru Stat, care să valoreze o jumătate de miliard sau 600 milioane. Aceasta face parte din totalul operațiilor active, din activul total.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Aceea face parte din activul unei instituții?

D. Armand Călinescu: Eu pot să vă satisfac curiozitatea, d-le Negură.

Ce voiți d-voastră? Să știți în acest activ, cât este activul propriu, cât este activul de ordine, cât este activul din mandat? Foarte bine, vă dau cifra.

Iată: 290 milioane activ propriu.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Nu se poate.

D. Armand Călinescu: Imi pare bine că ați spus: nu se poate, fiindcă, dacă d-voastră negați un act oficial, ce valoare mai au toate negațiile d-voastră? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Ești în eroare; aceasta am vrut să spun.

D. Armand Călinescu: Ce operații a făcut această instituție? A făcut operația de valorificare a grâului, operație foarte dificilă, foarte delicată în care d-voastră, guvernul, aveți marele merit de a fi mers pe drumul deschis de noi.

D. Virgil Madgearu: După un anumit ocol.

D. Armand Călinescu: Eu nu voi examina în amănunt această problemă. Voi semnala că Centrala de import și export a lucrat cu așa pricepere, încât această operă a reușit.

In al doilea rând, a făcut operațiile de aprovizionarea armatei și altor autorități de Stat, înlăturând intermediarii și executând aceste operații în condiții optime și pentru Statul furnisor și pentru țăranul producător.

Mai mult, a făcut operațiile de aprovizionare a regiunilor lipsite, cu sămânță și cu cereale pentru hrană.

Am văzut o scrisoare emanată dela organele oficiale. Iată textul: « Serviciul central de aprovizionare vă arată pe această cale — spune acesta către Centrala de Import și Export — toate mulțumirile sale de felul culant cu care v'ați îndeplinit sarcina de a procura porumb și grâu desămânță pentru cele 40 de județe deficitare din țară».

D. I. Răducanu: Mulțumirile sunt semnate de d. Negură?

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Intr'o ședință trecută pentru operații în care Centrala de Import și Export a lucrat strict în cadrul cooperatist, am semnalat că a lucrat bine. Din nenorocire, am spus atunci și o repet și astăzi, Centrala de Import și Export a lucrat și prin negustori și prin diferiți funcționari particulari și operațiile au fost rele.

D. I. Răducanu: Ați trimis o comisie de un an și jumătate de când sunteți la minister, și nu ați ajuns la niciun rezultat. Orice încercare a dat greș. Aceasta este. (*Aplauze*).

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: S'a ajuns la constatări grave.

D. I. Răducanu: S'a ajuns numai în imaginația d-voastră. Și nu mai faceți așa cu degetul, parc'ați fi Mitiță Sturza în caricatură.

D. Armand Călinescu: Totalul acestor operațiuni, exprimat în calități pe ultimii ani, este următorul:

În 1932, 104.000 tone; în 1933, 182.000 tone și în 1934, 328.000 tone.

Vreau să vă arăt importanța căpătată de instituție pe piața noastră economică.

Dar d-voastră ați vorbit de cheltueli. Am aici cifrele. În raport cu activul administrat, cheltuelile Centralei de Import și Export, în 1934, au reprezentat 0,86 la sută.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Dar în raport cu beneficiul net realizat, sau cu beneficiul brut realizat?

D. Virgil Madgearu: Ești un mâncător de beneficii cooperatiste. De beneficii capitaliste nu te legi.

D. Armand Călinescu: Am să vă spun un lucru: ce ați zice d-voastră, dacă eu aș întreba care este raportul între cheltueli și beneficii la o instituție capitalistă, la o bancă, care a lucrat în deficit în cursul anilor de criză? Acesta este un sistem și o metodă obiectivă de a judeca lucrurile?

Eu, d-le ministru Negură, constat că personalul administrației a avut să îngrijească de un anume activ al întreprinderii și, în raport cu

acest activ, cheltuelile au fost de 0,86 la sută.

Vă rog să-mi arătați o întreprindere capitalistă care a ajuns la acest procent? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Acum vin la beneficii. Cum au fost ele împărțite? Iată d-lor: 56 la sută ristorno unităților cooperatiste în raport cu operațiunile făcute, 10 la sută remunerarea părților sociale ale unităților cooperatiste, 15 la sută fondurilor de rezervă și totalul primelor de muncă funcționarilor și consilierilor 10 la sută.

Apoi vă întreb, d-lor, dacă 90 la sută se duce la fondul de rezervă și la remunerarea unităților cooperative, la ristorno ce repartiție mai justă și mai morală puteți să concepeți d-voastră?

De aceea cooperația actuală și-a creat o situație excepțională pe piața noastră și grație acestei situații ea a putut căpăta credite până și din străinătate.

D-le ministru Negură, a fost de ajuns ca d-voastră să veniți cu această lege pentru ca străinii să-și retragă plasamentele făcute aici. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D-le ministru, ce indicii mai sigure puteți avea d-voastră despre solidaritatea întreprinderilor și despre greșita concepție a legii d-voastră, după

această rezervă de pe piața financiară mondială?

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Cine și-a retras banii?

D. Armând Călinescu: Creditorii din Anglia.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Care creditorii?

D. I. Răducanu: Am să vă dau o informație precisă.

Am avut onoarea să cetesc aci, dela tribună, până și adresa trimisă de Whole-sale Society din Londra, prin care cerea remiterea ei imediată a sumei de 20.000 lire sterline, din cauză că ministrul Negură, om cu toată răspunderea, a binevoit să facă o poprire ilegală, sancționată de justiție, dar până să sancționeze justiția, Banca Centrală a trebuit să dea 20.000 lire sterline. A fost un bine și pentru balanța de plăți externe pentrucă a trebuit să luăm 20.000 lire sterline, din cauza d-lui Negură, să le cumpărăm pe piață și să le trimitem imediat.

Ați vrut cu orice chip să distrugeți Banca Centrală și acum căutați prin orice mijloace să o acaparați. Nu ne pasă lucrul acesta. Cooperația va trăi și peste epoca aceasta de negură a d-voastră. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

În alte țări, un ministru care a făcut un asemenea lucru nu mai stă pe banca ministerială. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Vă rog să-mi răspundeți, dacă este adevărat ce am spus cu privire la cele 20.000 lire sterline? Aveți răspundere cel puțin aici.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: D-le Răducanu, să știți că la discuția generală, când voiu lua cuvântul — pentru că nu vreau să întrerup pe d-l Călinescu, deși atât de amabil mi-a îngăduit — am să vă dovedesc cu acte...

D. I. Răducanu: Și eu cu sentința tribunalului.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: ... că un om cu răspunderea d-tale, care grăește așa de neexact și face afirmațiuni așa lipsite de temei, nu mai poate fi niciodată ministru în Țara Românească. (*Aplauze pe băncile majorității*). Cu acte...

D. I. Răducanu: Dar veniți odată cu răspunsul. De ce totdeauna amânați răspunsul. Eu vi-l cer imediat în fața Camerei.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: La sfârșitul discuțiunii generale voiu răspunde.

D. Virgil Madgearu: Când te aplaudă majoritarii și poți spune orice fără răspundere. *D. Răducanu* a spus că în fața vorbelor d-tale există o sentință a justiției.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Las-o pe aceea.

D. I. Răducanu: Extraordinar!

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Voiu răspunde la interpelare.

D. I. Răducanu: Răspunde față de sentința unde ești condamnat.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Am să arăt ce e cu sentința aceea.

D. Virgil Madgearu: Te-a condamnat definitiv.

D. profesor A. C. Cuza: Nimic nu e definitiv în România.

D. M. Ghelmegeanu: Afară de justiție.

D. Armand Călinescu: În orice caz, fapt este că avem aci un indiciu sigur al rezultatelor sistemului pe care îl preconizați d-voastră. Și, dacă, d-lor deputați, este așa, dacă sistemul acesta nu se poate susține în principiile lui, dacă s'a verificat defectuos în experiența practică, dacă dimpotrivă, regimul pe care vreți să-l abando-

nați, a dat rezultate mulțumitoare, care este explicația, pentru ce voiți să-l schimbați?

(D. N. N. Săveanu, președinte, ocupă fotoliul președințial).

Și, d-le ministru, eu nu aș vrea să ating o parte la care d-voastră sunteți foarte sensibil, anume aceea că proiectul a fost respins în adunările cooperabilor. De sigur, este foarte duros pentru un ministru să se vadă desavuat în felul acesta.

În orice caz, vă întreb: cu ce ați mai rămas d-voastră? Cu puterea publică, din nefericire vremelnică pentru d-voastră, și cu inspiratorii cari așteaptă grăbiți să preia o administrație pe care au mai avut-o odată?

Eu mă mir, d-le ministru, cum d-voastră nu înțelegeți că trebuie să vă degajați din acest centru strâmt și să ieșiți la aer, să consultați forurile largi ale cooperabilor. Atunci ați putea să aveți o noțiune mai exactă asupra dorinței lor.

Dar, d-lor deputați, vin acum la al treilea punct din argumentarea mea.

Proiectul acesta este neconstituțional și eu vă mărturisesc că sunt surprins că d-voastră n'ați sesizat până astăzi acest aspect; cu atât mai surprins, cu cât d-voastră întotdeauna v'ați preocupat de respectul drepturilor particulare

garantate de Constituție. Ați făcut aceasta în trecut cu mult sgomot. Ați făcut-o cu prilejul afacerilor tramvaielor în 1912; ați ridicat această chestiune în legătură cu Creditul Rural în 1930; ați ridicat-o după legea conversiunii la 1932.

D. Virgil Madgearu: Și cu gazul metan.

D. Armand Călinescu: Prin urmare, era în tradiția d-voastră să ridicați această chestiune și eu mă mir că astăzi d-voastră ați renunțat. Dați-mi voie să vă întreb: oare în trecut ceea ce v'au mișcat pe d-voastră, n'au fost convingerile, ci anume interese pe care voiăți să le apărați? Sau astăzi interesele sunt mai mari decât convingerile obiective? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Și vă voi aduce aminte că ați făcut mai mult: nu numai v'ați dus în fața Inaltei Curți de Casație, pentru apărarea drepturilor particulare, dar ați întreprins o vie agitație în țară, o agitație politică.

Guvernul Carp, dela 1912, a căzut pe această chestie în urma campaniei d-voastră. Ce era atunci? Un guvern liberal înființase o întreprindere mixtă pentru exploatarea tramvaielor din București. Comuna se cointeresase cu particularii, în baza unui statut. A venit însă apoi un guvern conservator, care a spus că drepturile

comunei nu sunt suficient garantate și a făcut o lege, care a modificat dispozițiunile Statutului. D-voastră v'ați dus în fața Curții de Casație și iată ce a spus atunci Inalta Curte:

« Considerând că față de aceste dispozițiuni așa de precise, prin care legiuitorul constituent garantează respectul proprietății, legiuitorul ordinar nu poate impune societății acceptarea unor condițiuni pe care ea nu le-a avut în vedere la facerea contractului, sub sancțiunea acum a transformării și diminuării drepturilor sale ».

Așa a spus Curtea de Casație și legea tramvaielor a căzut.

Ce faceți d-voastră astăzi? Exact același lucru. Și nici măcar nu aveți scuza pe care o aveau conservatorii atunci, pentru că atunci în adevăr interesele comunei nu erau suficient garantate.

Dar ce faceți d-voastră astăzi? Lichidați Banca Centrală Cooperativă. Prin articolele finale ale proiectului dispuneți că în cazul în care Banca Centrală nu ar accepta modificările introduse de lege, o lichidați forțat.

Ei bine, d-lor, este admisibil acest lucru? Banca Centrală este o instituțiune de drept privat, Statul ia parte în această instituțiune ca acționar; el și-a adus un aport în capital. Dar aceasta nu modifică caracterul juridic al

instituțiunii. Instituțiunea ființează pe baza unui statut, prin urmare pe baza unui contract liber consimțit de părțile semnatare. Banca Centrală se administrează după codul de comerț, are firmă înscrisă la tribunal, are registre, cu forță probantă în justiție; activitatea ei este administrată după regulile codului de comerț — legea contabilității Statului nu i se aplică — funcționarii ei sunt funcționari particulari. Participării Statului îi dă numai un drept de creanță asupra instituțiunii; capitalul Statului a încetat de a mai figura în patrimoniul lui, ca să intre în patrimoniul unei instituțiuni deosebite. Acest patrimoniu este garanția tuturor creditorilor instituțiunii. Statul nu poate să se retragă din instituțiune fără respectarea formelor consimțite, cu atât mai puțin poate Statul, printr'un act unilateral de voință, să-și impună punctul său de vedere. Aceasta este inadmisibil în materie de contract.

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: D-voastră cum ați lichidat centralele?

D. I. Răducanu: Tot pe bază de contract figurau?

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Da. (Exclamări pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

D. I. Răducanu: Erau societăți, aveau adunări generale?

D. M. Negură, subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Erau asociațiuni de capital, între Stat și unități. (*Intreruperi pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Armand Călinescu: Din punctul de vedere al Băncii Centrale acest proiect constituie o flagrantă călcare a art. 17 din Constituție, care garantează dreptul de proprietate. Și de aceea d-voastră nu veți putea realiza proiectul. Banca Centrală se va opune. Este datoare să se opună. A hotărât să se opună și a anunțat aceasta.

Incât această lege nu se va putea înfăptui, până ce excepțiunea de neconstituționalitate nu se va judeca în fața Curții de Casație. Iar față de jurisprudențele constante, date în spețe absolut identice, soarta legii d-voastră nu suferă nicio îndoială. Va cădea!

D-le ministru, s'a mai încercat odată să se atace Banca Centrală Cooperativă. În 1931, sub guvernul Iorga, când s'a rânduit o anchetă administrativă la Banca Centrală. Se pare că și guvernul din acea vreme își închipuia că este vorba de o instituțiune de Stat.

(*D. Justin Stănescu, vicepreședinte, ocupă fotoliul președințial*).

Banca Centrală s'a opus, și într'o întâmpinare foarte judicioasă și foarte temeinic redactată sub raport juridic, a spus ministrului de finanțe: voiți să vedeți ce se petrece la noi? Foarte bine, aveți dreptul, ca acționar. Dar aceasta trebuie s'o faceți în formele legale. Aveți un comisar al guvernului. Adăugați-i un specialist, dacă voiți ținem la dispoziție registrele, dar cu o condiție: nu anchetă administrativă, care sdruncină reputația unei instituțiuni administrată de particulari, (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*), și care îi ruinează creditul pe piață. Guvernul de atunci a înțeles și a renunțat la o acțiune ilegală.

D-voastră astăzi faceți mai mult: d-voastră mergeți chiar la lichidare, dar nu veți reuși. (*Applauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc, întreruperi pe băncile majorității*).

În asemenea condiții, când proiectul d-voastră nu este sincer în prezentarea lui, este fundamental greșit în concepția lui și este inadmisibil, din punct de vedere constituțional, vă întreb care îi mai este rostul?

Am impresia că d-voastră ați voit să aserviți cooperarea unor alte interese. În orice caz, ați adus o mare turburare în dezvoltarea normală

și firească a cooperăției și ne-ați înfățișat o încercare de legiferare cu deosebire neabilă.

Noi, d-le ministru, vă o declarăm, că nu votăm acest proiect, mai mult chiar, ne-am angajat solemn că, în ziua când vom avea răspunderea guvernării, vom abroga această lege.

În asemenea condiții, dați-mi voie să vă spun, d-le ministru, că d-voastră pierdeți vremea inutil. (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

XXV

LA LEGEA PENTRU PRELUNGIREA STĂREI DE ASEDIU

(ȘEDINȚA CAMERII DE LA 12 MARTIE 1936)

D. *Armand Călinescu*: D-le președinte, d-lor deputați, guvernul ne cere azi prelungirea pentru a treia oară a stării de asediu.

Dați-mi voie mai întâi, să constat că, sub acest regim liberal, a apărut o a doua legiuire periodică. Oricine poate prevedea cu certitudine sosirea ei simultană cu cealaltă: era bugetul; avem acum și starea de asediu.

Nu vreau să stabilesc o corelație între aceste două legi și să spun că ar fi nevoie de una pentru a susține pe cealaltă, că adică ar fi nevoie de starea de asediu, pentru ca să se înlesnească consumarea liniștită a bugetului.

Dar pot să subliniez un alt aspect: că precum viața de Stat nu este posibilă fără un buget, tot așa și guvernarea liberală nu este posibilă

fără starea de asediu. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Acest regim de excepție este așa de intim legat de existența d-voastră, încât el formează caracteristica esențială a guvernării actuale.

Cum se explică, d-lor deputați, acest fenomen? Guvernați d-voastră, în împrejurări extraordinare? Guvernați d-voastră în împrejurări așa de grave, încât este nevoie ca autoritatea civilă să fie în mod permanent și legal sprijinită de autoritatea militară? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Sau d-voastră, sunteți un guvern slab, un guvern incapabil de a trăi singur, un guvern care nu poate exista decât în atmosfera de seră, pe care i-o dă starea de asediu. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Imprejurări excepționale? D-lor deputați, în adevăr, am văzut în multe părți, aiurea, convulsioni, am văzut revoluțiuni! În Grecia, în Spania, în Japonia. Pretutindeni s'a introdus starea de asediu pentru o clipă, s'a restabilit ordinea cu promptitudine, dar regimul de excepție a fost apoi repede abandonat. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

În asemenea condițiuni, mă întreb: ce pot spune străinii cari aud că, la noi, de doi ani și jumătate, stăruie starea de asediu neîntrerupt.

Ce reputație putem avea noi peste graniță în asemenea condițiuni? Ce idee își fac despre soliditatea regimului dela noi? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc și ale Partidului Național-Liberal Gh. I. Brătianu*). Ce vor crede străinii despre puterea noastră? Evenimente grave! Care anume? Nu am auzit guvernul articulând un fapt precis. Nu cunosc fenomene dăunătoare, altele decât acelea pe care starea de asediu, până acum nici nu a putut, nici nu a vrut să le înlăture. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc, și pe băncile Partidului Național-Liberal G. I. Brătianu*).

Este adevărat, când ați venit anul trecut cu starea de asediu, noi v'am spus că acea legiuire era un blam pe care îl aruncați d-voastră, singuri asupra guvernării d-voastră, fiindcă o declarați incapabilă de a stăpâni situația altfel.

Și atunci, de pe banca ministerială ni s'a spus: este un regim provizoriu, îl vom aplica puțin, câtva timp, nici nu vom uza de facultatea prelungirii pe ultimele 6 luni.

D-lor miniștri, nu v'ați ținut de cuvânt. Nu numai că ați prelungit pe ultimile 6 luni starea de asediu, dar, veniți astăzi și ne cereți reînnoirea acestui regim pe încă un an de zile.

De ce? Ce s'a întâmplat? Ce eveniment extraordinar pe care nu-l puteți stăpâni altfel? Trebuie să examinăm acest punct.

Ați introdus starea de asediu prima oară în Ianuarie 1934. Foarte bine. V'am înțeles atunci. Se întâmplase un fapt grav, într'adevăr, un act odios: primul ministru al țării căzuse victima unui complot executat de o grupare anarhică.

Nu voi examina acum partea de vină pe care au avut-o unele organe de Stat, a căror incurie a făcut posibil acel act odios. Nu voi sublinia nici indolența unor persoane de pe banca ministerială. Va veni ziua când se va stabili și această chestiune. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc și ale Partidului Național-Liberal G. I. Brătianu*). Va veni ziua când se va proiecta o lumină tragică asupra condițiilor în care a fost posibil să cadă răpus un prim ministru al țării.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Noi am cerut anchetă parlamentară asupra condițiilor asasinării lui Duca.

D. N. S. Tănăsescu: Voi care ați apărat pe asasinii lui Duca, mai aveți curajul să vorbiți de memoria lui?

D. N. Constantinescu-Bordeni: Vom dovedi noi cine a omorât pe Duca.

D. Armand Călinescu: Dar ați venit cu starea de asediu. Ați cerut-o și nu v'a refuzat-o nimeni în acele condițiuni, nici majoritatea nici minoritatea. În ce ne privește, era în gestul nostru nu numai dorința de a vă ajuta să asigurați ordinea în țară, dar era și un fel de a ne asocia la doliul care vă lovise pe d-voastră și care făcea să tresară, cu sinceritate, toate inimile din această Adunare. Și ați luat măsuri, ați disolvat, ați risipit pe membrii acelei organizațiuni anarhice.

Ei, d-lor, dar de atunci lucrurile s'au schimbat; de atunci d-voastră, ați evoluat — în deosebi d-voastră, cei de pe banca ministerială. Era atunci un om care constituia un fel de simbolizare a stării sufletești, pe care o trăiați. Era acolo un om, care găsea accente mișcătoare; un om pe care îl întâmpinați cu entuziasm, pe care îl răsfățați, pe care îl adorați: era d-l Victor Iamandi.

D-l Victor Iamandi, cu tot ce reprezenta d-sa, a dispărut acum. (*Intreruperi pe băncile majorității*).

Voci de pe băncile majorității: N'a dispărut.

D. Armand Călinescu: Nu-l mai văd acolo. D-l Victor Iamandi, s'a refugiat în organizația sa dela Iași, unde reia câteodată vechea arie, fără a mai găsi ecoul de altădată în mijlocul d-voastră.

Eu îl stimez, pentru tot ce este onestitate de convingere la d-sa, pentru tot ce este constanță în atitudine; deși poate d-l Iamandi ar fi câștigat încă în stima generală, dacă, în momentul dezacordului, ar fi tras toate consecințele noii situațiuni. Nu a făcut-o. Poate, d-l Iamandi a rămas pe banca ministerială, ca să sublinieze, prin contrast, evoluția celorlalți! Căci ați evoluat, d-lor miniștri. Nu mai văd la d-voastră hipersensibilitatea de odinioară. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Sunt chiar unele acte ale miniștrilor pe care opinia publică le socotește ca o profanare a memoriei șefului d-voastră. Fiindcă în vremea aceasta sub aripile d-voastră, mișcarea de odinioară continuă să se desvolte. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc și pe băncile Partidului Național-Liberal, G. I. Brătianu*). Am avut prilejul să semnalez unele acte. Dați-mi voie să aduc și altele.

Vă aduceți aminte că, după câteva luni numai dela moartea lui Ion Duca, cu prilejul unei ceremonii oficiale, în fața tuturor membrilor guvernului, un șef al studențimii, Furdui, își încheia cuvântarea strigând: «Trăiască Corneliu Codreanu!» Și un detașament de oameni, în uniformă Gărzii, prezentă acolo, l-a aclamat. Nu

v'am văzut reacționând. (*Aplauze puternice pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). N'am văzut starea de asediu aplicată.

Câtva timp după aceea, mișcarea anarhică, pe care am amintit-o, întreprindea o demonstrație pe Calea Victoriei, în fața Palatului Regal, cu muzicele Prefecturii în frunte. Un student, urcat pe grilajul ministerului de interne, făcea apologia mișcării anarhice. Ce sfidare vi s'a adus, d-le ministru! Nici atunci n'ați reacționat, nici atunci n'am văzut consiliile de războiu intrând în funcțiune! (*Aplauze puternice pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Dar, mai în urmă, am avut demonstrația dela Craiova. Prefectul de județ, s'a dus la gară să întâmpine pe demonstranți, cari au străbătut după aceea străzile orașului în uniformă și cântece, încadrați de sergenții de poliție în ținută de ceremonie.

D. I. Plessia: Și strigând: « Trăiască Constantinescu, Caranica și Belimace! (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc, întreruperi pe băncile majorității*).

D. N. Constantinescu-Bordeni: Așa, zic și eu majoritar! (*Ilaritate*).

D. Armand Călinescu: Este adevărat că unii membri ai majorității s'au indignat. N'am văzut

însă guvernul reacționând; nici atunci nu s'a aplicat legea stării de asediu.

D. I. Inculeț, ministru de interne: Vă voi răspunde la toate cazurile pe care le-ați amintit și veți vedea că s'a aplicat. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: D-le ministru, aplicați starea de asediu....

D. I. Mihalache: Așa, pe furiș, să nu știe nimeni.

D. Armand Călinescu: ... aplicați censura în județul meu, în Argeș. Tipograful care imprimă acolo o foaie a mea de propagandă, a primit avertisment dela prefect, că îi va închide tipografia dacă nu îi va aduce și d-sale la censură, textul censurat deja de mine la București, prin urmare, satisfăcând legea.

Și este foaia unui partid de guvernământ, este foaia unui fost ministru la interne!

Dar aceleași autorități n'au avut nimic de zis când, tot la Argeș, a apărut « Cuvântul Argeșului », organul oficial al disolvatei Gărzi de Fier. Găsesc în această foaie articolul cu titlul « Credința legionară », semnat de Furdul, cum și articole cu titlul: « Căpitanul » — o apologie a lui Corneliu Codreanu...

D. dr. M. Macavescu: In ce an?

D. Armand Călinescu: 10 Februarie 1936!
(Exclamări pe băncile opoziției).

Cetesc acest adagiu: « A cunoscut — el Co-dreanu, — perspectiva muncii silnice pe viață și mărturia solidarității neamului românesc cu faptele lui ».

Și mai departe: « Căpitanul a sfințit, prin suferința lui, închisorile țării. Peste 800 zile le-a trăit sub lanțuri. Le-a trăit îndoit, — cum mărturisește singur ».

« Văcărești, Galata, Focșani, Severin și altele formează temeliiile de jertfă, pe care se înalță edificiul cel nou al lumii pe care o zidește ».

« In zidurile lor mucede, în clipă de grea răs-pântie, s'a înfiripat credința care stăpânește azi tineretul naționalist, tineretul legionar ».

« Acolo, după zăvoare, lipsit de libertate și ferit de oameni, a gândit căpitanul libertatea cea mare, pe care o pregătește neamului românesc ».

După aceea, am văzut sub portretul lui Co-dreanu, o scrisoare a lui cu un caracter subversiv căreia să-mi dați voie să nu-i dau cetire în această Adunare.

Dar mai găsesc un pasaj:

« Pentru noi legionarii » — spune organul disol-vatei Gărzi de Fier — « cămașa verde să fie un

simbol sacru. Să nu uităm niciodată că în ea au căzut, împuşcați de gloanțele ticăloșilor, camarazii Virgil Teodorescu, Sterie Ciumeti și alții, cari s'au jertfit pentru victoria legionarilor ».

D. Teodor Iacobescu: Cine sunt « ticăloșii »?

D. Armand Călinescu: Ei!, d-le ministru de interne, ce îndrăsneață sfidare vi se aduce aici și ce penibilă capitulare a organelor d-voastră. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Atunci când se poate desvolta, neturburată de autorități, o asemenea propagandă, dați-mi voie să vă întreb: pentru aceștia s'a introdus starea de asediu și censura? (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. dr. N. Lupu: Ca să-i protejeze.

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, am auzit și cred că o știe și d-l ministru de interne — ar fi trist să n'o știe — am auzit că șeful acestei organizații anarhice, omul pe care d-voastră, l-ați adus în fața justiției, implicat în asasinatul dela Sinaia, trăește astăzi foarte comod, pe malul mării, într'o vilă, cu o moșie de câteva zeci de hectare, unde scrie un fel de « Mein Kampf », cu care ar dori să ne fericească mâine.

D. Radu Polizu-Micșunești: Rușine dacă este așa!

D. Armand Călinescu: Se mai vorbește — și doresc să se desmintă, ar fi odios dacă lucrul s'ar confirma — se mai spune că acest adăpost comod a fost înlesnit șefului mișcării anarhice, prin bunăvoința unui avocat al succesiunii căreia aparține această proprietate și care avocat astăzi se află pe banca ministerială. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc; exclamări pe băncile majorității*).

D. Virgil Madgearu: Extraordinar!

D. Armand Călinescu: Și atunci, d-lor deputați, în asemenea condițiuni, dați-mi voie să vă întreb: mai este posibil, când guvernul a evoluat atât, să cred eu că starea de asediu se aplică acestei mișcări? Nu, d-lor,— de sigur!

Atunci ce este?

Mai exista o mișcare cu caracter extremist. Era aceea a dumnealor. (*Arătând spre băncile Partidului Național-Creștin*). Și în aceasta ați evoluat, d-lor!

Mi-aduc aminte, d-lor deputați, de acele agitate ședințe ale Adunării, când, în mijlocul aplauselor frenetice ale onoratei majorități, d-l Iamandi, de pe acea bancă, arunca fulgerele sale d-lui Octavian Goga. Se discuta atunci chestiunea dispariției lui Sterie Ciumeti. Nu voiu receti astăzi toate acele debateri. Nu pot rezista însă ten-

tației, de a aminti măcar un pasaj. Iată ce spunea d. Iamandi:

« Mă surprinde însă temeritatea cu care d-l Octavian Goga, astăzi protagonistul unei acțiuni naționaliste integrale în România întregită, — mă surprinde temeritatea cu care d-sa încearcă să deschidă procesul unei mișcări, a cărei acțiune violentă, sintetizată în asasinatul dela Sinaia, cel puțin indirect a fost susținută de d-sa. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității* »).

« Mă surprinde — continuă d. Iamandi, — această intervenție a d-lui Goga, pentru că dacă ne întoarcem puțin cu mintea înapoi și străbatem întreaga colecție a oficiosului său de partid « Țara Noastră », vom vedea că zi de zi, atmosfera, care a dus la asasinat, a fost pregătită prin coloanele acestui ziar. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității* »).

Și în această chestiune ați evoluat, d-lor!

Fulgerele d-lui Iamandi au dispărut, frenezia majorității s'a răcit! (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Iar onorabilul domn Goga, tinde a deveni, în locul d-lui Iamandi, răsfățatul d-voastră. (*Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D-1 Iamandi, cu tot ce era caracteristic în concepția sa, pare a fi înlocuit, în preferințele d-voastră sufletești, prin d. Goga, cu tot ce e caracteristic în concepția d-lui Goga.

Și, pentru ca această evoluție să fie mai bine subliniată, d-1 președinte al Consiliului, mergea la Constanța, și decreta Partidul Național-Creștin, drept partid de guvernământ. Iar mai în urmă, d-1 Inculeț și d-1 Goga, într'un schimb de scrisori amabile, — care s'au publicat la 14 Noembrie, — își propuneau să colaboreze, pentru a asigura ordinea împotriva noastră!!! (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. V. T. Prelișceanu: Ar fi mai bine să vorbiți și de chitanța dela căile ferate, pentru a face revoluție.

D. Armand Călinescu: A! D-lor deputați, este adevărat, am auzit, că d. președinte al Consiliului, șoptește intimilor săi: nu e serios! Nu mă gândesc la d-1 Goga...

D. dr. M. Macavescu: Aceasta este o intrigă!

D. Armand Călinescu: ... ar fi o nebunie să mă gândesc la d-1 Goga, căci ar fi împotriva partidului meu; dar național-țărăniștii ne-au declarat războiu, vor să mă răstoarne și atunci, am căutat vremelnic, unde am găsit aliați.

Nu știu dacă « aliații » sunt vremelnici sau definitivi, dar știu un lucru, că în aceste condiții și față de acest fapt, nu se poate pretinde că starea de asediu este adusă ca să-i înfrâneze pe dumnealor. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Stan Ghișescu: Ca să înfrâneze pe tovarășii d-voastră, comuniști.

D. Armand Călinescu: D-lor, am auzit, s'a invocat, mai întâi în șoaptă, după aceea ceva mai curajos: situația gravă externă. Da, este adevărat, s'au întâmplat în vremea din urmă acte importante în politica externă, se adună nori grei, pacea este amenințată. Dar, d-le ministru de interne, să-mi dați voie, eu cred că tocmai în fața greutății situației externe, d-voastră trebuie să introduceți neîntârziat un regim de libertate în România. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Țara aceasta trebuie lăsată să-și aleagă liberă destinele ei. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Nu avem de ce să ne temem. Poporul acesta nu se va înșela; poporul acesta va găsi în instinctul lui drumul adevărat, pe care să-și asigure viitorul. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Poporul Român, într'un regim de li-

bertate, va fi cu siguranță alături de aliații lui firești, lângă care a mai fost și lângă care a sângerat. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Nu ne temem din acest punct de privire. Dimpotrivă, d-le ministru de interne, într'un regim de censură și de stare de asediu, există temerea că în mod forțat s'ar putea ca drumul țării acesteia să fie schimbat altfel decât ar merge ea într'un regim de libertate. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Și, d-lor miniștri, de ce să nu fim sinceri, și să recunoaștem că d-voastră ați avut unele atitudini în politica internă, ați făcut unele acte, poate că le recunoașteți ca greșeli, dar în orice caz, care au dat naștere la aprehensiuni. Eu nu spun că, în mod deliberat, d-voastră ați voit să schimbați politica țării. Nu vreau să spun aceasta, nu! Dar au fost aprehensiuni și mai sunt încă. Și în țară și în străinătate! Și d-voastră, d-le ministru, care ați avut colegi cari au fost de curând peste graniță, în deosebi la Paris, d-voastră cunoașteți conversațiunile pe care le-au avut acolo și unele întrebări, care li s'au pus asupra stărilor dela noi. Avem și noi oarecare ecouri. Și mai este ceva: D-l președinte al Consiliului însuși — îmi este indiferent dacă va des-

minți, trebuie să desmintă, pentru menținerea atmosferei, — dar d-sa știe, precum știm și noi, că în luna Ianuarie intenționa să întreprindă o călătorie la Paris.

Această călătorie nu s'a mai făcut. D-l președinte al Consiliului știe, precum știm și noi, că în această renunțare au cântărit unele comentarii din marele ziare străine. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. I. Inculeț, ministru de interne: Primul ministru nu a intenționat să se ducă în Ianuarie la Paris. Se va duce, dacă va fi necesar, pentru interesele țării.

Încă un lucru. Ca un partid, care ați guvernat, d-voastră, v'ați făcut legături și în străinătate ca și aici în țară; și eram și eu informat că voi ați să creați la Paris — în călătoria aceasta — o atmosferă, care să servească la o schimbare de regim în folosul d-voastră.

Imi pare bine că acum recunoașteți indirect lucrul acesta; dar nu ați avut nici aici șansă. Din tentativa aceasta neizbutită, guvernul a ieșit și mai întărit decât era înainte. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, am un regret că pe această bancă ministerială nu sunt mai mulți domni colegi ai d-lui Inculeț, pentru

ca să parcurg cu savoare pe figurile d-lor ecoul desmințirii d-lui Inculeț. (*Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Prin urmare, aprehensiuni sunt. Aceste aprehensiuni trebuiesc înlăturate și înlăturarea lor nu se poate face sub un regim de censură și de stare de asediu, ci numai sub un regim de libertate și de respectarea drepturilor cetățenești. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Va să zică nu este nici aceasta. Ce este atunci?

Nu rămâne decât a doua alternativă, pe care o puneam la început: guvernul este slab. (*Protestări pe băncile majorității*).

D-lor deputați, trebuie să examinăm această chestiune. Eu îmi explic emoția care ia naștere când sosesc la acest pasaj. (*Protestări pe băncile majorității; aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Dar aveți cel puțin abilitatea de a o masca. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Valeriu Pop, ministrul justiției: D-le Călinescu, suntem de acord să examinăm slăbiciunea noastră, după cum vom fi de acord să examinăm această slăbiciune și la anul și peste doi ani. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, dați-mi voie să constat că, atunci când este vorba de slăbiciune, iese înainte cel mai sensibil dintre miniștri.

D. ministru Valeriu Pop îmi spunea: ei, această chestiune poate să ai prilejul să o cercetezi și la anul și peste doi ani. Da, în ce vă privește pe d-voastră, personal, s'ar putea. (*Ilaritate ; aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Valeriu Pop, ministrul justiției: În orice caz, această subtilitate a d-voastră, demonstrează că nici nu sperați să veniți la guvern. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Gr. Iunian: Aceasta este o ofertă?

D. Armand Călinescu: D. Iunian mă întrebă dacă aceasta este o ofertă. Onorabile d-le Iunian, nu fac o ofertă, căci mi-e frică că o primește. (*Ilaritate ; aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc ; întreruperi pe băncile majorității*).

Și atunci, d-lor deputați, care este situațiunea guvernului? Votul pe care îl cereți d-voastră, astăzi, cum foarte drept recunoștea d-l ministru de interne, este un vot de încredere, este un vot pe care nu-l mai poate cere decât un guvern, care dispune de un credit întreg în țară.

Dar, d-lor deputați, de ce să vă supărați? După doi ani și jumătate de guvernare, acest

credit nu-l mai aveți. Este adevărat, d-voastră, ați înregistrat majoritatea sufrajelor în iarna anului 1933. Da, după cinci ani de opoziție, d-voastră ați izbutit să atrageți spre d-voastră multe nădejdi. Dar guvernarea d-voastră a fost grea și infructuoasă. Dificultățile economice au sporit; vieța s'a scumpit în așa măsură, încât, în deosebi la sate, a luat naștere o serioasă stare de neliniște. În schimb, impozitele au sporit, agravând sarcinile care apasă asupra cetățenilor. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Și în vremea aceasta, administrația de Stat a lăsat să se vadă o serie de fraude: fraude cu devizele Băncii Naționale, fraudă cu permisele de import și export, fraude care au provocat scandaluri și care au slăbit autoritatea guvernului. (*Aplauze pe băncile partidului Național-Țărănesc*).

Eu, d-lor deputați, nu aduc aici o opinie subiectivă, ci invoc acte pozitive. A fost consultat... (*Intreruperi de pe băncile majorității*).

D. *Horățiu Eremia*: Mulți dela d-voastră, cari nu aveau ce mânca, s'au îmbogățit.

D. *Armand Călinescu*: D-lor deputați, eu invoc fapte pozitive. Țara a fost consultată între timp. Am avut numeroase alegeri. (*D. deputat Horățiu Eremia intrerupe*).

Când eu văd pe d-l Eremia întrerupând, găsesc repede o satisfacție, privind pe fața multora dintre stimații noștri colegi, cât de jenați sunt în compania sa. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. Horațiu Eremia: Pe cinstea mea, n'a călcat nimeni în această incintă. Cer anchetă parlamentară. Sunt prea cinstit.

D. V. S. Radu: E cam jenant să vorbiți d-voastră de morală. Mă revolt. Poți să râzi, d-le Călinescu, adevărul este adevăr, știe toată țara cum v'ați îmbogățit, venind la putere. Pe terenul acesta al cinstei, stau de vorbă oricând.

D. Armand Călinescu: D-le Ionescu...

D. V. S. Radu: Pe mine mă chiamă Radu, nu Ionescu. Ce răspundeți? Aștept.

D. Armand Călinescu: M'ați învins.

D. V. S. Radu: Este și natural. (*Ilaritate*).

D. Armand Călinescu: D-lor deputați, au fost alegeri administrative.

Este adevărat că nu s'a convocat corpul electoral decât cam în jumătate din comune și județe; lasă că s'au ales numai acelea în care guvernul a crezut că are o situație locală mai bună, dar chiar și aci ați pierdut. După cifrele, pe care mi le-a dat Ministerul de Interne, rezultă că în aceste alegeri, d-voastră ați pierdut vreo 250.000 de

voturi, ceea ce înseamnă 25 de procente din 50 pe care le aveți.

D. Horațiu Eremia: Dar noi nu suntem cu comuniștii, ca d-voastră.

D. Armand Călinescu: Iată, prin urmare, o primă pronunțare a țării. Dar mai este o a doua. Am avut alegeri parlamentare parțiale. La Suceava, d-voastră ați ieșit în urma listei; la Mehedinti, nu ați avut curajul să vă prezentați, la Hunedoara ați pierdut. În asemenea condițiuni, se poate spune hotărît că țara s'a pronunțat contra d-voastră. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Și atunci, nu numai că d-voastră nu puteți, d-lor miniștri, să cereți un vot de încredere, dar noi putem să vă cerem, trebuie să vă cerem, trebuie să vă impunem să coboriți de pe acea bancă. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

RELATIV LA INCIDENTUL DIPLOMATIC
DELA 13 FEBRUARIE 1937

(ȘEDINȚA CAMEREI DE LA 9 MARTIE 1937)

D. Armand Călinescu: Cer cuvântul.

D. N. N. Săveanu, președinte: D-1 deputat Călinescu are cuvântul.

D. Armand Călinescu: D-le președinte, d-lor deputați, în ședința dela 16 Februarie, am avut onoarea de a releva înaintea Camerei participarea unor miniștri străini la o ceremonie cu caracter politic, și de a întreba guvernul, dacă un asemenea act nu poate fi socotit ca o inadmisibilă imixtiune străină în afacerile de politică internă a țării.

D-1 președinte al Consiliului a venit îndată aici și a declarat: « Oricare ar fi explicațiile date, mă grăbesc să precizez că, dacă faptele relatate se vor dovedi întemeiate, evident, guvernul se va găsi în fața unei situații serioase ».

D-lor deputați, dați-mi voie mai întâi să subliniez un lucru. În momentul în care d-l președinte al Consiliului, la o întrebare a noastră, a mărturisit că guvernul se găsește în fața unei situații serioase, în fața unei situații grave, noi am înțeles să nu-i facem nicio dificultate.

În replica, pe care am adus-o atunci, m'am mărginit să subliniez răspunderea pe care și-o asumă d-l președinte al Consiliului și să adaug că, îmi rezerv răspunsul până în ziua în care, guvernul va fi în măsură să aducă în fața Adunării un rezultat pozitiv al acțiunii sale.

Prin această atitudine n'am înțeles numai să nu-i facem dificultăți, dar, am înțeles mai mult; cu simțul de răspundere, pe care trebuie să-l aibă orice partid de guvernământ, am înțeles să dăm d-lui președinte al Consiliului posibilitatea să găsească în atitudinea noastră un sprijin pentru a apăra interesele țării în afară. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D-voastră veniți astăzi și ne aduceți rezultatul. Voiu constata că la o întrebare, pe care am adresat-o d-lui președinte al Consiliului, la care d-sa s'a angajat să răspundă, pentru că era o chestiune care interesa Ministerul întreg, vine astăzi să discute cu noi, d-l ministru al afacerilor străine.

Fără îndoială, nu am nicio obiecțiune de făcut din punctul de vedere al persoanei; d-l ministru Antonescu, cunoaște stima pe care i-o păstrez.

Mă întreb, însă, dacă absența d-lui președinte al Consiliului nu are o semnificație și anume dacă d-sa personal nu s'ar găsi astăzi într'o situație delicată.

Vom examina îndată această chestiune. Așa dar ne-ați adus răspunsul d-voastră.

Este, de sigur, dreptul nostru, este datoria noastră ca, odată o acțiune dusă la sfârșit, să venim, să examinăm înaintea Parlamentului și să discutăm situația care s'a creat.

Să vedem, în adevăr, ce ați urmărit d-voastră, ce ați obținut, cum ați apărat d-voastră interesele țării.

D. Gr. N. Iunian: Trebuie adăugat: ce nu ați obținut d-voastră.

D. Armand Călinescu: Dați-mi voie mai întâi să recapitulez faptele.

La 15 Februarie s'au suspendat deodată ședințele Parlamentului, la Cameră și Senat, în mijlocul unei vii preocupări. Se află îndată că guvernul examinează o situație gravă.

În ziua următoare, d-l președinte al Consiliului vine aici la Cameră. D-sa vine foarte rar la

Adunare. Este, de sigur, rău că vine rar, dar, în sfârșit, fiindcă se întâmplă astfel, trebuie să subliniem însemnătatea faptului. Și la o întrebare pusă de noi, d-l președinte de Consiliu, se grăbește să dea răspunsul.

Ce răspunde d-sa?

Ce putea să răspundă d-sa?

Mai întâi, este evident că d-l președinte al Consiliului ar fi putut să răspundă, foarte simplu, că ia act de faptele comunicate, că va examina și că va aviza. Era în dreptul său să dea acest răspuns. Cu simțul răspunderii pe care trebuie să-l aibă capul guvernului, cel puțin în ce mă privește, n'ași fi putut să-i obiectez nimic. Dar, d-l președinte al Consiliului n'a răspuns așa. Dimpotrivă, d-sa a fost în vorbire decis, categoric, vehement chiar.

Or, când un președinte al Consiliului, după două zile de cercetări, de consfătuiri, de delibereări vine și vorbește așa cum a vorbit, este sigur că n'a fost o întâmplare, că a voit, că a trebuit să vorbească așa.

Intre ceea ce a spus în numele guvernului, d-l președinte al Consiliului, la 16 Februarie, și ceea ce ni se declară astăzi, în numele aceluiași guvern, este vreo asemănare, sau este vreo deosebire fundamentală?

De sigur, este un punct comun. Și este comun și guvernului, și opoziției, întregii opoziții, și anume că se doresc raporturi normale și amicale între Statul Român și Statele: German și Italian. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Asupra acestui punct nu există nicio dificultate și luăm act cu satisfacție că și guvernele străine au exprimat aceleași sentimente. De altminteri, prin întrebările puse, nici nu s'a urmărit un moment turburarea acestor raporturi. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Și această chestiune a raporturilor între Statul Român și Statele German și Italian, nici nu s'a discutat chiar. Ceea ce s'a discutat a fost altceva: a fost actul personal al unor miniștri, indiferent cari au fost ei; nici nu s'a citat un nume propriu aici.

Și asupra acestui act, d. președinte al Consiliului a declarat următoarele:

« Declar de pe acum că participarea agenților diplomatici la o solemnitate religioasă făcută sub egida unui partid politic, și transformată, astfel, într'o manifestație politică, este o înfrângere a tuturor principiilor și a tuturor uzanțelor internaționale.

« Guvernul va lua în gravă considerare situația creată.

« Guvernul va soluționa acest incident, zelos de prerogativele acestui Stat, care timp de aproape trei pături de veac, dela independența sa, n'a practicat decât principiile demnității naționale ».

Este de sigur clar, categoric. Asupra acestui punct nu poate să fie nicio discuțiune. Participarea la o ceremonie religioasă este, după părerea d-lui președinte al Consiliului, o călcare a uzanțelor diplomatice.

Declarațiunile d-lui președinte al Consiliului sunt ceea ce se chiamă declarații închise. Asupra lor nu pot exista controverse, nu pot exista transacțiuni. Ele sunt o afirmare de principiu. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Se poate discuta dacă în fapt a existat sau nu o participare, aceasta da! dar că participarea în sine constituie o înfrângere a uzanțelor diplomatice, aceasta nu se mai poate discuta. Cel puțin, guvernul actual a afirmat-o și cel puțin, guvernul actual, în această chestiune, s'a angajat. (*Aplauze, strigăte de bravo, pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Ce a angajat guvernul? A angajat nu numai cuvântul său, dar a angajat demnitatea însăși a țării. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Atunci, vine astăzi onoratul domn ministru al afacerilor străine și ne aduce soluțiunea, care însemnează, ce? Că nu, participarea la o ceremonie religioasă nu constituie o înfrângere a uzanțelor diplomatice și că, nu au urmărit miniștrii străini o imixtiune în afacerile interne ale țării.

Ei bine, d-lor, este oare o asemănare între punctul de vedere exprimat de guvern la 16 Februarie și punctul de vedere exprimat de același guvern astăzi? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Sau este o deosebire fundamentală, o atitudine absolut contrarie?

D-lor, cum se explică aceasta? Ce s'a întâmplat între timp? Cum ați ajuns aici?

La 16 Februarie, guvernul a examinat serios situațiunea? A calculat bine toate împrejurările și a avut o atitudine bine deliberată, atunci când s'a pronunțat? Cum a putut ajunge atunci astăzi la soluțiunea pe care ne-o dă și care este contrarie punctului de vedere exprimat? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Sau, dimpotrivă, guvernul a reexaminat situația între timp a reflectat din nou că a găsit că d-l președinte al Consiliului, la 16 Februarie, a greșit, a exagerat, a fost imprudent chiar? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Se poate și aceasta, dar atunci mă întreb: care este situația d-lui președinte al Consiliului? (*Aplauze prelungite, strigăte: «foarte bine», pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D. dr. N. Lupu: O definește însăși absența sa de aici.

D. Armand Călinescu: Care este situația d-lui președinte al Consiliului, care se vede astăzi dezavuat? Care mai este prestigiul său? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Țin să subliniez în fața Adunării această deosebire fundamentală între punctul de vedere exprimat de același guvern la un interval numai de 3 săptămâni. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Cât pentru documentul diplomatic, pe care ni l-a înfățișat astăzi d-l ministru al afacerilor străine, voiu releva în treacăt un punct, care mi se pare foarte important.

Lăsând la o parte incidentul în sine, d-voastră ne-ați înfățișat un act, prin care guvernul primește principiul, că cine definește caracterul participării unui ministru străin este însuși ministrul în chestiune, printr'o declarațiune subiectivă a lui (*aplauze prelungite, strigăte de «bravo» pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Cum este posibil aceasta?! Cum ați putut ajunge la o asemenea soluțiune?! Cum n'ați observat, d-le ministru al afacerilor străine, că ceea ce determină caracterul unei asemenea participări, nu este declarațiunea celui interesat, ci este actul în sine la care participă? (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Un ministru străin face un act particular, când se duce invitat la un prânz, la un particular. Ministrul străin, când participă la un act, la o manifestațiune publică, prin însuși natura actului la care participă, caracterizează natura actului pe care îl face. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Altminteri, d-lor deputați, acest principiu care era constant până astăzi, care era în uzul diplomatic, care era chiar dreptul internațional, d-voastră l-ați răsturnat și ați acceptat, ce? Ați acceptat ca asemenea caracterizări să rămână la alegerea însăși a persoanei ministrului străin.

Ei bine, aceasta, d-le ministru al afacerilor străine, este un principiu inadmisibil și crează un precedent periculos. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Și eu mă întreb: cum ați putut să acceptați o asemenea explicație? V'ați gândit la ce situațiune vă puteți găsi într'o zi, ce perspective de

conflicte deschideți cu un astfel de precedent admis?

Inchipuți-vă o întrunire publică, indiferent a cui, a oricărui partid, de dreapta, de centru sau de stânga, și un ministru străin care ia parte la această întrunire!

Voci de pe băncile majorității: Este o nuanță!

D. Armand Călinescu: Ei bine, credeți d-voastră că este de ajuns ca ministrul să vină și să spună: nu m'am dus în calitate oficială, m'am dus în calitate de simplu particular! (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Aceasta este inadmisibil și eu aștept dela d-l ministru de externe o declarație liniștitoare în această privință.

Așa dar, d-lor, prin soluțiunea pe care a adus-o astăzi guvernul, în primul rând, nu a rezolvat problema intereselor superioare ale demnității Statului, așa cum a pus-o însuși același guvern la 16 Februarie 1937; în al doilea rând, a adus o soluțiune, care constituie un blam, o înfrângere a primului ministru (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*); și, în fine, în al treilea rând, a adus o soluție, care, prin unele puncte cuprinse în ea, constituie un precedent periculos pentru ziua de mâine. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

În asemenea condițiuni, trebuie să regret că guvernul nu a fost în măsură să salveze interesele țării, într'o problemă astfel cum a pus-o el însuși. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Regret acest lucru și țin în mod formal să exprim neîncrederea partidului nostru în acțiunea guvernului liberal. (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

Trebuie să fiu însă drept și să recunosc că, de altfel, guvernul actual, într'o asemenea situațiune, nici nu putea obține altă soluție (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). Cred că trebuie încă să adaug că un asemenea act sub un alt guvern nici nu s'ar fi putut întâmpla (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). De ce? Pentru că de trei ani încoace d-voastră aveți o atitudine echivocă... (*protestări pe băncile majorității*).

D. Traian Berberianu: D-voastră puteți să vorbiți de atitudinea echivocă?!

D. Armand Călinescu: ... care lasă drum deschis la toate presupunerile (*aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*) și pentru că, cu asemenea atitudini, d-voastră ați suferit înăuntrul atâtea umilinți, era natural să ajungeți și în situația externă la asemenea momente delicate.

(Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

D. Justin Stănescu: Noi nu primim lecții dela nimeni!

D. Armand Călinescu: D-lor, d-l președinte al Consiliului de Miniștri a ridicat tonul în vorbă; dar a coborât demnitatea guvernului în fapt.
(Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național-Țărănesc).

TABLA DE MATERIE

	Pagina
IN TIMPUL GUVERNULUI GH. TĂTĂRESCU	5-357
17. La validări (Ședința Camerei dela 7 Februa- rie 1934).	7- 32
18. La legea pentru autorizarea stării de asediu (Ședința Camerei dela 13 Martie 1934).	33- 52
19. « La legea pentru apărarea ordinii în Stat » (Ședința Camerei dela 5 Aprilie 1934).	53- 81
20. La buget (Ședința Camerei dela 30 Iunie 1934).	82- 98
21. La legea pentru prelungirea stării de asediu (Ședința Camerei dela 13 Martie 1935).	99-114
22. Raport depus în fața comisiei de Anchetă parlamentară în afacerea Skoda	115-205
23. In chestiunea Skoda (Ședința Camerei dela 18 Martie 1935)	206-283
24. La legea Cooperăției (Ședința Camerei dela 4 Martie 1935).	284-324
25. La legea pentru prelungirea stării de asediu (Ședința Camerei dela 12 Martie 1936)	325-345
26. Relativ la incidentul diplomatic dela 13 Fe- bruarie 1937 (Ședința Camerei dela 9 Martie 1937)	346-357

